

.

Á Á Á

. 51/2011

Á Á Á Á Á

Á Á Á Á Á

13.07.2011. 21.07.2011. 14.07.2011.

.

Á Á Ä

Á

Á Á Á Ä

Ä È

Á Á Ä Á Ä Ä Ä Ä Ä

Á Á Ä Ä Ä Ä Ä Ä Ä Ä

ВЛАДА

1746

На основу члана 19. став 2. Закона о средствима у својини Републике Србије („Службени гласник РС”, бр. 53/95, 3/96 – исправка, 54/96, 32/97 и 101/05 – др. закон) и члана 104. став 20. и члана 110. став 12. Закона о пореском поступку и пореској администрацији („Службени гласник РС”, бр. 80/02, 84/02 – исправка, 23/03 – исправка, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05 – др. закон, 62/06 – др. закон, 61/07, 20/09, 72/09 – др. закон и 53/10), а у вези са чланом 154. ст. 2. и 4. Закона о стечају („Службени гласник РС”, број 104/09),
Влада доноси

УРЕДБУ

о изменама и допунама Уредбе о поступању са одређеним стварима у државној својини

Члан 1.

У Уредби о поступању са одређеним стварима у државној својини („Службени гласник РС”, број 98/10), у члану 5. додају се ст. 5. и 6, који гласе:

„До одређивања корисника ствари из става 1. овог члана, ствари се могу дати у закуп на основу закључка Владе.

У образложењу предлога закључка из става 5. овог члана, Дирекција образлаже разлоге за давање ствари у закуп уместо предлагања, односно одређивања корисника.”

Члан 2.

Члан 11. мења се и гласи:

„Члан 11.

Ствари које нису дате на коришћење, односно у закуп могу се отуђити у поступку јавног надметања, односно прикупљања писмених понуда који спроводи Дирекција.

Влада доноси закључак о отуђењу ствари, а поступак избора најповољнијег понуђача спроводи Дирекција.

Изузетно од става 2. овог члана, опрема мале вредности и потрошни материјал отуђују се на основу одлуке Дирекције у поступку јавног надметања, прикупљања писмених понуда, односно непосредном погодбом уколико ствари нису отуђене у првом покушају продаје.

Малом вредношћу, у смислу става 3. овог члана, сматра се вредност утврђена прописом којим се утврђује висина јавних набавки мале вредности.

Почетна вредност ствари које се отуђују, утврђује се на основу процене Пореске управе.

Изузетно од става 5. овог члана, за ствари које је Пореска управа правоснажним решењем пренела у државну својину у поступку принудне наплате, почетна вредност утврђује се у висини процењене вредности (за покретне ствари), односно у висини почетне вредности (за непокретности), утврђеним у поступку принудне наплате у складу са законом којим се уређује порески поступак и пореска администрација.

Почетна вредност из става 6. овог члана изражава се у еврима по званичном средњем курсу Народне банке Србије на дан процене, односно утврђивања у поступку принудне наплате, а купопродајна цена ствари које се отуђују не може бити мања од њихове почетне цене.

Уплата постигнуте купопродајне цене врши се у динарској противвредности по званичном средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате на рачун из члана 7. ове уредбе.”

Члан 3.

Ова уредба ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 број 110-5267/2011-1
У Београду, 7. јула 2011. године

Влада

Први потпредседник Владе –
заменик председника Владе,
Ивица Дачић, с.р.

1747

На основу члана 35. став 3. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 – исправка, 64/10 – УС и 24/11) и члана 42. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08 и 16/11),
Влада доноси

УРЕДБУ

о утврђивању Регионалног просторног плана Тимочке крајине

Члан 1.

Утврђује се Регионални просторни план Тимочке крајине (у даљем тексту: Просторни план), који је одштампан уз ову уредбу и чини њен саставни део.

Члан 2.

Просторним планом утврђују се дугорочна концепција развоја, организације, уређења, заштите и коришћења подручја Просторног плана на територији која обухвата подручја Зајечарског и Борског управног округа, и то: на територији Зајечарског управног округа, целе општине Зајечар, Књажевац, Бољевац и Сокобања; на територији Борског управног округа, целе општина Бор, Мајданпек, Неготин и Кладово.

Члан 3.

Просторни план састоји се из текстуалног дела и графичких приказа.

Текстуални део Просторног плана објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Графички прикази (рефералне карте) израђени су у размери 1:100.000, и то: реферална карта 1 – Основна намена простора; реферална карта 2 – Мрежа насеља и инфраструктурни системи и реферална карта 3 – Туризам и заштита простора.

Графичке приказе из става 3. овог члана, израђене у 17 примерака, оверава својим потписом министар надлежан за послове просторног планирања.

Члан 4.

Просторни план спроводи се разрадом планских решења и пропозиција просторним плановима подручја посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и другим плановима и програмима.

Члан 5.

Графички прикази из члана 3. став 3. ове уредбе, чувају се трајно у Влади (један комплет), Министарству животне средине, рударства и просторног планирања (три комплета), Министарству за инфраструктуру и енергетику (један комплет), Министарству пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде (један комплет), граду Зајечару (један комплет), општини Књажевац (један комплет), општини Бољевац (један комплет), општини Сокобања (један комплет), општини Бор (један комплет), општини Мајданпек (један комплет), општини Неготин (један комплет), општини Кладово (један комплет) и Републичкој агенцији за просторно планирање (три комплета).

Документациона основа на којој се заснива Просторни план чува се у Републичкој агенцији за просторно планирање.

Члан 6.

Право на непосредан увид у графичке приказе из члана 3. став 3. ове уредбе имају правна и физичка лица, под условима и на начин који ближе прописује министар надлежан за послове просторног планирања.

Члан 7.

Просторни планови јединица локалне самоуправе, урбанистички планови и пројекти ускладиће се са одредбама ове уредбе на начин утврђен Просторним планом.

Планови и програми развоја који се доносе по посебним прописима, прописи и други општи акти ускладиће се са одредбама ове уредбе у року од годину дана од дана њеног ступања на снагу.

Просторни планови јединица локалне самоуправе, урбанистички планови и пројекти, планови и програми развоја донети до дана ступања на снагу ове уредбе, примењују се у деловима који нису у супротности са овом уредбом.

Члан 8.

Ради утврђивања мера и активности за спровођење Просторног плана Влада, на предлог министарства надлежног за послове просторног планирања, у року од једне године од дана ступања на снагу Просторног плана, доноси Програм имплементације Просторног плана за период од пет година.

Члан 9.

Ова уредба ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 број 110-4801/2011

У Београду, 23. јуна 2011. године

Влада

Председник,

др **Мирко Цветковић**, с.р.

РЕГИОНАЛНИ ПРОСТОРНИ ПЛАН ТИМОЧКЕ КРАЈИНЕ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

На основу Програма израде Регионалног просторног плана Тимочке крајине и Одлуке о изради Регионалног просторног плана Тимочке крајине („Службени гласник РС”, број 20/09), закључен је уговор о изради Регионалног просторног плана Тимочке крајине (у даљем тексту: Просторни план) између Републичке агенције за просторно планирање (као Наручиоца и Носиоца) и Института за архитектуру и урбанизам Србије (као Извршиоца).¹

Просторни план обухвата подручја Борског и Зајечарског управног округа (у даљем тексту: Борског и Зајечарског округа).

Овај елаборат представља предлог Просторног плана који је припремљен након поступања по примедбама из „Извештаја о обављеном јавном увиду у Нацрт Регионалног просторног плана Тимочке крајине и Извештај о стратешкој процени утицаја Регионалног просторног плана Тимочке крајине на животну средину” (бр. 350-17-13/2010-01 од 23. фебруара 2011. године, Комисија за спровођење поступка јавног увида Просторног плана, Републичка агенција за просторно планирање).

Просторни план је усклађен са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр.72/09, 81/09, 64/10-УС и 24/11), Правилником о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Службени гласник РС”, број 31/10), Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 88/10), Законом о регионалном развоју („Службени гласник РС”, бр. 51/09 и 30/10), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, број 135/04), Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 88/10), Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 88/10), одредбама Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), актуелним стратегијама Владе Републике Србије, регионалним развојним плановима и стратегијама Зајечарског и Борског округа и другим нормативним актима и документима који се односе на проблематику из предмета Просторног плана.

¹ Просторни план је припремљен на основу резултата научно-истраживачког пројекта „Студијско-аналитичке основе Регионалног просторног плана Тимочке крајине” који се реализује синхронизовано као саставни део истраживачких пројеката „Теоријски и методолошки основ за нову генерацију докумената развоја – усклађивање са новим европским и регионалним документима” (евиденциони број Пројекта ТП 149024); „Одрживи развој и уређење бањских и других туристичких насеља Србије” (евиденциони број Пројекта ТП 16007); „Просторни, социјални и еколошки аспекти развоја у великим рударским басенима” (евиденциони број Пројекта ТП 16008); и „Пристап и концепт за израду Стратегије просторног развоја Србије” (евиденциони број Пројекта ТП 16013), које финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије у оквиру програма истраживања у области основних истраживања, као и технолошког развоја за период 2008-2010. година.

Просторни план је урађен у ГИС окружењу заснованом на ESRI технологији (ArcGIS 9x).

Непосредан циљ израде Просторног плана је допринос заустављању негативних демографских тенденција и економског заостајања, односно стварању предуслова за реализацију националних, регионалних и локалних развојних интереса на подручју Тимочке крајине. У тим условима први задатак Просторног плана је да понуди концепције развоја и просторно-планска решења која ће омогућити очување вредности и валоризацију потенцијала овог подручја за дугорочни и уравниотежени економски развој. Доношењем Просторног плана обезбедиће се плански основ за: рационалну организацију, изградњу, уређење и коришћење простора; заштиту животне средине и побољшање квалитета живљења локалног становништва унапређењем инфраструктурне и комуналне опремљености насеља и развојем привреде (у првом реду малих и средњих предузећа и туризма); као и смернице за институционално-организациону, управно-контролну и информатичку подршку примене Просторног плана. Просторни план се доноси за период до 2025. године, са елементима за прву, приоритетну етапу имплементације Просторног плана за период до 2015. године.

Просторни план садржи текстуални део са 36 табела и графички део. Текстуални део Просторног плана има следећи основни садржај: I Полазне основе, II Принципи, циљеви и општа концепција регионалног просторног развоја, III Концепције, пропозиције и планска решења просторног развоја и IV Мере и инструменти за примену и спровођење плана. Графички део Просторног плана садржи три реферална графичка приказа планских решења и то:

- 1) Реферална карта број 1. „Основна намена простора” у размери 1:100 000;
- 2) Реферална карта број 2. „Мрежа насеља и инфраструктурни системи”, у размери 1:100 000; и
- 3) Реферална карта број 3. „Туризам и заштита простора”, у размери 1:100 000.

Упоредо са израдом Просторног плана, Обрађивач је урадио и „Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину”.

У припреми и изради Концепта успостављена је сарадња са надлежним органима и стручним службама градске управе Зајечар и општинских управа Књажевац, Бољевац, Сокобања (на територији Зајечарског округа), општинских управа Мајданпек, Неготин, Кладово и Бор (на територији Борског округа), као и осталим стручним и другим институцијама, организацијама и предузећима са планског подручја. Остварена је сарадња са Министарством одбране, Заводом за заштиту природе Србије и Републичким заводом за заштиту споменика културе и др., у оквиру које су добијени услови за израду Просторног плана. Успостављена је и успешна сарадња са Регионалном агенцијом за развој источне Србије (у даљем тексту: РАРИС), чија ће улога посебно бити изражена у процесу имплементације планских решења.

Део документације Просторног плана коришћен је у реализацији „Стратегије регионалног развоја Тимочке крајине” у оквиру програма помоћи Владе Републике Словачке и Европске Уније (ЕУ), кроз сарадњу Карпатског развојног института (Carpathian Development Institute - CDI), РАРИС-а, Института за архитектуру и урбанизам Србије, локалних самоуправа и др.

I. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1. ПОЛОЖАЈ И ПРОСТОРНИ ОБУХВАТ

1.1. ПОЛОЖАЈ И ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ ПОДРУЧЈА

Подручје Просторног плана заузима источни део Републике Србије и обухвата територије Зајечарског и Борског округа. Обухваћено је 263 насеља са 284.112 становника. У физичко-географском погледу обухвата већи део басена Тимока, део доњег Подунавља и зону његовог брдско-планинског залеђа, горњи, изворништни део слива реке Пек и горњи и средњи део слива Сокобањске Моравице. Регион Тимочке крајине је смештен између Републике Румуније на северу, Републике Бугарске на истоку, Нишког и Пиротског округа на југу, и Браничевског и Поморавског округа на западу. Издвајају се следеће геоморфолошке целине: планински и брдски терени, који уоквирују подручје региона са југоисточне, западне и јужне стране (високопланински масив Старе планине са средњепланинским

окужењем и осталим планинама средњих висина – Кучај, Дели Јован, Ртањ, Тупијница, Озрен и др.); маркантне речне долине Дунава, Белог, Црног и Великог Тимока и Сокобањске Моравице у којима се композитно смењују клисуре и котлине; и алувијална раван и терасе Дунава на уласку ове реке у Дакијски (Влашки) басен, између Кладова и ушћа Тимока. Подручје Просторног плана одликује велика висинска амплитуда, јер се простире у висинским зонама од 28 m н.в. (ушће Великог Тимока у Дунав, најнижа тачка у Републици) до 2.070 m н.в. (Књажевачки део Старе планине).

Подручје Просторног плана припада неразвијеним и економски и демографски депресивним регионима са следећим специфичним наменама од значаја за утврђивање планских решења: подручје паневропског транспортног коридора VII (Дунав) (са делимично искоришћеним пловним и неискоришћеним научним потенцијалима) и контактено подручје између паневропских инфраструктурних коридора X на западу и IV на истоку; подручје са изузетним хидроенергетским потенцијалима (две постојеће ХЕ, „Бердап I” и „Бердап II”, као и евентуална могућност изградње реверзибилне ХЕ „Бердап III”); пољопривредно-сточарско и шумско подручје; природне и туристичке вредности (са изразитим потенцијалима за развој туризма на Старој планини и Дунаву, интегрално са комплементарним активностима); изворишта вода - националног и регионалног ранга, са 3 постојеће и 3 планиране водоокупљације, објектима заштите од вода и др.; подручје са значајним резервама минералних ресурса и развијеним рударством (РТБ „Бор” и др.); зоне специјалне намене са постојећим и планираним граничним прелазима и дугим граничним појасом према Републици Бугарској и Републици Румунији (Европској унији) у дужини од 307 km; и др.

У погледу развијености (према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2010. годину, „Службени гласник РС”, број 51/10) подручје Просторног плана је хетерогене структуре. Групи јединица локалне самоуправе развијености од 80-100% републичког просека припадају град Зајечар и општине Бор, Кладово и Сокобања; недовољно развијеним општинама (<50% републичког просека) припадају општине: Бољевац, Мајданпек и Неготин, док категорији изразито недовољно развијених локалних самоуправа (<60% републичког просека) припада општина Књажевац.

1.2. ОБУХВАТ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план обухвата целе територије општина Бор, Неготин, Кладово и Мајданпек на подручју Борског округа (3.507 km²) и града Зајечара и општина Књажевац, Сокобања и Бољевац на подручју Зајечарског округа (3.623 km²), укупне површине од 7.130 km² (што представља око 8% територије Републике Србије). Површина територија општина се креће од 525 km², колико има Сокобања, до 1.202 km², колико има општина Књажевац, која по површини спада у највеће општине Србије.

2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА²

2.1. ПРОСТОРНИ ПЛАН РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ („Службени гласник РС”, број 88/10)

Носиоци будућег просторног развоја Србије биће привлачни, конкурентни и иновативни урбани центри у функционалној вези са руралним окружењем. Интегрисани и одрживи развој метрополских подручја подразумева неопходну подршку већих регионалних центара, од којих се у источном делу Србије издваја град Зајечар, са припадајућим функционалним урбаним подручјима, који ће добити подршку за убрзани развој као регионалне фокусне тачке. Бор и Зајечар треба да подстакну достизање укупног полицентричног развоја, односно, да се успостави равномерна дистрибуција активности и становништва. Нова концепција просторног развоја Србије подразумева децентрализацију и регионални развој, на нивоу функционално – економских региона и области, као и дефинисање подстицајних посебних програма и пројеката за подручја са посебним развојним проблемима (неразвијена, изолована, слабије приступачна), у које спада и Тимочка крајина.

² Детаљније у форми комплетних извода у Документационој основи Просторног плана.

Концепција просторног развоја Источне Србије, као просторне целине изузетних природних потенцијала имаће значајна ограничења због демографских карактеристика (укупан број становника, старосна, квалификациона структура и др.). Као основни предуслов мобилисања територијалног капитала и активирања економских развојних пројеката, неопходна је демографска обнова. Према песимистичком сценарију до 2021. године, Борски округ би имао 98.284 становника, а Зајечарски 100.094 становника. Према оптимистичком сценарију Борски округ би имао 117.674 становника, а Зајечарски 109.287 становника. Тимочка крајина представља простор веома богатог биолошког и културног диверзитета, ослоњен на реку Дунав са једне стране, прожет са трансдржавним системом карпатских планина и ограђен драгоценим природним резерватом Бељанице, Кучајским планинама и Старе планине, уз значајни хидропотенцијал (река Тимок и др.). Примарно је јачање саобраћајних и инфраструктурних веза, као и развој пројеката у области привреде, саобраћаја, енергетике, туризма и др. Коришћење, уређење и заштита овог простора ће захтевати озбиљну и систематску организацију на регионалном нивоу, покретање већих развојних пројеката уз неопходно умрежавање општина око већих урбаних центара. Трансгранични пројекти са партнерима из Румуније и Бугарске треба да имају значајну улогу у овом процесу просторног развоја Источне Србије. Такође, битан предуслов је повезивање у правцу Коридора X и повезивање у органску целину простора изузетних предеоних квалитета природних и културних ресурса за развој туризма високе класе, уз ограничења које представљају, површински копови у Бору, војни полигон Пасуљанске ливаде и друга подручја посебне намене.

Са становишта просторне дистрибуције и организације пољопривреде, Тимочка крајина има хетерогене карактеристике у агроеколошком и социоекономском погледу, ниску густину насељености, негативне демографске тенденције, неразвијену инфраструктуру и високе стопе руралног сиромаштва и незапослености. Развојни правци пољопривреде у Тимочкој крајини се огледају у производњи хране високе биолошке вредности и/или познатог географског порекла у системима органске, интегралне и традиционалне пољопривреде, паралелно са активностима на одрживом управљању и заштити природних ресурса и развоју локалних прерађивачких капацитета и других пратећих делатности. План оптималне шумовитости и пошумљавања до 2014. године за Тимочку крајину у просеку износи 55,5% (Зајечарски округ 51,0% и Борски округ 60,0%).

У сектору управљања водама за Тимочку крајину, као последица глобалних климатских промена очекују се следећи процеси: (а) смањивање укупних падавина, посебно у јужном и источном делу; (б) погоршавање екстремних феномена - дужи периоди малих вода, брже концентрације и већи врхови поводња. Утврђен је Тимочки регионални систем са Борским, Зајечарским и Књажевачким подсистемима. Заштита вода се планира реализацијом ППОВ у насељима са највећим утицајима на изворишта или на угрожене водотоке: Бољевац, Књажевац, Бор, Мајданпек, Зајечар. У погледу хидроенергетског коришћења вода, као еколошки најповољнијег вида енергије, планира се повећање инсталисане снаге ХЕ „Бердап I” и „Бердап 2”; коришћење потеза низводно од ХЕ „Бердап 2” у оквиру ХЕ „Турну Магуреле”. Разматра се и потенцијална могућност изградње нове ХЕ „Бердап 3”, на Дунаву.

У експлоатацији и преради металних сировина најзначајнија је „Тимочка еруптивна зона”, са лежиштима бабра у рејону Бора и Мајданпека, као и злата и волфрама код Благојевог Камена. Предвиђа се ревитализација постојећих лежишта и јаловишта, као и истраживање и отварање нових лежишта металних сировина, чему погодује напредак у технологији експлоатације и прераде који омогућава коришћење руда са малим садржајем корисних компонената. Планира се изградња ТЕ-ТО „Зајечар” и повећање производње рудника „Лубница”. У сектору металних минералних сировина планира се отварање рудника Борска река и Церово (експлоатација бабра), док се у сектору неметалних минералних сировина планира отварање већег броја мањих рудника за експлоатацију.

Тимочка крајина обухвата делове туристичких кластера „Југоисточна Србија” и „Београд” са највреднијим деловима туристичких дестинација „Доње Подунавље”, „Стара планина” и Кучајске планине. Овом туристичком подручју припадају и други садржаји понуде у простору на планинама Ртањ, Озрен, Дели

Јован, археолошком налазишту „Felix Romuliana”, Неготинском винограду, у граду Зајечару, општинским центрима и другим насељима, објектима и природним и културним вредностима, Сокобања и Гамзиградској бањи, ловиштима, пећинама, деловима коридора путних праваца и др.

Према критеријумима урбанизације Бор и Зајечар су сврстани у тип урбаних општина/градова. Концепција развоја функционалних урбаних подручја је усмерена ка повећању територијалне кохезије и активирању територијалног и хуманог капитала. Према моделу организације функционално урбаних подручја Тимочка крајина представља полифункционални регион са неколико полова развоја нижег хијерархијског нивоа. Урбани кластер мреже градова и центара у источној Србији представљају Зајечар, Бор, Неготин, Кладово, Књажевац и Мајданпек. Зајечар је сврстан у регионалне центре и групу градова који имају капацитет да прерасту у „чворишта” са значајним утицајем на развој окружења, што ће бити подржавано и посебним подстицајним мерама државе. Поред Зајечара и Бора, предвиђа се значајна улога Неготина, Кладова, Мајданпека и Књажевца која ће зависити од оријентисаности привреде ка модернијим облицима одрживе индустријске производње, туризма и других компатибилних активности, а посебно од побољшања степена инфраструктурне опремљености, која представља једно од кључних ограничења у развоју Борског и Зајечарског округа. Посебно су предвиђене активности на развоју саобраћајне инфраструктуре и то: (1) Параћин - Бољевац - Зајечар - Вршка чука (граница са Бугарском) (Е-761, пут I реда бр.5); (2) потенцијалног коридора аутопута Ђердап II - Зајечар - Ниш; (3) државних путева: Кикинда (веза са Румунијом) - Вршац - преко Дунава везе са Зајечаром, Књажевцем и Пиротом (односно везе са Бугарском); Пожаревац - Кучево - Мајданпек - граница са Бугарском (пут I реда бр. 24); Марковац - Свилајнац - Деспотовац - Бор (пут I реда бр. 4, пут II реда бр.103) (доградња); (4) изградња обилазница: Голубца, Мајданпека, Бора, Кладова и Књажевца и (5) Аеродрома у Бору.

У погледу квалитета животне средине, Тимочка крајина у највећој мери представља подручје квалитетне животне средине са природно вредним и очуваним екосистемима (којој припадају заштићена природна добра НП „Ђердап” и Парк природе „Стара планина”, рурална подручја, виноградарски рејони, Сокобања и др.), уз планско одређење за њено очување. Поред ових подручја издвојена су још: подручја загађене и деградирание животне средине (делови Бора, Мајданпека, Прахова и Зајечара) за која је предвиђена санација загађења и ревитализација угрожених екосистема; и подручја угрожене животне средине (делови Неготина, Књажевца, Кладова, коридори државних путева I и II реда и пруга, речно пристаниште у Прахову) за која је предвиђено спречавање даље деградације и обезбеђење побољшања постојећег стања. Главни проблем са становишта животне средине су РТБ „Бор” и „Мајданпек” (рудник, млин, топионица и рафинација), који могу имати и прекограничне утицаје.

Поред пројеката транснационалне сарадње Србије са другим земљама (Програм сарадње за подручје Централне Европе и Програм сарадње за подручје Југоисточне Европе), Тимочка крајина ће значајну улогу имати у различитим облицима интеррегионалне сарадње и повезивања са појединим регионима карпатским земљама (Румунији, Бугарској и Словачкој) што ће се посебно одразити на унапређење економских, социјалних и културних потреба, као и аспекте заштите животне средине и развоја инфраструктуре (нпр. еврорегион „Дунав 21”, „Карпатска конвенција”, „Стратегија за дунавски слив” и др.). У оквиру јачања прекограничних веза са Бугарском и Румунијом планиране су и следеће активности: унапређивање капацитета за заједничко планирање и решавање развојних проблема; повезивање гасоводних система; развој саобраћајне инфраструктуре (између Коридора X и Коридора IV, те на коридору VII-Дунаву); подстицање економске сарадње и узјамних инвестиција; и развој одрживог туризма и заштита природе (на Старој планини и Дунаву).

2.2. ДРУГИ ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ

2.2.1. Просторни план подручја Националног парка „Ђердап” („Службени гласник РС”, број 34/89)

Просторним планом подручја Националног парка Ђердап око 6,4% територије Тимочке крајине, или око 455 km² (на деловима територије општина Мајданпек и Кладово), третирано је као

простор посебних природних и културних вредности, на ком су утврђене зоне заштите I и II степена и заштитна зона са активностима туризма, спорта и рекреације. Утврђена су планска решења у домену: усклађивања развоја и заштите природних вредности и непокретних културних добара; развоја шумарства и пољопривреде; развоја мреже и функције насеља и туристичких центара (са примарним центром Доњим Милановцем); развоја супраструктуре и инфраструктуре која повезује београдски, подунавски и зајечарски регион (путеви I реда бр. 25/1 - Ђердапске магистрале и бр. 24 Кучево-Мајданпек-Неготин); и др. Функција туризма је дефинисана као компатибилна основној намени уз смернице за: развој друмског и водног саобраћаја и његовог повезивања са туристичко-рекреативним локалитетима; развој целогодишње рекреативно-спортске понуде у простору и уређење обале (путничка пристаништа, марине за пловила, пристаништа за чамце, наугички центри); стимулисање домаћинства за развој сеоског туризма и др. Као примарна, утврђена је дунавска осовина развоја, а као секундарна осовина развоја на потезу Доњи Милановац-Мајданпек.

2.2.2. Просторни плани подручја посебне намене акумулације „Бован” („Службени гласник РС”, број 14/09)

Просторним планом подручја посебне намене акумулације „Бован” 7,9% територије Тимочке крајине, или око 562 km² (на деловима територије општина Сокобања, Књажевац и Бољевац), третирано је као простор изворишта површинских вода на ком су утврђене зоне непосредне, уже и шире заштите изворишта. За основни природни потенцијал дефинисан је изузетан природни амбијент Сокобањске котлине са Бованским језером и планинским венцима који је окружују по ободу. Утврђена је функција туризма као компатибилна основној намени, усмерена ка развоју лечилишног, здравствено-рекреативног, конгресног и манифестационог туризма на Сокобањско-Озренском подручју које је богато термалним изворима и атрактивним туристичким капацитетима у Сокобањи. Просторним планом подручја посебне намене акумулације „Бован” утврђена су правила: коришћења, уређења и заштите природе, ресурса и вредности; и уређења и одрживог просторног развоја (мреже насеља и становништва, руралних подручја, привредних делатности, јавних служби, инфраструктурних система и др.). Поред акумулације Бован, са аспекта водоснабдевања и наводњавања од значаја су и 8 мањих акумулација (Трубаревац, Жучковац, Врмца, Николинац, Рујиште 1 и 2, Блендија и Леповик).

2.2.3. Просторни план подручја слива водоакмулације „Боговина” („Службени гласник РС”, број 43/99)

Просторним планом подручја слива водоакмулације „Боговина” 4,8% територије Тимочке крајине, или око 344 km² (на делу територије општине Бољевац), третирано је као простор изворишта површинских вода на ком су утврђене зоне непосредне, уже и шире заштите изворишта водоснабдевања. Утврђена су правила: коришћења, уређења и заштите ресурса (пољопривредног, шумског, водног земљишта и др.) природних и културних добара; и уређења и одрживог просторног развоја (мреже насеља и становништва, руралних подручја, јавних служби, привредних делатности, инфраструктурних система, комуналног опремања, али и начини расељавања становника из зоне потапања и зоне непосредне заштите изворишта). Утврђена је функција туризма као компатибилна основној намени која ће се развијати на овом простору у оквиру следећих туристичких целина: средишњег долинског комплекса интензивнијег коришћења, јужног планинског комплекса умереног коришћења и северног планинског комплекса екстензивног коришћења са низом садржаја рекреативно-туристичке понуде у простору (за планинарење, лов, спортски риболов, различите видове еколошког туризма, излетничку рекреацију, стационарни и транзитни туризам и др.).

2.2.4. Просторни план подручја археолошког налазишта Ромулијана („Службени гласник РС”, број 131/04)

Просторним планом подручја археолошког налазишта Ромулијана 0,37% територије Тимочке крајине, или око 26 km² (на

делу територије града Зајечара) третирано је као предеона целина културне баштине на којој су утврђене зоне заштите око простора археолошког налазишта (царске палате и меморијалног комплекса). Утврђене су могуће активности, физичке и функцијске намене на подручју које су усклађене са критеријумима заштите, ревитализације и културолошког коришћења Светске културне баштине. Дефинисани су природни потенцијали за развој (термоминерални извори и природни амбијент Гамзиградске Бање, река Црни Тимок са долином и др.). Поред заштите културне баштине, приоритет је дат развоју туризма и рекреације, уз оптимално вредновање локалних комплементарних активности (шумарства, пољопривреде, водопривреде, енергетике из чистих, обновљивих извора, занатства, домаће радиности, саобраћаја, јавних служби и др.).

2.2.5. Просторни план подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина („Службени гласник РС”, број 115/08)

Просторним планом подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина 10.2% територије Тимочке крајине, или око 726 km² (на деловима територије општина Књажевац и града Зајечар), третирано је као простор посебних природних и туристичких вредности од националног значаја, на ком су утврђене зоне заштите I, II и III степена Парка природе, као и зоне од интереса за развој туристичко рекреативних активности. Утврђена су правила: коришћења, уређења и заштите природе, пољопривредног, шумског земљишта и др.; и уређења и одрживог просторног развоја (мреже насеља и становништва, руралних подручја, привредних делатности, јавних служби, инфраструктурних система и др.). Као доминантна привредна активност, компатибилна са заштитом Парка природе, предвиђен је развој туризма у планинској зони (туристички ризорт „Јабучко равниште”, туристички центар „Голема река” и друга насеља, алпско скијалиште и др.) и подпланинској зони, уз интеграцију са бројним туристичким ресурсима и природним и културним вредностима у непосредном окружењу. Као доминантни вид туризма предвиђен је стационарни и излетнички планински туризам, са целогодишњим коришћењем капацитета понуде (у зимском периоду алпско скијање и активности осталих зимских спортова, и у летњем периоду бројни видови спортско-рекреативног туризма).

2.3. ОСТАЛА ДОКУМЕНТАЦИЈА

Просторни план је усаглашен са националним и регионалним документима: Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године („Службени гласник РС”, бр. 55/05 и 71/05); Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС”, број 44/05); Стратегија развоја туризма Републике Србије („Службени гласник РС”, број 91/06); Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2015. године („Службени гласник РС”, број 44/05) са Програмом остваривања стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2015. године за период од 2007. до 2012. године; Стратегија развоја пољопривреде Србије („Службени гласник

РС”, број 78/05); Стратегија управљања отпадом РС 2010-2019. године; Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Службени гласник РС”, број 59/06); Водопривредна основа Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02); Национална стратегија привредног развоја Републике Србије од 2006. до 2012. године. Консултовани су и локални развојни документи: Регионална стратегија развоја Тимочке крајине, Просторни план општине Кладово и Стратешка процена утицаја на животну средину; Мастер план развоја туризма Сокобање; Мастер план туристичке дестинације Доње Подунавље; Мастер план културноисторијске руте Пут римских царева; Стратешки, развојни и акциони планови и документи за поједине општине Тимочке крајине (општински еколошки акциони планови, локални еколошки акциони планови, стратешки планови у области управљања вода, општински планови управљања отпадом, општински програми развоја туризма, студије о природним и културним добрима и др.); и др.

3. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА (ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА, SWOT АНАЛИЗА)³

3.1. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ

3.1.1. Природни ресурси

3.1.1.1 Пољопривреда

Око 52% укупне територије подручја Просторног плана налази се под пољопривредним земљиштем (око 3669,6 km²), што је осетно мање од републичког просека (63,7%). По заступљености, начину коришћења и бонитету пољопривредно земљиште је изразито хетерогено (Табела I-1, Графикон 1). На територији Тимочке крајине, према критеријуму преовлађујуће надморске висине и нагиба терена на нивоу КО, могу се издвојити четири рурална подручја:

- 1) до 200 m н.в. – равничарско, релативно скромно заступљено на плодним земљиштима Кључа и Неготинске низије (погодно за интензивну ратарско-повртарску производњу), обухвата 22 КО, све у Борском округу (око 292 km² површине укупне територије);
- 2) 200-350 m н.в. – брежуљкасто, са нижим брдима, долинама и котлинама (нарочито погодно за узгајање винове лозе у нижим пределима, и воћа у вишим) обухвата 84 КО односно 1.236,3 km² површине укупне територије (Борски округ – 38 КО и 631,2 km²; Зајечарски округ – 46 КО и 605,1 km²);
- 3) 350-600 m н.в. – брдско, са вишим долинама и котлинама обухвата 95 КО, односно 1.212,4 km² површине укупне територије (Борски округ – 24 КО и 444,8 km²; Зајечарски округ – 71 КО и 767,7 km²);
- 4) преко 600 m н.в. – планинско (већином са озбиљним ограничењима за развој пољопривреде) обухвата 67 КО, односно 929,1 km² површине, што представља близу једне трећине укупне територије (Борски округ – 12 КО и 223,1 km²; Зајечарски округ – 55 КО и 706,1 km²).

3 Детаљнији подаци о стању, потенцијалима и ограничењима дати су у Документационој основи Просторног плана.

Табела I-1: Просторни распоред пољопривредног земљишта Тимочке крајине по наменама коришћења (у ха)

Назив подручја	Свега КО	Њиве	Вртови	Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци	Свега пољопривредно
ТИМОЧКА КРАЈИНА	268	199795	1032	10824	10086	71463	73761	366961
Равничарско	22	22232	117	217	2090	2538	1976	29170
Брежуљкасто	84	83427	459	2747	5277	17750	13972	123632
Брдско	95	59393	280	4953	1953	27188	27476	121244
Планинско	67	34743	175	2908	765	23987	30336	92915
Борски округ-свега	96	86732	390	4591	5549	36537	25276	159073
Равничарско	22	22232	117	217	2090	2538	1976	29170
Брежуљкасто	38	39075	194	1203	2758	12072	7816	63118
Брдско	24	18017	42	2118	431	12979	10889	44477
Планинско	12	7407	36	1052	270	8948	4594	22308
Зајечарски округ - свега	172	113063	642	6234	4537	34927	48486	207888
Брежуљкасто	46	44352	265	1544	2520	5678	6156	60514
Брдско	71	41375	238	2834	1523	14210	16587	76767
Планинско	55	27336	139	1855	495	15039	25743	70607

Извор: Републички геодетски завод, Република Србија, Београд, април 2009. године

Учешће пољопривреде у укупном и активном становништву је у већини општина близу нивоа републичког просека (10,9% и 15,6% респективно), а у оствареном народном дохотку - знатно веће, изузев Бора. Велике површине простора су деградирани рударским радовима, посебно на подручју општина Бор и Мајданпек. Стогодишња експлоатација и прерада руда бабра, злата и других минералних сировина, донела је пољопривреду и селу, велики број еколошких, производних и социоекономских штета. Према подацима за 2007. годину, око 15% укупних површина ораница и башти се уопште не обрађује, знатан део воћњака и винограда је екстензивно негован или пак запарљожен, ливаде се редовно не косе, а планинске пашњаке заузимају шикаре.

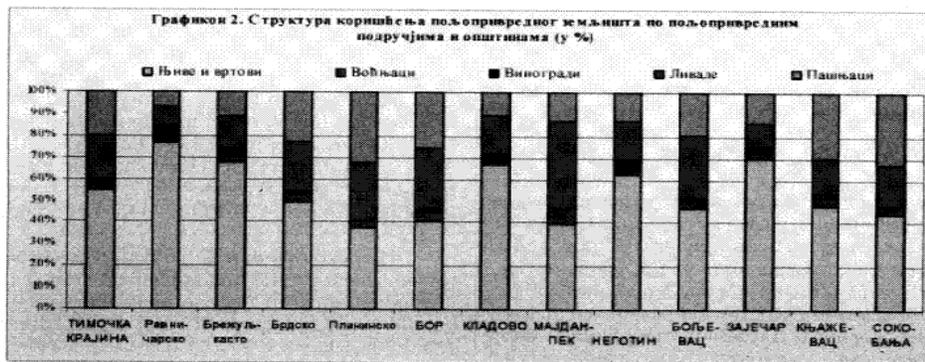

У просеку, око 55% укупних пољопривредних површина чине оранице, близу 40% ливаде и пашњака, 2,9% воћњаци и 2,7% виногради. На нивоима управних округа ови односи су слични, док се општине међусобно битно разликују, пре свега, у погледу заступљености ораница, воћњака и винограда, односно ливада и пашњака, примарно у зависности од геофизичких услова (Графикон 2 и Табела 1-2).

Табела 1-2: Просторне структуре коришћења укупних и пољопривредних површина (у %)

Назив подручја	% површине територије			% укупне пољопривредне површине				
	Пољопривредно	Шуме	Остало	Оранице	Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњака
ТИМОЧКА КРАЈИНА	51.5	41.7	6.8	54.7	2.9	2.7	19.5	20.1
Равничарско	66.7	15.3	17.6	76.6	0.7	7.2	8.7	6.8
Брежуљкасто	63.8	29.6	6.6	67.9	2.2	4.3	14.4	11.3
Брдско	47.0	47.1	6.0	49.2	4.1	1.6	22.4	22.7
Планинско	42.7	51.4	5.9	37.6	3.1	0.8	25.8	32.6

Извор: Републички геодетски завод, Република Србија, Београд, април 2009. године

Апсолутно преовлађујући део пољопривредних (81%), а нарочито обрадивих земљишта (94%) Тимочке крајине налази у приватном поседу породичних газдинстава. Према подацима Пописа из 2002. године, 40.986 домаћинстава (41,7 % од укупног броја) има пољопривредно газдинство, већином с јако малом површином обрадивог земљишта, недовољном за обезбеђење минимума новчаних прихода потребних за покриће савремених егзистенцијалних потреба, а још мање за улагања у развој и унапређење пољопривредне производње. Газдинства користе у просеку 2,9 ха обрадивог земљишта, које чини 48% од укупно коришћеног земљишта у својини. Крупнији земљишни поседи се ретко срећу, посебно изнад 20 ха. Структура коришћења земљишта је нешто повољнија, јер газдинства већа од 10 ха држе око трећину обрадивих површина.

И поред ниске просечне густине насељености, која указује на доминантно рурални карактер Тимочке крајине, свега 5,5% од укупног броја домаћинстава има искључиво пољопривредне изворе прихода, најмање у борској, зајечарској и књажевачкој, а највише у неготинској општини, чак изнад просека планинског подручја.

Бројно стање и састав сточног фонда се, може неповољно оценити са становишта очувања површина и квалитета

пољопривредног земљишта и других вредности руралних подручја. На нивоу насеља број појединих врста стоке зависи у много већој мери од броја домаћинстава с газдинством, него од расположивих површина пољопривредног земљишта, а нарочито од површина ливада и пашњака. Просечан број условних грла стоке на 100 ха пољопривредног земљишта је у Тимочкој крајини (17,8) много нижи од Републике у целини (33,9), која у том погледу заостаје за готово свим европским земљама. Такође општи ниво техничко-технолошке опремљености породичне пољопривреде се може оценити као незадовољавајући. Слабо су развијене производне, тржишне и друштвене услуге, посебно у планинским селима, која су уз то и саобраћајно тешко доступна.

Према подацима Пописа из 2002. године, на Планском подручју налазило се 22.354 становника који су обављали пољопривредно занимање и по том основу издржавали 8.030 чланова својих домаћинстава. Близу 90% пољопривредног становништва живи у домаћинствима с газдинством. Индивидуални пољопривредници чине 93,1% од укупног броја активног пољопривредног становништва, а преостали део - запослени пољопривредни стручњаци и радници, који већим делом станују у градским насељима. У контингенту издржаваног пољопривредног становништва има мало деце и омладине, као и домаћица, јер око половине активних

пољопривредника на газдинству чине жене. Енормно високо уче-
шће активног у укупном пољопривредном становништву, посебно
у брдским и планинским крајевима, индиректно говори о поодма-
клој сенилизацији пољопривредне радне снаге, с једне стране, и о
проблемима обезбеђења наследника за рад на газдинству, с друге
стране. У бројним селима чисто пољопривредна домаћинства не-
мају ни једно дете предшколског и школског узраста, ни учени-
ка средње школе, нити студента. У том погледу, најкритичније је
брдско и планинско подручје општине Књажевац. По учешћу лица
старијих од 70 година, Тимочка крајина има још неповољнија ста-
росна обележја активних пољопривредника од Републике укупно
(14,7 % и 12,6 %, респективно). Генерално, Тимочка крајина има
мали хумани капитал за усмеравање даљег развоја пољопривред-
не производње у складу са савременим еколошким, економским и
здравственим стандардима. У тим условима је од посебне важно-
сти унапређење рада саветодавне службе и сарадње научних орга-
низација, јачање партнерстава администрације, пољопривредника,
удружења грађана и других актера заинтересованих за управљање
пољопривредним земљиштем.

3.1.1.2. Шумарство и ловство

Око 41.7% укупне територије подручја Просторног плана на-
лази се под шумама (око 2.972 km²). Од укупних површина под
шумама 45% је у државном, а око 55% у приватном власништву.
Око 50% (1.380 km²) од укупне површине под шумама обухваће-
но је Тимочким (око 826 km²), деловима Моравског (око 135 km²)
и Севернокучајског (160 km²) шумског подручја (у даљем тексту:
ШП) као и НП Ђердап (259 km²) који се налазе на територија Бор-
ског и Зајечарског округа.

Табела I-3: Стање површина под шумама 2008. године

Подручје Плана/округ	Шуме		
	ha	ha	%
Тимочка крајина	713.073	297.204	41.7
Борски округ	350.730	163.602	46.6
Бор	85.633	38.884	45.4
Кладово	62.940	27.917	44.4
Мајданпек	93.169	66.513	71.4
Неготин	108.989	30.288	27.8
Зајечарски округ	362.343	133.602	36.9
Бољевац	82.754	40.960	49.5
Зајечар	106.808	30.885	28.9
Књажевац	120.240	43.125	35.9
Сокобања	52.542	18.633	35.5

Шуме се интензивно вишенаменски користе већ више деце-
нија, са прогресивном динамизацијом овог процеса. Укупна за-
премина шума износи 48.724.800 m³, а укупан запремински при-
раст је 1.138.340 m³. Просечна запремина је 145 m³/ha, а просечан

запремински прираст је 3,39 m³/ha. Од укупног износа запремине
54% отпада на државне шуме, а 46% је у приватним шумама, док
је у укупном запреминском прирасту подједнако учешће државних
и приватних шума. Просечна запремина је далеко већа у државним
шумама и износи 184 m³/ha, док је у приватним шумама 123 m³/ha.
При том је просечна запремина у државним шумама Борског окру-
га већа за 30 m³/ha у односу на Зајечарски. Просечан запремински
прираст је у државним шумама 4,02 m³/ha, а у приватним шумама
3,08 m³/ha. Националном инвентуром је регистровано око 30 врста
дрвећа, од којих је 17 са листе реликtnих, ендемичних, ретких и
угрожених врста. Основни подаци о стању шума (пореку, очува-
ности састојина и категоријама) приказани су Табели I-4.

Табела I-4: Основни подаци о стању шума

Округ	Пореку састојина	Очуваност састојина	Категорија шума
Борски	изданачке шуме 53,2% високо порекло 45,2% вештачки подигнуте састојине 1,6%	очуване састојине 66% разређене састојине 32,4% деградиране 1,6%	буква (46,8%), китњак (17,6%), граб (12,8), црни граб, грабић и црни јасен (8,5%), цер (4,3%) и остале (10%)
Зајечарски	изданачке шуме 47,9% високо порекло 42,6% вештачки подигнуте састојине 8%	очуване састојине 73,4% разређене састојине 24,9% деградиране 1,8%	буква (46,7%), грабић и црни јасен (11,2%), китњак (8,9%), сладун (5,3%), цер (4,7%), бор (4,6%), граб (4,7%) и остале (14%)

Према пореклу састојина стање је повољније у државним не-
го у шумама приватних власника које одликује изразита домина-
ција изданаčkih шума (око 90%), што захтева њихово постепено
превођења у високи узгојни облик. У односу на степен очувано-
сти, стање у приватним шумама је нешто повољније него у др-
жавним (очуваних састојина је око 80%). Отвореност шумским
путевима је различита по појединим просторно организационим
целинама и углавном недовољна (од 10 до 17 km/1000ha) сем у
делу НП „Ђердап” (22 km/1000 ha).

Све шуме у државном власништву су разврстане у 21 намен-
ску целину, а у НП „Ђердап” и Парку природе „Стара планина”
обухваћене су са три режима коришћења. По површини је доми-
нантна наменска целина са приоритетно производном наменом,
која покрива 54,9% укупно обрасле површине (у оквиру које се
налази и специфична производна намена везана је за производњу
семена укупна површина од 14,5 ha). Заштитне шуме земљишта
од површинске ерозије регистроване су на површини од 38,36 %.
Компатибилне са претходном категоријом су трајно заштитне шу-
ме које покривају површину од 10515,36 ha.

На подручју Просторног плана налази се 28 ловишта (16 на
територији Зајечарског округа, 10 на територији Борског округа и
2 на територијама оба округа) укупне површине 7.130 km². Основ-
ни подаци о ловиштима дати су у табели I-5. Према расположивим
подацима може се констатовати да су услови за узгој дивљачи по-
вољни, али да је стање бројности, полне, старосне и квалитативне
структуре неповољно.

Табела I-5: Ловишта

Ловиште	Обухваћене општине	Површина (km ²)	Ловиште	Обухваћене општине	Површина (km ²)
1. Краљевица	Зајечар	349	Бабин Зуб	15. Књажевац	280
2. Вршка Чука	Зајечар	51	Стара Планина I	16. Књажевац, Зајечар	109
3. Дубрава	Зајечар	354	Буковик	17. Сокобања	0,6
4. Ромулијана	Зајечар	57	Бакар	18. Бор	678
5. Студена	Зајечар	88	Злоске шуме Црни Врх	19. Бор	154
6. Тимок	Зајечар	147	Тодорова Река	20. Мајданпек	477
7. Црни Тимок	Бољевац	488	НП Ђердап	21. Кладово, Мајданпек	638
8. Суваја	Бољевац	46	Кључ	22. Кладово	222
9. Ртањ	Бољевац, Сокобања	63	Живица	23. Кладово	171
10. Јужни Кучај-Брезна	Бол. Бор	253	Мироч	24. Кладово, Мајданпек, Неготин	161
11. Моравица	Сокобања	364	Неготинска Крајина	25. Неготин	964
12. Озен, Девница	Сокобања	18	Алија	26. Неготин	20
13. Тупијаница	Књажевац	682	Вратна	27. Неготин	13
14. Клисурса	Књажевац	146	Дели Јован	28. Неготин, Бор, Зајечар, Мајданпек	131
Укупно 7130					

3.1.1.3. Воде

У хидрографском погледу површинске воде подручја Просторног плана припадају делу слива Дунава (чије су непосредне притоке Тимок, Поречка река, Косовица, Ваља Маре, Каменичка река, Подвршка река, Слатинска река и др.) чији ток, у дужини од 156 km, представља и северну границу Плана. Већи део подручја припада сливу Тимока (у целости Црног, Белог и Трговишког и делом Сврљишког Тимока). Значајну хидрографску појаву представља и део водотока Моравице (у општина Сокобање и притоке Мораве у Нишавском округу. Специфични отицаји површинских вода су променљиви. Просечни отицаји неких водотокова (Сврљишки и Бели Тимок) су на нивоу просека за Србију (5,7 l/s/km²) и износе око 6,2 l/s/km². Нешто веће специфичне отицаје имају реке на северном делу (Пек, Шашка и Борска река) око 7-9 l/s/km², као и севернијом делу подручја Просторног плана (Трговишки Тимок) око 10 l/s/km², захваљујући водотоцима са Старе планине. Највећи специфични отицај има горњи ток Црног Тимока (профил бране Боговина) са око 13,3 l/s/km². Водни ресурси су временски врло неравномерни, са великим разликама у протикању малих и великих вода. Тако је однос између малих месечних вода вероватноће 95% (статистички меродавне воде са којима се одређују критеријуми заштите вода и дозвољене количине за захватање воде) и великих вода вероватноће 1% (статистички меродавне воде за избор мера заштите од поплава) пење на преко 1:1000 (на пример Бели Тимок у Књажевцу 1:1055). Поред неповољних водних режима, већина водотока има бујични карактер, са великим поводњима, током којих протекне и по 50% и више од укупног водног биланса, након чега наступе дуги периоди маловођа, када су реке угрожене и као екосистеми. Неповољне водне режиме је, стога неопходно регулисати (изравнати) деловањем постојећих и планираних водокумулација за чију реализацију постоје ограничења. Квалитет вода Дунава, низводно од ушћа Тимока је релативно добар (II/III класа) захваљујући утицају Ђердапског језера које се понаша као биореактор (за разлику од горњег тока Дунава у Србији, код Бездана, где је „ван класа“), док је квалитет вода његових мањих десних притока променљив (од I класе у планинским, до II и III класе у долинским деловима). Стање квалитета вода у водотоцима планинских подручја је већим делом добар (I/II класа). Квалитет осталих вода је у знатно лошији (III класе или „ван класа“),

посебно Трговишког и Белог Тимока, Борске реке и Црног Тимока, које су под већим ефлуентним оптерећењима, јер се у њих испуштају отпадне воде из насеља без пречишћавања.

Хидролошке појаве од важности са медицинског, рекреативно-туристичког и привредног аспекта представљају изворишта минералних и термоминералних вода Брестовачке Бање (41°C), Гамзиградске Бање (41,3° C), Сокобање (43°C), Николичева и Шарбановца (40°C).

3.1.1.4. Геолошки ресурси

Подручје Тимочке крајине израђено је од разноврсних стена магматског (гранити, гранодиорити, гранит-порфири, габрови, сијенити, андезити, дацити, пегматити, аплити, кварцмонцити и др.), седиментног (кречњаци, доломити пешчари, глинци, лапорци и др.) и метаморфног порекла (разноврсни шкриљци, корнити, скарнови), различите геолошке старости, од протерозојско-камбријских формација до квартарних седимената (алувијални наноси и др.). У односу на металичне и неметаличне минералне сировине, подручје Просторног плана обухвата Карпатско-балканску металогенетску провинцију, у оквиру које се могу издвојити следеће зоне: Риданаско-крепољинска, Хомољско-бељаничка, Борска, Поречко-старопланинска и делови Влашко-пантијског басена.

Дуготрајним сложеним геотектонским и металогенетским процесима формирана су многобројна лежишта најразличитијих минералних сировина (енергетских, металичних и неметаличних). Међу њима највећи значај имају концентрације бакара и злата, али су присутна лежишта и бројне појаве руда других метала, као што су гвожђе, манган, олово и цинк, хром и др. Такође су бројна лежишта и појаве различитих неметала: глина, кварцног песка, доломита, кварцита, барита, бентонита, као и велики број концентрација различитог економског значаја грађевинско-техничког и архитектонско-грађевинског камена (габро, кречњаци, пешчари, бигар, андезити, сијенити и др.). Од енергетских минералних сировина присутна су лежишта угља (камени, мрки, лигнит) и урана. Завршена је експлоатација седам угљенокопа („Јабучац“ и „Аликсар“ на Мирочу, „Српски Балкан“, „Добра срећа“, „Ртањ“, „Подвис“, „Благовести“), док се још увек обавља у рудницима „Вршка Чука“ (камени угаљ), „Соко“ и „Боговина“ (мрки угаљ) и „Лубница“ (лигнит). Основни подаци о лежиштима минералних сировина дати су у Табели I-6.

Табела I-6: Билансне резерве значајнијих минералних сировина и лежишта

Лежишта минералних сировине	Резерве руде (и састав) у t, категорије	Напомена	
БАКАР	Борска река	319.969.179 (A+B+Ц ₁)	Није у експлоатацији; резерве @ милијарду t
	Јама Бор – Брезаник	1.949.900 (B); (Cu - 19.636; Au - 0,39; Ag - 3,1; S - 259.474)	Експлоатише се
	Јама Бор – Тилва Рош	2.902.675 руде (B); (Cu - 25.076; Au - 0,41; Ag - 3,1; S - 25.250.076)	Експлоатише се
	Јама Бор - Р ₂ A	2.865.151 руде (B); (Cu - 25.370; Au - 0,9; Ag - 5,6; S - 250.222)	Експлоатише се
	Велики Кривељ	465.150.392 (A+B+Ц ₁); (Cu - 1.511.726; Au - 31,5; Ag - 180,5; S - 24.390.328)	Експлоатише се
	Церово	150.138.317 (B + Ц ₁); (Cu - 492.136; Au - 20,2; Ag - 145,2; S - 6.099.811)	Не експлоатише се
	Чока Марин	220.714 (B); (Cu - 4.781; Au - 1,4; Ag - 9; S - 40.425)	Не експлоатише се
	Мајданпек – Северни ревер	220.102.000 (A+B+Ц ₁); (Cu - 670.000; Au - 56,4; Ag - 426)	Не експлоатише се
	Мајданпек – Јужни ревер	405.329.000 (A+B+Ц ₁); (Cu - 1.537.000; Au - 76,3; Ag - 511)	Не експлоатише се
	„Депо шљакс“ - Бор	17.197.387 (топионичка шљака); (Cu - 80.162 t; Au - 3,2; Ag - 50,3; Mo - 4.265; S - 168.417)	Експлоатише се површинским копом, припрема у флотацији и топи у борској топионици
УГАЉ	Соко (мрки угаљ)	58.355.791 (A+B+Ц ₁) и 150.000.000 (Ц ₂)	Годишња производња @ 110.000 t
	Боговина (тврди мрки угаљ)	2.401.000 (A+B+Ц ₁) и 1.000.000 (Ц ₂)	Годишња производња @ 28.000 t
	Лубница (лигнит)	16.151.000 (A+B+Ц ₁) и 4.000.000 (Ц ₂)	Годишња производња @ 100.000 t
	Вршка Чука (антрацит)	2.368.000 (A+B+Ц ₁) и 6.000.000 (Ц ₂)	Годишња производња @ 15-20.000 t
КРЕЧЊАК	Заграђе (Бор)	14.500.000 (A+B)	Од укупне производње 35% се користи за производњу креча, а 65% као грађевински камен
	Јевик (Књажевац)		Не експлоатише се; могућа производња цемента од 600.000 t/годишње
КВАРЦНИ ПЕШЧАР	Облаци (Рготина)	29.000.000 (A+B)	Кварци пешчар као сировина за добијање кварцног песка може се (након флотирања) користити у индустрији стакла, као и (након сепарирања и прања у ливачкој и вагстралној индустрији) производњи цемента; Врше се припреме за почетак експлоатације

Лежишта минералних сировине		Резерве руде (и састав) у т, категорије	Напомена
БЕНТОНИТИ	Боговина (Источно поље)	730.000 билансних резерви 1.500.000 (Ц, категорије) (Североисточно од Боговине налази се лежиште бентонитских глина Ваља Сака, Подгорац, али су резерве у њему за сада ванбилансне)	Бентонит се јавља у слојевима у подине, повлати и прослојцима угља; дебљина слојева варира од 0,1-1,0m, док пружање износи преко 300m; Не експлоатише се и ствара проблеме при откопавању угља.

Поред наведених лежишта, на терену постоји преко 200 појава и лежишта грађевинско-техничког и архитектонског грађевинског камена у следећим продуктивним пољима: Поречка река (габрови, гранити), Пониквица (бигар), Горњане (гранити), Дели Јован (габрови), Бучје (кречњаци, бигар), Кривељ (кречњак), Кривељска река (вулканокластичне стене, бигар), Црна река (кречњаци, андезити, пешчари), Злот - Шарбановац (вулканокластичне стене, андезити), Црни врх (мермери, андезити), источна Бељаница (габрови, кречњак), Малиник (кречњак), Мала река (кречњак), Суваја - Јошаница (бигар), северни Ртањ (бигар), југоисточни Ртањ (кречњак), Врбовац (вулканокластичне стене), Језеро Озрен (кречњаци); Заглавак (габрови); Габровница - Репушница (мермери); река Бигар (бигар). Изван наведених продуктивних поља присутно је двадесетак појава и десетак лежишта грађевинско-техничког и архитектонско-грађевинског камена од којих су најкарактеристичнији: кречњаци (Цервин, Видровац, Слатина, Љиљак, Предовница, Барбарос, Вршка Чука, Мали Извор, Минићево, Караула), пешчари (Брза Паланка), андезит (Падина Богдан, Трговиште), габрови (Лепа Главница, Дулин Камен, Заглавак) и др. У току је почетак истраживања нафте и гаса дуж профила П4-10, на правцу Злот - Брестовачка бања - Кривељ - Дели Јован - Сиколо - бугарска граница, у оквиру истражног региона „Тимок“.

3.1.2. Становништво, мрежа насеља и јавне службе

3.1.2.1. Становништво

На подручју Просторног плана живи 284.112 становника, тј. 3,8% укупног становништва Републике (Попис 2002.) с тенденцијом константног опадања у свим пописним периодима почев од 1948. године (када је живело 5,5%). Просечна густина насељености је 40 ст./km², што је више него двоструко мање у односу на републички просек (85 ст./km²).

Размештај становништва је релативно равномеран по управним окрузима Тимочке крајине. Подаци о броју становника и густини насељености на подручју Плана дати су у Табели 1-7.

Табела 1-7: Број становника и густина насељености

	Округ	Општина/Град	Површина (у km ²)		Број становника		Густина насељености (становника/km ²)	
			по општинама/граду	по окрузима	по општинама/граду	по окрузима	по општинама/граду	по окрузима
Подручје Плана	Борски управни округ	Бор	856	3.507	55.817	146.551	65	42
		Неготин	1.089		43.418		40	
		Кладово	630		23.613		37	
		Мајданпек	932		23.703		25	
	Зајечарски управни округ	град Зајечар	1.069	3.623	65.969	137.561	62	38
		Сокобања	525		18.571		35	
		Књажевац	1.202		37.172		31	
		Бољевац	827		15.849		19	
УКУПНО			7.130		284.112		40	

Извор података: РЗС – Општине у Србији 2006. године

У периоду 1948-2002. године, укупан број становника⁴ на подручју Плана је опао за 2.788 тј. за 1%. У истом периоду, Борски управни округ је повећао број становника за 16% док је у Зајечарском управном округу укупно становништво смањено за 17%. У оба управна округа број становника је растао у периоду 1948-1961. године. У Зајечарском управном округу је започело опадање популације након 1961. године док се у Борском сличан тренд бележи тек након 1981. године. Услед упоредног константног опадања броја становника у ова два округа након 1981. године, укупно становништво на подручју Плана било је мање 2002. године у односу на 1948. годину, што се региструје како по новој, тако и по старој методологији пописа. Међу општинама/граду на подручју Плана, мањи број становника 2002. године у односу на 1948. годину бележе: Књажевац (за 38,2%), Бољевац (за 31,8%), Сокобања (за 17,7%) и Неготин (за 9,6%). У периоду 1981-1991. године, када почиње опадање укупног броја становника Тимочке крајине, популациони раст су оствариле само општине Бор и Мајданпек (6% и 3%, респективно). У том периоду, пад броја становника већи од 10% бележила је једино општина Бољевац. Међутим, у последњем међупописном периоду (1991-2002. године), на основу нове методологије пописа, број становника на подручју Плана смањен је са 317.405 на 284.112, тј. за 33.293 лица (10,5%), и то нешто мало

више у Зајечарском управном округу (10,8%) него у Борском (10,2%). Све општине/град на подручју Плана су у последњем међупописном периоду биле депопулационе. Међу њима, једино општина Бор и град Зајечар бележе опадање броја становника које је мање од 10%, док је у свим осталим ситуација далеко лошија. Највећи пад броја становника у периоду 1991-2002. година имала је општина Књажевац (14,6%). Поред сталног становништва, на основу разлике у броју становника према старој и новој методологији Пописа 2002. године, може се уочити да још 30.752 становника са подручја Плана ради или борави у иностранству дуже од годину дана, што је далеко више у односу на 1991. годину кад их је било 19.444.

3.1.2.2. Мрежа насеља

Насељска мрежа Региона је систем од 263 насеља размештених у 267 катастарских општина. Укупно 11 насеља има статус градских⁵, у којима живи 152.751 становника (53,8% са подручја Плана), и то: Бор (39.387 становника), Брза Паланка (1.076), Кладово (9.142), Доњи Милановац (3.132), Мајданпек (10.071), Неготин (17.598), Боговина (1.348), Бољевац (3.748), Зајечар (39.491), Књажевац (19.351) и Сокобања (8.407). Просечна величина насељског атара износи око 26 km². Изражене су значајне разлике по окрузима како у погледу броју насеља, катастарских општина и величине атара, тако и функцији центара. У Борском округу има 98 катастарских општина, са 90 насеља и атарима просечне величине од око 35,8 km², док је у Зајечарском округу 169 катастарских општина, 173 насеља, са просечном величином атара од око

4 Ради поређења са ранијим пописима, овде је коришћен податак о укупном броју становника 2002. године према старој методологији пописа. Према којој су, поред становништва у земљи, у стално становништво били укључени и сви југословенски грађани који су радили или боравили (као чланови породице) у иностранству. Према новој методологији пописа која је почела да се примењује од Пописа 2002. године, у стално становништво, поред становништва у земљи, укључена су само лица на раду или боравку у иностранству краћем од једне године као и страни држављани који у нашој земљи раде или бораве у својству чланова породице дуже од годину дана.

5 Градска насеља дефинисана методологијом Републичког завода за статистику.

21,4 km². Бор остварује више улога у просторно-функционалној организацији Републике Србије, Борског управног округа и територије општине, односно представља функционални центар коме гравитира 13 насеља општине и индиректно 76 насеља функционалног подручја. Такође Бор представља центар регионалне урбанизације (55.817 ст., тј. 70,6% становништва општине) са функционално-интеграционим процесима који су превазилазили обухват одређен територијалном и управном организацијом Републике Србије. Улога Зајечара у просторно-функционалној организацији Републике Србије, Зајечарског управног округа и територије града огледа се у следећем: функционални је центар коме гравитира 41 насеље општине и индиректно 132 насеља функционалног подручја; гравитира му и део насеља борског функционалног подручја (насеља јужног дела општине Неготин); концентрисе 59,9% становништва Општине или 27,6% становништва Округа; центар је регионалне урбанизације Тимочке крајине и тимочког развојног појаса (тимочка развојна осовина) који просторно-функционално интегрише источно Подунавље са Пиротским и Нишавским управним округом и Великим поморављем; у домену функционално-интеграционих процеса превазилази обухват одређен територијалном и управном организацијом Републике Србије.

На подручју Просторног плана су инициране дневне миграције на релацији приградска села–општински/градски центри и формирање урбаних агломерација са елементима дневног урбаног

система. То је посебно изражено у борској и зајечарској агломерацији. Зајечар се функционално и физиономски спаја са насељима дуж пута I реда ка Неготину, односно Књажевцу. Бор се због специфичне морфологије окружења и рударске делатности условно спојио са Брестовцем. Уочљива је аналогија у развоју ових агломерација са развојем агломерација градских насеља Србије сличних функција и демографске величине. Развитак агломерације поспешује планско, а делимично и спонтано, релоцирање погона и предузећа из урбаних центара у приградска села, у којима се временом развијају и нови облици привредних и услужних делатности (као што је нпр. насеље Злот). Урбана концентрација становништва и функција у регионалним и општинским центрима и демографско пражњење сеоских подручја изазвано емиграцијом или смањеном природног прираштаја, а најчешће њиховом комбинацијом, довели су до промена у демографској величини насеља. Идентификоване су четири категорије сеоских насеља разврстаних по демографској величини: патуљаста насеља, са мање од 250 становника; мала насеља која имају од 250 до 500 становника; средња насеља у две варијанте (средња мања насеља са 500 до 750 становника и средња већа насеља са 750 до 1000 становника); и велика сеоска насеља са 1000 и више становника. Рецентну насеобинску структуру простора чине 263 насеља чија је демографска величина приказана у Табели 1-8. Поредили смо ситуацију са стањем из претходних пописа становништва запажа се сукцесија у демографском уситњавању сеоских насеља.

Табела 1-8: Упоредни приказ промена у демографској величини насеља Региона за 1981. и 2002. годину

величинска структура насеља	1981.		2002.		2002. (нова методологија)		
	број		број		број		
	насеља	становника	насеља	становника	насеља	становника	
патуљаста-до 250	40	5.776	85	10.618	88	11.035	
мала 250-500	53	19.815	63	23.229	72	26.479	
средња насеља-средње мања 500-750	51	31.241	31	18.599	36	21.782	
средња насеља-средња већа 750-1000	36	30.940	27	23.389	26	22.621	
велика – преко 1000	72	124.036	46	79.265	30	49.248	
градска	11	139.337	11	159.764	11	152.947	
	Укупно	263	351.145	263	314.864	263	284.112

3.1.2.3. Јавне службе

На подручју Тимочке крајине предшколско васпитање и образовање организовано је у 25 децих вртића, док је у 32 основне школе организована припремна предшколска настава. Вртићи се већином налазе у општинским/градским центрима и градским насељима. Објекти задовољавају комуналне стандарде (повезана су на насељски водовод, канализацију, имају централно грејање и пратеће просторије), а изграђена су између 1970. и 1986. године. Сви вртићи су у државној својини. Осим неравномерности у мрежи објеката предшколског васпитања (углавном недоступни за децу у селима), евидентан је и недостатак капацитета. Према подацима за 2007/2008. годину, у вртиће је примљено 304 детета преко капацитета установе, а 133 није примљено због попуњености капацитета. Посматрано на нивоу општина/града разлике у обухвату укупног контингента предшколског узраста (1-6 година) предшколским васпитањем и образовањем су велике и крећу се од око 21-28% у општинама Бољевац, Мајданпек, Кладово и Неготин, око 31-39% у општинама Бор, Сокобања и граду Зајечару, до преко 50% у општини Књажевац. У току је решавање проблема капацитета вртића, посебно у граду Зајечару.

Евидентирано је 208 објеката намењених основном образовању⁶, од чега 53 осморазредних школа, 3 специјализоване (за децу са посебним потребама) и 152 издвојених четвороразредних школа у сеоским насељима. Половина (25) осморазредних школа се налази у општинским центрима и градским насељима, а остале су лоциране на руралном подручју. Као и у већем делу Србије, и на

подручју Тимочке крајине евидентна је разлика у погледу комуналне опремљености, услова и квалитета наставе у градским и сеоским школама, нарочито четвороразредним, са малим бројем ђака. У Бору дуже од две деценије ради и Регионални центар за рад са талентованим и надареним ученицима (један од десет таквих центара у Србији). Школе за децу са посебним потребама постоје у Бору, Неготину и Зајечару. У овим општинским центрима и граду Зајечару постоје и музичке школе.

Мрежу објеката средњег образовања чине 20 средњих школа, које су у државном власништву и налазе се на подручју градског/општинских центара. Све школе имају кабинете и библиотеку, поједине немају спортски терен и/или физкултурну салу, али је планирана изградња. Школске 2006/07. године у средњим школама је било око 8.300 ученика (у Зајечарском управном округу око 4.350 и Борском управном округу око 3.950). У Неготину постоји средња музичка школа „Стеван Мокрањац“. У склопу Пољопривредне школе „Рајко Боснић“ у Неготину налази се дом за ученике изграђен 1903. године. У Зајечару постоји дом за ученике средњих школа, док домови ученика постоје и у Мајданпек и Књажевцу.

У Бору постоји Регионални центар за континуирано образовање одраслих.

Мрежу објеката вишег и високог образовања чине виша школа у Зајечару и два факултета, у Бору и Зајечару. Технички факултет у Бору (у саставу Универзитета у Београду) ради у неколико објеката, а школске 2006/2007. године било је 1.530 уписаних студената. Постоји Студентски центар у којем су поред студената, смештени и ученици средњих школа. У Зајечару постоји Виша школа за менаџмент основана 1996. од стране групе „Мега-тренд“ и Факултет за менаџмент основан 1997. године. У Бору постоји Институт за рударство и металургију, а у Зајечару Центар за пољопривредна и технолошка истраживања.

Мрежу здравствених установа чине Завод за заштиту здравља у Зајечару, 5 здравствених центара, 6 општих болница, 3 специјалне болнице, све у Зајечарском управном округу (Специјална болница за рехабилитацију „Гамзиград“ и две специјалне болнице

6 У анкетним упитницима које су доставиле надлежне општинске службе за већину основних школа дати су подаци о години изградње објекта, инсталацијама (водовод, канализација, клозети, грејање) и условима рада (број учионица, кабинета, библиотека, трпезарија, соба за лекаре, физкултурна сала, спортски терен). Податке о броју ученика и површини (парцеле и објекта) дале су службе из Кладова, Зајечара, а из Сокобање само број ученика. Ови подаци су допуњени за општине Бор (анкета 2008. године за ПП општине) и Књажевац (документација ПП подручја парка природе и туристичке регије Стара планина – усвојен 2008). Из општине Мајданпек подаци нису достављени.

у Сокобањи), 8 домова здравља и 2 апотекарске установе. Мрежу објеката примарне здравствене заштите, поред домова здравља у општинским и градском центру чине здравствене станице и амбуланте на руралном подручју (општина Неготин 31, општина Бор 11, општине Кладово и Бољевац по 14, у граду Зајечару у 4 села уз амбуланту постоји и апотека, у општини Књажевац има 2 здравствене станице и 9 амбуланта)⁷. Број становника на једног лекара испод је републичког просека (377 ст/лекара) у општинама Неготин (383 ст/лекара) и Мајданпек (472 ст/лекара) у Борском округу, а општина Бољевац има најнеповољнији однос броја становника и лекара (913 ст/лекара) на читавом простору Тимочке крајине.

Социјална заштита организована је у оквиру центара за социјални рад у свим општинама/граду. У погледу површина које ове установе користе постоје значајне разлике – од око 70 m² (Бољевац и Сокобања) до 500-600 m² у Зајечару и Књажевцу. Број корисника социјалних услуга варира од око 550 у општинама Бор⁸, Кладово и Неготин, 870 у Сокобањи, 1.016 у Бољевцу, 2.524 у Књажевцу и 4.885 у Зајечару⁹. У Зајечарском управном округу, учешће корисника у укупном становништву креће се од 5% у општини Сокобања до преко 7% у осталим општинама (град Зајечар око 7,8%). Од објеката стационарног смештаја¹⁰ на подручју Тимочке крајине постоје: Геронтолошки центар са око 200 корисника у Књажевцу и 2 геронтолошка центра у Неготину са око 50 корисника; Дом за децу и омладину „Станко Пауновић” у Неготину за смештај и збрињавање деце без родитељског старања узраста од 6-20 година и Завод за васпитање младежи у Књажевцу чији су штићеници деца основношколског узраста.

Мрежа објеката културе је релативно развијена, али са изразитом концентracијом објеката у општинским/градским центрима. У Бору раде три установе културе (Центар за културу, Народна библиотека и Музеј рударства и металургије са 4 изложбена простора), Кладову једна (Центар за културу - дом културе и дом омладине), Неготину седам (Историјски архив Неготин, Музеј крајине, Мокрањчева кућа, Комплекс Мокрањчеве куће, Музеј Хајдук Вељка, Дом културе и Раднички универзитет), Бољевцу три (Културно-образовни центар, Музеј и библиотека), Књажевцу две (Дом културе и Народна библиотека у једном објекту), Зајечару шест (Народни музеј, Историјски архив „Тимочка крајина” музеј Радул бегов конак, позориште „Зоран Радмиловић”, дом омладине и библиотека) и у Сокобањи три (Завичајни музеј, библиотека, галерија – легат Милуна Митровића). Према наводима надлежних служби поједини објекти су запуштени, не одржавају се и захтевају реконструкцију. У већини сеоских насеља постоје наменски грађени објекти за потребе културе (домови културе), који су углавном у лошем стању и слабо се користе. Међутим, на подручју града Зајечара већина домова културе је обновљена, реконструисана и модернизована. У појединим селима постоје и библиотеке.

Мрежа спортско-рекреативних објеката је веома неуједначена међу општинама оба округа. Најразвијенија је у Зајечару и Бору, а затим у Неготину, Бољевцу и Књажевцу.

У Бору постоји око 30 организација цивилног сектора (невладине организације, удружења грађана и струковне асоцијације), у Неготину и Зајечару по 14, Бољевцу 7 и Књажевцу 3. Преко половине ових организација бави се питањима социјалне заштите, маргиналним друштвеним групама, грађанским активизмом и демократизацијом друштва. Општа је оцена да се невладин сектор претежно ослања на финансијску подршку међународних организација, док је интерна подршка локалне власти и локалних актера још увек неразвијена.

3.1.3. Привреда/економски развој и туризам

3.1.3.1. Привредни развој

Привреду подручја Просторног плана оптерећују бројни проблеми који су последица процеса транзицијске рецесије и промена

7 Податак из Просторног плана општине Књажевац (ИАУС, Београд, 1986).

8 Према подацима из Стратешког плана за социјалну политику општине Бор 2008-2012., у 2006. години, регистровано је око 3000 корисника, односно око 5,5% становника општине.

9 Подаци се односе на период новембар/децембар 2008. године

10 Подаци прикупљени са сајтова <http://www.sif.minzrs.sr.gov.yu/index.php?PID=9&lang=1>; <http://www.tk-info.net/> (Инфоцентар Тимочке крајине).

у ширем окружењу, и који се одражавају на поларизацију и концентracију процеса развоја. Кључни проблеми проистекли су из недовољно конкурентне привреде, нетранзицијског процеса у приватизацији, реструктурирању и реорганизацији државних предузећа (нпр. РТБ „Бор”). Посебно су изражени следећи проблеми: релативно низак ниво укупне привредне активности; успоравање привредног раста; знатне унутаррегионалне просторне неравнотежности у нивоу развијености и размештају привредних капацитета; низак ниво инвестиција; висок степен незапослености (33,1%) и социјалних тензија; низак образовни ниво, низак ниво конкурентности привреде; заостајање у примени фактора техничког прогреса (иновација, know-how, нових технологија); неефикасност коришћења материјалних инпута (сировина, енергената, технолошке воде, грађевинског земљишта, идр.) и др. У кључне проблеме привредног развоја могу се сврстати и екстремна депопулација, дисбаланс између старосне, миграционе, квалификационе, образовне и структуре радно-способног становништва, као и проблеми недовољне инфраструктурне опремљености привредних локација и простора, и др. Подручје Тимочке Крајине је од 90-их година изгубило 60-80% прихода и преко 50% запослених, посебно у прерађивачкој индустрији, рударству и металургији. Екстремни пад пословних прихода у 2007. години у односу на 1990. годину евидентан је у свим општинама, посебно у Мајданпеку (-69,5%), Књажевцу (-69,2%), Бору (-65,8%) и Зајечару (-61,0%). Карактер индустријализације није у довољној мери подстакао развој прерађивачког сектора и сектора услуга. Развој услужних делатности (трговина, саобраћај, занатство, грађевинарство, туризам, угоститељство и др.) у досадашњем периоду био је знатно запостављен.

У протеклом периоду евидентан је стални пад запослености. У 1991. на подручју Тимочке крајине било је 93.758 запослених, у 2001. години - 68.825, а у 2008. години - 57.828 запослених. Степен запослености на планском подручју је 21%. У укупној запослености на подручју Региона према делатностима, доминира прерађивачка индустрија (11.751 радника или 20,3%), здравство (6.285 запослених или 10,9%), вађење руда и камена (4.383 радника или 7,6%), образовање (4.307 радника или 7,4%), трговина (3.326 запослених или 5,8%), грађевинарство (4,9%), саобраћај и складиштење (4,4%), послови са некретностима (2,5%), хотели и ресторани (1,3%), док је у делатностима пољопривреде, шумарства и водопривреде ангажовано свега 2,1% запослених. Највећи број запослених имају општине Зајечар (14.895 радника), Бор (13.185 радника), Неготин (6.921 радника) и Књажевац (6.829 запослених). У периоду 1991-2008. број незапослених на планском подручју је готово удвостручен - са 15.143 на око 29.000 лица. Стопа незапослености је веома висока - изражена као однос броја незапослених и укупно запослених је 50,1% или 10,2% укупног становништва Региона. Просечна стопа незапослености у 2005. била је 23%. Од укупно незапослених у Србији удео Тимочке Крајине износи 3,5%. Тимочка Крајина располаже са 2% укупног прихода и чак 7,9% губитка у привреди Србије, што је последица девастације пре свега индустријског сектора. У структури прихода доминира пољопривреда, лов, шумарство и водопривреда са 43,7%, затим прерађивачка индустрија са 20,6%, трговина са 15,9%, саобраћај 10,2%, грађевинарство 5,7%. Регистровано је 119 предузећа и правних лица у делатности индустрије и рударства и око 1.005 приватних радњи. У периоду 1991-2008. године индустријска запосленост овог подручја је 2,4 пута смањена или за 26.627 лица (са 45.596 на 18.969 радника). Од укупно 57.828 запослених у регији Тимочке крајине у индустрији ради 18.969 лица (2008.), од којих је 11.751 у прерађивачкој индустрији, 4.383 лица у сектору вађења и прераде руда и 2.835 у делатности производње електричне енергије и воде.

Индустријску структуру карактерише доминација капитално-интензивних капацитета базног рударско-топионичарског, енергетског и индустријског сектора: производња и прерада руда бабра, производња неметала, производња електричне енергије, производња угља и грађевинских материјала. У прерађивачкој индустрији заступљени су прехранбена, машиноградња, металопрерада, производња пластичних продуката, хемијска индустрија, производња абразива, текстилна, прерада коже, графичка, дрвна индустрија, итд. Сектор рударства (2008. године) ангажује 18,8% радника запослених у овом сектору у Републици Србији (2001. године чак 25,2%), што указује на његов врло велики значај и у привредној структури. Водећа улога комплекса рударства и индустрије у привредној структури општина Бор и Мајданпек и данас се огледа према његовом уделу у запослености од 42,8% у 2008. години. Развој

крупних капитално интензивних, локационо нефлексибилних и ресурсно условљених капацитета (рударско-металуршко-индустријски комплекс, прерада метала) са огромним обимом материјалних инпута у производњи (сировина, енергената, репродуцијала, воде, земљишта) и великим обимом транспорта терета условио је и деградацију животне средине, посебно на подручју Бора и Мајданпека. Сектор услуга учествује у националном дохотку са 30,0%, производни сектор (индустрија, рударство и грађевинарство) са 26,3%, док сектор примарних делатности (пољопривреда, шумарство, водопривреда, лов и рибарство) чине 43,7% националног дохотка подручја Плана. Регионалне разлике у бруто друштвеној вредности (БДВ) привреде, посебно индустрије, указују да је удео Борског и Зајечарског округа око 2% у БДВ индустрије у Србији. Достигнути ниво развијености указује на заостајање за републичким просеком према основним индикаторима. Борски и Зајечарски округ у 2007. години бележе 92,3% републичког просека према показатељу БДВ у индустрији/запосленом, односно 83,8% просека БДВ по становнику, што указује на подпросечну продуктивност (индустрије) подручја. Ову оцену потврђује и податак о јединичним трошковима рада у прерађивачкој индустрији у борском и зајечарском региону који износе 121,8% републичког просека. Према подацима из 2009. године, најнижи ниво инвестиција по становнику у односу на републички просек забележен је у Борском и Зајечарском округу (72,3% испод просека).

У досадашњем развоју привреде на подручју Плана, приватни сектор привређивања (предузећа, радње, пољопривредна газдинства) био је релативно запостављен, због доминације друштвене и државне својине. Развој малих и средњих предузећа је веома успорен, са претежним учешћем трговине и угоститељства. Удео приватног сектора у укупној запослености на планском подручју је 14,5% (Борски округ) и 17% (Зајечарски округ). Предузетничка активност стагнира и праћена је смањењем броја запослених. Запослени у малим и средњим предузећима (МСП) чине 3,7% броја укупно запослених у МСП Републике. Удео МСП у промету у Републици Србији износи 2,4%, док је њихово учешће у стварању БДВ сектора МСП у Републици Србији 2,1%.

На подручју Просторног плана постоји неколико великих фирми које су успешно извршиле приватизацију и имају кључну улогу за развој општина (Индустрија хемијских производа у Прахову, Фабрика каблова, предузеће за путеве „PZP-STRABAG“ и фабрика млечних производа „Импаз“ у Зајечару, „Falc east“ (бивша „Леда“) и текстилна предузећа „Azzaro“ и „Беба кидс“ у Књажевцу, Бродоградлиште у Кладову, Фабрика бакарних цеви у Мајданпеку, ФОД, Фабрика полиестера, Фабрика абразива и друга предузећа у општини Бор, и сл.). Привреда подручја Просторног плана у значајној мери зависи од даљег развоја два највећа државна/јавна предузећа: РТБ „Бор“ (у процесу приватизације) и од Хидроенергетског система „Ђердап“ (ХЕ „Ђердап 1“ и „Ђердап 2“).

Најзаступљеније индустрије по општинама су: рударство и металургија у Бору и Мајданпеку; енергетика и хемијска индустрија у општинама Кладово и Неготин; прехрамбена индустрија, индустрија обуће, текстила, машинска индустрија у општинама Књажевац и Зајечар; бањски туризам и услуге у општини Сокобања.

Регион располаже са пет индустријских зона (од којих су највеће зоне: Бор, Зајечар, Књажевац, Мајданпек, Неготин) уз значајан неискоришћен пословни и складишни простор који се налази у општинама Неготин, Зајечар, Књажевац и Бор.

3.1.3.2. Туризам

Разноврсни природни потенцијали Зајечарског и Борског округа¹¹, погодан положај између Републике Румуније на северу/истоку

11 Подручје Тимочке Крајине са Старом планином (највреднијим делом високопланинског подручја и Парком природе, Књажевцем, Грошком Бањом, ловиштима, селима и др.), Ђердапом (највреднијим делом Доњег Подунавља и Дунава као главног транзитног пловног и наутничког коридора кроз Србију, Националним парком, Ђердапском клисуром и језером, хидроелектраном „Ђердап 1“, Кладовом, Доњим Милановцем, Мајданпек, Лепенским виром, римским споменицима и др.), делом Јужног Кучаја и другим вредностима представља део туристичких кластера Југоисточне Србије и Београда (односно делови Источне и Централне туристичке зоне). Овом туристичком подручју припадају и други садржаји понуде у простору на планинама Ртањ, Озрен, Девица, Дели Јован, водокумулацијама Бован, Грлишко језеро и Борско језеро, археолошком налазишту „Felix Romuliana“, Неготинском виногорју (пименицама), у граду Зајечару, општинским центрима и другим насељима објектима и природним и културним вредностима, Сокобањани и Гамзиградској Бањи, ловиштима, пећинама, деловима коридора путних праваца Е-761 и Е-771 и др.

и Републике Бугарске на истоку, са снажним гравитационим центрима (Београд, Ниш, Софија, Видин) у окружењу, излазом на коридор VII (Дунав) и релативно повољним приступом коридорима X на западу и IV на истоку, представљају фактор развоја водног, планинског бањског, градског, транзитног, излетничког, руралног и других видова туризма и рекреације. Неуједначено су активирани туристички потенцијали Региона, од релативно активираних – Ђердапског језера, Националног парка Ђердап, Сокобање, Гамзиградске Бање, Брестовачке Бање, археолошких налазишта „Felix Romuliana“ и Лепенски вир, Парка природе Стара планина (Бабин Зуб) до недовољно активираних – градова Зајечара и Бора и општинских центара, са преко 50 културно-уметничких и спортских манифестација (детаљније у Документационој основи Просторног плана), спортско-рекреативним садржајима, природним и културно-историјским знаменитостима, ловиштима и туристичким пунктовима у околини, и зачетака сеоског туризма у мањем броју села. Постојећа туристичка и рекреативна понуда, с обзиром на потенцијале, није довољно развијена и афирмисана, а још мање организована и повезана, како међу општинама на подручју Региона, тако и са суседним општинама у Србији и у Бугарској и Румунији. На Дунаву, најважнијем наутничком коридору, нису довољно заступљене марине, пристани, рецептивно-информативни пунктови и др. Туризам у Парку природе „Стара планина“ је у иницијалној фази развоја. Потенцијали за развој сеоског туризма активирани су спорадично, локалним иницијативама, без веће подршке општина и недовољно мотивски и организационо повезан са водним, планинским, бањским, ловним и риболовним и другим видовима туризма. Укупни смештајни капацитети су врло скромни и резултат су стагнације туристичких активности и недовољних инвестиција у модернизацију и изградњу туристичких објеката. Карактеристике их различит ниво туристичке услуге и садржаја, и тренутно су већином лошег квалитета. Највише смештајних капацитета сконцентрисано је у оквиру бањских комплекса и Ђердапског језера, који су се до сада афирмисали као најзначајнији атрибути туристичке понуде. Тренд смањивања броја туриста и број ноћења већи је него на републичком нивоу. Укупан број посетилаца у 2007. години износио је 167.744., који су остварили 683.639 ноћења што представља око 9% националног биланса. Број посетилаца у 2007. години био је највећи у општини Сокобања (72.396, са 2% страних), затим следе Мајданпек (36.370, са 6% страних), Кладово (22.517, са 9% страних), Зајечар (15.274, са 10,5% страних), Бор (6.459, са 11% страних), Књажевац (6.036, са 13% страних), Неготин (5.859, са 7% страних), док општина Бољевац бележи најмањи број посетилаца (2.833). По броју ноћења у 2007. години међу општинама истиче се Сокобања са 408.969 ноћења (98% домаћих, због купан), затим следе Зајечар са 92.517 ноћења (због пословних посета и посетилаца Гамзиградске Бање и археолошког налазишта „Felix Romuliana“), на трећем месту је Мајданпек са 66.996 ноћења (због Дунава, НП „Ђердап“, спелеотуристичких објеката и др.) кога прати Кладово са 57.302 ноћења (због пословних посета и посетилаца ХЕ „Ђердап“, планинског залеђа и др.). Остале општине регистровале су мањи број посета туриста у току године. Остварен број ноћења указује како на недостатак искоришћености атракција и потенцијала, тако и на недостатак смештајних капацитета. Просечан број ноћења највише имају Сокобања (5,7 домаћих и 3,9 страних) и Зајечар (6,5 домаћих и 2,1 страних), док остале општине Тимочке Крајине имају незнатан просечан број ноћења. Просечан степен заузетости свих капацитета мерен заузетошћу лежајева на годишњем нивоу износи око 25% пуне заузетости капацитета. Укупан туристички промет који се данас остварује на подручју Региона је око 50% од промета који је оствариван током 80 – тих година XX века. Туристички производи нису у довољној мери комерцијализовани на домаћем, а посебно на иностраном тржишту. Туристички развој Зајечарског и Борског округа, највише зависи од адекватног маркетинга и анимирања комерцијалне туристичке и рекреативне тражње као и подизања конкурентности видова туризма које овај регион може да понуди. Домаћа туристичка тражња, која је доминантна и усмерена према бањском, културном, планинском, језерском, излетничком, манифестационом и сеоском туризму, као и пословним путовањима. Већи део групних туристичких посетилаца су јачке екскурзије и разна удружења. Иностранци посетиоци су, углавном, индивидуални гости чији су примарни мотиви доласка: пословна путовања, обилазак родбине и пријатеља и други обилазци. Интерес иностране туристичке тражње неће бити масовније

привучен само потенцијалима Доњег Подунавља и Старе планине, већ првенствено побољшањем квалитета смештаја и целогодишње туристичко-рекреативне понуде у простору у комбинацији са мотивима очуване природе и културне баштине, етно-баштине села и органске хране. Јаки су регионални и локални интереси за заштитом простора и за одрживим развојем туризма као потенцијалним покретачем привредног напретка. Носиоци промоције туризма, координације понуде и потражње и културно-едукативне делатности у туризму су туристичке организације у Доњем Милановцу-Мајданпеку, Кладову и Неготину (које покривају део туристичке регије Дунав), Сокобањи, Зајечару (покрива „Felix Romulianu”), Књажевцу (покрива део туристичке регије Стара планина), Бољевцу и Бору. Постоји и иницијатива за формирање регионалне туристичке организације, те промоције Источне Србије као нове атрактивне туристичке дестинације коју реализује РАРИС у сарадњи са туристичким организацијама општина/града.

3.1.4. Инфраструктурни системи

3.1.4.1. Саобраћај

На подручју Просторног плана заступљени су путни, железнички, водни, ваздушни и библистички¹² саобраћај.

Постојећа мрежа путног саобраћаја има следеће карактеристике:

1) Укупна дужина државних путева I и II реда и општинских путева износи око 2.902 km, од чега на путеве I реда отпада 459 km (15,82%), на путеве II реда, 1.057 km (36,42%) и на локалне путеве, 1.386 km (47,76%); са савременим коловозом су сви путеве I реда, 888 km путева II реда и 733 km општинских путева (Табела I-9);

2) Развијеност државних путева I и II реда исказана густином путне мреже је изнад просека, док је густина мреже општинских путева испод републичког просека;

12 део коридора „Eurovelo 6”.

3) Приступачност насеља је задовољавајућа и износи 11 km путева по насељу, што је изнад просека Републике, с тим да постоје велике разлике унутар Тимочке крајине (у Борском округу приступачност насељима је два пута већа него у Зајечарском округу);

4) Саобраћајно оптерећење има тренд: благог раста на појединим деоницама, посебно у зонама градова и већих насеља, као и на путу I реда бр. 5, по просечној годишњој стопи од 4,4% (деоница Звездан - Лубница) до 9,7% (деоница за Сокобању - Сврљиг); и пада на деоници пута II реда бр. 105 по годишњој стопи од 9,0%, деоница Жагубица - Борско језеро, (Табела I-10);

5) У саобраћају доминирају путнички аутомобили са више од 80% заступљености, док на сва теретна возила отпада око 18%;

6) Доступност система јавног линијског друмског превоза путника је испод републичког просека, и не може оценити као задовољавајући, посебно када је у питању мрежа локалних линија и

7) Ниво индивидуалне моторизације је испод републичког просека, сем у општини Кладово, где је на просечном нивоу.

Постојећи гранични прелази на подручју Просторног плана су: друмски - 1) са Републиком Румунијом на државном путу I реда бр. 25.1 код ХЕ „Бердап I”; и 2) са Републиком Бугарском на државном путу I реда бр. 24 „Брегово” и на државном путу I реда бр. 5 „Вршка чука”; и речни - у луци Прахово и пристанима Доњи Милановац, Текија и Кладово. Могућност царинског прегледа постоји и на аеродрому Бор уз претходни најаву и захтев општинском МУП-у.

На подручју Просторног плана, налазе се деонице једноколосечних пруга Ниш - Књажевац - Зајечар - Прахово (бр. 75) и Зајечар - Бор - Мајданпек - Пожаревац (бр. 45). Стање железничке инфраструктуре није задовољавајуће, на шта указују чињенице да су дозвољене брзине у распону од 40 до 80 km/h, и да пруге нису електрифициране. На железничким пругама је, 2008. године, остварен значајнији обим превоза робе (око 600.000 t, највише на станицама „Прахово Пристаниште” и „Бор”) и скромнији превоз путника.

Табела I-9: Мрежа путева (стање 2006. године)

територијални ниво	путеви I реда		путеви II реда		Општински путеви		Сви путеви	
	Укупно	Сав. коловоз	Укупно	Сав. коловоз	Укупно	Сав. коловоз	Укупно	Сав. коловоз
Подручје Плана	459	459	1.057	888	1.386	733	2.902	2.080
Структура (у %)	15,82%	22,07%	36,42%	42,69%	47,76%	35,24%	100,00%	100,00%
Борски округ	289	289	476	418	718	271	1.483	978
Бор	13	13	192	175	152	71	357	259
Кладово	64	64	49	40	144	32	257	136
Мајданпек	123	123	92	91	201	19	416	233
Неготин	89	89	143	112	221	149	453	350
Зајечарски округ	170	170	581	470	668	462	1.419	1.102
Бољевац	38	38	108	65	125	61	271	164
Зајечар	99	99	210	172	194	109	503	380
Књажевац	33	33	185	160	266	220	484	413
Сокобања	0	0	78	73	83	72	161	145
Република Србија	4.759	4.752	10.448	9.039	23.229	10.740	38.436	24.531
Структура (у %)	12,38%	19,37%	27,18%	36,85%	60,44%	43,78%	100,00%	100,00%

Извор: Општине у Србији 2007. Године, РЗС

Табела I-10. Промена ПГДС на државним путевима I и II реда у периоду 2006-2008. године

пут	Деоница	ПГДС - 2006	ПГДС - 2008	Промена - 08/06
I реда бр. 5	Стража - Мирово	2.066	2.205	139
	Звездан - Лубница	2.561	2.786	225
I реда бр. 24	Клокочевац - Плавна	813	645	-168
	Мајданпек - Милошева кула	706	807	101
I реда бр. 25	Јасикова - Рготина	1.275	1.983	708
	Зајечар - Вратарница	3.435	3.763	328
	за Сокобању - Сврљиг	1.484	1.773	289
I реда бр. 25.1	Доњи Милановац - Голубац	621	644	23
II реда бр. 105	Жагубица - Борско језеро	638	753	115
Укупно		13.599	15.359	1.760

Извор: www.putevi-srbije.rs

Према међународној класификацији сектор Дунава, на подручју Тимочке крајине, спада у пловне путеве великих габарита, највиша категорија класа VII (што подразумева ширину пловног пута 180 m у правцу, односно, 200 m у кривинама, при дубини од 3,5 m у односу на најнижи успорени ниво), односно представља пловни пут за теретне бродове дужине до 285 m, ширине од 33,0 до 34,2 m, дубине гажења од 2,5 до 4,5 m и носивости између 14.500 и 27.000 t. Карактеристике пловног пута на овом делу тока Дунава обезбеђене су изградњом ХЕ „Бердап I” и ХЕ „Бердап II” чиме су отклоњене тешкоће за пловидбу кроз Бердапски сектор, односно обезбеђени услови за повећање капацитета промета на преко 80 милиона t робе годишње. На овом сектору Дунава, од пратећих садржаја пловног пута, налазе се:

1) Лука - „Прахово” (базенског типа) на десној обали Дунава (речни km 861, 4 km низводно од ХЕ „Бердап II”), просечног дневног капацитета од 12.000 t и могућношћу истовремене обраде 7 пловила и 160 железничких вагона, али и застарелом техничком опремом и инфраструктуром;

2) Пристани - Доњи Милановац, Текија, Кладово и Лепенски Вир са примарном функцијом прихвата путничких бродова у туристичке сврхе и презентацијом културних добара (сем пристана Кладово - у бродоградилшту, који служи и за теретни саобраћај без претоварних уређаја довољног капацитета) и

3) већи број сидришта и привеза за чамце са недовољно уређеним садржајима на води и приобаљу.

На подручју Просторног плана налазе се аеродроми:

1) „Бор”, 5 km југоисточно од Бора у курсу 168° од железничке станице, намењен спортском летењу и комерцијалном ваздушном саобраћају авиона; од пратећих садржаја постоје асфалтна полетно слетна стаза (димензија 1086x30 m), аеродромска зграда са торњем и хангаром, терминал и паркинг за 8 мањих авиона, као и хелиодром; улазно-излазни правац за авионе који долазе из северних курсева налази се изнад села Кривељ, а из јужних курсева изнад села Метовница (зона летења једрилица је источно, а авиона западно од писте)

2) „Минићево”, 15 km северно од Књажевца, код истоименог села намењен спортском летењу ултра-лакких ваздухоплова, једрилица и падобранству; објект тренутно није у функцији јер се травнато полетно слетна стаза користи за пољопривреду.

3) „Кобишница”, пољопривредно летелиште, 6 km југоисточно од Неготина, у близини села Буквочке, са травнатом пистом, која није у функцији.

Табела I-11. Постојеће водоакмулације у склопу регионалних водопривредних система

Акумулација/Општина	Река	Брана		Р слива, (km ²)	КНУ, (m нв)	корисна V језера (m ³)
		h (m)	l/d (m)			
„Бован” - Сокобања	Моравица	52	151	538 (око 517 у плану)	262	59 000 000
„Грлиште” - Зајечар	Грлишка	32 (I фаза)	101	181	193	12 000 000
„Борско језеро” - Бор	Брестовачка	54	330	33	639	12 000 000

Поред наведених реализована је и водоакмулација „Совинац”, између села Салаш и Брусник за потребе наводњавања пољопривредног добра, која има и значајне туристичке функције.

Снабдевање водом насеља на подручју Просторног плана обезбеђује се преко више локалних и градских водовода (од којих неки имају карактер мањих регионалних система – Књажевац, Зајечар, Бор, Неготин, Мајданпек) који подмирују и потребе појединих сеоских насеља. (Табела I-12).

Табела I-12: Снабдевање водом насеља на подручју Тимочке крајине

Општина/водовод	локална и друга изворишта (@издашност l/s)
Књажевац (са насељима у долини Тимока)	Сињи Вир (180-350) и Језава (8-35)
Зајечар (са насељима у долини Тимока)	извориште подземних вода Тимок (50), Тупижница (20-50), водоакмулација Грлиште (100)
Бор (са околним насељима Језеро, Бања, Слатина, Брестовац, Злот, Бела река, Оштрељ, Кривељ)	Злот-Селиште (35-250), Злот село (2-8), Сурдуп (25-70), Кривељ (8-56), извориште Боговина (105-145)
Бољевац (са околним насељима)	Мирошница (60) и из прве фазе система Боговина (20)
Неготин (са околним насељима)	изворишта подземних вода Барбарош (50), Врело, Хладњача и Коначе
Мајданпек (Дебели Луг, Доњи Милановац, Мосна, засеок Орешковица, викенда насеља Обљага Маре и Капранос)	Велики Пек (60-70), В.Затон (15), пречишћене воде Дунава и Поречке реке
Сокобања	Озрен (15-30), Врело (35-40), Беле воде (30-40), Моравица (30)
Кладово	извориште подземних вода Царине са 9 бунара (110)
остала насеља: у близини општинских центара и издвојена долинска насеља (Брза Паланка, Вајуга, Корбово-Ртово, Врбица, Сип, Караташ, Текија); - планинска насеља	- у зони мањих регионалних система са каптажима и бунарима у алувиону, - индивидуално - свако појединачно домаћинство (из бунара или оближњих извора) или неколико домаћинстава путем малих групних водовода (најчешће каптирањем неког извора)

3.1.4.2. Водопривреда

Развој водопривреде, знатно је заостајао у односу на потребе, и одвија се у врло напрегнутим условима, са бројним елементима који га сврставају у највеће и најсложеније системе водопривредне инфраструктуре у Србији.

Најзначајнији водопривредни систем на подручју Тимочке крајине представља хидроенергетски и пловидбени систем на Дунаву (у даљем тексту ХЕПС) „Бердап”. Основне објекте представљају: брана „Бердап I” (речни km 943), саграђена на заједничком српско-румунском сектору Дунава (дужине 1.280 m, са 14 преливних поља димензионисаних за евакуацију тзв. хиљадугодишње велике воде Q0,01%=19.300 m³/s., односно евакуационим органима који уз коришћење темељних испуста и преводница, омогућавају, да се без ризика по објекат пропусти и тзв. десетхиљадугодишња велика вода Q0,01%=22.400 m³/s, на коју се димензионишу објекти највишег нивоа значајности); и „Бердап II” (речни km 862+800).

Развој остале водопривредне инфраструктуре заостаје у односу на брз раст потреба. Потрошња воде све се теже може подмирити из локалних изворишта, што условљава развој регионалних система за снабдевање водом насеља. Водоводи имају велике губитке у мрежи (око 30%, односно преко 40% у сеоским насељима), што уз недовољан број и неравномеран распоред резервоара изазива нестабилности хидрауличног система. Стање санитације насеља и заштите квалитета воде није задовољавајуће. Око 65% градског становништва је прикључено на канализацију, док у селима не постоје системи за одвођење отпадних вода.

Реализоване су три водоакмулације у склопу регионалних водопривредних система (основни параметри дати у Табели I-11), и то:

1) „Бован”, као објект Моравичког подсистема намењена за снабдевање водом насеља општине Сокобања (Алексинца и Ражња ван граница Просторног плана), одбрану од поплава, побољшавање режима малих вода, и добијање енергије из мале хидроелектране; шахтни прелив за евакуацију велике воде (Q0,01%) обезбеђују хидрауличку поузданост насуте бране;

2) „Грлиште”, као важан објект Тимочког регионалног система за снабдевање водом становништва града Зајечара и других насеља; брана од каменог набачаја је урађена као I фаза;

3) „Борско језеро” (Брестовачка акумулација), за снабдевање водом за технолошке потребе РТБ Бор, поред природног дотока из Брестовачке реке прима вишак воде из Злотског система (реализованог 1972. године) преко потисне станице и цевовода Ø600 (из правца прекидне коморе код Брестовачке Бање где се раздвајају кракови ка граду и језеру).

Санитација насеља има следеће одлике: канализација насеља знатно заостаје иза развоја водоводне инфраструктуре, што је један од главних узрочника концентрисаног загађења вода (отпадне воде се преко само уопјних бунара у суштини уводе у подземне воде, чиме се загађује подземни аквифери); канализације градова често не функционишу као сепарациони системи, због хаотичног прикључивања на систем; степен обухвата канализацијом за отпадне воде је недовољан (често мањи од 65%) чак и у већим насељима, нарочито на њиховим рубним деловима; у градске канализације се упуштају отпадне воде привредних субјеката најчешће без икаквог предтретмана за уклањање опасних материја које угрожавају насеља и водотоке; изливи колектора без икаквих постројења за пречишћавање отпадних вода (у даљем тексту ППОВ) су у непосредној близини насеља (ППОВ постоје само у Кладову и Сокобањи које у функцији заштите акумулације Бован), посебно лоше стање санитације сеоских насеља, где се отпадне воде испуштају у импровизоване, пропусне септичке јаме, а често и изливају у непосредно окружење; у оквиру мера заштите приобаља ХЕ „Ђердапа I” и „Ђердапа II” реализовани су канализациони системи у више мањих насеља (Текија, дислоцирано насеље Брза Паланка, Костол, Љубичевац, Вајуга, Сип, Караташ), без реализације ППОВ, што санитарно угрожава насеља, посебно у периоду великих вода.

Користићење вода за производњу струје се ослања на бране ХЕПС „Ђердап I” (инсталисаног протока 9.600 m³/s, са бруто радним падом у опсегу 21-35 m, инсталисане снаге 2'1.025 MW и просечне производње 2'5.750 GWh/год) и „Ђердап 2” (инсталисаног протока 8.500 m³/s, са бруто радним падом у опсегу од 5 - 12,75 m, инсталисане снаге 2'270=540 MW и просечне производње 2'1.325 GWh/год.). Хидроелектране „Ђердап II” и „Ђердап III” су (2007. године) оствариле 17% укупне производње електричне енергије, односно 67% хидроелектричне енергије у Србији.

Реализацијом ХЕПС „Ђердап” решени су проблеми пловидбене инфраструктуре на тешком ђердапском сектору, посебно они који су раније ограничавали пловидбу на сектору Сипског канала, на коме је у узводном правцу била неопходна додатна железничка вуча (са одговарајућим бродским преводницама). Пловидбу омогућавају преводнице код брана „Ђердапа I” (две двостепене, по једна на нашој и румунској страни дужине 310'34 m, минималне дубине на прагу 5 m, што омогућава једновремено превођење конвоја састављеног од тегљача (гурача) девет баржи од по 1.200 t, или два брода од по 5.000 t, са комплетним превођењем у времену од 65-75 минута); и „Ђердапа II” (једностепене преводнице 310'34 m, дубине на прагу 5 m, са комплетним превођењем у времену од 45 минута) са минималном котом од 38,5 m која омогућава пловидбу.

3.1.4.3. Енергетика

Подручје Просторног плана опремљено је електроенергетском мрежом и трафостаницама номиналног напона 400 и 110 kV, и дистрибутивном мрежом и трафостаницама напона 35 и 10 kV, који у нормалном погону обезбеђују квалитетно напајање конзумног подручја.

Мрежа 110 kV напаја се, готово у целини, из два извора: ТС „Ђердап I” 400/110 kV (300+150 MVA) везане на вод 400 kV „Ђердап I” - „Ниш 2” и хидроелектране „Ђердап II”, везане на мрежу 110 kV. Повезивање са осталим деловима преносне мреже Србије извршено је у правцу: југа ка ТС 400/220/110 kV „Ниш 2” (водом „Ниш 2” - „Сврљиг”) и са ХЕ „Завој” (водом „Пирот I” - „Сврљиг”); и запада ка Петровцу водовима „Бор I” - „Петровац” и „Мајданпек 3” - „Петровац”. Поред тога, извршено је повезивање са 110 kV преносним системима Румуније (преко ТС 110/35 kV „Сип” и ХЕ „Ђердап II”), и Бугарске (преко ТС „Зајечар I” 110/35 kV) у острвском режиму рада, за потребе међусобног испوماгања суседних подручја.

Дистрибутивну мрежу чине водови:

1) 110 kV (32 деонице дужине око 890 km) који напајају 16 (шеснаест) ТС 110/35/10 kV „Сип”, „Неготин”, „Мајданпек 3”, „Бор I”, „Зајечар I”, „Зајечар 2”, „Књажевац”, „Бољевац”, „Сврљиг”, и „Сокобања” (из ТС „Алексинац” са подручја „Електродистрибуције” Ниш); односно „Прахово”, „Бор”, „Бор 3”, „В. Кривел”, „Мајданпек I” и „Мајданпек 2”, (које напајају индустријске и делом дистрибутивне потрошаче), и 3

2) 35 kV (90 водова дужине око 700) који напајају 67 (шеснаест) ТС 35/10 kV.

Према процењеним енергетским билансима (без потрошње течних горива у саобраћају и пољопривреди) на подручју Тимочке крајине се највише троши мазут и угљ. Потрошња мазута је махом везана за индустрију и топлане. Угљ је као енергент највише заступљен у индустрији, али се у значајној мери користи и у широкој потрошњи, док је огревно дрво највећим делом присутно у задовољењу топлотних потреба у домаћинствима. Индустрија троши скоро 75% укупне енергије, при чему два индустријска предузећа ИХП „Прахово” и РТБ „Бор” троше највеће количине енергената за индустријске потребе. Системи даљинског грејања су присутни у свим градском/општинским центрима изузев Бољевца и Сокобање и представљају значајан капацитет у задовољењу топлотних потреба домаћинства (укупно је инсталисано 326 MW и прикључено преко 22.000 домаћинства).

3.1.4.4. Телекомуникациона инфраструктура

На подручју Просторног плана укупно је прикључено око 99.700 телефона на око 314.800 становника што износи 31,6 телефона на 100 становника. Према овом критеријуму стање се може оценити као релативно задовољавајуће, јер је број телефона нешто испод просека у Србији (око 38 телефона). По техничко-технолошком критеријуму стање је знатно лошије. Процент дигитализације претплатника који износи 85% (на подручју Борског округа 90%, а Зајечарског 80%), је испод републичког просека. На подручју је још увек веома велики број двојника, око 13.500 (на подручју Борског округа 12,6%, а Зајечарског 14,5%). Стање у фиксној телекомуникационој мрежи, по квалитету претплатничке мреже нарочито је лоше у општинама Књажевац (36% аналогних телефона и 25% двојника) и Бољевац (46% двојници). Разлози оваквог стања су присуство великог броја застарелих аналогних централа, као и старијих дигиталних, као и приступне мреже које су грађене по сада превазиђеној концепцији.

На подручју Просторног плана налази се 150 постојећих базних станица мобилне телефоније сва три оператера, од чега Телекома 60, Теленора 56 и VIP-а 34.

На подручју просторног Плана тренутно су у раду поштанске јединице на укупно 90 локација и то на територији Борског округа 52 локације са 78 шалтера (2.187 становника на један шалтер), а на територији Зајечарског округа 38 локација са 74 шалтера (1.949 становника на један шалтер). Стање је задовољавајуће с обзиром на број становника по поштанској јединици/шалтеру, а по просторном распореду, односно по удаљености поштанске јединице у односу на насеља стање је нешто лошије.

3.1.4.5. Комунална инфраструктура

Постојеће стање опремљености комуналном инфраструктуром је релативно повољно. Отпад општина Борског и Зајечарског округа се без било каквог предтретмана одлаже на општинске депоније, које по својим карактеристикама не одговарају санитарним захтевима (изузев депоније „Халово” у Зајечару). Међутим, већина депонија на територији Тимочке крајине је у процесу затварања, због отварања нове регионалне депоније „Халово 2”. Јавна комунална предузећа имају надлежност само у општинским/градским центрима, док су рурална подручја изостављена из циклуса прикупљања отпада (изузев делом у Зајечару, Књажевцу и Бољевцу), што за последицу има постојање локалних несанитарних сметлишта у многим селима. Поред чињенице да се не врши селективно отклањање отпадака, нити се оно користи даље у производњи сточне хране, индустрији или пољопривреди, не врши се ни организовано компостирање (и поред великог садржаја органског отпада). Постојеће депоније због свог лошег положаја и пролонгираног века трајања изазивају озбиљније загађење вода и земљишта и аерозагађења мањих размера. Просечна количина створеног отпада на територији Борског и Зајечарског округа износи 31.816 t/год, док је дневна количина отпада око 0,6-0,8 kg/ст./дневно (што је нешто мање од републичког просека који износи око 0,85 kg/ст./дневно). На предметној територији јављају се и већи проблеми у одлагању медицинског и биохазардног отпада. Третман медицинског отпада поседује само град Зајечар, док се у осталим општинама овај отпад одлаже углавном на депоније.

Прецизни подаци о количинама опасног отпада нису забележени, а не постоји ни организовани систем за његово прикупљање. У овом смислу, посебан проблем представља отпад из рудника бабра у Мајданпеку и Бору. Све општине/град на подручју Плана имају дефинисане пројекте затварања, санације и ремедијације постојећих градских депонија, до отварања регионалне депоније у Зајечару (Халово 2).

На подручју Тимочке крајине (сем донекле у општинским и градском центру) изражен је проблем са гробљима, због малих капацитета и неадекватне комуналне опремљености. Значајан проблем представља и чињеница да је управљање гробљима у градским срединама у надлежности локалних комуналних предузећа, док се у сеоским насељима о њима стара локално становништво. Сточна гробља се налазе у већем броју општина, ван градског подручја, међутим, још увек не задовољавају потребе локалног становништва. Опремљеност зеленим и сточним пијацама (у надлежности локалних јавних комуналних предузећа) је релативно задовољавајућа уз изражен проблем одржавања хигијенских услова у њиховом окружењу.

3.1.5. Заштита простора

3.1.5.1. Животна средина

Основни чиниоци стања животне средине су загађење воде, ваздуха и земљишта, девастација предела и смањење квалитета живота експлоатацијом минералних сировина и индустријском производњом, загађење вода и земљишта нерегулисаним испуштањем отпадних вода, загађење ваздуха, воде и земљишта саобраћајем, неконтролисано и неправилно коришћење агрохемикалија у пољопривреди, нерационално коришћење енергије, посебно електроенергије за грејне потребе, као и велика специфична потрошња енергије по јединици производа у индустрији, непланска и неконтролисана експлоатација минералних сировина, нередовно или одсуство организованог прикупљања чврстог комуналног и опасног отпада, непланска и неконтролисана експлоатација шума и ерозија земљишног покривача и појава непланске изградње.

На подручју је идентификован већи број „hot spot“ локација (црних тачака/линија) са вишим степеном загађења животном средином и то: зона РТБ „Бор“ (топионица бабра Бор; флотацијско јаловиште Велики Кривељ и др.); рударски басен Мајданпек; индустрија хемијских производа Прахово; Шашки поток; Борска река; јаловиште кварцног песка; депоније у Бору и Мајданпеку и др.

Загађење ваздуха, вода, земљишта и бука значајно су узроковани рударством и металургијом (у Бору и Мајданпеку), саобраћајем (у непосредној близини државних путева I и II реда и железничке пруге, посебно у Зајечару и Бору, али и Неготину), енергетиком (топланама и индивидуалним ложиштима у свим градовима), хемијском индустријом (у Бору и Прахово) и др.¹³ Утицај на стање животне средине има и неуређена комунална инфраструктура (посебно начин одлагања комуналног и опасног отпада, упуштање отпадних вода у долинским подручјима показује лошије вредности, што директно представља последицу неконтролисаног изливања отпадних вода, а индиректно и загађење материјама из ваздуха и земљишта. Загађеност Борске реке и Тимока има регионални и прекогранични утицај. Стање квалитета земљишта није задовољавајуће за шта постоји више узрока. Рударске активности су узрок деградације терена, заузимања земљишта одлагалиштима раскривки и флотацијским јаловиштима, и загађења прашином при минирању са површинских копова, као и са флотацијских јаловишта и одлагалишта раскривки коју разноси ветар.

¹³ У Документационој основи овог Плана дат је преглед индустријских постројења по типовима загађења и појединачним негативним утицајима.

Индустријске активности су узрок загађења земљишта тешким металима, бакром, арсеном и др., и његовог закишљавања (сумпордиоксидом). Изражен је и негативан утицај ИХП „Прахово“ Холдинг АД (хемијска индустрија, производња фосфорне киселине, соли и ђубрива) на подручју Неготинске општине, где је простор у непосредној околини индустријске депоније загађен пиритним изгоретинама и фосфогипсом. Јонизујуће зрачење природне и вештачке генезе није значајније изражено, осим на појединим локацијама (ИХП Прахово Холдинг А.Д. радиоактивни громобрани здравственог центра на територији општине Неготин) на којима није успостављен мониторинг.

Разматрано подручје је изузетно угрожено у погледу ерозије, са појавама: екстремне ерозије (на оголелим планинским врховима и кречњачким масивима), врло јаке ерозије (ерозија у делу слива Борске и Поречке реке, на прелазима виших у ниже терасе на подручју Кључа и на нагибима према Дунаву); јаке (између Злата и Брестовца, на више места локалитета Кључа, поред Дунава у зони Текије и на падинама око Петрова села), средње (на више места између Злата и Брестовца, на падинама око Неготина, у сливу Сиколске реке, између Брзе Паланке и Јабучовца, на падинама око Кладова, Текије, Петровог села и Подвршке) и слабе ерозије (између Црног Тимока и Злотске реке, на смоници у широј околини Неготина и између Брзе Паланке и Јабучовца).

На основу Прелиминарног списка постројења која подлежу обавезама из SEVESO II директиве (донетог од стране Министарства животне средине и просторног планирања у мају 2009. године) дефинисано је 6 локација (2 постројења нижег реда и 4 постројења вишег реда) које се могу сматрати потенцијално опасним са аспекта ризика од удеса на територији Тимочке крајине. То су: постројења нижег реда (НИС „Југопетрол“, инсталација Прахово (Неготин) и „Порцелан“ Зајечар, са активношћу производње порцелана) и постројења вишег реда („Топионица и рафинација бабра Бор“, ИХП „Прахово“, фабрика бакарних цеви „Мајданпек“, „Еурокистал“ Зајечар).

Поред наведених негативних утицаја на животну средину, посебан проблем је непостојање интегралног мониторинга животне средине. Већина општина нема локални еколошки акциони план, а постоји потреба за изградом (Зајечарски) и ажурирањем (Борски) окружних еколошких акционих планова.

3.1.5.2. Природне вредности

Природне целине подручја Просторног плана представљене су басеном Тимока, делом доњег Подунавља (Ђердапска клисура низводно од клисуре Госпођин вир, дунавски Кључ и Неготинска низија) и зоном његовог брдско-планинског залеђа (сливови Поречке реке и других непосредних притока Дунава), горњим, изворишним делом слива реке Пек и горњим и средњим делом слива Сокобањске Моравице. Главне геоморфолошке целине су: стране планинске заравни, врхови и гребени средњих висина (Кучај, Мироч, Ртањ, Тупијница, Стара планина и др.), маркантне речне долине Дунава, Белог, Црног и Великог Тимока и Сокобањске Моравице у којима се композитно смењују клисуре и котлине и алувијална равна и терасе Дунава на уласку ове реке у Дакијски (Влашки) басен, између Кладова и ушћа Тимока. Надморске висине терена крећу се од 28 m н.в. на ушћу Тимока у Дунав до преко 2.000 m на југу подручја Старој планини. Планине су у облику истакнутих гребена стрмих страна (Стара планина), оштрооивчених хорстова (Тупијница, Велики и Мали крш), купастих узвишења (Ртањ), заталасаних висоравни и површи (Кучај, Мироч, Стол) и заобљених плећатих била (Дели Јован, Велики Гребен). Између планина формирана је мрежа речних долина са сталним водотоцима, док су стране речних долина и планинске падине дисециране сплетом плићких долинских облика (јаруга, вододерина и др.) који су створени радом повремених или периодичних водотока. Веће реке (Дунав, Велики, Бели и Црни Тимок) имају пространа долинска дна са алувијалним равнинама које достижу ширину преко 1.000 m, осим на деоницама клисурастих сујења тих долина (Јабланичка клисура и клисура Баба Јона у долини Црног Тимока, Вратарничка клисура Белог Тимока, клисура Великог Тимока низводно од Зајечара). Од посебног значаја је карстни комплекс морфо-хидролошких појава заступљен на Кучају, Мирочу, Ртњу и Тупијници. Карст овог подручја одликује се варијететима спелеолошких објеката (Боговинска

и Лазарева пећина, Верњикица, Рајкова пећина, Дубашничка јама), вртачама и увалама, сувим, слепим и кањонским долинама, понорским водотоцима (на Кучају и Мирочу), снажним врелима (Злотска врела, Белевинска врела, врело Црног Тимока, врело у клисури Радованске реке, врело Мрљиш у клисури Црног Тимока, Лазарев кањон и клисура Радованске реке), бигреним акумулацијама и водопадима (Велика Рипаљка, на Озрену, Бели изворац - у сливу Поречке реке, Бук-Лозица, на северним падинама Ртња, бигрена тераса и водопад код манастира Суводол у близини села Селачка и Бигар - врело, акумулација бигра и водопад са леве стране Стањанске реке код Калне), прерастима (Мала, Велика и Сува капија, Шуља стена и прераст на Замни). Флора и вегетација подручја представљена је са око 1.300 врста виших биљака и преко 70 биљних заједница које су представљене шумским, жбунастим и травним фитоценозама. Животињски свет представљен је са 220 врста птица, од којих је половина у категорији природних реткости Србије, 67 врста сисара, 25 врста херпетофауне (гмизаваца и водоземаца) и око 70 врста риба и преко 130 врста дневних лептира, међу којима је и 40 међународно значајних врста.

Заштићено је 19 природних добара односно подручја и природних феномена, укупне површине 99.369 ha у оквиру које је у режиму заштите I степена – 2.700 ha, режиму заштите II степена – 19.394 ha и режиму заштите III степена – 77.275 ha, док је у режиму заштитне зоне („Бердап” и „Ромулиана”) укупно 69.860 ha.

Заштићена су следећа природна добра:

1) НП „Бердап” и заштитна зона националног парка (Закон о националном парку Бердап – 1974. год., Закон о националном парку Бердап – 1983. године, Закон о националним парковима – 1993. године, Просторни план подручја Националног парка „Бердап”) као природно добро од изузетног значаја – прве категорије (67.719 ha), од чега се у подручју НП налази 29.467 ha, а у заштитној зони 33.889 ha. На заштићеном подручју уредбом су утврђене зоне заштите I, II и III степена, као и заштитна зона.

2) Парк природе Стара планина (Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 1997. године и Уредба Владе - 2009. године) као природно добро од изузетног значаја, на територији града Зајечар и општине Књажевац, укупне површине од 48.588 ha. На заштићеном подручју уредбом су утврђене зоне заштите I, II и III степена.

3) Предео изузетних одлика Лептерија - Сокоград (Закон о заштити природе: Решење СО Сокобања – 1969. год., Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 2002. године) као природно добро од изузетног значаја на подручју општине Сокобања, укупне површине од 406 ha. Уредбом су на заштићеном подручју утврђени режими заштите II и III степена.

4) Предео изузетних одлика Озренске ливаде (Закон о заштити природе: Решење СО Сокобања – 1973. године) као значајно природно добро, укупне површине 237 ha са утврђеним режимом заштите II степена.

5) Предео изузетних одлика Простор археолошког налазишта Ромулиана – Гамзиград и заштитна зона (Закон о заштити природе и Закон о заштити културних добара: Одлука СО Зајечар – 1990. године (на површини 176 ha), Закон о планирању и изградњи: Просторни план подручја археолошког налазишта Ромулијана - Гамзиград – 2004. године, на површини 2.686 ha, и заштитна зона површине 2.414 ha), као природно добро од изузетног значаја на подручју општине Зајечар. На заштићеном подручју уредбом су утврђене зоне заштите I, II и III степена, као и заштитна зона.

6) Споменици природе Лазарев кањон (општина Бор и Бољевац), Рипаљка (општина Сокобања), Вратна (општина Неготин), Замна (општина Неготин), Парк шума Бадњево (општина Неготин), Ваља прераст – Шуља стена (општина Мајданпек), Богвинска пећина (општина Бољевац) и Бигар (општина Књажевац).

7) Строги резервати природе Буково (општина Неготин), Муштафа (општина Мајданпек), Фелшан (општина Мајданпек), Ртањ (општина Бољевац), Мала Јасенова глава (општина Бољевац).

На територији плана евидентирана су и природна добра заштићена општинским одлукама, а покрнуте су и бројне иницијативе за заштиту одређених природних вредности, евидентирана природна добра за заштиту и она која се налазе у различитим фазама стручне обраде и поступка заштите.

3.1.5.3. Непокретна културна добра

На подручју Просторног плана, заступљене су четири врсте непокретних културних добара: споменици културе - 140, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места.

Од тога 8 културних добара су од изузетног значаја (археолошка налазишта „Гамзиград”, „Понтес” и „Караташ”, „Рудна глава” и „Лепенски вир”; споменици културе „Део римског Лимеса”, „Трајанова табла и део пута”, „Хајдук Вељкова барутана” и просторна културно-историјска целина „Комплекс Неготинских пимица”), 11 културних добара су од великог значаја и 121 су евидентнирана.

Археолошко налазиште „Гамзиград”, непокретно културно добро од изузетног значаја на подручју општине Зајечар, уписано је 2007. године на Листу светске културне и природне баштине UNESCO-а на основу критеријума (III) и (IV),¹⁴ под називом „Гамзиград-Ромулијана, Галеријева палата”, чиме је стекло и међународни статус заштите.¹⁵

Коришћење и уређење простора од интереса за одбрану земље и у ванредним ситуацијама

На подручју Просторног плана се налази 139 објеката и комплекса који су сврстани у следеће категорије: „перспективни” (4), „нису перспективни” (5), „предати на коришћење МУП-у РС у функцији контроле државне границе” (29) и „Мастер план”¹⁶ (101). За перспективне објекте и комплексе дефинисани су услови заштите кроз забрану или различите степене ограничења градње. Објекти предати МУП-у РС заштићени су условима које прописује то Министарство и око њих није предвиђен посебан режим заштите или ограничења градње.

Специфичност подручја је присуство крупних привредних комплекса (нпр. РТБ „Бор”, лука у Прахову) и инфраструктурних објеката (ХЕ „Бердап I” и „Бердап II”). Угрожавање функционисања ових комплекса и објеката могуће је ратним разарањима, природним катастрофама, елементарним непогодама, и индустријским акцидентима, са значајним последицама по становништво, насеља, инфраструктуру и стање животне средине.

Подручје је изложено потенцијалном хазарду од елементарних непогода, у првом реду, опасностима од поплава и атмосферских непогода, одроњавања и клизања земљишта, пожара, земљотреса и др. Присутне су појаве невремена, зими са jakim ветровима, сметовима, снеголмовима и др., а лети са електричним пражњењима, олујама, бујицама и др. Од осталих природних елементарних непогода, најзначајније су биљне и животињске шумске штеточине које изазивају сушење шума.

Интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 100 година има средњу вредност 6,5°MCS, с тим што су западни делови Тимочке крајине нешто угроженији од низијских делова Неготинске крајине и Кључа на североистоку.

3.1.6. Коришћење простора

Коришћење простора на подручју Плана има следећу структуру: пољопривредно земљиште је заступљено на око 3.670 km² (око 51%), шуме са око 2.972 km² (42%), док је неплодно око 489 km² (7%). Коришћење простора по окрузима је приближно уједначено. Значајније разлике уочавају се на нивоу општина/града. Пољопривредно земљиште је процентуално најзаступљеније у граду Зајечару и општинама Неготин, Сокобања и Књажевац. Најмањи удео пољопривредних површина има општина Мајданпек, у којој доминирају шуме. Шуме су најмање заступљене у општини Неготин и граду Зајечару. Неплодно земљиште је најзаступљеније у општини Кладово, док је најмање у општини Бољевац (Табела I-13).

14 <http://whc.unesco.org/en/list/1253>

15 Списак локалитета на подручју археолошког налазишта Гамзиград налази се у Документационој основи Просторног плана.

16 Мастер план отуђења непокретности које нису неопходне за функционисање Војске Србије.

Табела 1-13. Коришћење простора на подручју Плана (у ha) -катастарски подаци

Округ/Подручје	Пољопривредно (ha/%)		Шуме (ha/%)		Остало-неплодно (ha/%)		Укупна површина ha
Борски округ	159.073,1	45,4	163.602,1	46,6	28.055,1	8	350.730,3
Зајечарски округ	207.887,8	57,4	133.602,1	36,9	20.852,6	5,8	362.342,6
Тимочка крајина	366.960,9	51,5	297.204,2	41,7	48.907,7	6,9	713.072,9

Извор: Републички сеодетски завод, Република Србија, Београд, 2009.

Према подацима доступним из CORINE (CLC) базе података указује се на битно другачију структуру у коришћењу земљишта: антропогено измењени терени заузимају површину од око 122 km² (2%), пољопривредно земљиште је заступљено на око 3.134 km² (44%), а шуме на око 3.764 km² (53%), влажна подручја заузимају око 2,5 km² (0,03%), док је под воденим површинама око 88 km² (око 1%). Структура коришћења простора на основу базе података CLC приказана је у Табели 1-14 за два нивоа генерализације података. Основно ограничење у детерминацији стања биланса намене површина на основу података РГЗ-а и CLC огледа се у немогућности поређења података, нити је могуће детаљност једног користити као допуну другом извору података, с обзиром да подаци нису компатибилни. Значајан потенцијал CLC базе података представља могућност графичког приказа коришћења простора уз биласирање и генерализацију података.

Табела 1-14. Коришћење простора на подручју Плана (у ha)- CLC

Први ниво генерализације	Други ниво генерализације	Укупна површина ha
1. Антропогени терени	11 Изграђене површине насеља	9.424,10
	12 Индустијске, комерцијалне површине и саобраћај	381,80
	13 Рудници, одлагалишта и градилишта	2.382,18
	14 Антропогено зеленило (насељско зеленило и рекреативни терени)	50,55
	Укупно 1	12.238,62
2. Пољопривредни терени	21 Ораничне површине (њиве и вртови)	33.070,01
	22 Трајне културе (вишегодишњи засади)	2.425,07
	23 Ливаде и пашњаци	12.642,62
	24 Површине под мешовитим културама	265.310,15
	Укупно 2	313.447,86
3. Шуме и семиприродни екосистеми	31 Шуме	305.538,84
	32 Заједнице недрвенасте и жбуновите вегетације	69.228,61
	33 Терени без вегетације или са проређеним биљним покривачем	1.623,21
	Укупно 3	376.390,66
4. Влажна подручја	41 Копнена влажна подручја (плавни и мочварно земљиште)	243,30
		Укупно 4
5. Водне површине	51 Копнене воде (већи водотоци и језера)	8.779,94
		Укупно 5
	Укупно (1+2+3+4+5)	711.100,37

Извор: CORINE Land Cover 2000.

4. СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ ПОТЕНЦИЈАЛА И ОГРАНИЧЕЊА ПО ОБЛАСТИМА

4.1. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

4.1.1. Пољопривреда

Основни потенцијали Тимочке крајине за унапређење стања у области коришћења и заштите пољопривредног земљишта јесу: изванредна хетерогеност микроклиматских, педолошких, хидрографских и других природних услова која пружа могућност искоришћавања компаративних предности појединих подручја у понуди широког асортимана квалитетних пољопривредно-прехрамбених производа; релативно велике површине плодних зиратних земљишта, без већих ограничења за еколошки безбедно наводњавање, посебно на подручју Кључа и Неготинске низије; савршени природни услови традиционалних виногорја Тимочког виноградарског рејона за унапређење производње грожђа и вина врхунског квалитета; повољни агроеколошки услови за развој воћарства на већини брдских терена, местимично погодних и за примену органских метода производње разноврсног континенталног воћа, посебно старих, аутохтоних сорти; велике површине природних травњака, претежним делом ксерофилног флористичког састава, погодних за производњу сточних производа посебних и препознатљивих одлика квалитета; широки спектар мањих производних програма који имају позитивне трендове тражње, а до сада нису адекватно респектовани у развојној политици, као што су: пчеларство; производња и прерада рибе; развој коњарства у спортско-рекреативне и туристичке сврхе; производња и прерада козјег млека, са комплементарном производњом јарећег меса; оснивање фарми за узгој кунића, ћурака, гусака, патки и других ређих врста живине, укључених у тржишно атрактивне програме

производње ексклузивне хране; разноврсна производња у стакленицима и другим видовима заштићеног простора; гајење пужева; сакупљање печурака, лековитог биља и шумских плодова и сл.; изграђени објекти за развој говедарске и овчарске производње, која се може усмерити на еколошки безбедно коришћење крмне базе пространих брдских ливада и пашњака; повољни агроеколошки услови планинских и делова брдских атара за плантажну производњу лековитог и ароматичног биља (камилица, валеријана, мента, тимијан, босиљак, мелиса и др); пробужени интерес становништва и других актера привредног и друштвеног живота већине локалних заједница за еколошку санацију и рационално коришћење аграрних ресурса и других добара руралног простора; значајни локални/регионални капацитети за индустријску прераду, складиштење и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа; и могућности комбинованог коришћења пољопривредних и шумских површина у интегрисаном систему управљања (тј. управљање земљиштем на принципима агрошумарства), посебно у планинским пределима.

Очување, заштиту и адекватно коришћење пољопривредних земљишта Тимочке крајине, у функцији развоја пољопривредне производње, заштите животне средине и задовољавања других економских и социокултурних потреба, отежавају следећа ограничења: сиромаштво сеоског становништва, посебно у домаћинствима са искључиво пољопривредним изворима прихода; уситњен и распарчан земљишни посед породичних газдинстава; неповољна старосна и образовна структура пољопривредног становништва, посебно индивидуалних пољопривредника активних на сопственом газдинству; слаба информатичка основа о физичким, хемијским, биолошким и другим бонитетним особинама земљишта, програмна катастарских култура/намена коришћења, степену деградиције агенсима антропогеног порекла; високи степен деградираности знатног дела пољопривредног земљишта и других

елемената животне средине, посебно на подручју општина Бор и Мајданпек, доњег тока Тимока и на другим локацијама мањег опсега; захваћеност великих површина на већим нагибима процесима јаке до експесивне ерозије, која је местимично потенцијерана продирањем SO₂ у плитак хумусни хоризонт; врло велика варијабилност месечних, а и годишњих сума падавина, са честим несташицама воденог талога у периоду интензивног раста и развита већине пољопривредних култура, посебно у делу Неготинске крајине; релативно висока заступљеност брдско-планинских предела, у којима постоје осетно неповољнији педолошки и климатски услови за вођење рентабилне пољопривредне производње; интензивно демографско пражњење планинских и других периферних села; вишедценијски негативни трендови у овчарству, а од половине седамдесетих година и у говедарству, који имају вишеструко деструктиван утицај, како на очување природне плодности обрадивих земљишта и биодиверзитет травних површина, тако и на економске услове пољопривредне производње, нарочито на ситним земљишним поседима; слаб квалитет и низак ниво опремљености пољопривреде одговарајућим врстама машина и уређаја, нарочито за осавремењавање производње, транспорта и складиштења; успорена дифузија научно-техничког прогреса, савремених еколошких стандарда, економских знања и тржишних информација у пољопривредну праксу; и слаба развијеност саобраћајне, хидротехничке, друштвене и друге инфраструктуре села, посебно у брдско-планинским пределима.

4.1.2. Шумарство и ловство

Шумски ресурси представљају значајан потенцијал одрживог развоја с обзиром на повољне услове за развој аутохтоних врста са приоритетно производно-заштитном функцијом, као и задовољавајуће здравствено стање састојина на већем делу шумског подручја. Посебно је важно очување и активирање ових потенцијала кроз: одрживу експлоатацију шумских производа (пре свега дрвета) уз развој дрвно-прерађивачке индустрије; коришћење шума за научно-истраживачке, образовно-васпитне, спортско-рекреативне, ловне и друге сврхе; туристичку валоризацију шума које припадају категорији заштићених природних добара; организовано коришћење осталих шумских производа (јестивих гљива, лековитог биља, сакупљање и откуп шумских плодова, пужева и др.); побољшање бројности дивљачи у ловиштима и др.

Развој шумарства релативизују поједина ограничења и то: недовољно регулисан правни статус површина под шумом; непознавање потпуног стања приватних шума; непостојање стратегије развоја ловства; недовољна институционална и кадровска покривеност; недовољна активност у приступу одговарајућим фондовима развоја шумарства на међународном нивоу; неажурност у тренингу стицања знања о савременој улози шуме и потреби њеног интензивнијег очувања и заштите; и неефикасан систем управљања и финансирања вишенаменског коришћења укупних шумских потенцијала.

4.1.3. Воде

Водни ресурси су у планинским зонама Тимочке крајине углавном очувани и самим тим представљају значајан развојни потенцијал (извориште вода националног и регионалног значаја). Узимајући у обзир веома неравномерне водне режиме, који не омогућавају уређење, заштиту и коришћење вода без њиховог годишњег регулисања, као посебно вредни водни ресурси се исказују они виодотоци који пружају могућности реализације брана и вишенаменских водоакмулација. Потенцијали водних ресурса, које треба активирати и очувати су: извориште Боговина на Црном Тимоку, на коме се планира вишенаменска акумулација, једина са годишњим регулисањем протока у сливу; водоакмулација Грлиште, уз очување простора неопходног за другу другу фазу реализација; водоакмулација Бован¹⁷, као извориште регионалног подсистема, у ком треба остварити планиране видове заштите; Алдиначка река, односно заштита простора за формирање водоакмулације Жуковац, на подручју општине Књажевац; локална

¹⁷ Квалитет воде је све више угрожен, што иницира процесе еутрофикације, из разлога: недовољног обухвата канализације у Сокобани и великог концентрисаног загађења у том насељу; непоштовања режима заштите уз дивљу градњу у ужој и широкој зони заштите, са отпадним водама које се уливају у језеро.

изворишта за снабдевање водом насеља (дато у Табели 1-12); водоакмулација Брестовац као ресурс за обезбеђивање вода за технолошке потребе; зона, од Прахова до ушћа Тимока, крај Дунава, са могућношћу за лоцирање потрошача који троше веће количине воде за технолошке потребе; могућности за реализацију ХЕ „Бердап III”. С обзиром да је Тимочка крајина била богата воденицама могуће је део њих обновити, а њихове мале акумулације користити за производњу енергије, наводњавање, ублажавање бујица, туризам, формирање рибњака и др.

Водне ресурсе, значајне по потенцијалима, релативизује и већи број ограничења, од којих су најважнија следећа: оскудни водни ресурси површинских вода, са изразито великом временском неравномерношћу (водни режими су бујични, са односом меродавних малих и великих вода на мањим водотоцима и преко 1:1000, при чему су посебно неповољни режими малих вода, дуго трајања, у континуитету и преко три месеца) као кључним ограничењем за све видове коришћења вода; неповољни режими великих вода (брзе концентрације поводња, са великим екстремним вредностима), што захтева да се заштита од поплава остварује спровођењем хидротехничких и организационих мера (које захтевају спровођење забране грађења у плавним зонама); велика просторна неравномерност водних ресурса, са најмање расположиве воде управо у зонама највећих потреба, што захтева развој дугих преносних система; ограничене могућности за реализацију више водоакмулација за побољшавање водних режима; изразито лош квалитет водотокова, у класамa нижим од захтеваног или „ван класа” (Борска река, Тимок низводно од ушћа Борске реке, Бели Тимок низводно од Књажевца, Тимок на читавом потезу низводно од Зајечара, горњи ток Пека низводно од Мајданпека и др.); непостојање услова за развој индустрија које захтевају веће количине вода за технолошке потребе и већих система за наводњавање у сливу Тимока; лоша и недовољна санитација насеља и непостојање ППОВ што изазива концентрисана загађења, која еколошки деградирају реке; угроженост локалних изворишта из речних алувиона или речних токова (у периодима малих вода, када су угрожена и по количини и по квалитету и у периодима бујичних поводања); интензивни процеси ерозије у сливу Поречке реке, горњем сливу Пека, у деловима сливова Равнобујанске реке и Јањске реке и у делу извора Жуковске реке, као и девастираним сливовима око Мајданпека и Бора; појаве прекомерне експлоатације појединих локалних карстних изворишта (нпр. Злотска врела) која угрожава еколошке функције водотока; низак степен заштите од поплава и појаве непланске градње објеката у плавним зонама. Ограничења реализације ХЕ „Бердап III” су: висока инвестициона вредност објеката; велике осцилације нивоа у језерима које су еколошки врло неповољне и неприкладне за било какав вид туризма и рекреације на водама; и могући утицаји на геотехничку стабилност падина.

4.1.4. Геолошки ресурси

Потенцијали за коришћење минералних сировина на подручју Тимочке Крајине су: више активних рудника и детаљно истражених (производно још неактивираних) лежишта (бакар, угаљ, грађевинско-технички камен, цементне сировине, кварцни пешчари др.) чије истражене резерве омогућају дугогодишњу производњу (што се посебно односи на лежишта бабра - Борска река, Церово, Велики Кривељ, Мајданпек, Чока Марин и др., лежиште угља „Соко”, као и више лежишта грађевинско-техничког камена); повољни природни и техничко економски услови који омогућавају површинску експлоатацију код појединих лежишта метала (бакар, злато), а још више код неметалних минералних сировина; традиција рударске и металуршке делатности (РТБ „Бор” и „Мајданпек” су светски познати произвођачи бабра са великом репутацијом и традицијом дужом од 100 година) уз кадровску базу и искуство везано за геолошка истраживања, експлоатацију и прераду минералних сировина; заинтересованост иностраних компанија за концесије и геолошка истраживања економски интересантних концентрација (лежишта) више различитих минералних сировина - руда метала (бабра, злата, олова и цинка и пратећих елемената), неметала (глина, кварцног песка, барита, грађевинско-техничког камена и др.), а перспективно и нафте и гаса; повољни предуслови (природни, економски, локацијски) да се из расположивих сировина покрене производња цемента (на бази кречњака из површинског копа „Јевик”, цементних лапораца и глине из

околине Књажевца и флотацијске јаловине из рудника „Велики Кривељ“); унапређивање технолошких поступака у циљу рационалнијег искоришћавања минералних сировина и добијање већих количина племенитих, ретких и расејаних елемената; коришћење термоминералних извора (Брестовачке бање, Гамзиградске бање, Сокобање, Николичева, Ргошке бање и Шарбановца) и геотермалних вода.

Ограничења за интензивније и рационалније коришћење минералних сировина су: непостојање дугорочне стратегије и политике коришћења минерално-сировинског комплекса као и застарелост и/или недостатак закона и подзаконских аката, односно одговарајућих стандарда и прописа; незадовољавајући степен истражености и производне активiranости појава и лежишта минералних сировина као последица дугогодишњег хроничног недостатка финансијских средстава; нерационално искоришћавање билансних резерви као последица технолошке заосталости, недовољног ангажовања стручног кадра, и неадекватне контроле инспекцијских органа; застарелост и истрошеност опреме и постројења за експлоатацију, припрему и прераду минералних сировина, и недостатак савремене опреме која се примењује при геолошким истраживањима које изводе домаће геолошке и рударске организације; исцрпљивање рудних резерви, нужност преласка са површинске на јамску експлоатацију (највеће истражено лежиште бакара Борска река мора се експлоатисати подземним методама), као и смањивање граничног садржаја корисних компоненти у минералним сировинама које се откопавају (типично за бакар и злато, што значи да су потребне све веће количине руде да би се произвела 1 t бакара, односно одговарајућа количина злата, сребра и других корисних компоненти); висок степен деградације животне средине при експлоатацији, припреми и преради минералних сировина и отпори према рударству и металургији, чак и у случајевима када постоје еколошки прихватљивија решења; незавршена приватизација у РТБ „Бор“ и нејасан концепт приватизације у рудницима угља ЈП за подземну експлоатацију угља („Соко“, „Вришка Чука“, „Боговина“, „Лубница“), што је утицало, да и поред значајнијих резерви, производња у овим рудницама опада.

4.2. СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

4.2.1. Становништво

Потенцијале развоја становништва, упркос смањењу укупног броја становника током периода 1981-2002. године, треба тражити: у становништву које се обнавља, што се пре свега односи на градска насеља која бележе континуиран раст популације (Неготин, Зајечар и Сокобања), а такође и у појединим сеоским/приградским насељима (Брестовац, у општини Бор, Нови Сип - Кладово, Бољевац Село и Ртањ - Бољевац, Гамзиград и Звездан - Зајечар и Трговиште - Књажевац); у повољнијој старосној структури и већем учешћу фертилног контингента у укупном становништву појединих општина на подручју Плана (Мајданпек и Бор); у могућностима за повећање стопе активности већим ангажовањем радноспособног становништва у свим секторима делатности, а посебно у мултифункционалној пољопривреди; у великом броју исељеника који потичу са овог подручја, посебно из иностранства, уз подстицање њиховог већег ангажовања на преносу знања, технологија, радног искуства и улагања капитала, и уз стварање могућности за трајни повратак нарочито млађег дела популације; у стамбеном фонду који је неискоришћен услед смањења броја становника, нарочито у сеоским насељима, а који може да представља одговарајући потенцијал за развој различитих делатности - мале привреде, услуга, јавних служби, туризма и реализацију бројних пољопривредних програма.

Основна ограничења демографских ресурса односе се на: неповољну старосну структуру, посебно у општинама Књажевац, Бољевац и Неготин, уз чињеницу да индекс старења расте и да је подручје Плана захватио процес најдубље демографске старости; негативан природни прираштај у свим општинама на подручју Плана који наставља да се погоршава због неповољне старосне структуре становништва; негативан миграциони салдо у готово свим општинама (изузетак чини град Зајечар); неповољну структуру становништва према активности у односу на републички просек (нижа стопа активности и активног становништва које обавља занимање, али и нижа стопа издржаваног становништва);

формално образовање је испод републичког просека у категоријама становништва са завршеном средњом, вишом школом и факултетом; уситњеност домаћинства, са највећом заступљеношћу двочланих и самачких домаћинства.

4.2.2. Мрежа насеља

Основни потенцијали за развој насеља су географски положај Региона (на коридору VII и недовољно валоризован положај између коридора X и IV), те релативно повољна концентрација становништва и привредних активности у центрима и насељима. Као и у највећем делу Србије, у Тимочној крајини је успостављена хијерархија урбаних центара око којих су, на бази просторно-функционалне комплексности, формирано ареали њиховог утицаја. На хијерархијске односе у мрежи нодалних центара и ареала утицале су и њихове позиције у територијално-административној организацији Региона. Генерално посматрано развило се више форми нодалних центара и ареала и то:

1) мањи урбани ареали у руралном окружењу настали су локалном концентрацијом становништва и функција у мањим општинским центрима који су захваљујући лоцирању индустрије трансформисани од занатских, трговинских и управних центара у насеља градског типа са развијеним функцијама центара; овом типу најчешће припадају градска насеља са 5000 до 20000 становника, који су центри локалне интеграције, а даљи развој ће зависити од могућности диверзификације функција и партиципирања у развојним процесима ширег регионалног окружења; примери су Мајданпек (захваљујући рударству), Кладово, Доњи Милановац и Брза Паланка (нови градски центри настали упоредо са развојем хидроенергетских објеката), насеља у функционалном подручју Бора, односно Бољевац и Сокобања (бањска и рударска функција) у функционалном подручју Зајечара; Књажевац је захваљујући географском положају и диверзификованој индустрији доживео брз демографски и функционални раст до 1980. године и пренео позитивне развојне утицаје на ближе општинско окружење; одређене функције производног и услужног карактера су концентрисане и у насеља који немају карактер урбаних (Текија, Прахово, Сип, Кална и сл.), као и осталим мањим насељима;

2) мање и веће агломерације градских насеља, функционално умрежене са својим субурбијима и мање-више урбанизованим периурбаним селима просторно су структурисане на језгра вишег степена нодалности и на функционално компатибилна насеља околне; центри овог типа су Бор и Зајечар, центри округа, односно центри функционалних подручја и области (у последње две деценије са функцијама у непрекидној релацији) чија је будућа улога одређена позицијом у функционалној интеграцији републичког простора и прекограничној сарадњи (посебно Зајечар) и

3) регионални функционално-урбани системи, који имају карактер сложенијих функционално-урбаних регија, насталих комбинацијом просторно функционалних утицаја који су успостављени између регионалних, општинских и субопштинских урбаних центара и центара општина које немају одлике урбаних насеља; овакав систем је линеарна и полицентрична тимочка развојна осовина Србије која се развија на линији Књажевац - Зајечар - Неготин - Кладово; овој осовини се придружују и Бор, а везе Зајечар - Бор биће у наредном периоду све интензивније; Тимочка развојна осовина с једне стране повезује подручје макрорегиона Ниша са источним Подунављем, а са друге интегриса центре унутар региона којим следи пре свега коренито економско, а осовини инфраструктурно реструктурирање.

Основно ограничење уравнотеженог просторно-функционалног развоја мреже насеља Тимочке крајине је у концентрацији становништва, привредних активности и јавносоцијалне инфраструктуре у регионалним и субрегионалним центрима и приградским периурбаним насељима на једној страни и демографска уситњеност, депопулација, саобраћајна изолованост, неразвијена структура делатности и неадекватна јавносоцијална инфраструктура у селима брдскопланинских и периферних подручја на другој.

4.2.3. Јавне службе

Потенцијали за рационалнију организацију и повећање квалитета јавних служби јесу: постојећа мрежа објеката образовања, здравства и социјалне заштите, инициране промене и примена

концепта интегрисане бриге о деци и омладини и интегрисане здравствене и социјалне заштите, као и поједини објекти културе и физичке културе у регионалним и градском/општинским центрима; могућност локалних управа за ограничавање/онемогућавање иницијатива продаје и промене намене објеката који су намењени организовању услуга јавних служби¹⁸; повећање капацитета и квалитета јавних служби у сарадњи државних установа са приватним сектором и невладиним организацијама, са модалитетима прилагођеним локалним специфичностима (мобилни вртићи за рад са децом на руралном подручју, организовање и развој мобилних здравствених служби, увођење организованог и прилагођеног ђачког превоза, мобилни наставнички тимови, развој система услуга уместо система установа на општинском и међуопштинском/регионалном нивоу, развој иновативних и одрживих услуга усмерених на осетљиве/рањиве друштвене групе и др.); благовремено обезбеђење простора за јавне службе од стране локалних власти (грађевинских парцела, давања изграђеног простора за закуп под повољним условима, олакшавање коришћења монтажних и сличних квалитетних објеката краћег века трајања и нижих трошкова изградње и одржавања и сл.), као и стимулсање приватног и невладиног сектора да по приступачним ценама и уз подстицајну пореску политику организују активности социјалног развоја општине, коришћење цркава и манастира у јавне сврхе и др.

Основна ограничења за развој и организацију јавних служби су слаба саобраћајна доступност појединих делова подручја; неравномеран размештај корисника и ниска густина изграђености и насељености у сеоким подручјима; привредна неразвијеност највећег дела подручја; лоше стање грађевинског фонда и опремењености већине објеката јавних служби на руралном подручју. Осим тога, државне службе се суочавају са недостатком средстава за адекватно одржавање простора којим располажу, као и са недостатком средстава за проширење или доградњу ових објеката. Значајно ограничење је и недовољно ангажовање, односно несхватање цивилног сектора као активног и продуктивног учесника у организацији услуга јавних служби. Један од разлога је и пасиван положај грађана и корисника у процесу планирања и организовања ових услуга.

4.3. ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ И ТУРИЗАМ

4.3.1. Економски развој

Поред потенцијала високообразованог кадра (6,1%), високоструктурног кадра и осталих људских ресурса, највећи значај имају постојећи изграђени привредни капацитети, смештајни и услужни капацитети, крупна регионална инфраструктура (саобраћајнице, железничке пруге, луке и пристаништа, енергетски капацитети и инфраструктура, телекомуникације), природни ресурси, урбана насељска и комунална инфраструктура, социјални сервиси/јавне службе, дуга индустријска традиција, итд. Од не мањег значаја су и потенцијали погодног макро-саобраћајног и географског положаја регије уз коридор VII, између коридора IV и X, позиционираност подручја уз границу Румуније и Бугарске (ЕУ), започета међурегионална, прекогранична и суседска сарадња на различитим нивоима, инициране институционалне промене у домену управљања развојем локалне економије, локалне управе, социјалних институција, невладиних организација итд.

Основни потенцијали за развој привреде су: хидроенергетски потенцијал (ХЕ „Бердап I” и „Бердап II”, потенцијална ХЕ „Бердап III”); резерве племенитих метала, минералних сиروفина, руда бакра, цинка и олова (значајних за даљи развој рударства и грађевинарства), каменог и мрког угља, камена, шљунка и песка; природни ресурси за развој пољопривреде и прехрамбене индустрије; и природне вредности и услови за развој одређених видова туризма, пре свега планинског, наутичког, бањског, ловног и еко-туризма. Велики потенцијал има даљи развој МСП која би требало да запошљавају највећи део радне снаге и да буду фактор подизања

¹⁸ Од интереса за организовање широког спектра услуга у области бриге о деци, здравствене и социјалне заштите и слично, је да се садашњи објекти (месне заједнице, домови културе, задружни домови и др.) у власништву општине и даље задрже за те и сличне намене, а да се утврде модалитети њиховог ефикаснијег коришћења и одржавања, давањем у закуп за организовање непрофитних активности од интереса за квалитет свакодневног живота становништва.

ефикасности привреде и квалитета производа (пре свега у области машиноградње, металне, дрвне, текстилне и индустрије коже и обуће). Потенцијали привредног развоја могу се искористити уз подршку интензивне инвестиционе политике, чиме би се омогућило заустављање негативних демографских трендова. Регион располаже значајним земљишним потенцијалом, али је потребно мерама економске и пореске политике омогућити формирање већих пољопривредних поседа (преко 100 ha), са адекватним системом за наводњавање и оптималном применом агротехнике. Основни предуслови остварења наведених потенцијала (индустријских, пољопривредних, туристичких и др.) је значајно веће инвестирање у Регион.

Најбитнија ограничења привредног развоја, потенцирана и продубљена деловањем економске и финансијске кризе су: депресивна привредна ситуација са високом стопом незапослености, ниским нивоом инвестирања и опремљености; недоступност финансијских средстава и неповољни услови финансирања; неповољна демографска структура; одлив и недоступност одговарајућих кадрова; недовољно изграђена и развијена инфраструктура (посебно веза ка међународним коридорима); и нерационално коришћење простора, високи трошкови активирања постојећих индустријских браунфилд локација, знатна улагања у санацију животне средине на делу подручја и висока улагања у примени стандарда еколошке заштите на нивоу предузећа Индустријска производња бележи значајан пад, што је довело до значајног повећања незапослености (посебан проблем је ниска квалификациона и образовна структура становништва) и повећања застарелости опреме. У општинама Кладово и Бољевац је преко 50% незапослених без квалификација. Са друге стране, евидентан је и дефицит радника појединих квалификација, као што су нпр. менаџери, инжењери, маркетинг стручњаци, поједина занатска занимања и др. Највећи проблем пољопривредних произвођача је у великим диспаритетима цена (цена репроматеријала неопходних за производњу је далеко виша у односу на цену готових производа), што чини ову врсту производње дестимулативном за произвођаче.

4.3.2. Туризам

Основни потенцијали за развој туризма заснивају се на:

1) повољном гео-саобраћајном положају подручја које се: на северу ослања на међународни пловни пут-коридор VII, који представља најатрактивнију крузинг линију у Европи; са јужне и источне стране, магистралним правцима, везује се за коридор X као најважнији саобраћајни правац у земљи; са северне и источне стране тангира Републику Румунију и Републику Бугарску, преко којих се граничним прелазима и магистралним правцима, везује за инфраструктурни коридор IV. Пут I реда М-25.1 (Бердапска магистрала), као и остали магистрални правци (путеви I реда М-25, М-24 и М-5, представљају атрактивне саобраћајнице како за приступ подручју тако и за амбијеталне и панорамске туре, јер непосредно прате ток Пловно-наутичког коридора Дунава и коридора културно историјске руте - староримско и друго културно наслеђе на потезу Ниш-Књажевац (Равна-„Timacum minus” и др.) - Зајечар (Гамзиград-„Felix Romuliana” и др.) - Кладово („Diana-Zaves”, „Fetislam”, Трајанова табла, Трајанов мост и др) - Мајданпек (Лепенски Вир и др.) - Viminacium (ван подручја Плана) и др.

2) Доњем Подунављу, које има веома богату и разноврсну структуру јединствених туристичких атракција (река Дунав, НП „Бердап”, Бердапска клисура, археолошки локалитет Лепенски вир и др.) које се прожимају са културом, историјом и традицијом. Карактеристике реке Дунав (дубина, ширина, сужења клисура Гвоздених врата, природно окружење и сл.) која пролази кроз најатрактивнији део свога тока, пружају погодност развоја већег броја туристичких производа и активности (наутички туризам, одмори у природној и очуваној еколошкој средини, инетерсовање за културно-историјско наслеђе и др.). Појачано је интересовање иностраних путничких бродова за пристајање на овом делу Дунава. Подручје НП „Бердап” обухвата разноврсне биодиверзитете, специфичне геолошке и геоморфолошке форме, богатство хидролошких објеката, оазу посебних врста копнене и водене флоре и фауне и пружа могућност посматрања и уживања у дивљој природи (панорамски путеви, видиковци, шетне стазе и др.). Бердапска клисура пружа јединствен спој воде и копна који даје посебно панорамско искуство. Изузетан рурални предео (са благо заталасаним побрђем Неготинске крајине под пашњацима и виноградима)

и старе градске чаршије дунавских насеља доприносе атрактивно-сти Доњег Подунавља;

3) високопланинском масиву Старе планине (површине око 25 km² у висинском појасу изнад 1500 m н. в.) са средњепланинским окружењем (површине око 80 km² у висинском појасу између 1000-1500 m н.в.) који предњачи по могућностима за развој савремених активности целогодишњег туризма и рекреације (уз рекреативни, сеоски, ловни, еколошки и неке друге специјализоване видове туризма) и комплементарних привредних активности (општина Књажевац). Остала планинска подручја, делом или у целисти, заузимају око 1500 km², или 20% територије (Кучајске планине, Дели Јован, Мали и Велики Криш, Мироч, Велики Гребен, Хомолске планине, Озрен, Ртањ, Девица, Тупижница, Тресибаба, и Врлејица) и представљају важан потенцијал, како за развој туризма, тако и комплементарних активности (производња здраве хране, шумарство, водопривреда, производња чисте енергије, чиста индустријска и занатска прерада и др.). Капацитет простора омогућава реализацију туристичких центара и насеља, и спортско-рекреативне понуде у простору, што се посебно односи на Стару планину. Главни потенцијали развоја туризма су алпско и нордијско скијалиште на Старој планини, неколико мањих ски стадиоана (Црни Врх, Ртањ, Стол, Рајково), водоакмулације, водотоци и други потенцијали за летњу рекреацију, лов и риболов, уз укључивање подпланинских села у туристичку понуду. Планине карактерише висок степен очуваности природе и природне средине, разноврсни облици флоре и фауне, биogeографска обележја (посебно Парка природе Стара планина), уз услов интензивније и организовање заштите, презентације и контролисаног коришћења;

4) културно историјским знаменитостима (нарочито археолошким налазиштима, споменицима културе, етно-вредностима традиционалних села и манифестацијама у функцији туризма), уз интензивнију и организовању презентацију и коришћење, обнову запостављених традиционалних заната и др. Приоритетне туристичке локације су: археолошка налазишта (Гамзиград - Felix Romuliana и Лепенски вир као једни од најзначајнијих споменика културе у Србији, Равна - Timacum minus, Diana - Zaves, Fetislam, Трајанова табла, Трајанов мост, Врело - Шаркаман и др.); Неготинске пимнице (јединствени архитектонски комплекс винских подрума у Рајцу и Рогљеву); очувана етно-баштина и бројни други културно-историјски споменици од којих 8 споменика културе од изузетног значаја, 11 културних добара од великог значаја и преко 120 осталих културних добара (манастир Лапушња, манастир Горња Каменица, манастир Короглаш, манастир Буково, манастирска целина Суводол, манастир Крепичевац, манастир Грлиште, манастир Вратна и манастир Манастирица, Црква Рођења Пресвете Богородице-Зајечар, Кућа Стевана Мокрањца и Стара црква, Старо градско језгро Неготина, Соко град, Старо бањско купатило у Сокобањи и др.); као и други бројни локалитети које је неопходно валоризовати, заштитити и адекватно укључити у туристичку понуду¹⁹. Значајан потенцијал представља и преко 50 културно-уметничких и спортских манифестација. Приоритетне манифестације у функцији туризма су: „Гитаријада“ у Зајечару, „Бердапска регата Текија-Кусјак“ и „Златна бућка Бердапа“ у Текији; „Куп Бердапа у једрењу“ у Доњем Милановцу, „Мокрањчеви дани“ у Неготину и „Берба грожђа“ у Рајцу и Рогљеву, и др.

5) бањама, које мотивски и садржајно посебно обогаћују туристичку понуду у здравственој рехабилитацији, здравственој, општој и спортској рекреацији. Термоминерални извори и погодна клима, изграђени садржаји, предеоне вредности и природне лепоте омогућавају целогодишње коришћење и добру попуњеност смештајних капацитета, сврставајући у првом реду Сокобању, као и Гамзиградску Бању и Брестовачку бању у важнија бањско-туристичка насеља у Србији. Постоје потенцијали за даљи развој туризма у Николичевској, Ргошкој Бањи и Бањи Јошаница. Драгоцену допуну бањском туризму могу да представљају природни потенцијали и културна баштина у окружењу који интегришу неколико других видова туризма као што су излетнички, еколошки, водни, културолошки, сеоски, ловни и др.

¹⁹ Многи споменици културе су или недовољно истражени, или препуштени зубу времена и несавесним „посетиоцима“, или неспремни да прихвате посетиоце. Заштита културног наслеђа и његово унапређење, фундаменталне су основе наслеђа као одрживог туристичког производа. Економска одрживост, са друге стране, са становишта наслеђа значи пре свега да туризам обезбеђује значајна средства за конзервацију. Циљеви су вишеструки, и могу се класификовати као економски, културни, друштвени и везани за окружење.

Остали потенцијали туристичке и рекреативне понуде јесу: развој других видова туризма, посебно излетничког, градског, спортско-рекреативног, сеоског, еколошког, туризма специјалних интересовања, културно-манифестационог, транзитног туризма и др.; знатни угоститељски и нешто скромнији смештајни капацитети; туристичка традиција (гостопримство и гастрономија) и створена репутација Дунава (са Бердапском клисуром и Националним парком Бердап), Сокобање, Гамзиградске бање и Рајачких пимница; бројне манифестације у функцији туризма; потенцијал за развој ловног и риболовног туризма; и др. (деталније у Документационој основи Просторног плана). Расположиви природни потенцијали општина Зајечарског и Борског округа указују на неупоредиво веће могућности туристичког развоја, под условом да се ти потенцијали и туристичка понуда организују по узору на савремене туристичке трендове и стандарде.

Тржишни оквир за дугорочни развој туризма може се окарактерисати као повољан. Ради се на промоцији и интернационализацији туризма, у складу са смерницама Стратегије развоја туризма Републике Србије. Очекиване инвестиције у реконструкцију и изградњу објеката туристичке привреде, као и примена савремених концепата управљања утицаће на повећање стандарда услуга, што ће се на кратак рок одразити на раст домаћег (укључујући странце који живе и раде у Србији, као и знатан број становништва који живи и ради у иностранству), а дугорочно и на раст иностраног туризма. Завршена је или у току израда неколико просторних, урбанистичких и мастер планова (којима су третирани Стара планина, Доње Подунавље, културно наслеђе и др.) за ово подручје, што ће помоћи активирању инвестиција у туризам. За коришћење наведених туристичких потенцијала значајно је обезбедити активно учешће општина у туристичкој понуди и тражњи, као и у остваривању интегративне улоге туризма у односу на локалну пољопривреду, занатство, домаћу радност и др. Потенцијал представља и могућност формирања регионалних и дестинацијских менаџмент организација како за промоцију и развој туризма, тако и за повезивање са туристичким потенцијалима прекограничних подручја.

Развој туризма прате следећа ограничења: недовољан обим туристичког промета, мали проценат учешћа страних туриста, неадекватан туристички производ и лош маркетинг, недовољна искоришћеност капацитета током године и др. Ограничења туристичке понуде су на:

1) локалном нивоу: недовољна заступљеност квалитетних смештајних категорија комерцијалног карактера; недовољно функционално и техничко стање већине смештајних капацитета; недовољна заступљеност садржаја целогодишње туристичко-рекреативне понуде у простору; недовољно развијена друмска, речно-наутичка, комунална и туристичка инфраструктура као основа за активирање нових туристичких комплекса и пунктова у простору; неповољна демографска и образовна структура становништва, запостављање и одумирање традиционалних активности и низак ниво опремљености насеља техничком инфраструктуром и садржајима јавних служби; недовољна уређеност пратећих садржаја друмских и пловних путева са објектима за потребе туриста; некомплетан туристичко-информациони систем у погледу промоције туризма као и регистрације, категоризације и контроле објеката у функцији туризма; недостатак и низак ниво обучености кадра у туристичком менаџменту и маркетингу; недовољна заштита природе, уређења и унапређења туристичких простора (посебно НР „Бердап“ и Парка природе Стара планина); појаве немарног односа према природној средини које угрожавају туристички имидж (дивље депоније поред путева, бацање смећа у реке, неуређен предео, архитектонско загађење) и др.

2) националном нивоу: недовољна државна средства из којих се обезбеђује финансирање капиталне инфраструктуре (првенствено за потребе бољег повезивања подручја према коридору X и Дунаву) и иницирање развоја туристичко-рекреативне инфраструктуре; недовољно развијен систем фискалних, кредитних и других субвенција, које би могле да привуку тржишно предфинансирање и улагање у развој туризма и заштиту природних и културних вредности подручја; непостојање целовитих и усклађених законских оквира којим се утврђују права, потребе, интереси и обавезе у обезбеђењу услова за развој локалних заједница у заштитеним природним добрима, на основу којих је могуће обезбедити реалне компромисе са захтевима и потребама заштите; недовољно дефинисане компетенције управљања одрживим развојем

туризма у заштићеним подручјима, што се нарочито односи на интересно организовање туристичких и других развојних субјеката; третман положаја региона као пограничног-периферног (што је у претходном периоду представљао један од узрока изостанка значајнијих улагања и инвестирања у туризам).

Ограничења развоју туризма могу бити и конкуренција туристичких дестинација у регионалном и међународном окружењу, наставак спорог одвијања како процеса приватизације и прилива инвестиција у туризму, тако и усклађивање са класификацијом и категоризацијом смештајних објеката према туристичком законодавству ЕУ и прилагођавања новим трендовима туристичке тражње који захтевају селективни туризам и специјализоване смештајне капацитете. Развојем туристичке понуде број туриста на планском подручју ће се повећати, па се мора рачунати са пропорционалним оптерећењем животне средине услед повећане потрошње ресурса (отпадне воде, чврсти отпад) и, у мањој мери, са загађивањем воде, ваздуха и буком, због већег интензитета водног и друмског саобраћаја.

4.4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

4.4.1. Саобраћај

Највећи потенцијал развоја саобраћаја представља перспектива интермодалног конципирања инфраструктурних система на бази друмског, железничког, речног и ваздушног транспорта. Погранични положај Тимочке крајине ка земљама ЕУ и између коридора IV, VII и X, потенцијали су интензивног развоја функција транзитног саобраћаја.

У односу на видове саобраћаја могу се издвојити следећи потенцијали: путног саобраћаја - добра густина мреже и приступачност насеља; могућност реализације аутопута од Ниша ка Зајечару и даље ка „Бердапу II” у ширем коридору пута I реда бр. 25; афирмација европског бициклистичког коридора Eurovelo 6; железничког саобраћаја: - могућности ремонта и модернизације пруга (повећање пропусне и превозне моћи) посебно кад се има у виду повољност са становишта заштите околине и ниске цене транспорта; као и могућност повезивања луке „Прахово” преко бране „Бердап II” са Републиком Румунијом, чиме би пруге Тимочког региона добиле међународни карактер, и самим тим и обавезу усаглашавања са захтевима ЕУ, нарочито у погледу интероперабилности, квалитета превозне услуге и управљања; водног саобраћаја - међународним пловним путем на Дунаву, којим се може остварити веза са најразвијенијим индустријским центрима ЕУ, у чему посебан значај има лука „Прахово”; и малим пловним путем Дунавом, пре свега у функцији туризма; ваздушног саобраћаја: модернизација Аеродрома „Бор” којим се може унапредити саобраћајна доступност Источне Србије у целини, и реализовати туристичке и спортско-рекреативне потребе.

Основна ограничења развоја саобраћајне инфраструктуре огледају се у неизграђености и некомплетности деоница путева I реда и пруга, лошег стања локалне мреже путева, застарелости и недовољне опремљености лучких капацитета и неопремљености аеродрома навигационом и другим уређајима. Једна од кључних саобраћајница путне мреже I реда (деоница пута бр. 4 Бор - Свилајнац) није изграђена, што представља ограничење посебно за општину Бор која је неадекватно повезана са коридором X. Основно ограничење мреже локалних путева је у томе што од око 1.400 km путева, готово половина нема савремени коловозни застор. Развијеност јавног линијског друмског превоза путника није задовољавајућа и последица је лошег квалитета локалне путне мреже. Даљи развој железничког саобраћаја ограничен је лошим стањем пруга, које је потребно у великој мери реконструирати. Модернизација опреме и објеката је предуслов валоризације лука и пловног пута као и аеродрома „Бор”.

4.4.2. Водопривреда

Сектор Дунава на подручју Тимочке крајине је у хидрографском, орографском и културолошком смислу најинтересантнији део тока у Европи што представља значајну развојну компоненту тог водног потенцијала. Најзначајнији су потенцијали за производњу хидроенергије на Дунаву и развој пловидбе на европском коридору VII. Приобаље Дунава је погодно за лоцирање

профитабилних индустрија, посебно оних које се наслањају на најјефтинији речни транспорт. Приликом реализације ХЕПС „Бердап”: уређени су водни режими у приобаљу (што омогућава интензивно уређење и коришћење пољопривредног земљишта, реализацију топловодних рибањака у депресијама крај Дунава и реализацију система за наводњавање на подручју Неготинске низије и Кључа на око 12.000 ha; и стабилизовани нивои Дунава што је створило повољне услове за урбани развој насеља.

Потенцијали развоја остале водопривредне инфраструктуре су: могућност фазне реализације вишенаменских водоакмулација и интегралних регионалних система водоснабдевања и одвођења отпадних вода; и потенцијалне локације за реализацију малих хидроцентрала у брдскопланинским подручјима.

Најважнија ограничења су следећа: веома сужене могућности за реализацију планираних водоакмулација због топографских, хидрогеолошких, урбаних и других околности; јако осетљива локална изворишта водоснабдевања насеља; отежани услови за развој индустрија које троше веће количине воде за технолошке потребе, као и врло тешки услови за заштиту квалитета вода; лоша санитација насеља, што еколошки деградира водотоке и изворишта; неповољни режими великих вода, што захтева да се заштита од поплава остварује спровођењем хидротехничких и организационих мера; не постоје услови за реализацију великих система за наводњавање у долини Тимока; отежана заштита водених и приобалних екосистема због неравномерних протока у рекама; недовољна средства и отежани услови за финансирање водопривредне инфраструктуре (посебно каналсања и пречишћавања отпадних вода насеља); појаве непланске градње у алувијумима река; и др.

Могућа су ограничења везана су за реализацију ХЕ „Бердап III”, што се види из специфичних показатеља брана Песача и Бродица (чија је запремина приближна суми свих до сада изграђених насутих брана у Србији) са водоакмулацијама. Реализација овог система је могућа само у случају да ЕУ буде заинтересована за такав објекат, повезујући га посебним далеководима и управљачки уклапајући у европске енергетске системе вишег реда. Чак и у том случају треба бити врло обазрив са анализама утицаја на окружење, посебно на проблеме геотехничке сигурности.

4.4.3. Енергетика

Потенцијал у електроенергетској инфраструктури представљају могућности за рационализацију потрошње, повећање енергетске ефикасности и смањење губитака у преносу и дистрибуцији електроенергије, као и коришћењу конвенционалних и обновљивих извора енергије (у даљем тексту: ОИЕ) нарочито биомасе, геотермалне, соларне енергије, ветроенергије и енергије малих хидроелектрана. На подручју Тимочке крајине налазе се потенцијали за експлоатацију угља, нуклеарних сировина и уљних шкриљаца. У хидроенергетском потенцијалу највећи значај има Дунав са постојећим хидроелектраанама, уз могућност реализације „Бердапа III”.

Основна ограничења су: нерационално коришћење електричне енергије за грејне потребе, као и велика специфична потрошња енергије по јединици производа у индустрији; неодговарајућих квалитета и квантитета електроенергетске мреже и објекта на дистрибутивном нивоу; висок степен амортизације енергетских објеката, опреме и мреже, што уз ограничена средства за потребе инвестиција и одржавања енергетских капацитета, доводи до великих техничких губитака у транспорту и дистрибуцији електричне и топлотне енергије. Ограничење представља и чињеница да подручје Тимочке крајине још увек нема могућност да користи природни гас, за шта је предуслов изградња магистралног гасовода „Јужни ток”.

4.4.4. Телекомуникације

Основни потенцијал развоја телекомуникација јесте квалитетна магистрална мрежа оптичких каблова која се пружа дуж већине главних саобраћајница. Сви градски/општински центри су добро повезани што омогућава даље ширење мреже оптичких каблова ка општинским субцентрима и центрима зajeдница насеља. Оваква мрежа је потенцијал за развој како фиксне телефонске мреже, тако и интернет мреже.

Главно ограничење развоја телекомуникација представља слаба развијеност приступне мреже, посебно у брдско-планинским и периферним деловима подручја Просторног плана.

4.4.5. Комунална инфраструктура

Потенцијали за развој комуналне инфраструктуре огледају се у: постојању санитарне општинске депоније Халово (на подручју Зајечара) са могућношћу третмана медицинског отпада; дефинисаним пројектима затварања, санације и ремедијације постојећих општинских депонија, као и постојању Катастра отпада и деградираних простора; припремама за реализацију регионалне депоније Халово 2 (на подручју Зајечара) за шта постоји институционална организованост (установљено је Регионално координационо тело за управљање комуналним чврстим отпадом у Борском и Зајечарском управном округу); формирана сточна гробља на територијама скоро свих општина, као и у мањој или већој мери опремљене и уређене зелене пијаче.

Ограничења се манифестују кроз: тенденције депоновања отпада на старим градским и општинским депонијама, од којих су неке у процесу затварања; нерегулисано питање депоновања отпада из руралних средина; непостојање система рециклаже и одговарајућег начина одлагања искључиво опасног отпада²⁰, незадовољавајући начин одржавања градских гробаља, односно нерегулисана надлежности јавног сектора за сеоска гробаља; попуњене капацитете и потребе за проширењем гробаља; незадовољавајуће хигијенске услове пијача (зелених и сточних) и др. Једно од ограничења у погледу комуналне опремљености односи се на проблем укључивања општине Мајданпек у систем регионалног управљања отпадом, због удаљености од планиране локације регионалне депоније.

4.5. ЗАШТИТА ПРОСТОРА

4.5.1. Животна средина и природне вредности

Главни потенцијали у погледу параметара животне средине (ваздух, вода, земљиште, квалитет живота и др.) огледају се у следећем: 1) квалитет ваздуха (осим у општинама Бор и Мајданпек) може се свртати у задовољавајући, а у појединим општинама као изузетан (Кладово, Сокобања) за живот становништва и развој здравствено - лечилишног и рекреативног туризма; до сада коректно спровођен мониторинг у појединим општинама/граду (Бор и Зајечар), уз могућност конкурисања код приступних фондова Европске уније за успостављање интегралног мониторинга квалитета ваздуха и у другим општинама; могућност фазне санације извора и последица загађења из рударства и металургије; заинтересованост страних инвеститора за инвестирање у програме санације и ремедијације загађених ваздуха; 2) очуван квалитет водоизворишта у брдско-планинским подручјима и могућност коришћења геотермалних извора; 3) углавном задовољавајући квалитет земљишта (осим у Бору и Мајданпеку, где је нарушен рударско-металуршким активностима) и велике површине под шумама; 4) квалитет животне средине се може сматрати условно повољним на већем подручју Просторног плана, док су поједине општине (Бор и Мајданпек) изложене већем загађењу воде, ваздуха, земљишта, као и емисијом буке и то у зонама рударско-металуршких комплекса; у зонама заштићених природних и културних добара, акумулација и бањским подручјима стање животне средине може се оценити као изузетно повољно; 5) пораст еколошке свести грађана, невладиних организација, јавног сектора и др. За афирмацију заштите и очувања квалитета животне средине и одрживог развоја, потенцијал представљају природне вредности (заштићена природна подручја – национални парк, парк природе и споменици природе и богата флора и фауна, хидролошке појаве, посебно термоминералне воде и др.). Потенцијал представљају и подручја са природним вредностима која су идентификована кроз одговарајуће програмске документе („Црвену књигу флоре Србије”, пројекат „Станишта Србије”, ИВА, IPA и PBA пројекти и др.). Потенцијал представљају и подручја која ће бити обухваћена мрежом еколошких значајних подручја (Натура 2000) на основу европских директива о стаништима и птицама (Special Areas of Conservation – SACs и Special Protection Areas – SPAs).

²⁰ Према Стратегији просторног развоја Србије, у делу који се тиче управљања отпадом наводи се да је најближе складиште опасног отпада на регионалном нивоу планирано на територији Нишке општине, међутим с обзиром на удаљеност планског подручја разматране су и алтернативне локације за складиштење на самој територији Тимочке крајине.

Основна ограничења у погледу квалитета животне средине и природних вредности су: присуство тешких метала у ваздуху и земљишту; испуштање јаловине у водотокове; бројни извори загађења, непостојање интегралног мониторинга (посебно у погледу загађења земљишта, ваздуха и воде, као и буке на локацијама рударско-металуршких активности, инфраструктурних коридора, квалитета вода у рекама и излива отпадних вода, SEVESO и других индустријских постројења) и недостатак локалних еколошких акционих планова; индустријска производња која није прилагођена условима заштите животне средине; инфраструктурна неопремљеност (посебно ППОВ) уз проблем евакуације комуналног и опасног отпада и његово слободно депоновање у сеоским срединама; утицај пољопривредне производње на квалитет земљишта; појаве непоштовања релевантне планске и пројектне документације, што доприноси деградацији простора и коришћењу појединих ресурса преко граница обновљивости; економска неразвијеност и низак квалитет живота и животног стандарда у већини општина; и др.

4.5.2. Непокретна културна добра

Подручје располаже са НКД од изузетног значаја (9) и великог значаја (11), али и проглашених и евидентираних добара, која представљају потенцијал за афирмацију планског подручја као туристичке дестинације. С друге стране, потенцијал представља и могућност интегрисања културног наслеђа са природном баштином планског подручја (НП „Бердап”, Парк природе „Стара планина” и др.), али и сензибилизација међународне стручне јавности (UNESCO, WHS) по питању заштите „Лимеса” и „Ромулијане”.

Ограничења се манифестују у недовољној заштити, конзервацији и обнови културних добара у протеклом периоду, недовољној интеграцији културне са природном баштином, недовољној валоризацији и презентацији НКД, постепеном и неповратном нестанку традиционалне вернакуларне архитектуре, слабој доступности непокретних културних добара услед неразвијене путне и остале инфраструктурне мреже, незадовољавајућој уређености ванградских добара (посебно археолошких налазишта, црква и сеоског етно наслеђа у забаченим планинским селима).

5. SWOT АНАЛИЗА

На основу анализе потенцијала и ограничења Тимочке крајине и сагледавања концепције регионалног просторног развоја и трендова у окружењу, издвојене су основне снаге, слабости, могућности и претње будућем развоју овог региона (Табела 1-15).

Основни потенцијали Тимочке крајине су:

1) Природни ресурси: хидропотенцијал Дунава, пољопривредно земљиште (за пашњачко сточарење, воћарско-виноградарску и повртарску производњу и др.), минералне сировине (бакар, злато, угаљ, грађевински материјали и др.), термоминерални извори, шуме (посебно прерада дрвета, сакупљања шумских плодова и др.);

2) Повољни природни услови (Дунав, Стара планина, НП „Бердап” и др.), богато природно и културно-историјско наслеђе (посебно праисторијско и античко), очувана животна средина на већем делу територије, мултикултуралност и др. омогућују развој целогодишњег туризма (наутичког, планинског, културног, бањског, сеоског, манифестационог, транзитног и др.) и комплементарних делатности као покретача привредног развоја, посебно у приграничним и брдско-планинским деловима Региона;

3) Потенцијално повољан геостратешки положај који добија на значају као: трансгранично подручје са земљама Европске уније (Румунијом и Бугарском); контактано подручје између паневропских инфраструктурних коридора X на западу и југу, IV на истоку, VII на северу; и подручје енергетског коридора „Јужни ток”;

4) Контингент активног становништва уз претходну едукацију, специјализацију и преквалификацију и постојећу нижу цену рада, може представљати значајну компаративну предност, уз истовремени развој приватног предузетништва, малих и средњих предузећа и реструктурирање и власничку трансформацију некадашњих великих успешних фирми-носилаца развоја овог региона; становништво које живи у дијаспори представља специфичан потенцијал који под одређеним условима може убрзати будући развој;

5) Институционално организовање и повезивање градова и општина у Региону (РАРИС), као и у оквиру међународних

програма и донација (еврорегиони „Danube 21”, „Eurobalkans”, „Стара Планина”, „Middle Danube–Iron Gate”, „Карпатска Србија” и др.), развој локалних администрација и инфраструктуре, израда планске и стратешке документације за различите територијалне нивое и секторе активности и новија искуства у спровођењу пројеката на окружном/регионалном и локалном нивоу.

Основна ограничења Тимочке крајине су:

1) Традиционално периферан географски положај у односу на остатак Републике (додатно потенциран некадашњом блоковском поделом током „хладног рата” и погоршан током периода изолације и санкција) што је резултирало лошим стањем инфраструктуре (посебно путева), недовољним бројем граничних прелаза и мањим степеном инвестирања у односу на друге делове Србије;

2) Негативни демографски трендови (смањење броја становника, старење становништва и др., нарочито у сеоским подручјима и пограничним областима) погоршани у комбинацији са негативним билансом миграција у већини општина, а посебно одливом стручног кадра;

3) Економски недовољно развијено подручје са нижим нивоом страних улагања у поређењу са другим деловима Србије, технолошка заосталост, недовољна регионална сарадња и недостатак кластера, недовољан број менаџера, негативни ефекти лоше спроведене приватизације, неискоришћени потенцијали пољопривредне производње;

4) Појаве ерозије која је посебно изражена у брдско-планинским пределима; висок удео напуштеног пољопривредног земљишта, уситњеност поседа који онемогућава ефикасну примену механизације, вишедеценијски негативни трендови у сточарству и др.;

5) Неповољни водни режими, које карактерише веома изражена временска и просторна неравномерност вода и несклад са растом потрошње воде; квалитет површинских вода нижи од захтеваног, неповољно стање хидромеризационих система у односу на потребе пољопривредне производње за наводњавањем, осетљива локална изворишта (из речних алувиона или речних токова) и недовољно развијени системи за одвођење и пречишћавање отпадних вода;

6) Слаба развијеност саобраћајне и друге техничке инфраструктуре, недовољна доступност јавних служби и сервиса посебно у брдско-планинским пределима и селима;

7) Неадекватна презентација туристичких атракција, недовољан број стационарних капацитета и недовољно развијена туристичко-рекреативна понуда у простору;

8) Високи степен деградираниости животне средине проузрокован експлоатацијом и прерадом минералних сировина (посебно на подручју општина Бор и Мајданпек, доњем току Тимока и на другим мањим локацијама).

Табела I-15. SWOT анализа

СНАГЕ (постојеће)	СЛАБОСТИ (унутрашње)
<ul style="list-style-type: none"> Пољопривредно земљиште – плодно земљиште за различиту пољопривредну производњу (виноградство, воћарство, повртарство, ратарство, сточарство и млекарство) - локална традиција у пољопривреди, посебно сточарству и виноградарству. Шумско богатство посебно у заштићеним подручјима - Парк природе Стара планина и Национални парк Ђердап (једно од најшумовитијих подручја у Србији, и по квантитету и по квалитету), као и подручјима планираним за заштиту - Куцај, Дели Јован и др. Водни ресурси - посебно река Дунав са изграђеним ХЕПС са ХЕ „Ђердап I” и ХЕ „Ђердап II”. Богатство минералних сировина – налазишта и рудници бабра, злата, кварца, угља, графевинских материјала и др. Специфичне климатске одлике – подручја са јупском климом и подручја са планинском климом, подручја добро очуване животне средине, са смањеним антропогеним утицајем на квалитет животне средине. 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољна искоришћеност најважнијих потенцијала, посебно међународног пловног пута реке Дунав за развој саобраћајне привреде и туризма. Демографско пражњење, погоршана старосна структура и лоша образовна структура становништва - посебно сеоских насеља (подручје са највишим стопана опадања броја становника у Србији у последњих пар деценија). Економско заостајање, посебно смањена инвестициона активност, успорен процес реструктурирања привреде и изражена незапосленост као последица лошег стања пословања постојећих привредних капацитета, као и недостатак инвестиција у отварање нових привредних капацитета. Ниска буџетска средства локалних заједница, као резултат изражених тешкоћа у привреди и непостојања својине јединице локалних самоуправа, као и одливање ресурсних ренти - које се формирају по основу коришћења природних добара и ресурса од јавног интереса (минералних сировина, водних ресурса и шумског богатства).

- Постојећа економска инфраструктура - поред хидроенергетске и пловидбене инфраструктуре ХЕПС „Ђердап”, пристани у Текији и Кладову, пристаниште и бродоградилнице у Кладову, индустријска лука у Прахову, индустријске зоне у градским насељима. - Постојећи саобраћајни коридори - друмски: правац Е-771 (М25) - веза коридора VII са коридором X: Кладово-Неготин-Зајечар-Књажевац-Ниш (резервише се као потенцијални аутопут); правац Е-761 - бочна веза са коридором X и преко Видина са Коридором IV, (резервише се као планирани аутопут); Параћин-Честобродица-Бољевац-Зајечар-Вршка Чука-Видин; пут I реда М25.1 - Ђердапска магистрала: Пожаревац-Велико Градиште-Голубац-Доњи Милановац-Кладово; пут I реда М24: Пожаревац-Кучево-Мајданпек-Неготин; железнички коридор Београд-Мала Крсна-Пожаревац-Бор-Зајечар и коридор Прахово-Зајечар-Ниш; водни саобраћај на Дунаву (коридор VII) међународног значаја.
- Туристички центри и пунктови за: стационарни туризам са целогодишњим видовима понуде у простору - Стара планина и Ђердап; бањски туризам (Сокобања, Гамзиградска бања и др.); културни, манифестациони, излетнички, ловни, риболовни, спортско-рекреативни и други видови туризма.
- Заштићена природна и непокретна културна добра као фактор и подстрекач развоја.

- Неразвијеност примарних прерађивачких капацитета, као и капацитета мале привреде, посебно у руралним деловима и недостатак локација за развој, посебно МСП, неуређеност Дунава и Старе планине за потребе туризма.
- Велики број насеља руралног карактера захваћених процесом депопулације, што отежава њихово инфраструктурно опремање, подстицање развоја и оживљавање.
- Недовољна снабдевеност водом насеља и туристичких капацитета; недовољна изграђеност и непостојање система одвођења отпадних вода као и третмана отпадних вода; недовољна заштићеност водних ресурса од загађивања.
- Недовољна изграђеност саобраћајне мреже и слабији квалитет путева II реда и општинских путева; недовољно одржавање путне мреже; вишедеценијски периферни положај утицао је да Регион буде ван главних токова развоја.
- Неприлагођеност капацитета електроенергетске инфраструктуре захтевима стално растуће потрошње; изграђеност преносне и дистрибутивне мреже није довољна у погледу капацитета и техничких карактеристика.
- Телекомуникациона инфраструктура по квалитету и капацитету није на задовољавајућем нивоу;
- Занемарљиво коришћење обновљивих извора енергије, геотермалне енергије, енергије ветра, сунчеве енергија уз изражену енергетску неефикасност у привреди и домаћинствима.
- Проблеми животне средине због: негативног утицаја Борског рудника и прераде руде - загађивања ваздуха и тла; ниског нивоа развијености комуналних услуга, а посебно због нефункционисања система управљања отпадом; загађивања речних токова, појава ерозије и др.
- Недостатак сопствених средстава и изостајање домаћих и страних инвестиција за улагање у развој и заштиту животне средине.
- Недовољна примена мера системске подршке са националног нивоа, посебно формирање регионалних институција у складу са Законом о регионалном развоју.

МОГУЋНОСТИ (развијени потенцијали)

ПРЕЂЕ (развој)

- Развој успешних фирми и пољопривреде (виноградарство, сточарство и др.) уз кластерско удруживање, израдна транснационална, национална и регионална инфраструктура, као и континуирани раст интереса емитивних тржишта за туристичким дестинацијама (Дунав, Стара планина, Неготинске пимнице и др.), представљају окосницу интеррегионалне, интрарегионалне и међуопштинске сарадње.
- Могућност изградње транснационалног енергетског коридора гасовода „Јужни ток”, представља развојну шансу Тимочке крајине која омогућава дугорочну енергетску поузданост и привредни развој са смањеним негативним утицајима на животну средину уз друге бројне позитивне ефекте.
- Обнова и побољшање радних перформанси ХЕ „Ђердап I” и „Ђердап II” и перспективна могућност заједничке изградње са Румунијом, ХЕ „Ђердап III” са пратећом преносном мрежом и њено укључивање у енергетски систем југоисточне Европе.
- Могућност дефинисања транзитног значаја и повезивања европских коридора IV, VII и X преко Тимочке крајине уз услов изградње нових и реконструкције постојећих саобраћајница.
- Бројни и различити потенцијали за развој туризма, као што су: река Дунав (наутика, риболов и др.), Стара планина (алпско скијање, рекреација и др.), бањска места, заштићена природна и културна добра;

- Настављање демографског пражњења и процеса старења становништва, посебно на руралном подручју, што може довести до наставка нестајања појединих насеља, те одлив стручног кадра;
- Недовољна међурегионална, прекогранична и међународна сарадња у циљу оживљавања периферних и слабо развијених региона, очувања природних ресурса и одрживог развоја, посебно коришћења потенцијала реке Дунав са приобаљем (пловно-научичког, туристичког, МСП и др.) и Старе планине (развој туризма, заштита природе и др.).
- Споро реструктурирање предузећа, а посебно некадашњих великих привредних предузећа, уз поједине негативне ефекте досадашње приватизације;
- Задржавање постојећег система управљања добрима од јавног интереса - убирања и расподеле „ресурсних ренти” (водне, шумске, минералне), и нерешавање питања стимулација и компензација у подручјима где су успостављени различити режими заштите који могу представљати „ограничавајући фактор” за развој јединица локалних самоуправа.
- Неадекватан однос према природном и културно-историјском наслеђу и њиховог „стављања” у функцију туристичког мотива и угрожавања бесправном градњом;
- Неадекватан развој и унапређење саобраћајне, енергетске, водопривредне, телекомуникационе, социјалне инфраструктуре, јавних служби и сервиса.

– Пољопривредно еколошки потенцијал подручја са свим условима за производњу „здраве хране“ и организовање мини – прерађивачких капацитета и стицање карактеристичног обележја „бренда“ за специфичне производе (вино, млечни производи, месо и месне прерађевине, воће и поврће и др.);

– Шумски потенцијал и производња дрвене масе, која може да се искористи за развој малих капацитета – производних и пратећих услужних делатности у околним насељима, уз испуњавање еколошких критеријума у складу са прописима из области заштите животне средине.

– могућности развоја хидромелиорационих система и позитивни ефекти на пољопривредни потенцијал у долини Кључа и Неготинској низији.

– Потенцијал дијаспоре за различите видове укључивања у привредни развој и унапређење животне средине (пренос знања и технологија, улагање у отварање нових капацитета, укључивање у изградњу туристичке инфраструктуре и сл.).

– Јачање партнерства на међуопштинском, међурегионалном, међуграничном нивоу и међудржавном нивоу и заједничког наступа на тржишту – формирање асоцијација произвођача и привредних кластера.

– Формирање нових индустријских зона и обезбеђење и инфраструктурно опремање локација за развој МСП, туристичких капацитета и других делатности.

– Стварање нових система за управљање развојем, формирање институција, кадрова, формирање наменских фондова – а посебно стварање менаџерског кадра у циљу програмирања и праћења развоја.

– Изостајање конкретних планова, програма и пројеката, односно недостатак планске и пројектне подршке за коришћење домаћих и страних наменских фондова;

– Непостојање ефикасног система организације управљања, финансирања и мониторинга.

– Непостојање фондова за смањење регионалне неразвијености.

II. ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ВИЗИЈА И ПРИНЦИПИ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Визија просторног развоја Тимочке крајине је да буде равномерно регионално развијена, конкурентна и интегрисана са окружењем (суседним функционалним подручјима централне и јужне Србије и Аутономном покрајини Војводина, као и са суседним пограничним општинама и регионима у Републици Бугарској и Републици Румунији), енергетски ефикасна и атрактивна за инвестирање. То подразумева активирање и мобилизирање територијалног капитала, одрживо коришћење природних и створених ресурса, дугорочну обнову и развој људских ресурса, саобраћајну приступачност према коридорима X, VII и IV, као и инфраструктурну опремљеност, развој привреде и институција, заштиту природног и културног наслеђа као фактора развоја и заштиту животне средине.

Тимочка крајина располаже значајним, али недовољно активираним природним потенцијалима и територијалним капиталом. Основни принципи просторног развоја Тимочке крајине су: унапређење територијалне кохезије; одржива животна средина; заштита, уређење и одрживо коришћење природног и културног наслеђа; просторно-функционална интегрисаност и трансгранично повезивање са окружењем; повећање конкурентности и ефикасности; полицентрични територијални развој (посебно јачање везе села и градских насеља); унапређење саобраћајне приступачности и доступности информацијама и знању; развој културног и регионалног идентитета; принцип субвенционости и јавно-приватног партнерства; принцип веће транспарентности у доношењу одлука; перманентна едукација грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању; и заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

2. ОПШТИ ЦИЉЕВИ РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Општи циљеви развоја и уређења простора подручја Тимочке крајине јесу:

1) одговорно управљање развојем, уређењем и заштитом простора у складу са реалним потенцијалима и ограничењима

природних и створених вредности и дугорочним потребама економског и социјалног развоја и заштите животне средине;

2) уравнотежен развој на интрарегионалном и интеррегионалном нивоу, подстицање развоја (пољопривреде, туризма, енергетике, рударства и инфраструктуре), уређење пловно-научног коридора Дунава, повећање доступности подручја (планинских и периферних делова) и иницирање трансграничних програма за пригранична подручја и

3) унапређење квалитета живота и стварање услова за демографску обнову, задржавање и подстицање насељавања и повратка становништва, посебно у економски заостале руралне пределе и центре, инвестирањем у изградњу, обнављање и одржавање инфраструктуре, јавних служби и услуга, очувањем и унапређењем природног и културног наслеђа, развојем економски исплативих и статусно привлачних активности.

Остварење ових циљева постићиће се:

1) мобилизирањем територијалног капацитета подручја, полазећи од приоритетних планских решења и активности и конкурисања региона и општина-града за коришћење инструмената за предприсутну подршку Европске уније (IPA instrument for pre-accession assistance) или републичких средстава за подстицање развоја најнеразвијенијих локалних заједница (као што су изградња регионалне и локалне инфраструктуре, профитабилних привредних погона, уређење површина за потребе рударско-индустријских комплекса, туристичких подручја и привредних зона, стварање стимулативног пословног оружења и др.);

2) заштитом животне средине, односно:

(1) спречавањем деградације природних ресурса и добара и нерационалног коришћења простора (посебно приобаља Дунава, слива вода акумулација и високопланинског подручја Старе планине);

(2) заштитом ваздуха, рекултивацијом и ревитализацијом земљишта у зонама експлоатације минералних сировина (посебно у Бору и Мајданпеку);

(3) заштитом пољопривредног и шумског земљишта од непланског ширења изградње у долинско-котлинским подручјима, руралним зонама градова и већих урбаних насеља и инфраструктурним коридорима, и сл.;

(4) заштитом пољопривредног земљишта од деградације пашњака, као и од губљења из пољопривредне производње значајних површина пољопривредног земљишта и сл.;

(5) усклађивањем организације, уређења и коришћења простора са потребама заштите територије, становништва, активности, природних и створених ресурса од елементарних непогода;

3) дисперговано-концентрисаним моделом развоја, односно равномернијим регионалним развојем и размештајем становништва, привредних и других активности, што захтева:

(1) подстицање дисперзије мањих и средњих прерађивачких капацитета, заснованих претежно на сировинској бази подручја, где год то ресурси, технологије и локације дозвољавају;

(2) јачање регионалних функција Бора и Зајечара и децентрализација осталих функција у субопштинске и општинске центре и микроразвојне центре на руралном подручју како и подстицање развоја микроразвојних центара као носиоца социо-економског развоја заједница руралних насеља;

(3) концентрацију полова развоја, у оквиру индустријских комплекса и привредних зона, маркетинга и информатичких служби у регионалним и општинским центрима, односно развој програма и пројеката чистих технологија (у области прерађивачке индустрије, туризма, пољопривреде, занатства и др.) претежно на сеоском подручју, водећи се принципима технолошке повезаности, економске оправданости и еколошке подобности и

(4) развој просторно функционалних утицаја између регионалних, субопштинских и општинских центара и наставак формирања тимочке развојне осовине, као регионалног функционално-урбаног система преко које се подручје макрорегиона Ниша повезује са доњим Подунављем.

4) ублажавањем и спречавањем депопулације и побољшањем старосне структуре становништва мерама економске, социјалне и других политика и реализацијом решења Просторног плана којима се утиче на бржи економски просперитет и развој села, јачање економске позиције пољопривреде и пољопривредних произвођача, развој инфраструктурног и подизање комуналног и јавног стандарда у насељима, посебно у пограничном подручју;

5) *прилагођавањем* привредног развоја *тржишним условима* *припређивања*, повећањем иновација и ефикасности, већом подршком предузетништву, интеграцији и прилагођавању производних програма захтевима тржишта и др.

3. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ТЕМАТСКИМ ОБЛАСТИМА

Основни дугорочни циљ у области коришћења и заштите пољопривредног земљишта Тимочке крајине јесте очување екосистемских, економских, социокултурних и других важних функција земљишта као интегралног природног ресурса, упоредо с унапређивањем просторних услова за производњу квалитетних пољопривредно-прехрамбених производа, уз посебно уважавање и очување природне разноврсности, богатства станишта и биодиверзитета, културно-историјске баштине и свеукупних вредности руралних подручја. Овај општи циљ обухвата следеће посебне циљеве:

1) спречавање деградације земљишта: предузимањем одговарајућих мера у домену намена коришћења и метода уређења земљишта; редуковањем спољних загађења и других неповољних утицаја привредних и потрошачких активности; праћењем и предупређивањем могућих штета од природних феномена; и др.;

2) рехабилитација тла, воде, ваздуха и природних предела: спровођењем посебних програма поправке оштећених пољопривредних земљишта, применом одговарајућих агротехничких мера и усклађивањем намена простора с природним погодностима и ограничењима;

3) унапређивање постојећих и развој нових агротехничких, хидротехничких и других поступака који доприносе очувању и повећању плодности пољопривредног земљишта, посебно на равничарским, долинско-котлинским и другим теренима без већих рељефних ограничења за интензивирање ратарско-повртарске производње;

4) успостављање посебних режима коришћења пољопривредног земљишта на подручјима заштићених природних и културно-историјских добара, уз осигурање локалном становништву надокнада по том основу;

5) целовито ревалоризовање традиционалних виногорја Тимочког виноградарског рејона, у смислу очувања њихових пејзажних, туристичких и економских вредности, с једне стране, и унапређивања асортимана и агротехничких услова узгајања винове лозе и технологије производње вина, с друге;

6) потпуније искористићавање хетерогених погодности брежуљкастих, брдских и неких нижих планинских предела за развој тржишно конкурентне производње разноврсног континенталног поврћа, грожђа, воћа и других пољопривредних производа (местимично органским методама) с ослонцем на испуњење услова за добијање робне марке производа дефинисаног географског покрета;

7) иницирање подршке опстанку породичних газдинстава у планинским пределима и на другим теренима с природним и инфраструктурним ограничењима као и промовисање мултифункционалне улоге породичних пољопривредних газдинстава и

8) успостављање партнерства локалних актера из јавног и цивилног сектора при утврђивању и спровођењу локалних стратегија/планова интегралног руралног развоја, као и унапређење њихове сарадње у тој области на регионалном, националном и међународном плану, посебно у виду прекограничне сарадње.

Остваривање наведених циљева обезбедиће се мултисекторским приступом развоју руралних подручја, који подразумева: целовито посматрање ендегених потенцијала и ограничења на нивоу насеља с атаром, у функционалној међузависности с најближим градским и привредним центрима, суседним општинама и другим релевантним факторима окружења; идентификовање потребних мера инвестиционе, информатичке и друге подршке у погледу развоја саобраћајне, хидротехничке, енергетске и тржишне инфраструктуре; подршку модернизацији и укрупњавању породичних газдинстава, убрзавању процеса преузимања газдинстава од стране младих пољопривредника, унапређивању рада саветодавне службе и сл.; подршку развоју еколошки прихватљивог туризма и других непољопривредних делатности на селу; подршку модернизацији прераде и пласмана пољопривредних производа; и стимулисање млађих континенталних становништва за рад у пољопривреди и бављење туристичким и другим економски исплативим и статусно привлачним активностима на селу.

Основни циљеве заштите и коришћења шума, развоја шумарства и ловства на подручју Тимочке Крајине јесу:

1) очување биоразноврсности шумских екосистема, посебно у заштићеним подручјима и вишенаселеном коришћењу укупних потенцијала шумског подручја;

2) заштита земљишта од водне ерозије различитог типа;

3) унапређивање затеченог стања повећањем површина под шумама и побољшањем шумске инфраструктуре;

4) одрживо газдовање укупним потенцијалима шума на шумским подручјима,

5) побољшање услова станишта у ловиштима и постизање економског капацитета у бројности и одговарајуће полне и старосне структуре главних врста ситне и крупне дивљачи и квалитета трофеја;

6) заштита и коришћење гајених врста дивљачи (срна, дивља свиња, зец, фазан и полска јаребица) у складу са условима станишта у ловиштима; као и смањење броја предатора у ловиштима;

7) заштита ретких врста дивљачи и спровођење трајне забране лова за ласицу, сову, орлове, еју и др.

Геолошки ресурси - основни циљ јесте одрживо коришћење геолошких ресурса и повећање производње минералних сировина. Посебни циљеве су:

1) оптимално коришћење расположиве минерално сировинске базе повећањем производње бабра, злата, пратећих компоненти, затим повећање производње угља, грађевинско-техничког камена, цементних сировина, сировина за опекарску индустрију, кварцних сировина (пескови, пешчари), и подстицај коришћењу минералних, термалних и термоминералних вода и минералних сировина;

2) производно активирање истражених лежишта бабра (Борска река, Церово, Чока Марин), модернизација, ре-инжењеринг и побољшање техничко-технолошке и кадровске опремљености рудника и постројења за прераду минералних сировина (посебно у рудницима Мајданпек и Велики Кривец);

3) развој додатних производних објеката за прераду произведених минералних сировина, и то на бази бабра, злата, природних грађевинских материјала и др.;

4) обезбеђивање нових радних места у складу са проширењем и комплекснијим искористићавањем минералних сировина у активним и будућим рудницима;

5) примена принципа ВАТ (Best available technology) при реконструкцији постојећих и отварању нових производних погона уз максимално поштовање мера заштите животне средине;

6) повећање степена геолошко-металогенетске истражености Тимочке крајине са основним циљем да се активирају нова лежишта бабра, злата, и других минералних сировина, уз убрзање процедуре за давање концесија и стимулисање домаћих инвеститора да истражују, отварају нове руднике и прерађивачка предузећа и др.

Са становништа у равнотеженијег развоја, уређења и коришћења простора, основни циљеве демографског развоја су:

1) задржавање становништва, тј. достизање нивоа простог обнављања становништва;

2) смиривање негативних демографских процеса (негативног природног прираштаја и великог одлива становништва иселављењем) и усклађивање развоја међу општинама/градом на подручју Плана, смањивањем диспропорције између демографски релативно развијенијих и најнеразвијенијих територија;

3) подстицање повратка дела, посебно млађег, становништва из иностранства (повратак последње емиграције и потенцијално привлачење других) подршком и стимулисањем покретања привредних активности, туризма и сектора услуга;

4) смањење емиграције млађег и високообразованог становништва, као и унапређење нивоа формалног образовања одраслих ради отварања могућности за запошљавање; и др.

Циљеви развоја мреже насеља јесу:

1) развој регионалних функција Бора и Зајечара, субрегионалних функција Књажевца, Неготина и Кладова и интензивирање развојних функција општинских центара Бољевца и специфичних регионалних и општинских функција Сокобање, како би се успорила концентрација економских и других активности у највећим урбаним центрима и подстакло економски и социјални развој других центара у мрежи насеља Региона;

2) континуирано реструктурирање и технолошко унапређивање секундарних делатности у урбаним и општинским центрима уз

истовремени развој терцијарних делатности и селективну децентрализацију тих делатности у субопштинске и друге микроразвојне центре на руралном подручју општине, како би се обезбедила комплементарност и компатибилност урбане и руралне економије;

3) модернизација и развој пољопривреде и допунских активности у функцији задржавања млађег дела контингента радне снаге и подстицања повратка дела незапослене радне снаге из урбаних и општинских центара на пољопривредна газдинства;

4) побољшање квалитета мреже путева и развој јавног саобраћаја како би се становништву са подручја општина омогућила боља доступност центрима у мрежи насеља;

5) усклађивање мрежа објеката и услуга јавносоцијалне инфраструктуре са функцијама центара у мрежи насеља и размештајем корисника;

6) подстицање и усмеравање социоекономске трансформације сеоских насеља дифузијом информација, знања и вештина у рурална подручја;

7) подстицање планске изградње и реконструкције стамбених и других објеката и уређење јавних простора у сеоским насељима ради побољшања квалитета живота, очувања насеља, културних предела и аутентичних вредности подручја;

8) санација, ограничена и контролисана изградња приградских насеља и насеобинских целина у коридорима јавних путева и др.

Основни циљеви развоја и организације јавних служби, базирани на концепцији социјалних права и подједнаке доступности за све јесу:

1) обезбеђење доступности и остваривање загарантованих социјалних и културних права грађанима;

2) развој одрживе мреже и диверзификација услуга јавних служби у центрима у мрежи насеља у домену предшколског васпитања и образовања, здравствене и социјалне заштите, културе, физичке културе и спорта, јавних власти, информатике и др.;

3) диверзификација и флексибилнија организација мреже услуга и објеката јавних служби у јавном, приватном и невладином сектору, уз подстицање иновативних и интегрисаних програма образовања, здравствене и социјалне заштите, културе и физичке културе, како би се омогућило равноправно укључивање и равномерније коришћење тих услуга свим корисницима за задовољење њихових специфичних потреба;

4) остваривање обавезујућих минималних стандарда за активности из категорије обавезних услуга од јавног интереса на целој територији општина/града и региона;

5) рационално коришћење и задржавање објеката и простора наменски грађених за потребе услуга од јавног интереса (образовање, здравство, социјална заштита, култура и спорт);

6) сарадња јавног и непрофитног сектора и организација цивилног друштва, као и комерцијалног сектора у остваривању превентивних и изабраних програма;

7) повећање квалитета телефоније и локалне путне мреже и развој специјализованог превоза за различите категорије корисника на руралном подручју;

8) институционално унапређење укупног сектора социјалног развоја и др.

Основни дугорочни циљ привредног развоја на подручју Тимочке крајине јесте остваривање одрживог привредног раста у делатностима које су способне за конкурентски наступ на домаћем и извозном тржишту, применом европских принципа индустријске политике и политике развоја предузетништва и МСП на локалном нивоу. С тим у складу, постављају се следећи посебни циљеви:

1) формирање привреде засноване на знању, унапређење подршке свим облицима иновација, убрзано усвајање техничког прогреса и повећано инвестирање у истраживања и развој;

2) реструктурирање привреде и прилагођавање тржишним условима привређивања, стављањем акцента на пољопривреду са агроиндустријом, рударство, енергетику, развој туризма и транспортних и логистичких услуга;

3) повећавање економског значаја региона и привлачење инвестиција (домаћих и страних) и средстава финансирања, имајући у виду географско-саобраћајни и погранични положај (ЕУ), као и карактеристике округа и појединачних општина;

4) успостављање одрживе структуре сектора индустрије и рударства, подршком ефикасној реорганизацији и реструктуризацији рударско-металуршког и енергетског комплекса, модернизацији

великих и мањих производних и услужних капацитета и диверзификацији економских активности у индустријско-урбаним центрима и на неразвијеном руралном подручју;

5) еко-реструктурирање индустрије кроз повећање учешћа high-tech подсектора и смањење удела ресурсно заснованих производњи;

6) подстицање развоја индустријских кластера, индустријских и технолошких паркова и зона, бизнис инкубатора и других локационих форми;

7) кластерско удруживање и повезивање предузећа и формирање пословно-технолошких инкубатора;

8) подршка развоју предузетништва и стварању амбијента који подстиче развој МСП у сектору производње и разноврсних услуга;

9) обезбеђење повољних локација различитог степена уређености/опремљености и других пословно-инвестиционих услова за развој различитих привредних активности;

10) развој ефикасне привредне инфраструктуре који укључује саобраћај, телекомуникације, енергетику и водопривреду, пружа услуге које су од кључног значаја за развој индустријског сектора и трговине и других делатности;

11) равномерној размештај капацитета, у складу са локационо-развојним потенцијалима и ограничењима простора;

12) побољшавање технолошког нивоа опреме предузећа и целокупне привреде;

13) олакшавање ширења и ефикасног коришћења информатичко-комуникационих технологија (ICT); и

14) подизање нивоа сарадње са околним земљама (Румунија и Бугарска) на виши ниво, пре свега у области нових инвестиционих пројеката и развоја хидроенергетског и туристичког потенцијала и др.

Развој туризма, организација и уређење туристичких и рекреативних простора Зајечарског и Борског округа, засниваће се на следећим општим циљевима:

1) увођење и поштовање принципа одрживог развоја у туризму, првенствено у погледу рационалног коришћења природних ресурса и очувања, заштите и унапређења природе, животне средине и наслеђа;

2) комплексна валоризација природних и створених туристичких потенцијала, регионално диференцираних по вредности и садржају, у складу са трендовима светске и домаће тражње, стандардима међународног тржишта и социо-економским интересима Републике и локалних средина;

3) организовање садржајно заокружене и регионално интегрисане понуде туристичких подручја и дестинација, која садрже препознатљиве мотиве и омогућавају афирмисање нових производа домаће и иностране туристичке тражње, уз интегрисање развоја туризма са комплементарним активностима;

4) подстицање развоја туристичких подручја са најповољнијим условима за максимално продужење туристичке сезоне, повећање степена искоришћености капацитета туристичке понуде и социо-економских ефеката туризма;

5) интензивирање развоја туризма, комплетирање туристичке понуде и повећање квалитета туристичких услуга у дестинацијама које су већ у одређеној мери туристички афирмисане; и активирање нових простора са туристичким ресурсима, као главним потенцијалима недовољно развијених подручја, зависно од трендова тражње и могућности улагања Републике у некомерцијалне садржаје туристичке понуде (крупна и туристичка инфраструктура и некомерцијални јавни садржаји);

6) унапређење услова за туризам и рекреацију отварањем и комплетирањем излетишта, изградњом марина и пристана на Дунаву, скијалишта и ски-стадиона изнад подпланинских насеља, купалишта и водених скијалишта на језерима и рекама, туристичким и комуналним опремањем села, уређењем ловишта, културно-историјских целина, споменика и др.; и вишим квалитетом њихове доступности развојем различитих модалитета саобраћаја до и у дестинацијама;

7) побољшање ефикасности управљања развојем туристичких дестинација, посебно спровођењем власничке и пословне трансформације, координацијом активности на нивоу туристичког места и туристичке дестинације-регије, усклађивањем интереса заштите природе и развоја туризма и др.

Основни циљеви развоја саобраћаја су:

1) обезбеђење просторних услова за изградњу, реконструкцију, опремање и функционисање државних путева I реда, као и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију приступачност другим деловима Србије и повезивање са Румунијом и Бугарском;

2) повећање саобраћајне доступности и повезаности центара у мрежи насеља међусобно и са зонама привредног развоја, реконструкцијом постојећих и етапном реализацијом планираних државних путева II реда и општинских путева;

3) усклађивање развоја саобраћајне инфраструктуре са планираним процесом урбанизације, развојем урбаних центара и система насеља и ублажавањем демографског пражњења подручја Тимочке крајине;

4) изградња обилазница око општинских центара и достизање адекватне покривености системом јавног линијског аутобуског превоза одговарајућег квалитета у регионалним и општинским центрима;

5) модернизација техничких и других елемената пута у складу са европским захтевима, задовољењем потреба домаћег саобраћаја и повезивањем са путевима Румуније и Бугарске;

6) развој речног саобраћаја на Дунаву - коридор VII, повећањем ефикасности и унапређењем технологије у превозу робе и путника, повећањем обима саобраћаја, повезивањем са путном и железничком мрежом, и усклађивањем са потребама развоја привреде и насеља у близини пловно-наутичког пута;

7) развој луке „Прахово“ као интермодалног центра Источне Србије, првенствено кроз њену ревитализацију и модернизацију опреме;

8) повећање конкурентности и развој ваздушног саобраћаја, увођењем аеродрома „Бор“ у систем комерцијалног ваздушног саобраћаја и др.

Основни циљ у области водопривреде је интегрално коришћење, уређење и заштита водних ресурса на подручју Тимочке крајине, што подразумева вишенаменски водопривредни систем, који је оптимално уклопљен у окружење и усклађен са свим другим коришћеним простора и са водним системима вишег реда, утврђеним у Водопривредном основном Србије и Просторним планом Републике Србије. С тим у складу, постављају се следећи посебни циљеви:

1) трајно решење снабдевања водом насеља, са обезбеђеношћу не мањом од 97%; сеоских насеља са 95% и индустрије са 95-97%;

2) заштита изворишта вода регионалних система водоснабдевања, приоритетно сливова водоакмулација (Боговине, Грлиште, Бован) као и сливова Сврљишког и Трговишког Тимока, горњег тока Пека и Буковске реке, изворишта подземних вода Бољевца, Неготина и Зајечара, водотока у непосредном делу слива Дунава и др;

3) трајно обезбеђење класа квалитета свих водотока у I и II класи квалитета, са изузетком Борске реке на којој се не може обезбедити бољи квалитет од III класе;

4) очување, унапређење и повећање биолошке разноврсности водених екосистема, и трајна заштита непокретних културних добара у зони развоја интегралних водопривредних система;

5) антиерозивна заштита сливова акумулација, које су екстремно угрожене од засипања ерозивним материјалом применом биолошких мера заштите;

6) потпуна санитација насеља реализацијом целовитих канализационих система свих већих градских и приградских насеља по принципима сепарационог система, са изградњом постројења за пречишћавање отпадних вода општег типа;

7) побољшање функционалности, допуна и уредно одржавање Ђердапских хидроелектрана;

8) развијање капацитета „чистих“ индустрија са вишим степеном финализације, малим специфичним утрошцима воде по јединици производа и са малим ефлуентним оптерећењем; и обезбеђење предтретмана и пречишћавања отпадних вода у осталим индустријским постројењима и примене рецикулације воде у технолошким процесима;

9) развој комплексних хидромелиорационих система на земљиштима виших бонитетних класа у долини Кључа и Неготинској низији;

10) заштита од поплава већих насеља најмање од стогодишњих великих вода, а пољопривредних земљишта и малих насеља од педесетогодишњих великих вода;

11) побољшање режима малих вода у свим рекама на којима се налазе или планирају водоакмулације (оплемењавање малих вода), а посебно интервентно побољшавање малих вода у кризним еколошким и маловодним ситуацијама;

12) остваривање поуздане заштите приобаља Дунава од спољних и унутрашњих вода у зони успора;

13) ефикасна контрола експлоатације грађевинског материјала на основу пројеката експлоатације усклађених са пројектима регулације река и др.

Основни циљеви развоја енергетске инфраструктуре су:

1) обезбеђење довољног, сигурног, квалитетног и економичног снабдевања електричном енергијом свих потрошача на планском подручју;

2) интензивирање истраживања потенцијала, нарочито обновљивих и локалних енергетских извора;

3) децентрализована производња електричне енергије већим коришћењем ОИЕ за аутономне и локалне сврхе и задовољавање топлотних потреба у оквиру тзв. „мале енергетике“;

4) изградња нових и проширење постојећих и интензивнији развој централизованог система снабдевања топлотном енергијом (уз аутоматизацију система и уградњу филтера на свим димњацима даљинског система грајања);

5) повећање енергетске ефикасности у производњи, дистрибуцији и потрошњи енергије применом стандарда, економских инструмената и организационих мера;

6) развој гасоводне мреже и веће коришћење TNG (пропан-бутан) у индустрији и домаћинствима;

7) заштита планираних коридора енергетске инфраструктуре и др.

Основни циљеви развоја телекомуникационе мреже су:

1) техничко осавремењавање постојеће телекомуникационе мреже у насељима;

2) изградња технички квалитетне и поуздане телекомуникационе мреже, којом ће се постићи густина од 40 телефона на 100 становника до 2014. године, као и приступ интернету у свим деловима мреже (процена 5/100 становника);

3) изградња посебне мреже РР система за слабо насељена подручја, којом би се појачала улога центара заједнице насеља (микроразвојних нуклеуса) ради стварања услова за квалитетнији живот и др.

Основни циљеви развоја комуналне инфраструктуре су:

1) затварање и санација постојећих несанитарних депонија (1-3 године након затварања) и рекултивација земљишта ради привођења новим наменама на територији свих општина/града Борског и Зајечарског округа;

2) заустављање тренда просторне дисперзије депонија дуж путева, речних токова и близини сеоских и градских насеља реализацијом регионалне санитарне депоније „Халово 2“ у Зајечару;

3) установљавање децентрализованог управљања отпадом у сеоским насељима;

4) изградња трансфер станица у свакој појединачној општини на територији Тимочке крајине;

5) преусмеравање опасног отпада на регионално складиште у Нишком округу, или, уколико се за то укаже потреба, изградња мањег регионалног складишта на територији Тимочке крајине;

6) уређење и комунално опремање градских и сеоских гробља и проширивање постојећих капацитета гробља и др.

Животна средина - основни циљ јесте заштита и опште унапређење квалитета животне средине као основе одрживог развоја, коришћења и уређења простора Тимочке крајине уз примену начела превенције и предострожности и начела одрживог развоја у будућем развоју Региона, а кроз процесе заустављања даље деградације, превентивне заштите од свих планираних активности које могу угрозити постојећи квалитет животне средине, уз санацију и ревитализацију подручја. Посебни циљеви су:

1) унапређење квалитета ваздуха, вода, земљишта, шума, биљног и животињског света, нарочито у заштићеним подручјима;

2) смањење емисије штетних материја у ваздуху са површинских копова, од индустријских постројења, саобраћаја, из система даљинског и индивидуалног грејања и са депонија;

3) рекултивација и ревитализација земљишта и објеката у Бору и Мајданпеку оштећених рударским радовима и модернизација и реконструкција металуршко-хемијског комплекса у Бору; ревитализација и рекултивација напуштених површинских копова,

одлагалишта раскривке, флотацијских јаловишта и деградираног земљишта и подизање имисионих шума;

4) заштита и унапређење квалитета водотокова до прописаних класа квалитета (нарочито Борске реке, Пека, Дунава и Тимока);

5) рационално коришћење земљишта, енергије, воде и минералних сировина;

6) спречавање инцидентних неконтролисаних испуштања загађујућих материја у ваздух, воде и земљиште;

7) контролисано коришћење агротехничких мера које негативно утичу на животну средину;

8) смањење емисија буке из саобраћаја и индустријских постројења;

9) иницирање програма за мониторинг квалитета здравља становника с посебним акцентом на превенцију болести које настају као резултат лошег квалитета животне средине;

10) дефинисање дугорочних планова заштите од удеса, за сва постројења која се налазе на листи SEVESO II и др.

Основни циљеви заштите природних вредности јесу:

1) утврђивање статуса, просторног обухвата и режима заштите просторних целина и предела Кучаја, Дели Јована, Стола, Малог и Великог Крпа, Тупижнице и Озрена и Девице;

2) идентификација станишта од значаја за заштиту европске дивље флоре и фауне по програму НАТУРА 2000;

3) очување/одржавање разноврсности дивље флоре и фауне и њено повећање реинтродукцијом несталих аутохтоних врста животиња и биљака;

4) очување станишта, јачање (повећање бројности) и просторно ширење популација ретких, угрожених и критично угрожених (на ивици опстанка) биљних и животињских врста;

5) одржавање екосистемске разноврсности и заштита природних и агроекосистема од инвазивних врста биљака и животиња, као и од других врста, сорти и раса које уносе непожељне промене у природни и агробиодиверзитет;

6) конзервација делова подручја, ради заштите интегритета и спонтаног функционисања њиховог укупног природног комплекса, а у научне, образовне и културне потребе;

7) очување, презентација и одрживо коришћење места, природних објеката и појава који својим обележјима представљају истакнуте, ретке и привлачне вредности гео-наслеђа и очување старих, по димензијама и врсти репрезентативних и у другом погледу значајних стабала дрвећа и њихових групација;

8) очување разноврсности и слике предела, унапређење његове чистоће и уређености у зонама и коридорима становања, саобраћаја, привредних активности и рекреације;

9) санација и рекултивација површина деградираних људским активностима или природним процесима и елементарним непогодама;

10) одрживо коришћење предеоних, биолошких и других вредности и ресурса подручја, имајући у виду добробит локалне заједнице, као уживање и одмор посетилаца у природи и др.

Посебни циљеви заштите непокретних културних добара су:

1) успостављање интегративне заштите и система управљања културним наслеђем;

2) формирање јединствене информационе основе о културном наслеђу на подручју Плана ради евидентирања, целовите валоризације и категоризације непокретних културних добара;

3) реализација ургентних активности на конзервацији, реставрацији и ревитализацији највреднијих и најугроженијих НКД;

4) очување, унапређење и заштита предела и амбијената око непокретних културних добара, у оквиру комплексног уређења и презентације ових целина;

5) истраживање, заштита, ревитализација и презентација археолошких локалитета;

6) интегрисање заштите, презентације и културолошког коришћења НКД и развоја туристичке понуде подручја, као генератора економског развоја;

7) ревитализација и адекватна презентација и популаризација културних вредности региона;

8) утврђивање оправданости изградње етно насеља ради очувања старих објеката народног градитељства и др.

Циљеви и задаци у функцији одбране земље и заштите од елементарних непогода су:

1) дефинисање зона просторне заштите од перспективних војних комплекса као простора од посебног значаја за одбрану земље;

2) дефинисање правила коришћења и пренамене војних комплекса из категорије „Мастер план” и „неперспективан”;

3) дефинисање зона просторне заштите и режима коришћења дуж граничног појаса;

4) израда планова за одбрану од бујичних поплава на нивоу локалних самоуправа;

5) дефинисање мера заштите и спасавања становништва, културних добара и животне средине у случају елементарних непогода и техничко-технолошких несрећа;

6) изградња и реконструкција грађевинских структура без већих физичких концентрација и са значајним учешћем слободних простора и зеленила у насељским структурама;

7) обезбеђивање саобраћајне приступачности и мобилности подручја, са алтернативним саобраћајним правцима, без могућности запречавања у случају урушавања објеката;

8) заштита саобраћајница и техничких система (адекватним решењима надземних и високим учешћем подземних објеката и мрежа);

9) организовање служби и изградње објеката у функцији заштите од елементарних непогода и ратних разарања (цивилна заштита, противпожарна заштита и др.);

10) успостављање информатичке подршке за потребе планирања и управљања активностима у ванредним ситуацијама и др.

4. КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Основно опредељење је постизање већег степена функционалне интегрисаности подручја Просторног плана. Битним се сматра обезбеђење услова за знатно већу интеграцију планског подручја:

1) у оквиру простора Тимочке крајине, што подразумева смањење унутрашњих субрегионалних разлика, односно квалитативне промене у просторној, саобраћајној, економској и социјалној структури (нарочито брдско-планинских подручја са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја) и

2) са Републиком Србијом, у првом реду са суседним функционалним подручјима, (окрузима, подручјем макрорегионалног центра Ниш, општинама централне и јужне Србије као и Аутономном покрајном Војводина) што захтева реализацију приоритетних планских решења од значаја за више општина Регион (нарочито повезивања преко коридора X и VII и реализација других инфраструктурних система) и

3) са међународним окружењем (суседним пограничним општинама и регијама у Републици Бугарској и Републици Румунији) што захтева припрему и реализацију трансграничних програма (нарочито у области инфраструктуре, енергетике, туризма, екологије и др.).

Интеграцији погодују саобраћајно-географски положај и планирани развој инфраструктурних и водопривредних система, као и даљи развој индустрије прераде руда са пратећим делатностима, што ће се одразити и на осовине регионалног и субрегионалног развоја подручја, а посебно на поједине урбане и индустријске центре, енергетски комплекс, туристичке регије, као и друга подручја посебне намене.

За остваривање Просторног плана, приоритет има предузимање активности и акција на: изградњи институционалног оквира за управљање просторним и укупним развојем подручја, у првом реду на променама и проширивању организационе структуре, кадровском јачању и финансирању послова општинских служби и РАРИС-а; унапређењу информатичке основе, односно формирању и одржавању централизоване базе података о простору Регионалног просторног плана, као предуслова за праћење, контролу и оцењивање спровођења планских решења; и координацији и успостављању одговарајуће сарадње између националног, (суб)регионалног и локалног нивоа у спровођењу планских одлука.

4.1. ИНТРАРЕГИОНАЛНЕ ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ

Упоришта равномернијег субрегионалног развоја су:

1) уважавање реалних фактора развоја уз предузимање подстицајних мера од стране државних и других фондова за изградњу и развој Борског и Зајечарског управног округа у функцији развоја локалних заједница, изградње локалне и регионалне инфраструктуре и уређења простора за развој профитабилних привредних погона и

2) економско оживљавање приграничних подручја кроз трансграничну сарадњу.

Један од важних предуслова је побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености простора. Изградња деонице државног пута I реда бр. 4 (од Бора до аутопута E-75), завршетак опремања и уређења деонице пловно-научтичког коридора Дунав (развојем интермодалних лука Прахово и пристаништа Доњи Млановац, Текија и Кладово), отварање нових граничних прелаза, реконструкција постојеће и изградња пруге према Румунији и Бугарској, развој енергетске и телекомуникационе инфраструктуре представљаће битан фактор већег отварања и интегрисаности подручја Просторног плана са окружењем. Реализација попречних деонице државних путева I и II реда, као коридору аутопута E-75, допринеће бољем повезивању Тимочке крајине са осталим деловима земље. Такође изградња оваквих праваца саобраћајне инфраструктуре допринеће унапређењу транзитних и посредничких веза Источне Србије између паневропских инфраструктурних коридора X на западу и IV на истоку, унапређењу просторно-функционалног положаја и повећању конкурентности региона, а тиме и остварењу укупног концепта развоја Србије, нарочито у погледу смањења негативних тенденција у демографским кретањима и бржег развоја регионалних центара, мањих градова и насеља, као и приграничних подручја. Са становишта циљева унутрашње интеграције, важно је побољшање регионалне и локалне мреже путева ка недовољно активираним деловима региона (посебно на подручју Старе планине, другим брдско-планинским и приграничним подручјима) и повезивање те мреже са уздужним и попречним магистралним коридорима, односно са аутопутем.

За постизање веће територијалне кохезије и одрживости подручја Плана неопходно је јачање комплементарних функција Бора и Зајечара са потенцијалима стварања јединствене биполарне агломерације у ближој будућности. Од приоритетног значаја биће развој инфраструктуре Тимочке развојне осовине (посебно деоница Неготин - Зајечар - Књажевац). Поред ових значајне ће бити везе на релацијама: Мајданпек - Доњи Милановац - Кладово, Бор - Доњи Милановац, Кладово - Брза Паланка - Неготин и Бољевац - Сокобања - Књажевац.

4.1.1. Основна упоришта регионалног развоја

Приоритети привредног развоја подручја Просторног плана обухватаће:

1) Пољопривреду, која расположивошћу пољопривредног фонда, квалитетом земљишта, традиционалном везаношћу становништва за ову привредну грану и изграђеним агроиндустријским капацитетима представља један од значајнијих ресурса за развој. Интензивирање развоја пољопривреде, посебно сточарства, ратарства, повртарства, воћарства и виноградарства омогућиће бржи развој и заснивање разноврснијих прерађивачких капацитета. Упоришта развоја пољопривреде су побољшање аграрне структуре у склопу спровођења програма интегралног руралног развоја, према новом моделу Заједничке аграрне политике Европске уније, којом се истовремено подржава повећање конкурентности пољопривредне производње, заштита животне средине и руралних предела, диверзификација економских активности на селу, буђење локалне иницијативе, подизање техничке опремљености, едукација и образовање пољопривредних произвођача за еколошку производњу и др.

2) Даљи развој постојећих успешних фирми у сектору малих и средњих предузећа (у даљем тексту: МСП), представља важно упориште економског развоја појединих општина, уз модернизацију и специјализацију производње, еко-реструктурирање, привредно повезивање у производно-услугне регионалне кластере са предузећима на овом подручју и у Нишу, Београду и другим индустријским центрима. Развој привредних делатности и структура заснива се на повећаном нивоу инвестиција, подизању нивоа техничко-технолошке опремљености, побољшавању конкурентности, фаворизовању знања кроз едукацију и стручно усавршавање, рационално и ефикасно коришћењу природних ресурса и просторно-еколошкој прихватљивости, приоритетно у области: енергетике (хидроенергетског потенцијала Дунава и др.), рударства (рударско-металуршког комплекса РТБ „Бор“ и др.), саобраћајних услуга и складишно-логистичких активности (на пловном путу Дунав), туризма и др. Посебан значај имаће комплетирање

и уређење регионалне и насељске инфраструктуре (пре свега у привредно индустријским зонама) од интереса за регион и више општина. МСП ће представљати основни облик организовања фирми и генератор развоја и запошљавања (приоритетно у агроиндустрији, туризму, транспорту, сектору услужних делатности и др.) који омогућава и активирање микро бизниса и тзв. породичних фирми.

3) Туризам и комплементарне активности, који ће имати значајну улогу у развоју подручја, нарочито периферних и руралних, а базираће се на очуваној природној средини и туристичким ресурсима од међународног и националног значаја. Упоришта развоја туризма јесу: а) комплетирање и интеграција постојеће понуде у простору (дунавско приобаље са Ђердапским језером/„НП Ђердап“, Парк природе Стара планина, Сокобања, Гамзиградска Бања, археолошка налазишта Felix Romuliana и Лепенски вир и др.); б) изградња и уређење нових садржаја понуде у простору као главних генератора целогодишње туристичке понуде подручја (научтичко-туристичка инфраструктура на Дунаву, туристички центри и скијалиште на Старој планини, разноврсни садржаји понуде језера, планина, непокретних културних добара, посебно археолошких налазишта староримског наслеђа, на потезу Књажевац - Равна - Гамзиград - Кладово - Виминицијум, као и Неготинских пимница, туристичких центара-градова и места/традиционалних манифестација, бања, села и ловишта, транзитних пловних и путних коридора, и др.); в) заједничке маркетиншке и промотивне активности региона у циљу развоја јединствене туристичке понуде и функционалног интегрисања понуде на подручју Тимочке крајине, и са окружењем - суседним општинама у Србији, Бугарској и Румунији. Туризам ће се развијати и као алтернативна делатност на просторима променених намена и представљаће један од видова компензације локалног становништва за разне видове ограничења њихових активности.

4) Одрживо коришћење енергетских, металних и неметалних минералних сировина, усклађиваће се са општом концепцијом коришћења минералних ресурса Републике Србије, локалним интересима и условима заштите животне средине. Упориште представљају: стављање у развојну функцију доказаних резерви и наставак истраживања перспективних резерви, пре свега руде бабра са пратећим елементима, злата, угља, грађевинско-техничког и архитектонског камена, кречњака кварчних пескова и пешчара, и др.); завршетак процеса приватизације, реструктурирања и модернизације РТБ „Бор“ (уз изградњу модерне еколошки прихватљиве топионице) и активних рудника угља са подземном експлоатацијом; стављање у функцију расположивих лежишта кречњака уз изградњу цементаре („Јевик“ код Књажевца); санација девастиране животне средине (у Бору и Мајданлеку) уз предузимање свих мера да се њено деградирање и уништавање сведе на прихватљив ниво у свим фазама третирања минералних сировина; интегрално управљање отпадом и искоришћавање техногених сировина које се стварају у производним процесима и технолошким фазама у минерално-сировинском комплексу.

5) Терцијарни сектор привреде, чији је развој знатно заостао, неопходно је, не само надокнадити, већ и знатно интензивирати и диверзификовати у складу са функцијама појединих центара у мрежи насеља и приоритетима развоја сеоских подручја.

Полазећи од постојећег модела концентрације становништва, диверзификације делатности и ареала утицаја већих урбаних центара, концепт развоја се заснива на квалитативним променама привредне и социо-економске структуре система насеља. Селективно подстицање и усклађивање привредног развоја са развојем заједничког и индивидуалног стандарда (отварањем мањих и средњих прерађивачких погона, изградњом мреже путева, инфраструктуре и подизањем квалитета јавних служби и услуга и сл.) имаће следећи редослед приоритета: *микроразвојни центри* - урбана и рурална насеља која су центри заједница насеља са општим или специфичним функцијама; *општински центри* - са различитим степеном развоја урбаних и специфичних функција и утицајем на социогеографску трансформацију окружења; *субрегионални центри*; и *регионални центри*.

Развој просторно-функционалне организације подручја по јединицама насеља оствариваће се децентрализираном функцијом рада, појединих производних делатности, јавних служби и активности из регионалних, субрегионалних и општинских центара у центре заједнице села и већа насеља са општим или специфичним функцијама,

ради рационализације управљања и организације јавних служби, квалитетнијег задовољавања потреба и ефикаснијег координирања активности локалних заједница, чиме се стварају услови и за останак и повратак становништва. Стварање нуклеуса социо-економске трансформације руралних и слабо урбанизованих делова региона (што одговара принципима одрживог развоја територије нарочито у погледу рационалног коришћења простора, ресурса, енергије и транспорта) и развијање дневних урбаних система (односно формирања функционалних урбаних подручја) биће инструменти хијерархизовано уравнотеженог и полицентричног развоја.

Побољшање квалитета живота и убрзани развој привредних функција и јавних служби оствариваће се приоритетно у мање развијеним општинским центрима са специфичним функцијама као што су Мајданпек и Сокобања, односно са делимично развијеним урбаним функцијама, као што је Бољевац. Концепт је диверзификација функција и партиципирање у развојним процесима ширег регионалног окружења. Одговарајућим политикама отварања радних места, инвестиционим и другим мерама интензивираће се специфичне регионалне и општинске функције Мајданпека, Сокобање и привредне и јавно-социјалне функције Бољевца, како би се успорила концентрација економских и других активности у већим урбаним центрима и подстакло економски и социјални развој других центара у мрежи насеља Тимочке крајине.

Даљи развој регионалних центара засниваће се на обезбеђењу вишег квалитета урбаних функција регионалног значаја, а посебно привредних, јавно-социјалних, развојно-управљачких, информацио-них, научно-истраживачких, културних и др. Поред Бора и Зајечара и субрегионални центри Књажевац, Неготин и Кладово као секундарни полови на Тимочној развојној осовини представљаће важне покретаче привредног развоја са јавним, социјалним, културним и другим функцијама. Са становишта планског развоја мреже насеља посебно је важна ограничена и контролисана изградња приградских насеља и насеобинских целина у коридорима јавних путева.

У инвестиционим одлукама о материјалној производњи стриктно ће се поштовати локациони, техно-економски и критеријуми заштите животне средине, који су усвојени на националном и међународном нивоу. Програми јавних служби и валоризација постојеће мреже биће усклађени са привредним развојем, финансијским могућностима и особеностима локалних заједница, као и са циљевима развоја појединих подручја. Програми развоја јавних служби подразумевају одговарајућу подршку у другим секторима (у првом реду саобраћајне и друге комуналне инфраструктуре посебно у односу на приграничне, периферне, брдско-планинске атаре, који имају инфраструктурна, ресурсна и друга развојна ограничења).

Једно од основних упоришта Просторног плана односи се на штедњу, рационално коришћење и заштиту природних ресурса, нарочито дефицитарних и стратешки значајних за развој и квалитет живљења. Укупан биланс водних ресурса, као и њихов просторни и временски размештај захтева изузетно пажљиво коришћење и у потпуности обезбеђен систем заштите од загађења и непланског коришћења изворишта површинских и подземних вода. Упориште развоја водопривредне инфраструктуре јесте развој најзначајнијег европског хидроенергетског и пловидбеног систем ХЕПС „Бердап“ и интегралних регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода, посебно сливова Тимока и Моравице. Интензивираће се хидро-техничке активности на регулисању бујичних речних токова, заштити од поплава, побољшању водоснабдевања насељених подручја, развоју система за наводњавање и одводњавање (Неготинске низије и Кључа) као и санитарној заштити угрожених изворишта и сливова. Концепт јесте заштита пољопривредног земљишта, а нарочито стриктно ограничавање претварања земљишта I-IV бонитетне класе у непољопривредне намене, очување квалитета и природне плодности земљишта. Важан значај придаје се шумљавању, обнављању и побољшању квалитета шума, антиерозивним радовима у сливовима постојећих и будућих водоакмулација, као и развоју предузетништва, посебно у области оснивања и развоја микро предузећа за еколошки безбедну прераду локалних пољопривредних, шумских и минералних сировина.

Успоставиће се ефикаснија контрола коришћења и уређења грађевинског земљишта и усмеравати изградња и комунално опремање и уређење сеоских насеља и руралних предела. Ради благовременог резервисања простора за рационалну изградњу и коришћење објеката/подручја од јавног интереса, успоставиће се

и спроводити режими коришћења и заштите простора коридора планираних инфраструктурних система, подручја експлоатације минералних сировина, сливних подручја и простора за изградњу планираних водоакмулација, заштићених природних и непокретних културних добара, као и простора за изградњу регионалних санитарних депонија са рециклажним центрима.

Важно упориште Просторног плана представља и унапређење и заштита животне средине, заштита и промоција вредне природне баштине и очување већих подручја посебне намене са природним вредностима од значаја за биодиверзитет и квалитет животне средине. У домену заштите и промоције културно-историјског наслеђа, залагање је за промену досадашње праксе коју је карактерисала, како недовољна валоризација, презентација и коришћење културних добара, тако и недовољна уређеност, нарочито ванградских добара (археолошких налазишта, црква и сеоског етно-наслеђа). Концепт јесте остваривање интегралне заштите непокретних културних добара и очувања националног и културног идентитета простора Зајечарског и Борског округа.

4.2. ИНТЕРРЕГИОНАЛНЕ ВЕЗЕ И ТРАНСГРАНИЧНА САРАДЊА

Развој подручја Просторног плана, посебно регионалних центара засниваће се на функционалној интеграцији републичког простора и прекограничној сарадњи. Просторно функционални утицаји који су успостављени између центара различитог хијерархијског ранга опредељују формирање тимочке развојне осовине (као примарног регионалног функционално-урбаног система) на правцу Ниш - Књажевац - Зајечар - Неготин - Кладово, којој се придружује и Бор. Од подједнаке важности за привредну и саобраћајну интеррегионалну интеграцију подручја Борског и Зајечарског округа су и следећи правци:

1) западно од долине Тимока којима се остварују попречне везе са функционалним подручјима средишње Србије (развојном осовином Велике Мораве и Коридором X - аутопутем Е-75, деоница Београд - Ниш), на релацијама: Бор - Жагубица - Пожаревац/Смедерево, Зајечар - Бољевац - Параћин, Књажевац/Бољевац - Сокобања - Алексинац);

2) западно од Доњег подунавља којима се остварују попречне везе са функционалним подручјима источне и средишње Србије и Војводине (развојним осовинама Дунавско-Савског појаса и коридором пловног пута Е-80 Дунав), на релацијама: Мајданпек - Велико Градиште - Пожаревац, Кладово - Београд и др.) и

3) јужно од долине Тимока којим се остварује веза са суседним функционалним подручјима у долини Нишава/ и Коридором XБ, аутопутем Е-80, деоница Ниш-Димитровград.

Тимочка крајина има могућност остваривања прекограничних веза са Републиком Румунијом и Републиком Бугарском (ЕУ) кроз институционалну сарадњу на међудржавном, међурегионалном и локалном нивоу. Положај Региона између мултимодалних коридора X, VII и IV омогућује његову транзитну улогу и развој, како попречних, тако и уздужних саобраћајних веза. И поред изузетног положаја и значаја у европском контексту, посебно северног дела Тимочке крајине, Регион и даље представља подручје релативно скромне прекограничне и међународне сарадње са суседним државама.

Инфраструктурне везе са међународним окружењем остварују се преко: реке Дунав (коридор VII), са низводним подручјима у Румунији и Бугарској (све до Црног мора), те узводним подручјима и центрима дуж токова Саве, Драве, Тисе и Тамиша; друмских веза: Књажевац - Кална - Пирот (преко Коридора XБ) ка Софији и Републици Бугарској; Кладово - Дробета Турну Северин (Република Румунија); Неготин - Видин и Зајечар - Видин (Република Бугарска); и других система (телекомуникационих и др.). Улога аеродрома Бор није у овом смислу афирмисана.

Специфичност региона Тимочке крајине у међународном контексту огледа се у следећем:

1) контакт са најзначајнијим европским пловно-научичким путем Дунавом (везом између Северног и Црног мора) и највећим хидроенергетским системом;

2) могућностима за сарадњу на заштити природних вредности и културних добара на Подунављу (Национални парк „Бердап“ у Србији и Парк природе „Portile de Fier“ у Румунији и др.), Старој планини (заједнички парк природе „Западна Стара Планина“, као предлог Србије и Бугарске за упис Старе планине у листу МАВ као

резервата природе) и др., који представљају јединствене физичко-географске системе, раздвојене државним границама који немају исти третман заштите и одрживог коришћења природних ресурса;

3) могућностима за интензивнију привредну и културну сарадњу општина са подручја Просторног плана и општина у Републици Бугарској и Републици Румунији²¹;

4) периферном положају у односу на веће развојне центре, који није довољно саобраћајно приступачан и економски развијен и који се граничи са сличним регионима у суседној Румунији и Бугарској, чији је ниво развијености још увек веома низак у односу на просечне вредности за ЕУ;

5) постојање пројекта за неколико еврорегиона који се финансирају кроз донације и програме европске просторне сарадње: „Danube 21“; „Euroregion Eurobalkans“; „Стара Планина“; и „Middle Danube – Iron Gate“ и др.

Интегрисање простора Тимочке крајине у шири регионални контекст подразумева уважавање најважнијих европских докумената којим је дефинисан просторни развој, као и примену њихових препорука за остваривање међународне, а посебно прекограничне сарадње, као што су: Перспектива просторног развоја Европске уније (European Spatial Development Perspective - ESDP), Водећи принципи за одрживи просторни развој Европског континента и Територијална агенда ЕУ. Међународна сарадња првенствено ће се односити на развој инфраструктурних система, очување природних ресурса и одрживог развоја, заједничког наступа код ЕУ и других релевантних међународних асоцијација за реализацију развојних програма, привредне и друге сарадње и јачање партнерства на нивоу локалних власти. Покретач сарадње у области инфраструктурних система биће даљи развој хидро-енергетских система „Бердап I“, „Бердап II“ и потенцијално „Бердап III“, те пловног пута Е-80. Поред ових развијаће се трансгранични енергетски преносни системи (електроенергетски водови и гасовод), друмска и железничка мрежа, те гранични прелази. Трансгранична сарадња допринеће и развоју регионалног ваздушног саобраћаја чиме ће се афирмисати улога аеродрома „Бор“.

Одређене претпоставке за трансграничне везе произлазе из традиције, а одређене из регионалних политике ЕУ које се односе на земље тзв. „Западног Балкана“. Успостављање структурно квалитетнијих веза може се остварити повезивањем урбаних центара у шире регионалне урбане асоцијације, пре свега синхронизованим развојем комплементарних делатности из области рада (комплементарна привреда – услагашавање производних програма и привредних капацитета, рационално коришћење природних и социјалних ресурса, слободно кретање радне снаге, заједнички наступ на тржишту и др.), услуга и јавносоцијалне инфраструктуре (трговина, саобраћај, здравство, високо образовање, информације и др.), туризма и заштите природе. Сарадња са Румунијом и Бугарском ће се такође остваривати преко културних веза успостављених између припадника румунске, влашке и бугарске националне мањине и малограничне сарадње.

21 Програми прекограничне сарадње са земљама Западног Балкана постоје од 2004. године и намењени су спровођењу заједничких локалних иницијатива са обе стране границе, а према програмским оквирима утврђеним за сваки програм посебно. Програми и пројекти се кофинансирају из претприступних фондова. У периоду до краја 2006. године то је био CARDS, док је за период 2007-2013. година на снази IPA фонд. За пројекте у оквиру суседских / прекограничних програма могу да конкуришу све непрофитне организације регистроване на програмском подручју. Програмом координира Министарство финансија Владе Републике Србије преко Сектора за програмирање и управљање фондовима ЕУ. Програми прекограничне сарадње подесни су за спровођење секторских планских решења, посебно у области инфраструктуре, животне средине, туризма и наслеђа, јер многа секторска решења имају прекогранични значај или јединствену проблематику са обе стране границе. Програмом сарадње са Румунијом обухваћене су општине Борског округа. У периоду 2004-2006. покренуто је укупно 53 пројекта од којих је 10 иницијано на подручју овог округа, а од око укупно 4556480 евра, на подручју Борског округа је реализовано око 1107700 евра (24,3%), од чега 12% у општини Мајданпек, 23% у општини Кладово, 37% у општини Бор и 28% у општини Неготин. Циљ Програма за период 2007-2013. је достизање усклађеног и одрживог друштвено-економског развоја у пограничној области Румуније и Србије, успостављањем заједничких прекограничних пројеката и активности кроз економски и друштвени развој и заштита животне средине и реаговање у ванредним ситуацијама. Програмом сарадње са Бугарском обухваћени су Борски и Зајечарски округ у целисти. У периоду 2004 - 2006. је одобрено 33 пројекта од којих свега три на подручју Тимочке крајине. За период 2007 - 2013. предвиђено је јачање територијалног јединства пограничног региона Бугарске и Србије, конкурентност територије као и одрживост развоја кроз економску, социјалну и сарадњу на пољу заштите животне средине дуж административне границе. Приоритет у реализацији пројекта јесте развој малих инфраструктура, односно физичка и информацијона инфраструктура и инфраструктура која се односи на заштиту.

III. КОНЦЕПЦИЈЕ, ПРОПОЗИЦИЈЕ И ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

I. ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА (Реферална карта 1.)

1.1. ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Заштита и коришћење пољопривредног земљишта на подручју Просторног плана заснива се на концепту одрживог пољопривредног и руралног развоја, који подразумева очување земљишта, воде, биљних и животињских ресурса, тј. развој који не угрожава животну средину, технички је применљив, економски исплатив и друштвено прихватљив. Тај концепт се остварује међусобним усклађивањем мера подршке усмерених на: повећање конкурентности, подршком реструктурирању пољопривредног сектора; побољшање стања животне средине и природних предела, подршком управљању пољопривредним и шумским земљиштем; и диверсификацију руралне економије и унапређење квалитета живота у руралним областима.

1.1.1. Основне пропозиције заштите и коришћења пољопривредног земљишта

Планом заштите и коришћења пољопривредног земљишта Тимочке крајине даје се физичка основа за детаљнију разраду секторске и територијалне компоненте одрживог развоја пољопривреде и села, с ослонцем на следеће пропозиције:

1) апсолутни приоритет има евидентирање, омеђавање и детаљно педолошко истраживање земљишта заузетих рударским радовима и оштећених сумпордиоксидом и другим штетним агенсима, ради убрзаног спровођења одговарајућих мера рекултивације, фитосанације и поправке деградираних простора, на којима се мора формирати плодно земљиште и отпоран биљни покривач;

2) коришћење свих контаминираних земљишта треба преумерити на производњу непрехрамбених пољопривредних производа (семе трава и жутог звездана, цвеће, украсно биље, лан и сл.), уз давање предности културама које ослобађају земљиште од опасних и штетних материја (фиторемедијација);

3) преко је потребно да се утврде сви ерозиони терени, дефинишу и ороче радови и мере заштите пољопривредног земљишта на тим теренима, уз истовремено одређивање контроле њиховог спровођења;

4) сва обрадива земљишта екстремно оштећена рударско-металуршким агенсима и/или изложена јаком дејству водене и еолске ерозије треба наменити пошумљавању, а местимично и формирању декоративних биљних заједница у близини насеља;

5) не сме се дозволити стамбена и друга изградња на обрадивом пољопривредном земљишту прве, друге, треће, четврте и пете катастарске класе, осим изузетака забране у складу са Законом о пољопривредном земљишту;

6) оранице, баште, воћњаци, виноград и травне површине у долиноско-котлинским пределима и на другим локацијама привлачним за становање, које имају, по правилу, најповољнију бонитетну структуру земљишта и релативно висок степен изграђености саобраћајне и комуналне инфраструктуре, посебно се штите и третирају у плановима и политикама локалног развоја, уз уважавање њихове пољопривредне, еколошке, рекреативне и пејзажно-естетске функције;

7) заузимање пољопривредног земљишта за развој водопроводне инфраструктуре мора се компензирати обезбеђењем техничких услова за рационално коришћење воде у биљној и стојарској производњи, оснивањем рибака и остваривањем других позитивних утицаја воде на биокапацитет укупног простора;

8) заузимање пољопривредног земљишта у туристичке, рекреативне и друге сврхе које доприносе пунијој економској валоризацији природних и створених потенцијала простора, мора да иде заједно са повећањем могућности за запошљавање локалног становништва;

9) обавезно је спречавање негативних утицаја пољопривредне производње на стање животне средине и живог света, успостављањем контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља, уз истовремено промовисање метода њихове

интегралне примене у процесима техничко-технолошког унапређивања пољопривредне производње;

10) обавезно је обезбеђивање подршке очувању традиционалних аграрних садржаја руралних предела у свим плановима, програмима и пројектима заштите локалитета/добра од посебне природне, културно-историјске и научне вредности;

11) и поред слабог економско-производног потенцијала готово свих ораница на теренима изнад 600 m н.в., не би требало ићи на њихово тотално пошумљавање, односно затрљавање; задржавање одређених површина за ратарско-повртарску производњу нужан је услов опстанка планинских села;

12) при успостављању еколошки оптималних односа између пољопривредних и шумских површина мора се строго водити рачуна о очувању крмне базе за одрживи развој традиционалног сточарства; што се може постићи комплексним уређењем пољопривредно-шумског простора по појединачним серијама природних травњака, уз уважавање економских интереса локалног становништва; без предузимања мера за повећање капацитета ливада и пашњака не може се обезбедити дугорочно очување специфичних агроколошких добара брдско-планинских крајева; то подразумева и обезбеђење подршке за редовно кошење и/или напасање стоке, како би се спречила биолошка деградација травног биљног покривача, услед сукцесије коровских биљака, суженог биодиверзитета и мале економске вредности;

13) одрживо коришћење пољопривредног земљишта је на целом подручју Тимочке крајине условљено развојем сточарства, посебно млечно-месног говедарства и овчарства, што не искључује потребу подстицања специјализације на нивоу газдинстава, насеља и специфичних мезоцелина, у складу с тржишним, агроколошким, демографским и инфраструктурним погодностима и ограничењима, напореда с предузимањем активности за добијање робне марке органских производа, односно производа дефинисаног/заштићеног географског имена порекла;

14) посебно се мора водити рачуна о маргиналним подручјима, која су захваћена напуштањем сточарске и укупне пољопривредне производње; очување агроколошких добара и насељености ових подручја је нужно за заштиту природних ресурса, биодиверзитета и амбијенталних вредности и

15) увођење правног реда у власничке односе представља основни предуслов за рационално усклађивање економских, еколошких и друштвених аспеката коришћења пољопривредног земљишта; с обзиром на високу заступљеност пашњака у својини Републике Србије, нарочити значај има законско санкционисање права локалног становништва, уз осавремењавање традиционалних форми које су некада биле регулисане обичајним правом.

1.1.2. Рејонизација пољопривредне производње

Потпунија економска валоризација локално специфичних агроколошких добара, у функцији повећања тржишне конкурентности на бази компаративних погодности, обезбедиће се планским усмеравањем развоја пољопривреде и села, у складу са специфичним ресурсним, структурним, техничко-технолошким и социоекономским обележјима руралних рејона.

Основна ресурсна обележја и приоритети издвојених пољопривредних рејона јесу следећа:

1) Тимочки виноградарски рејон простире се у сливу доњег тока Дунава и његових притока, од Доњег Милановца до ушћа Тимока у Дунав, а са западне стране је оивичен и заклоњен планинама Тресбаба, Ртањ, Дели Јован, Мироч и Велики Штрбац. Има савршене микроклиматске, педолошке и конфигурационе услове за гајење винове лозе и вишевековну традицију у производњи квалитетних, пре свега, обојених вина. Дели се на два подрејона: 1) северни – крајински, с кључким, брзопаланачким, михајловачким, неготинским и рајачким виногорјима и 2) јужни – књажевачки, с борским, бољевачким, зајечарским, врбичким и цервинским виногорјима; мерама просторне политике подржаваће се очување и заштита ових виногорја. Непосредан допринос томе треба очекивати од окончања рада на микро и макрорејонизацији виноградарске производње и формирању виноградарског катастра, који је започет још половином седамдесетих година прошлог века. Успешно прилагођавање производње грожђа и вина захтевима тржишне конкурентности је условљено осавремењавањем сортаментга гајене винове лозе и унапређењем техничко-технолошких услова производње и прераде грожђа.

2) Рејон интензивне пољопривреде обухвата плодна земљишта Кључа и Неготинске крајине, део долиноско-брежуљкастих и котлинских атара, углавном, до 350 m н.в. Под условом примене одговарајућих антиерозионих радова и мера, нема већих ограничења за прилагођавање структуре пољопривредне производње тржишној тражњи. Приоритетно је безусловно заустављање стихијског заузимања обрадивих површина у грађевинске сврхе. Традицију и локално хетерогене природне погодности за разноврсну пољопривредну производњу треба подржавати изградњом савремених система за рационално наводњавање, а затим и изградњом хладњача и прерадних капацитета, као и континуираним обезбеђењем стручне помоћи, посебно у погледу примене метода интегралне заштите и прихрањивања биљака.

3) Полиморфни рејон обухвата брдске атаре, лоциране доминантним делом у висинском појасу 350-600 m н.в. Због изванредне сложености орографских и других геофизичких услова, јако је хетероген и у погледу погодности и ограничења за развој пољопривредне производње. Основне заједничке карактеристике чине: високо учешће домаћинства с газдинством; поливалентна структура и традиционална технологија пољопривредне производње; мали број млађих пољопривредника; и недовољна инфраструктурна опремљеност села. Главна развојна ограничења проистичу из исувише уситњеног земљишног поседа у неповољним педолошким условима, тако да се породична газдинства, генерално, одликују несташицом средстава за улагања у побољшање својих економских перформанси. У развојном погледу, приоритетно је повећање локалне запослености, обезбеђењем подршке млађем, предузетничко оријентисаном становништву, не само за укрупњавање и развој пољопривредне производње на сопственим газдинствима, већ пре свега за покретање непољопривредних делатности на селу, производног и услужног карактера. У пољопривредној производњи треба, у првом реду, подржавати оснивање комерцијалних воћњака и сточних фарми, у складу с локалним погодностима и традицијом, уз обезбеђење услова за производњу широког асортимана одговарајућих прерађевина заштићеног имена географског порекла, ослањајући се при томе на примену метода интегралне заштите и прихрањивања биљака, односно промовисање органске производње, као и на технолошко иновирање традиционалних поступака у преради, сходно обичајима села и краја, у спрези с развојем сеоског и еко туризма. Напореда с тим, треба подржавати изградњу и/или реновирање одговарајућих капацитета за прикупљање, складиштење, чување, прераду и паковање локалних сточних и биљних производа, посебно обнову и интензивирање традиционалног мешовитог (говедарство-овчарство-козарство) сточарства, млечно-месног типа, с говедарством као водећом граном, уз искоришћавањем хетерогених погодности за узгој коња у туристичке и друге рекреативне сврхе, развој пчеларства и проширење асортимана пчелиних производа, оснивање рибњака, фармерско гајење дивљачи и сл. То подразумева и радикално унапређење крмне базе, пре свега, мелиорацијама локалних ливада и пашњака, унапређењем технологије производње и конзервирања сточне хране, организовањем заједничког летњег изгона/уздига стоке на оближње планинске пашњаке и сл.

4) Рејон пашњачког сточарства обухвата атаре који се доминантним делом простиру на теренима изнад 600 m н.в. Сходно геоморфолошким условима, одликује се високом заступљеношћу травних екосистема у структури коришћења, како укупног простора, тако и пољопривредног земљишта, а већим делом и знатним природним ограничењима за вођење интензивне пољопривредне производње. Његово највеће агроколошко добро чине природни пашњаки, који се већином простиру на повољном рељефу, богати су водом и погодни за испашу, како ситне, тако и крупне стоке. Основно ограничење за одрживо коришћење ових потенцијала, а тиме и за очување биодиверзитета и других локалних природних вредности, представљају далеко померени процеси депопулације планинских села, које потенцира неразвијена саобраћајна инфраструктура, слаба доступност здравственој заштити и другим садржајима друштвеног стандарда. Са развојног становништва, апсолутни приоритет има обезбеђивање услова за диверзификацију економских активности на селу, у првом реду, активирањем локалних потенцијала за развој сеоског и еко туризма, као и других комплементарних делатности, прикладних планинским крајевима. Приоритети јесу: подршка младим пољопривредницима у преузимању старачких газдинстава; обнова пашњачког сточарења; побољшање нивоа техничке опремљености, посебно у погледу

сакупљања, транспорта и чувања сена и других врста кабасте сточне хране; субвенционисање газдинстава која су суочена с тежим природним, инфраструктурним и другим условима за одржавање пољопривредног земљишта у његовој намени; и промовисање система органске производње, посебно овчијег меса и млека и њихових прерађевина, уз истовремено предузимање активности за добијање ознаке хране дефинисаног географског порекла. У тим оквирима се могу искористити и локално хетерогене погодности за узгајивање коња, подизање мањих засада аутохтоних сорти јабуке и крушке, оснивање хладноводних рибања, производњу ретких врста жита (раж, просо, хељда и др.), плантажа гајење лековитог биља, сакупљање шумских плодова и сл. При томе је потребно организационо и пословно повезивање локалних пољопривредника са градским центрима којима по традицији гравитирају поједина планинска села, односно пашњачке серије.

5) Потребно је да се мултисекторским приступом прецизирају границе наведених рејона, с једне стране, и конкретизују просторно диференциране мере подршке заштити земљишта, повећању конкурентности пољопривредне производње и отклањању ресурсних, структурних, техничко-технолошких и социоекономских ограничења развоја, с друге.

1.1.3. Основне мере подршке одрживом коришћењу и заштити пољопривредног земљишта

Утврђују се следеће пропозиције за реализацију циљева коришћења и заштите пољопривредног земљишта и побољшање просторне дистрибуције пољопривреде:

1) *корекција постојећих односа у начину коришћења пољопривредних (Табела III-1) и укупних површина (Табела III-2), приоритетно у функцији заустављања/спречавања ерозије плитких планинских земљишта на нагибима изнад 35%, у првом реду на сливним подручјима хидроакумулација, с једне стране, и унапређења техничко-технолошких услова за вођење рентабилне билне и сточарске производње и побољшања општег стања животне средине на целом планском подручју и шире, с друге. У складу с концептом интегралног управљања земљишним ресурсима, предвиђени захвати реализоваће се спровођењем следећих активности:*

(1) *пошумљавањем ораница најнижег производно-економског потенцијала (7. и 8. катастарске класе) и свих других пољопривредних земљишта деградираних и контаминираних антропогеним факторима, приоритетно у функцији успостављања биолошке и привредне равнотеже између травних и шумских екосистема*

Табела III-1: План коришћења пољопривредног земљишта, 2008-2025. године (у ha)-скраћени приказ*

Назив округа, општине/подручја	Оранице и баште			Воћњаци и виногради			Ливаде и пашњаци			Пољопривредно земљиште		
	2008	2025	Биланси 2025/ 2008	2008	2025	Биланси 2025/ 2008	2008	2025	Биланси 2025/ 2008	2008	2025	Биланси 2025/ 2008
ТИМОЧКА КРАЈИНА	200826	139683	-61143	20910	20171	-739	145224	119049	-26175	366961	278903	-88058
<i>Равничарско</i>	22349	21438	-911	2307	2306	-1	4514	3856	-659	29170	27599	-1571
<i>Брежуљкасто</i>	83886	64508	-19378	8024	7940	-84	31722	25974	-5748	123632	98422	-25210
<i>Брдско</i>	59673	38736	-20937	6906	6723	-184	54665	43927	-10738	121244	89386	-31859
<i>Планинско</i>	34918	15001	-19917	3673	3203	-470	54323	45293	-9030	92915	63497	-29418
Борски округ	87121	65509	-21613	10139	9611	-529	61812	44256	-17556	159073	119376	-39698
БОР	16729	9809	-6920	2254	2236	-18	21935	13443	-8492	40918	25488	-15430
КЛАДОВО	18531	14144	-4387	1458	1456	-2	7655	4946	-2710	27644	20545	-7099
МАЈДАНПЕК	8065	6874	-1190	1465	1041	-424	10757	8554	-2203	20287	16470	-3817
НЕГОТИН	43797	34682	-9114	4963	4877	-86	21465	17313	-4152	70225	56872	-13352
Зајечарски округ	113705	74174	-39531	10771	10561	-210	83412	74793	-8619	207888	159528	-48360
БОЉЕВАЦ	18275	11303	-6972	1782	1782	0	18674	18332	-342	38731	31417	-7314
ЗАЈЕЧАР	48298	36044	-12253	3699	3674	-25	16958	14293	-2665	68955	54012	-14943
КЊАЖЕВАЦ	33436	17988	-15448	3928	3744	-185	31831	28585	-3246	69195	50316	-18878
СОКОБАЊА	13697	8838	-4859	1362	1362	0	15949	13583	-2366	31008	23783	-7225

Табела III-2: План интегралног управљања пољопривредним и шумским земљиштем, 2008-2025. (у ha)-скраћени приказ*

Назив округа, општине/подручја	Шуме -ha					Трстик-мочвара 2025= 2008	Неплодно			Укупна површина
	2008	Пошумљавање 2008-2025.			2025		2008	2025	Биланси 2025/ 2008	
		Укупно	Пољопривредно земљиште	Голети и друго неплодно						
ТИМОЧКА КРАЈИНА	297204	92347	88058	4289	389551	2025	48674	44385	-4289	713073
<i>Равничарско</i>	6677	1571	1571	0	8248	224	7693	7693	0	43764

на теренима са већим нагибом у вишим пределима (Графикон 1); обезбеђењем институционалне подршке и подстицањем економског интереса корисника/власника парцела погодних за подизање шумских засада може се остварити пошумљавање већих површина нископродуктивних, оштећених и необрађиваних пољопривредних земљишта, у односу на планираних 880,6 km² до 2025. године;

(2) чувањем природних ливада и заштитом биодиверзитета планинских пашњака, у склопу целовитог решавања услова за обнову и развој сточарства, уз уважавање традиционалне упућености појединих насеља на коришћење одређених пашњачких серија, с једне стране, и потреба за обезбеђењем додатних количина крмива за зимску исхрану стоке набавкама изван Планског подручја, с друге; без предузимања мера за повећање капацитета ливада и пашњака не може се обезбедити дугорочно очување специфичних агроеколошких добара пространих планинских предела Тимочке крајине;

(3) обновом и интензивном негом засада винове лозе у традиционалним виногорјима, односно разноврсног континенталног воћа, пожељно органским методама, свуда где за тим постоји економски интерес локалног становништва, уз ововавање предела аутохтоним дивљим воћем ван засада гајења, уношење аутохтоних и старог сортиманта воћа у обнову деградираних воћњака, као и подршку изградњи малих прерадних капацитета на изворштим сировина; услед изражене депопулације планинских села, део деградираних воћњака треба укључити у програме пошумљавања, посебно на теренима са интензивном природном сукцесијом шумске вегетације; пожељно оснивање нових винограда и воћњака зависи, у одлучујућој мери, од активности у домену пословног организовања пољопривредних газдинстава, увођења савремених стандарда квалитета у производњу и прераду локалних сировина и унапређења маркетинга;

Брежуљкасто	57322	25362	25210	150	82684	9	12781	12631	-150	193744
Брдско	121524	33409	31859	1550	154933	0	15425	13875	-1550	258192
Планинско	111682	32006	29418	2589	143688	0	12776	10187	-2589	217373
Борски округ	163602	41154	39698	1456	204756	233	27822	26366	-1456	350730
БОР	38884	15811	15430	381	54695	0	5831	5450	-381	85633
КЛАДОВО	27917	7491	7099	392	35408	117	7262	6870	392	62940
МАЈДАНПЕК	66513	4500	3817	683	71013	0	6369	5686	-683	93169
НЕГОТИН	30288	13352	13352	0	43640	117	8360	8360	0	108989
Зајечарски округ	133602	51193	48360	2833	184795	0	20853	18020	-2833	362343
БОЉЕВАЦ	40960	7695	7314	381	48655	0	3063	2682	-381	82753
ЗАЈЕЧАР	30884	15331	14943	388	46215	0	6968	6580	-388	106808
КЊАЖЕВАЦ	43124	20025	18878	1146	63149	0	7921	6775	-1146	120240
СОКОБАЊА	18633	8143	7225	918	26776	0	2901	1983	-918	52541

* Детаљно приказано у Документационој основи Плана

2) унапређивање техничко-технолошких, организационих и маркетиншких услова за повећање ефикасности и конкурентности пољопривредне производње подржаваће се мерама за:

(1) повећање нивоа техничке опремљености земљишта и људског рада: заменом амортизованог тракторског парка; увођењем подстицаја за набавку прикључних машина и специјализоване опреме, нарочито за осавремењавање технолошких процеса у сточарској и воћарској производњи; увећањем применом минералних ђубрива и других хемијских средстава, у складу са принципима строго контролисаног прихраивања и интегралне заштите биља; широм применом квалитетног сетвеног и садног материјала; побољшањем расног састава стоке и рационалним коришћењем других савремених средстава за производњу;

(2) убрзавање трансфера научно-техничког прогреса, посебно врхунских, односно органских технологија у пољопривредну праксу, са ослонцем на обезбеђење институционалних и материјалних претпоставки за: ефикасан рад стручне пољопривредне службе, осавремењавање организованости ветеринарске службе и перманентно стручно образовање пољопривредника;

(3) успостављање система контроле квалитета у свим фазама производње, прераде и промета пољопривредно-прехрамбених производа, у складу са међународним нормативима;

(4) унапређење сточарске производње применом планског индикатора једно условно грло на један хектар ораница и травњака; са тежиштем дугорочног развоја сточарства на квалитативној компоненти, коју чини избор одговарајућих врста, раса, сојева и начина узгоја;

(5) усклађивање начина и интензитета обраде земљишта и других агротехничких мера са бонитетним погодностима и ограничењима, нарочито у погледу нагиба терена, и повећаним органским ђубрењем ради очувања плодности земљишта;

(6) развој техничке, комуналне, тржишне и информатичке инфраструктуре од значаја за ефикасно функционисање пољопривреде; ради укључивања у глобалне светске токове трансфера технологија, знања, роба и капитала и подршке економском опоравку локалне прехрамбене индустрије, уз обезбеђење услова за њену успешну својинску и управљачку трансформацију;

(7) потпуније укључивањем непољопривредних капацитета (нарочито: шума, водотока, геотермалних вода, топлх отпадних вода, недовољно коришћених грађевинских објеката, узгредних и отпадних органских материја и других извора) у извозно атрактивне програме сакупљања јестивих гљива, лековитог и ароматичног биља, самониклог/дивљег воћа и других јестивих биљака; развоја рибарства; ширења стакленичке/пластеничке производње поврћа, цвећа, расада, печурака и сл.; оснивања фарми крзнаша; освајања нових технологија производње биомасе у заштићеном простору и сл. и

(8) изградњу мањих погона, који ће бити у саставу великих прерађивачких система, у првом реду у центрима заједница села, као и у другим локационо-саобраћајно погодним селима, ради прихватања примарне прераде воћних плодова и млека.

Реструктурирање и унапређење људског и физичког потенцијала пољопривредног сектора, у функцији повећања доходака сеоског становништва и конкурентности аграрне понуде, обезбеђење се подршком формирању мултифункционалних породичних газдинстава са здравом економском структуром, предузимањем следећих мера:

1) подстицање трансфера земљишта, стоке и техничких средстава са газдинства која губе интерес и снагу за бављење

пољопривредном производњом у руке економски и демографски виталних домаћинстава;

2) обезбеђење институционалне, финансијске и саветодавне подршке индустријским радионицама, који се сопственим слободним избором одређују за инвестирање у повећање, унапређење или оснивање пољопривредног газдинства, као дугорочне перспективе живота и рада;

3) избор интензивније производне оријентације на ситнијим газдинствима, ради повећања ефикасности пољопривредне производње;

4) свестрана подршка заустављању негативних демографских трендова на периферним руралним подручјима, стимулацијом младе генерације за рад у пољопривреди и за бављење другим економски исплативим и статусно привлачним занимањима на селу;

5) подршка пословном повезивању породичних газдинстава, међусобно и са сфером промета и прераде пољопривредно-прехрамбених производа;

6) успостављање система саветодавне пољопривредне службе и унапређење рада ветеринарске службе и

7) подршка утврђивању и примени интегралних програма, односно стратегија одрживог руралног развоја, на локалном, општинском и регионалном нивоу.

Решавање бројних проблема коришћења и заштите пољопривредних земљишта Тимочке крајине може се обезбедити само у оквирима регионалног програма интегралног руралног развоја, који поштује територијалну хетерогеност локалних заједница и њихове специфичне социоекономске и еколошке потребе. У тим оквирима, реструктурирање пољопривреде не може да буде усмерено само на стварање мањег броја крупних газдинстава, фармерског типа оријентисаних искључиво ка специјализованој тржишној производњи. Мора се уважити и улога, како ситних, тако и средњих газдинстава у развоју руралне економије и очувању руралног амбијента. Опстанак ових газдинстава је, у првом реду, условљен диверзификацијом привредних активности на селу.

Домаћинства с пољопривредним газдинством представљају у општем случају ембрион тзв. економије простора мале групе, која је претпоставка успешне диверзификације руралне економије креирањем услова за развој следећих активности:

1) формирање приватних малих и средњих производних, прерађивачких и услужних предузећа на селу (мини клинице, млекаре, пекаре, предузећа за гајење, откуп, прераду и паковање воћа, поврћа, рибе, гљива, шумских плодова, ароматичног и лековитог биља, сеоски млинови, стругаре, мешаоне сточне хране; ветеринарске амбуланте, пољопривредне апотеке, мала предузећа за теретни и путнички превоз и сл.);

2) формирање приватних производних и услужних радњи сеоског занатства и трговине (сервиси за пољопривредну механизацију, сервиси за поправљање кућних апарата, занатске радионице, приватне продавнице на мало мешовите робе, бензинске пумпе и сл.);

3) формирање малих предузећа и радионица домаће радиности и агенција сеоског и ловног туризма (предузећа и радионице за израду атрактивних одевних предмета, филама и тепиха од вуне, туристичке агенције, ресторани, посластичарнице, продавнице народних зезова и сувенира и др.);

4) предузетничко ангажовање у развоју пројеката и програма у пољопривреди, рибарству и шумарству (мини фарме пужева, крзнашица и дивљачи, рибаџија, узгој пчела и сл.).

У овом сегменту примат добија подршка развоју непољопривредних активности и повећању руралне запослености, промоцији предузетништва, обезбеђењу базичних услуга за руралну економију и становништво, стручном оспособљавању економских актера и обуци креатора локалне развојне стратегије.

1.2. ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ШУМСКОГ ЗЕМЉИШТА И РАЗВОЈ ЛОВСТВА

Уређење и коришћење шума и шумског земљишта спроводиће се трајним коришћењем шума на принципима одрживог развоја.

У хоризонту Просторног плана предвиђено је повећање шумовитости подручја Тимочке крајине (Борског и Зајечарског округа) са око 41,7% на око 54,6%, односно за 12,9%. Увећање степена шумовитости оствариће се пошумљавањем око 923 km² (табела III-3) земљишта најнижег производно-економског потенцијала (претежно 7. и 8. катастарске класе, посебно на теренима са већим нагибом), површина угрођених ерозијом и сливова постојећих и планираних водоакмулација.

Табела III-3: План шумовитости

Подручје / округ	Укупна површина, ha	Шуме - 2008. година		Шуме - 2025. година		Промена 2025-2008. год
		Површина, ha	Шумовитост %	Површина, ha	Шумовитост %	
СРБИЈА	8.836.100	24.12.940	27,3	2.794.840	31,6	381.900
Борски округ	350.730	163.602	46,6	204.756	58,4	41.154
Бор	85.633	38.884	45,4	54.695	63,9	15.811
Кладово	62.940	27.917	44,4	35.408	51,4	7.491
Мајданпек	93.169	66.513	71,4	71.013	76,2	4.500
Неготин	108.989	30.288	27,8	43.640	40,0	13.352
Зајечарски округ	362.343	133.602	36,9	184.795	51,0	51.193
Бољевац	82.754	40.960	49,5	48.655	58,8	7.695
Зајечар	106.808	30.885	28,9	46.215	43,3	15.331
Књажевац	120.240	43.125	35,9	63.149	52,5	20.025
Сокобања	52.542	18.633	35,5	26.776	51,0	8.143
Тимочка крајина	713.073	297.204	41,7	389.551	54,6	92.347

Унапређење и уређење шума предвиђено је:

1) обнављањем, подизањем нових и негом шума на подручју у државној својини путем проширене репродукције (пошумљавање садњом, сетвом и пошумљавање голети) на 1759 ha и путем просте репродукције (селективно крчење подрста, попуњавање природно обновљених површина сетвом и садњом, обнављање оплодним сечама, чишћење и младим природним састојинама, прореди, окопавање, уклањање корова и сл.) на 83.537 ha;

2) планским гајењем шума на подручју у приватној својини путем: пошумљавања голети на 151 ha годишње и пожаришта на 137 ha годишње, обнављање багрема на 83 ha годишње, оплодне сече у високим шумама на 151 ha годишње, окопавања и прашења на 190 ha годишње, и прореди у средњедобним састојинама 15.000 ha годишње.

У остваривању планираног унапређења стања постојећих шума и повећања површина под шумама примењиваће се следеће мере:

1) газдовања шумама – рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; нега постојећих састојина и интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шума и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума; праћење евентуалних појава сушења шума и биљних болести и благовремено обавештавање специјалистичке службе која ће поставити дијагнозу и прописати адекватне мере сузбијања; забрана пашарења на површинама где је процес обнављања у току и у шумским културама (према плану гајења шума); заштита подмладка од дивљачи (посебно је важна у деградираним састојинама); довођење у ред сечишта, санирање ветролома и снеголома; одржавање постојећих (око 28,6 km) и изградња нових противпожарних пруга (око 10,0 km); контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља и др.

2) управљања шумама – успостављање јединственог и једнаког статуса свих шума без обзира на власништво; обезбеђење услова и средстава за унапређивање стања и функција шума од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; компензацијама власницима шума од стране државе или корисника за штете услед ограничења у коришћењу шума и шумских подручја; усклађивање опште и посебних шумско-привредних основа и програма газдовања шумама и планираног развоја туризма, првенствено у погледу планираних скијалишта, и водопривреде, првенствено у погледу антиерозивне заштите постојећих и планираних водоакмулација, као и са режимима заштите природних и непокретних културних добара.

У циљу обезбеђивања несметаног управљања простора под шумама предвиђа се одржавање око 700 km постојеће мреже шумских путева, реконструкција око 280 km постојећих шумских путева и изградња око 200 km нових шумских путева (30 km тврдих и 171 km меких). Реализацијом мреже шумских путева повећаће се њихова просечна густина за 1,41 km/1000 ha, што ће знатно допринети функционалној оптимизацији шумских комплекса Тимочке крајине.

Према степену угрожености од пожара структура шума је следећа: I степен - састојине и културе борово око 2.237 ha; II степен - састојине и културе смрче, јеле и других четинара 1.347 ha; III степен – мешовите састојине и културе четинара и лишћара 619 ha, IV степен - састојине хрста и граба 23.250 ha; V степен - састојине букве и других лишћара 65.475 ha; и VI степен - шикаре, шибљаци и чистине 49.875 ha. Интензивираће се активности на обнављању опожарених шума.

Антиерозивна заштита оствариће се применом биолошких мера (пошумљавање и затрљивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, експесивна и јака ерозија, посебно у сливним водоакмулацијама, како постојећих, „Грлиште“ (око 12 km²), „Бован“ (око 10 km²), тако и планираних, „Боговина“ и „Жуковац“, као и у оквиру јаловишта, граничних зона индустријских постројења и саобраћајница (посебно у коридорима пута Зајечар-Параћин (превој Честобродица) и Књажевац-Ниш (превој Тресибабба).

Антиерозивна заштита обухватаће и примену мера уређења на површинама у оквиру планираних скијалишта (приоритетно на Старој планини, сектор Голема река-Јабучко равниште) које обухватају: очување партерне вегетације, уз обавезно затрљивање просека на деоницама где је потребно делимично просецање шума; компензацију просечене шума пошумљавањем слободних површина које нису у функцији скијалишта; избегавање земљаних радова и примену санационих антиерозивних радова и биолошке рекултивације терена у случају неопходних интервенција; и редовно одржавање скијашких стаза (нарочито на местима укрштања са водотоцима).

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштитом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; изградом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и

организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др. У табели III-4 приказан је капацитет ловишта према бонитету ловишта и ловно продуктивној површини, који обезбеђује одржив развој шумских екосистема.

Табела III-4. Капацитет ловишта

Врста дивљачи	Бонитетни разред (бонитет ловишта)			
	I	II	III	IV
1. Јелен у брдско-планинском ловишту	3	2	1,5	0,5
2. Јелен у ограђеном ловишту	-	-	4	-
3. Дивља свиња	2-3	1,5-2	1-1,5	0,5-1

Табела III-5. Планирана бројност дивљачи према економском капацитету ловишта

Корисник ловишта (број ловишта)	Оквирна површина Р, km'	Дивљач	Бројност дивљачи		
			Постојећа	Економски капацитет	Промена
ЈП „Србијашуме“ (10)	630	јеленска дивљач	736	2761	+2025
		срнећа дивљач	1025	4263	+3238
		дивља свиња	579	1313	+734
		дивокоза	106	415	+309
		муфлон	441	508	+67
Ловачки савез Србије (18)	6500	јеленска дивљач	160	100	-60
		срнећа дивљач	9094	4500	-4594
		дивља свиња	1298	3500	+2202

1.3. ЗАШТИТА ВОДА

Концепција заштите водних ресурса заснива се на:

1) заштити квалитета вода

(1) изворишта вода регионалних система за снабдевање становништва водом – водотока у горњим деловима Трговишког, Црног и Сврљишког Тимока и постојећих и планираних водоакмулација у I/II класи квалитета; успостављањем и спровођењем режима зона санитарне заштите (посебно постојећих водоакмулација Грлиште и Бован, као посебно угроженом ефлуентним оптерећењем, и локалних изворишта) и резервисањем простора за зоне потапања планираних акумулација (Боговина и Жуковац.); применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода (прописа о транспорту опасних материја у зони изворишта, забраном кавезног узгоја риба у водоакмулацијама које служе за снабдевање водом, порињавањем водоакмулација искључиво на бази иктиолошких студија и пројеката, забраном изградње рибњака на локацијама којима се угрожавају изворишта вода или планирани водопривредни системи, смањењем специфичне потрошње воде увођењем реалних накнада за коришћење вода и испуштање употребљених вода, увођењем мониторинга квалитета вода и др.);

(2) површинских и подземних вода од загађивања и непланског коришћења посебно површинских вода низводно од долињских насеља и индустријских постројења, у првом реду Борске реке која прима отпадне воде РТБ Бор (у профили Рготина „ван класа“), Црног Тимока (на појединим профилима „ван класа“), Трговишког и Белог Тимока (са великим ефлуентним оптерећењима) и других мањих река као што су десне притоке Дунава (Кашајна, Косовица, Матка, Ваља Маре, Велика река и др., које имају променљиве класе квалитета у зависности од зона мерења и периода у којима се мере) применом технолошких, водопривредних и организационих мера за довођење квалитета тих вода у стање виших прописаних класа;

(3) локалних изворишта и њиховог одрживог коришћења у складу са следећим правилима: експлоатација алувијалних изворишта сме се обављати само до граница до којих формирање депресионог левка не угрожава еколошке и друге услове у окружењу; захватање из изворишта површинских вода сме се обављати само до границе која не угрожава проточност водотока низводно од захвата (што се дефинише водопривредним условима, али генерално, не сме бити мања од тзв. мале месечне воде обезбеђености 80% $Q_{mes, min, 80\%}$) и

(4) водених и приобалних екосистема обезбеђивањем минимално одрживог протока из водоакмулација са обезбеђењем 100%; водозахвати за гарантоване протоке на свим

Врста дивљачи	Бонитетни разред (бонитет ловишта)			
	I	II	III	IV
4. Српа	8-10	6-8	4-6	1-2
5. Муфлон	-	-	20	-
6. Јелен лопатар	40	-	-	-
7. Дивокоза	65-80	46-65	30-45	-

Наведени капацитет ловишта уважаваће се при изради планских докумената из области ловства и усаглашен је са Општом основном газдовања шумама („Службени гласник РС”, бр. 30/10). Узгојне мере у ловиштима допринеће постизању предвиђених економских капацитета приказаних у табели III-5.

водоакмулацијама треба да буду селективни (са више нивоа, према термичком стању у језеру), како би се остварили најповољнији услови за низводне екосистеме.

2) заштити од вода

(1) одбраном од поплава комбинацијом хидротехничких и организационих мера;

- хидротехничке мере садрже: *пасивне мере заштите*, у првом реду Кладова и долињског подручја Кључа у зони успора ХЕ „Ђердап II” (реализацијом линијских система насипа са обалоутврдама у циљу заштите од стогодишњих великих вода); и активне мере заштите у првом реду: Зајечара од Црног Тимока (реализацијом водоакмулације Боговина); Књажевца од Сврљишког Тимока (реализацијом водоакмулације Околиште - ван Плана) и Трговишког Тимока (реализацијом водоакмулације Жуковац); Неготинске низије (одржавањем система за одводњавање и реализацијом главног и мреже секундарних канала); ширег подручја Зајечара и Књажевца, инфраструктурних система и пољопривредног земљишта, који су угрожени поплавама бујичног карактера од Белог Тимока и више мањих водотокова (Грезанска река, Коритска река, Јелашница и др.) комбинацијом мера (кејским зидовима, регулацијама урбаног типа, стабилизације корита, заштита приобаља и др.); као и друге активне мере заштите од бујица и ерозивних процеса које обухватају техничке радове (бујичарске преграде и прагови), биотехничке радове (градони, терасе, контурни ровови, зидови против спирања и др.) и биолошке радове (пошумљавање, мелиорација деградираних шума, мелиорација пашњака и ливада, затрављивање и др.);

- организационе мере у првом реду стварањем услова за планско уређење насеља (спречавањем изградње нових и ширења постојећих урбаних, привредних и инфраструктурних садржаја у зонама угроженим од поплава, односно великих вода вероватноће до 0,5%), регулацијом река и уређењем обала у зони насеља по принципима урбане регулације, уређењем водних режима управљањем акумулацијама, и др.,

(2) успостављањем контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита у складу са принципима контролисаног „управљања речним наносом”, односно нормализације режима преноса наноса у циљу ублажавања и отклањања морфолошких деформација корита које угрожавају регулационе објекте и мостове.

1.4. КОРИШЋЕЊЕ И ЗАШТИТА ГЕОЛОШКИХ РЕСУРСА

Планско опредељење јесте одрживо коришћење енергетских, металних и неметалних минералних сировина Тимочке крајине, које ће се усклађивати са општом концепцијом коришћења

минералних ресурса Републике Србије. Одрживо коришћење минералних сировина засниваће се на:

1) Стварању услова за знатно интензивније и комплексније коришћење истраженог и билансираног минералног богатства, у првом реду за доказане резерве руда бабра, злата, других пратећих елемената, затим угља и више неметала (цементне сировине, грађевинско-технички камен, кварцни пешчари и пескови, бентонити), с тим да приоритет има увођење у производњу истражених лежишта бабра Борска река, Церово и Чока Марин. У том контексту, производња бабра могла би да достигне ниво од 50-60.000 t, злата око 2-2,5 t и угља преко 500.000 t (не укључујући евентуалну изградњу термоцентрале од 300 MW што би захтевало знатно већу производњу угља);

2) Интензивирању геолошких истраживања у утврђеним перспективним подручјима; приоритетно руде бабра са пратећим елементима, злата (у својим лежиштима или као пратећа компонента у рудама бабра), угља (повећање резерви у активним рудницима), грађевинско-техничког и архитектонског камена, кварцних пескова и пешчара, бентонита и др.);

3) Почетак истраживања нафте и гаса дуж истражног профила П4-10 на правцу Злот – Брестовачка Бања – Кривељ – Дели Јован – Сиколe - бугарска граница, у оквиру истражног региона „Тимок“;

4) Интензивирању и завршетку приватизације, пре свега у оквиру РТБ „Бор“, а такође и четири активна рудника угља са подземном експлоатацијом;

5) Ревитализацији технолошких процеса у експлоатацији и металуршкој преради металних минералних сировина, укључујући изградњу најсавременије топионице и постројења за припрему минералних сировина, пре свега модернизацијом флотација;

6) Принципу потпуности и комплексности који подразумева искоришћавање основних минералних сировина из лежишта, као и свих пратећих компоненти које се могу рентабилно екстраховати, уз посебан нагласак на бочне и подинске стене лежишта које се често могу користити као грађевинско-технички камен или у друге сврхе;

7) Принципу минимизирања техногеног отпада и његове трансформације у техногену сировину која се користи у одговарајућем производном процесу (претапање шљака из топионица, поновно третирање материјала са старих одлагалишта постојења за припрему и др);

8) Санирању деградираних (загађене, девастиране) површине око постојећих рударских објеката (одлагалишта из рударских радова, флотација, топионице и др.) и развоју пројеката који минимално угрожавају животну средину, применом тзв. „зеленог инжењерства“ и „технологије без или са минимумом отпадака“;

9) Стимулисању рударства малих капацитета, односно оптималног коришћења малих лежишта, што је посебно интересантно код злата и квалитетнијег грађевинско-техничког камена;

10) Разради стратегије размештаја рударских производних капацитета, полазећи од локације рудних лежишта, оптималног избора метода откопавања, потребног простора за одлагалишта свих врста јаловине; при томе посебну проблематику чини избор локације за евентуалну изградњу једне термоцентрале капацитета 300 MW;

11) Реализација цементаре код Књажеваца капацитета око 600.000 t цемента годишње на бази расположивих сировина (кречњаци, глина и др.), пре свега лежишта кречњака „Јевик“ и лежишта цементних лапорација и глине у околини;

12) Стратегији и дугорочним плановима образовања потребних кадрова за геолошка истраживања, рударство, металургију и друге релевантне струке, имајући у виду и локалне образовне ситуације и структуре;

13) Дугорочној стратегији давања истражних права и, првенствено, концесија за истраживање и експлоатацију минералних сировина, полазећи од републичких и локалних интереса и услова заштите животне средине;

14) Подстицај коришћењу геотермалних вода и развој неопходне инфраструктуре и

15) Детаљно геолошко истраживање елемената ретких земаља у сливу Замне код насеља Плавна, општина Неготин, и др.

2. РАЗВОЈ СТАНОВНИШТВА, МРЕЖЕ НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

2.1. СТАНОВНИШТВО

Основна планска претпоставка је обнова привредних капацитета и интензивирање инвестиционе активности имајући у виду

богатство природним ресурсима и друге потенцијале Региона, што ће омогућити отварање нових радних места као кључног фактора за стимулисање прилива становништва на основу миграција. За остваривање ове претпоставке предвиђене су следеће мере:

1) Просто обнављање становништва достићи ће се неопходним механичким приливом млађе радне снаге, која је уједно носилац природне репродукције, што ће посредно утицати на побољшање образовне структуре (завршено више и високо образовање), као и повратком дела становништва које је недавно емигрирало. Ова мера се посебно односи на доскорашње носиоце демографске обнове (општине Бор и Мајданпек, као и град Зајечар).

2) Јачањем поларизацијског утицаја регионалних центара Зајечара и Бора, али и других мањих градских насеља која су и у претходном периоду остварила позитивна миграторна кретања (Неготин, Књажевац и Сокобања) задржаће се постојећи контингент млађег, образованог и квалификованог становништва.

3) Ревитализација градова и села у складу са околностима и објективним потребама подразумеваће приоритетна улагања у инфраструктуру, остваривањем већег степена доступности служби и информација свим становницима и унапређење односа између градских и сеоских насеља. Тежиште је на програмима развоја прилагођеним појединим циљним групама становништва (посебно усмерених ка младима који су на прагу или су већ ушли у радни контингент, као и на фертилним контингентом) којим ће се обезбедити низ мера за стимулисање развоја МСП, туризма, као и различите бенефиције за оне који се одлучују да раде у руралном окружењу.

4) Подршка процесу реадмисије дела становништва из иностранства које је стекло одређено пословно искуство и мотивисано је за улагања, пренос капитала, технологија и знања оствариће се применом посебних програма, чиме ће се отворити могућности за запошљавање локалног становништва, развој привреде и услуга.

5) У перспективи се може очекивати прилив страних држављана којим ће делимично бити компензован недостатак радне снаге услед приближавања земље ЕУ, а због близине и веза подручја Просторног плана са Румунијом и Бугарском.

6) Недовољно рађање и нарушен однос заступљености старосних групација у смеру убрзаног старења (посебно у општинама Књажевац, Бољевац и Неготин) третираће се уз уважавање Националне стратегије за подстицање рађања²² и Националне стратегије о старењу²³. Поред остваривања пуне интеграције и партиципације старијих лица у заједници и прилагођавања специфичностима животних услова и потреба које се јављају у старости, подстицаће се њихове активности и после стицања права на пензију чиме ће се подићи опште стопе активности.

Већину планских решења која се тичу унапређења основних демографских структура на подручју Просторног плана карактерисаће успорен ток са одложеним дејством, који ће бити детерминисан друштвено-економским приликама ван овог подручја и синергијским ефектом спровођења, пре свега, политика регионалног развоја, запошљавања и социјалне политике, као и развојних политика предузетништва, пољопривреде, туризма и развоја инфраструктуре.

2.1.1. Пројекција кретања становништва

Планска прогноза броја становника на подручју Просторног плана (Табела III-4) дата је за 2015. годину и 2025. годину, а за полазиште има аналитичку пројекцију урађену по петогодишњим периодима од Пописа 2002- 2027. године. Основа за аналитичку пројекцију је старосно-полна структура по петогодишњим кохортама сталног становништва из Пописа 2002., као и хипотезе о фертилитету, морталитету и миграцијама, помоћу којих се предвиђа будуће кретање становништва и његова структура. Усвојена је хипотеза о ниском фертилитету док је хипотеза о морталитету формирана на основу скраћене апроксимативне таблице морталитета за Србију у периоду 2001-2003. године. Хипотеза о миграцијама подразумева постепено заустављање и измену општег тренда исељавања. На основу израчунатог броја становника по аналитичкој пројекцији, применом математичке интерполације у временским интервалима 2012-2017. и 2022-2027. године, дата је планска прогноза кретања становништва (Табела III-5).

22 „Службени гласник РС”, 13/08.

23 „Службени гласник РС”, 76/06.

Табела III-6: Прогноза кретања броја становника на подручју Просторног плана до 2025. године

подручје Плана/управни округ/општина/град	Попис 2002. (нова методол.)	Аналитичка пројекција становништва					Планска прогноза	
	2002.	2007.	2012.	2017.	2022.	2027.	2015.	2025.
подручје Плана	284.112	270.100	257.900	259.600	269.600	281.900	258.900	277.100
Борски округ	146.551	141.200	136.400	135.100	140.500	147.100	135.700	144.500
Бор	55.817	55.100	54.300	54.000	57.300	59.600	54.100	58.700
Кладово	23.613	22.500	21.500	20.600	21.100	22.400	21.000	21.900
Мајданпек	23.703	23.300	22.800	22.600	23.200	24.300	22.700	23.900
Неготин	43.418	40.300	37.800	37.900	38.900	40.800	37.900	40.000
Зајечарски округ	137.561	128.900	121.500	124.500	129.100	134.800	123.200	132.600
Бољевац	15.849	14.700	13.800	13.200	13.500	13.900	13.400	13.700
град Зајечар	65.969	62.800	60.000	63.000	65.200	68.800	61.800	67.400
Књажевац	37.172	34.000	31.400	32.100	33.200	34.800	31.800	34.200
Сокобања	18.571	17.400	16.300	16.200	17.200	17.300	16.200	17.300

Табела III-7: Прогноза кретања броја становника на подручју Просторног плана до 2025. године – индекс промене

подручје Плана/управни округ/општина/град	Индекси промене броја становника								
	по аналитичкој пројекцији						по планској прогнози		
	2007/02	2012/07	2017/12	2022/17	2027/22	2027/02	2015/02	2025/15	2025/02
подручје Плана	95,1	95,5	100,7	103,9	104,6	99,2	91,1	107,0	97,5
Борски округ	96,3	96,6	99,0	104,0	104,7	100,4	92,6	106,5	98,6
Бор	98,7	98,5	99,4	106,1	104,0	106,8	96,9	108,5	105,2
Кладово	95,3	95,6	95,8	102,4	106,2	94,9	88,9	104,3	92,7
Мајданпек	98,3	97,9	99,1	102,7	104,7	102,5	95,8	105,3	100,8
Неготин	92,8	93,8	100,3	102,6	104,9	94,0	87,3	105,5	92,1
Зајечарски округ	93,7	94,3	102,5	103,7	104,4	98,0	89,6	107,6	96,4
Бољевац	92,8	93,9	95,7	102,3	103,0	87,7	84,5	102,2	86,4
град Зајечар	95,2	95,5	105,0	103,5	105,5	104,3	93,7	109,1	102,2
Књажевац	91,5	92,4	102,2	103,4	104,8	93,6	85,5	107,5	92,0
Сокобања	93,7	93,7	99,4	106,2	100,6	93,2	87,2	106,8	93,2

На основу планске прогнозе, стално становништво на подручју Просторног плана ће наставити да се смањује до 2015. године, али нешто успоренијим темпом него што је то био случај у последњем међународном периоду. Након тога се очекује благи пораст становништва на целом подручју, међутим у односу на 2002. годину (284.112 становника) до 2025. године се очекује смањење за око 3% (при чему ће број становника износити око 277.100) што је последица демографске инерције, тј. утицаја наслеђене старосне структуре на актуелне и будуће демографске процесе. Услед тога није реално очекивати пун преокрет у популационој динамици до 2025. године.

Посматрано по административним целинама, град Зајечар, општине Бор и Мајданпек ће остварити већи пораст броја становника на бази механичког прилива, што ће се одразити на њихов укупан популациони раст. С друге стране, под дејством изражене и дуготрајне демографске ерозије, општине Бољевац, Књажевац и Неготин ће, уз претпоставку доминантног утицаја фактора ендеогеног порекла, нарочито у периоду до 2015. године, забележити већи пад популације. Међутим, применом планских мера подстицаја наталитета, привредног раста, запошљавања и прекограничног умрежавања са суседима, активирањем аутохтоних потенцијала и подршке руралним подручјима у погледу образовања, оспособљавања и креирања радних места ван пољопривреде, у свим деловима подручја Просторног плана се очекује благи пораст становништва у периоду 2015-2025. године.

2.2. МРЕЖА ЦЕНТАРА И НАСЕЉА

2.2.1. Развој мреже насеља

Полазећи од остварених просторно-функционалних односа и веза на територији Региона и његовог окружења, идентификована је вертикална-функционална и хоризонтална-просторна хијерархија у мрежи насеља. Функционалне везе и односе у Региону одликује недовољна кохерентност, то јест недовољна развијеност функцијских веза између општинских, субрегионалних и регионалних целина.

У циљу развоја кохерентне просторно-функцијске организације Тимочке крајине, на бази природно-еколошких, демографских, социјално-економских и других карактеристика његовог

геопростора предлаже се модел будуће вишестепене хијерархије центара у мрежи насеља:

- 1) У првој хијерархијској равни су Бор и Зајечар као регионални центри сличних функционалних капацитета чије зоне утицаја прелазе границе Борског и Зајечарског округа;
- 2) У другој хијерархијској равни је Књажевац као субрегионални центар. Ту позицију му даје изванредан положај у тимочкој развојној осовини. Сличну позицију имају Неготин и Кладово као општински центри и као секундарни полови на Тимочкој развојној осовини;
- 3) У трећој хијерархијској равни су општински центри специфичних функција Мајданпек и Сокобања;
- 4) У четвртој хијерархијској равни је Бољевац као градско насеље које нема велики утицај на социогеографску трансформацију окружења;
- 5) У петој категорији су микроразвојни центри/нуклеуси у које спадају урбана и рурална насеља која су општински/градски субцентри и центри заједница насеља са општим или специфичним функцијама.

Овим Планом се дају препоруке да функције микроразвојних центара имају општински/градски субцентри и центри заједница насеља и то:

- 1) У општини Бор центри заједнице насеља Кривељ, Злот, Шарбановац и Доња Бела Река;
- 2) У општини Мајданпек: општински субцентар је Доњи Милановац, а центри заједнице насеља Рудна Глава и Клокочевац;
- 3) У општини Кладово функцију субцентра има Брза Паланка, а центара заједнице насеља - Текија, Корбово и Подвршка;
- 4) У општини Неготин центри заједнице насеља Јабуковац, Прахово, Штубик и Рајач;
- 5) Град Зајечар је специфичан због урбане агломерације у чији састав улазе периурбана села развијена уз Бели Тимок, Црни Тимок и Тимок која треба да представљају места повезивања урбаног са руралним делом општине. Функционалне везе са насељима ближег окружења (периурбани прстен, приградска села и ближе рурално залеђе) Зајечар ће остваривати директно или преко: Грљана, Звездана и Великог Извора, а у руралном делу града функције центара заједнице насеља развиће Салаш (варош и село), Гамзиград и Рготина;
- 6) У општини Књажевац, секундарни општински центри Мињево и Кална, центри са посебним функцијама Вина и Ргоште, и

центри заједница села Бучје, Валевац, Доње Зуниче, Бели Поток, Васиљ и Доња Каменица. Специфичну функцију центра терцијарних делатности (туризам) имаће и Црни Врх;

7) У општини Сокобања центри заједнице насеља: Ресник, Јошаница, Мужинац, Читлук и Језеро;

8) У општина Бољевац центри заједнице насеља: Боговина, Подгорац, Оснић, Луково и Ртањ.

Функције општинских субцентра и центара заједница насеља ће, у неким случајевима, превазилазити општинске границе и имати међуопштински утицај (између две, или чак и три општине), сходно морфолошким предиспозицијама терена, али и традиционалним усмереностима становништва.

Општине/градови ће приликом израде просторних планова јединица локалне самоуправе, по потреби, прецизније дефинисати мреже микроразвојних центара.

2.2.2. Модел полицентричног развоја региона - дневни урбани систем

Водећи се искуствима земаља ЕУ, на подручју Тимочке Крајине, потребно је развијати дневне урбане системе, као један од инструмената хијерархизовано уравнотеженог и полицентричног

развоја. Као субсистеми у будућој полицентричној урбаној интеграцији предвиђена су функционална подручја која припадају класичним функцијско-урбаним регионима.²⁴

На основу релевантних индикатора о покретљивости радне снаге, односно контингента становништва које обавља делатности ван места становања у Региону су детерминисани дневни урбани системи (Табеле III-6 и III-7) регионалних центара Бора и Зајечара и осталих општинских центара (Бор прима око 3.000 радника дневних миграната из 51 насеља, Зајечар око 2.250 радника дневних миграната из 84 насеља, Књажевац око 1.500 радника дневних миграната из 70 насеља, Мајданпек око 1.380 дневних миграната из 13 насеља, Кладово око 1.000 дневних миграната из 20 насеља, Неготин око 800 миграната из 47 насеља, Сокобања око 700 дневних миграната из 36 насеља, а Бољевац добија 500 радника дневних миграната из 26 насеља).

24 Ови региони дефинисани су по принципу интеграционе улоге градских центара у простору свог окружења изохроне удаљености од 45 минута аутомобилског превоза и имају трансгранични положај, односно они су центри рада и коришћења сервисних услуга миграната чија су места становања у две или више држава. То су језгра трансрегионалних, а често трансграничних и дневних урбаних система који у условима „отворених“ граница, све више постају инструменти планирања и остваривања регионалне сарадње у области економског и друштвеног развоја, културе, образовања, екологије и др.

Табела III-8: Дистрибуција радника по општинама рада и становања 2002. године (у %)

Општина/град становања	Општина/град рада										
	Укупно	Бор	Кладово	Мајданпек	Неготин	Бољевац	Зајечар	Књажевац	Сокобања	Остала	
Укупно	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Бор	15,3	72,0	0,0	0,7	0,1	5,8	1,8	0,1	0,0	17,5	
Кладово	9,4	0,0	97,5	0,1	3,9	0,0	0,1	0,0	0,0	18,4	
Мајданпек	12,6	3,2	0,2	80,8	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	5,2	
Неготин	13,6	0,2	1,1	0,3	92,8	0,0	1,9	0,0	0,0	15,9	
Бољевац	7,6	12,8	0,0	0,0	0,0	88,6	2,9	0,1	0,1	4,6	
Зајечар	19,3	8,1	0,1	0,2	1,6	1,9	87,0	2,2	0,0	27,4	
Књажевац	11,9	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	4,2	93,1	8,9	6,5	
Сокобања	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	78,9	4,5	
Остала	5,1	3,6	1,1	17,7	1,2	3,7	1,9	4,1	12,1		

Табела III-9: Дистрибуција радника дневних миграната по општинама рада и становања 2002. године (у %)

Општина/град становања	Радници укупно	Општина/град рада									
		Бор	Кладово	Мајданпек	Неготин	Бољевац	Зајечар	Књажевац	Сокобања	Остала	
Укупно	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Бор	25,5	95,4	0,0	0,2	0,0	2,0	0,3	0,0	0,0	17,5	
Кладово	6,5	0,0	99,3	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	18,4	
Мајданпек	10,0	0,5	0,0	93,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	5,2	
Неготин	11,1	0,0	0,3	0,1	98,0	0,0	0,3	0,0	0,0	15,9	
Бољевац	3,9	2,1	0,0	0,0	0,0	96,0	0,5	0,0	0,0	4,6	
Зајечар	24,1	1,3	0,0	0,1	0,4	0,7	97,8	0,4	0,0	27,4	
Књажевац	12,9	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,7	98,6	2,5	6,5	
Сокобања	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	94,0	4,5	
Остала	1,2	0,6	0,3	5,7	0,3	1,3	0,3	0,8	3,5		

Дневна миграција као инструмент територијалне и функционалне кохезије у региону развијаће се на три нивоа: I ниво су дневни урбани системи Бора и Зајечара, II ниво су дневни миграциони системи Књажевца, Неготина и Кладова, и III ниво су локални миграциони системи Мајданпека, Бољевца и Сокобање. Дневна миграција ће се развијати на релацијама: примарна насеља - центри заједница насеља; центри заједница насеља - општински/градски центри; општински/градски центри - окружни/регионални центри.

До краја временског хоризонта Плана очекује се повећање броја дневних миграната регионалних центара услед јачања њихових регионалних функција. Поред ових миграција, јачањем и диверзификацијом привреде утицаће се на имиграцију становништва специфичног образовања и занимања у регионалне центре, као и центре специфичних функција. Утицајне зоне осталих општинских центара ће се у наредном периоду смањивати (инерција негативних демографских трендова), а потом до краја планског хоризонта стагнирати, али уз интензивирање дневних миграција између центара и насеља периферног прстена.

2.2.3. Интеграција, функционална међузависност и функционално повезивање насељских и просторних система

За постизање унутрашње функционалне, социјалне и просторне кохезије Региона и за његову интеграцију у развојне процесе Србије и Југоисточне Европе неопходно је остваривање следећих начела: полицентричност која је развијена и инструментализована на полазиштима нодалности; хијерархичност у системима и мрежама насеља; комплементарност између урбаних насеља и насеља њиховог ближег и даљег окружења; функционална специјализација мањих и функционална диверзификација већих урбаних центара; интегралност у социо-економском и функционалном смислу; социјална, економска, функционална и еколошка одрживост у мрежама и системима насеља, и функционална кохерентност централних насеља са насељима функционалне међузависности.

На основу анализе свих елемената и фактора који формирају мрежу од 263 насеља Региона са субсистемима, као и фактора

регионалног развоја, неопходно је константно развијати јавно-социјалне и привредне функције насеља, које ће се функционално повезивати и умрежавати на бази комплементарности. Тај процес ће се одвијати у условима привредног раста, просторног развоја, рационалне децентрализације и ублажавања постојеће дисфункционалности која је изражена на више нивоа: на нивоу Региона, на нивоима управних округа (њихових функционалних подручја) и на нивоима свих општина/града појединачно.

Главни кохезиони фактор у региону биће развој просторних и функционалних веза између регионалних центара Бора и Зајечара, те дуж Тимочке развојне осовине. Ови центри јачаће регионалне функције (привредне, јавно-социјалне, развојно-управљачке, информационе, научно-истраживачке, културне и др.). Значајну улогу имаће развој субрегионалних функција Књажеваца, Неготина и Кладова (привредних, јавно-социјалних, развојно-управљачких и културних) и интензивирање развоја функција општинских центара (привредних и јавно-социјалних).

Унутрашња територијална кохезија Региона оствариваће се кроз развој функционалних веза на релацији Бор - Зајечар, стварањем агломерације дуж постојећег инфраструктурног коридора, искоришћавањем потенцијала борског аеродрома, те развојем комплементарних и компатибилних функција оба регионална центара. Унутрашња територијална кохезија функционалног подручја Бора остварује се развојем функционалних веза на релацијама:

1) Бор - општински центри (Мајданпек, Кладово и донекле Неготин);

2) Општински центри - субопштински центри (Мајданпек - Доњи Милановац - Кладово, Бор - Доњи Милановац, Кладово - Брза Паланка - Неготин);

3) Бор - микроразвојни центри на општинском нивоу;

4) Општински центри - центри заједнице насеља;

5) Субопштински центри - центри заједнице насеља.

Унутрашња кохезија функционалног подручја Зајечара се остварује кроз развитак нових и јачање већ формираних веза на релацијама:

1) Зајечар - општински центри у долини Тимока (Књажевац и донекле Неготин);

2) Зајечар - остали општински центри (Бољевац и Сокобања);

3) Зајечар - микроразвојни центри на нивоу града;

4) Општински центри - субопштински центри;

5) Општински центри - центри заједнице насеља;

6) Субопштински центри - центри заједнице насеља.

Спољашње функционалне везе Региона се остварују на релацији:

1) Бор - Жагубица - и даље ка центрима Великог поморавља и Подунавља;

2) Зајечар - Бољевац - Коридор X;

3) Тимочка развојна осовина - Сокобања - Алексинац (Коридор X, Београд - Ниш);

4) Књажевац - Сврљиг - Ниш;

5) Књажевац - Кална - Пирот (Коридор X, Ниш-Софија);

6) Кладово - Турну Северин (Република Румунија, ЕУ);

7) Неготин - Видин и Зајечар - Видин (Република Бугарска, ЕУ).

Повезивање Региона са другим деловима Републике у великој мери ограничава постојање законских оквира за субсидијарност (вертикалну и хоризонталну расподелу компетенција, обавеза и одговорности између нивоа управљања: државе Србије, региона, градова, општина и локалних заједница). Стварање политичких и правних оквира за решавања питања везаних за легислативно-функцијску субсидијарност (привредну, легислативну, планску и сл.) у односима општина/града, окружних/регионалних центара и макрорегионалних центара, је основна претпоставка унутрашње функционалне кохезије Тимочке крајине и његовог повезивања са другим деловима Републике. Функционалне везе треба усмераваати према функционално-урбаном региону Ниша у целини, те према центрима у великоморавској осовини развоја Србије.

У интеррегионалној сарадњи посебан значај имаће функционална специјализација мањих градова и економски развијенијих села (микроразвојни центри), њихових мрежа или агломерација, која ће им помоћи у укључивању у савремене економске процесе, односно омогућити да пронађу своје место у домаћој и међународној расподели рада. У том смислу могуће је функционално умрежавање (формирање кластера): насеља која заснивају свој развој на експлоатацији минералних сировина, са компатибилним

лежиштима и прерађивачким погонима у Србији и окружењу; туристичких подручја Ђердапа (Доњи Милановац-Голубац) и Старе планине (Књажевац-Пирот) са сличним подручјима у Србији; лука и пристаништа на Дунаву са онима низводно, као и на Сави, Тиси и Великој Морави; подручја археолошких локалитета (посебно из римског периода) са сличним локалитетима и подручјима у Србији (Сремска Митровица, Подунавље, долина Велике и Јужне Мораве, Радан планина); бањских места комплементарних функција и услуга; пољопривредних, посебно виноградарских центара Региона са погонима и трговинским предузећима у осталим деловима Републике и др.

У јачању кохезије између функционалних подручја Бора и Зајечара посебну улогу треба да добију насеља тимочке развојне осовине, која имају већ формиране или имају потенцијал за развој попречних веза са насељима источно и западно од осовине: Брза Паланка и Милићево. Ван осовине посебно су значајна насеља Доњи Милановац и Кална. На нивоима функционалних подручја Бора и Зајечара, општина/град које улазе у њихов састав примећује се „модел децентрализоване концентрације“ који одговара принципима одрживог развоја, економичан је у погледу коришћења простора, ресурса, енергије и транспорта. Модел ће се применити децентрализацијом функција рада, развојем дневне миграције и стварањем дневних урбаних система Бора и Зајечара, те субмиграционих система у другим општинама. Моделом усмеравања дневне миграције обезбедиће се задржавање становништва у сеоским насељима и ублажити ефекти поларизације. У циљу рационалне децентрализације функција и задржавања колико-толико повољног размештаја становништва и насеља, посебно у долини Тимока, неопходно је поспешити социоекономску трансформацију сеоских насеља (од чисто аграрних преко аграрно-индустријских до аграрно-услужних) и постепено их урбанизовати. На овај начин обезбедиће се опстанак (а касније и повратак) становништва у сеоска подручја. Најпогоднији инструмент имплементације модела децентрализоване концентрације на локалном нивоу је примена концепта микроразвојних центара. Њихова интеграциона улога испољава се на два начина и то као везе између регионалних центара и њихових функционално-урбаних региона, и везе између општинских центара и руралних окружења.

2.2.4. Очување и трансформација руралних насеља и подручја

Кључно питање будућег равномерног развоја Региона јесте развој сеоских насеља, неговање и промовисање вредности руралних подручја (природне хетерогености, културно-историјског идентитета и др.) уз јачање економске снаге сеоских домаћинстава. Све концепције и планска решења која воде ка развоју села и руралних подручја, усмераваће се на решавање питања популационог развоја, побољшавања услова живљења на селу и промовисања мултифункционалне породичне пољопривреде.

Основне поставке очувања и трансформације руралних насеља и подручја су: валоризација локалних ресурса за производњу квалитетних пољопривредно-прехранбених производа; подизање укупне инфраструктурне опремљености; укрупњавање земљишних парцела; развијање прерађивачких капацитета у селима, посебно микроразвојним нуклеусима, у оквиру постојећег стамбеног ткива, уз поштовање правила изградње и уређења простора и услова заштите животне средине; диверзификација развоја пољопривреде и села у складу са специфичним ресурсним, структурним, техничко-технолошким и социоекономским обележјима; и успостављање партнерства локалних актера из јавног/цивилног сектора при утврђивању и спровођењу локалних стратегија/планава интегралног руралног развоја.

Основне просторно-функционалне јединице су заједнице насеља са микроразвојним центром. Микроразвојни центри су насеља са развијеном јавно-социјалном инфраструктуром и нуклеусима производних делатности и услуга предиспонирани за лоцирање нових индустријских погона, прилагођених савременим технологијама, еколошким стандардима и аутохтоним сировинама. Одговарајуће подршке и стимулације развоју производње базиране на локалним ресурсима и туристичким потенцијалима омогућиће запошљавање и развој допунских, алтернативних или двојних (комплементарних) занимања становништва. Комплементаран развој пољопривреде и осталих делатности водиће успоравању депулације и социјално-економског преображају села. Стога ће се

обнова села и оживљавање сеоске економије темељити на креативној интеграцији савремених производних и потрошачких тенденција, као и економској валоризацији локалног наслеђа, ресурса, културе, традиције и знања.

У развоју и унапређењу руралне инфраструктуре приоритет има опремање микроразвојних центара савременим објектима и услугама јавних служби, саобраћаја, водопривреде, телекомуникација и информатичких технологија. Од посебног значаја биће санација и рехабилитација периурбаних насеља и микроразвојних центара, применом урбаног начина уређења простора, сходно њиховој улози у систему насеља, чиме ће се унапредити идентитет, компактност и конкурентност ових насеља. У условима урбане поларизације и депопулације руралних подручја, те константне економске кризе, постојећи стамбени фонд ће се третирати као један од развојних ресурса насеља. Стимулисаће се и усмераваати стамбена и стамбено-пословна градња у руралним подручјима. Сеоском становништву ће се омогућити квалитетна изградња или реконструкција стамбених и објеката сеоске економије, уз поштовање традиционалних образаца уређења предела, организације и биоклиматске изградње објеката, те увођење савремених технологија грађења (повећање енергетске ефикасности).

2.3. МРЕЖА ЈАВНИХ СЛУЖБИ

Развој јавних служби засниваће се на следећим опредељењима:

1) Полазно опредељење је побољшање просторне доступности и стварање услова за обезбеђење подједнаких шанси коришћења услуга од јавног интереса, чиме се јача друштвена кохезија и одрживост.

2) Јавне службе ће се организовати по принципу комплементарних садржаја чиме се повећава гравитационо подручје корисника установе/услуге (могућност да се услуга користи ван места становања), а тиме и број/концентрација корисника, уз истовремено обезбеђење квалитетног сервисирања. Студентски центар у Бору, ђачки домови у Неготину, Зајечару, Мајданпеку и Књажевцу су примери комплементарних садржаја, као и организовани приватни смештај у селу Подвршка у општини Кладово за децу основношколског узраста из удаљених засека.

3) Форсираће се употреба мобилних услуга (приближавање услуге месту становања – „услуга ка кориснику“), чиме се повећава понуда и побољшава квалитет сервиса у насељима која су дефицитарна у обезбеђивању основних услуга. Мобилне услуге и службе се прилагођавају потребама мањег броја корисника који живе у насељима диспергованог типа и могу да покрију велики спектар услуга у основном образовању, програмима доквалификације и преквалификације, превентивној и примарној здравственој заштити, социјалној заштити, култури и другим областима. Мобилне услуге обухватају возило са одговарајућом уграђеном опремом и мобилне екипе које периодично долазе у насеље. Свако насеље би за потребе обављања ових активности требало да има одговарајући објекат, односно универзални мултифункционални центар (центар јавних услуга) мањег капацитета, за шта се најчешће могу користити постојеће месне заједнице, домови културе и сл., уз неопходну адаптацију, реконструкцију и модернизацију.

Одрживост различитих иницијатива биће далеко већа уколико се потребе за успостављањем мобилних услуга посматрају и дефинишу на регионалном и субрегионалном нивоу, договором више општина/града. Међуопштинским партнерствима и удруживањем ресурса повећава се могућност одрживости и трајности новопостављених услуга.

2.3.1. Правци развоја по секторима

Предшколско васпитање и образовање - Начела једнаких шанси за остваривање образовања упућују на непрекидно повећање обухвата предшколског контингента овим видом образовања и васпитања. Због недовољног капацитета постојећих установа у односу на потребе (Бор, Кладово, Зајечар, Књажевац и Сокобања), као и због очекиваног повећања обухвата деце предшколског узраста, планира се доградња постојећих или изградња нових објеката. Потребни капацитети предшколских установа повећаће се и дугорочним закупом приватних објеката, подстицањем ангажовања приватног сектора и његовим умрежавањем и приступом јавним фондовима. Проширење мреже објеката усмераваће

се на поједина приградска насеља и центре заједнице насеља, а потребни капацитети обезбедиће се коришћењем вишкова простора у основним школама или другим јавним објектима. За сву децу из удаљених подручја увешће се организовани превоз. У систему мобилних служби подржаће се формирање мобилних, путујућих дечијих вртића који једном или два пута недељно раде са децом у сеоским насељима са малим бројем деце. У свим облицима организовања обезбедиће се услови (посебни програми) за укључивање деце са посебним потребама уз обезбеђивање специјализованог превоза. Радно време предшколских установа прилагођаваће се и усклађивати са радним временом и потребама родитеља.

Основно образовање и васпитање - С обзиром да је основни проблем у организовању рада већине школа Региона мали број ученика, у рационализацији мреже могућа решења су: увођење специјализованог ђачког превоза до најближе школе или побољшање квалитета наставе увођењем посебних програма који укључују мобилне наставне тимове, које периодично држе блокове предавања и носе потребну опрему, осмишљеним екскурзијама и програмирањем вишенедељним боравком ученика у другим школама. Повећање доступности образовања за децу од 5-8 разреда, која не живе у насељима на прихватљивој дневној дистанци од матичне или подручне осморазредне школе, оствариће се отварањем интерната при школи или организовањем приватног смештаја (пример Подвршка у општини Кладово). Просторе основних школа активирати за коришћење других компатибилних активности од интереса за унапређење социјалног и културног живота. То је нарочито значајно за мања насеља, као и за подручја у којима недостају простор/објекти за организацију других услуга. Обнова и реконструкција основних школа треба да обезбеди релативно уједначене стандарде и квалитет обавезног основног образовања за све ученике. Треба омогућити прелазак свих основних школа на рад у једној смени, са организованим целодневном односно продуженом наставом/боравком за сву заинтересовану децу. Приоритет има повећање обухвата основним образовањем деце из сиромашних породица, деце са развојним тешкоћама и др.

Средње, више и високо образовање - Основно опредељење је усклађивање образованих програма на нивоу средњег образовања са професионалним квалификацијама потребним за развој Региона и локалне заједнице, укључујући промоцију и подршку развоју одговарајућих струковних школа (средњих и високих). Регионализација и рационализација мреже средњег образовања подразумева умрежавање стручних школа сличних образовних профила, њихову диверзификацију и већу флексибилност за прилагођавање потребама привреде и тржишта рада. Обухват контингента средњошколским образовањем треба повећати са садашњих око 70%, на 80%, а перспективно рачунати на потпуни обухват генерација 14 до 18 година. Том циљу треба прилагодити просторни капацитет објеката средњег образовања, укључујући и подршку оснивању установа које повећавају гравитационо подручје средње школе и факултета (интернати, ђачки и студентски домови, умрежена понуда приватног смештаја, кампус системи организовања средњег и високог образовања и сл.). Подстицаће се отворен и флексибилан систем образовања младих и одраслих (од елементарног до високошколског, иницијалног и континуираног, формалног и неформалног), који омогућава континуално учење и унапређење људских потенцијала и ресурса. Један од могућих модела система финансирања средњег, вишег и високог образовања јесте тзв. „динамички модел“, то јест комбиновани модел постојећег система финансирања и развоја проширених делатности које обухватају комерцијалне програме и пројекте сарадње са привредом. Школе које задовоље регионалне привредне критеријуме и поједини добро опремљени школски центри на које ће се примењивати локални критеријуми, засниваће проширене делатности на програмима за доживотно учење, програму „друга шанса“ (за оне који су напустили образовни систем пре завршетка редовног школовања), програмима стицања нових знања и вештина неопходних за укључивање у процес рада и за развој каријере. Развој стручног образовања подразумева модернизовање опреме и наставних средстава и опремање школа потребним садржајима, као што су специјалне наставне просторије, школске радионице, библиотеке и интернет учионице, трпезарије и ресторани, спортски терени и остале пратеће услуге. У систем средњег и стручног образовања, слично као код вишег и високог образовања, треба увести приватне средње школе специфичних профила и подстицати донаторства за обезбеђивање стипендија.

Објекти вишег и високог образовања данас постоје у Бору и Зајечару, али не треба искључити могућност њиховог организовања и у другим насељима уколико Регион и локалне средине препознају свој интерес и подрже формирање центара вишег и високог образовања и пратећих садржаја, односно могућност формирања Универзитета са више факултета у Бору и Зајечару.

Здравствена заштита - Постојећа мрежа објеката примарне здравствене заштите на подручју Тимочке крајине захтева рехабилитацију, уз проширење капацитета у складу са потребама локалне заједнице и организовање мобилних здравствених тимова, као једног од начина за приближавање појединих врста здравствених услуга становницима у сеоским насељима и ретко насељеним подручјима. Један од начина за повећање доступности примарне здравствене заштите корисницима, нарочито на руралном подручју, јесте организовање мобилних здравствених тимова, интегрисаног пружања услуга здравствене и социјалне заштите и пружање квалитетне прехоспиталне хитне медицинске помоћи. Подизање квалитета и доступности услуга подржаће се увођењем приватне праксе и укључивањем невладиног сектора у систем здравствене заштите, уз субвенционисање и подстицање (мерама пореске политике) програма промоције здравља, превенције и примарне здравствене заштите на руралном подручју за осетљиве (жене, деца и млади), сиромашне и угрожене групе корисника. Унапређење постојећих установа секундарне заштите оствариће се подизањем квалитета услуга. Специјалне болнице у Гамзиграду, Сокобањи и на Озрену ће свој развој базирати на диверзификацији услуга и развоју нових услуга и програма медицинског и здравственог туризма.

Социјална заштита - Неопходна је рехабилитација постојеће мреже центара социјалне заштите, подизањем квалитета објеката и услуга, проширењем капацитета за нове садржаје, унапређењем постојећих и увођењем нових услуга, развојем иновативних програма социјалне заштите и др. Општа оријентација у реформи социјалне заштите је успостављање мреже ванинституционалних облика заштите и развој превентивних и комплементарних програма усмерених на корисника, који доприносе већој заштити и бољем квалитету живота посебно осетљивих друштвених група и појединаца и подржавају живот у заједници. Подстицање форме нестационарних и неинституционализованих облика социјалне заштите има значајне предности у односу на стационарне форме и институционализацију. Овде је важно да се овакве услуге организују на малим гравитационим подручјима од места становања, дакле у локалним заједницама (месна заједница), а подразумева организовање различитих типова дневног боравка за лица којима је потребан одговарајући вид заштите и бриге док су чланови породице на послу, ван места становања и сл. (деца са посебним потребама и развојним сметњама, старији чланови породице и сл.). Ширење различитих облика подршке организацијама цивилног друштва у организовању социјалних услуга је веома важан сегмент. Значајне успехе у активностима организација цивилног друштва у организовању појединих облика социјалне подршке (пројекат сигурна кућа, заштита од насиља у породици, дневни боравци за старе и лица са додатним потребама, кућна нега и сл.) треба подржати, нарочито у обезбеђењу просторних услова (субвенционисане закупнине, и сл.). Повољна могућност је коришћење искуства и стручног кадра постојеће мреже социјалних услуга у њиховом организовању на локалном нивоу, нарочито оних које не захтевају додатне тренинге и обуку. Обнова задужбинарства је у овом домену нарочито значајна. Потребна је подршка централних градских институција у организовању ових активности на локалном нивоу. Дефинисање се минимални стандарди социјалних услуга који ће бити обавезујући за све актере у организовању и пружању социјалних услуга и ефикасан систем супервизије и инспекције, чиме се стварају услови за повећање броја актера у пружању/организовању социјалних услуга и подизања квалитета пружених услуга. У циљу рационализације, поједине услуге (збрињавање самохраних родитеља, привремено збрињавање породица са социјалним потребама и др.) организује се и на међуопштинском нивоу.

Култура - Очување културног идентитета и диверзитета подручја Тимочке крајине оствариће се преко регионалних и локалних програма развоја културе и интегрисањем културно-образовних и других интерсекторских програма. Припрема и остваривање ових програма захтева и рехабилитацију, умрежавање и модернизацију постојећих установа културе, као и активно укључивање

приватног и непрофитног сектора. У том смислу неопходно је увођење нових механизма и организационих форми културне политике и стварање кохерентног система који ће уравниотежити приватне и јавне иницијативе и омогућити интерсекторску сарадњу. Тежиште развоја културе у локалним заједницама је развијање и подстицање модела прилагођених особеностима и потребама локалних заједница. Програми и активности културе ће имати већи степен перцепције уколико буду препознавали специфичне потребе и особености локалних средина, што подразумева организационе форме које ће моћи да приме разноврсне активности (нпр. мултифункционални центри). Децентрализација се неће заснивати само на дифузији садржаја од градских ка руралним зонама, него и на подстицању локалних иницијатива и стимулисању организовања културних активности прилагођених потребама и интересима локалног становништва. Формирањем мултифункционалних центара у сеоским насељима повећава се доступност разним видовима културних активности и програма за све генерације.

Спорт и рекреација - Повећаће се квалитет и опремљеност појединих објеката и спортских терена, претежно у руралном подручју. Потребно је усмеравати инвестиције планиране за спорт и рекреацију на школски спорт. Очекивано повећање целодневне наставе у основним школама, ширење праксе продуженог боравка и прелазак школа на рад у једној смени, створиће услове да школе (основне и средње) постепено постану централне спортско-рекреативне институције у које треба на време улагати, и у којима се могу организовати усклађени програми за ученике и родитеље, и то у партнерству локалне власти, организација цивилног друштва и школских управа. Унапређење услова за рекреацију становништва подржати и формирањем рекреативних и спортско-рекреативних садржаја у центрима месних заједница и мањим садржајима у стамбеним блоковима. Такође, с обзиром на значајне потенцијале природних и културних добара и потенцијале за развој различитих видова туризма, укључити рекреацију и спорт локалне средине у туристичку понуду.

Локалне управе - Повећање доступности јавних власти грађанима обезбедиће се развојем услужних центара локалних управа у општинским/градском центру и развојем мреже услуга управе и мреже објеката месних канцеларија на руралном подручју свих општина/града, а посебно у микроразвојним центрима. Канцеларије за младе формираће се при свим локалним управама, које ће у сарадњи са образовним и културним установама, спортским клубовима и невладиним сектором, организовати активности и програме за квалитетно провођење слободног времена (образовне, спортске, културне, еколошке, хуманитарне, истраживачке, информатичке и др.) и за каријерно вођење и саветовање младих уз подршку стручних тимова.

3. ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИВРЕДЕ (Реферална карта 2.)

У реализацији прогнозираних макроекономских елемената привредног развоја Србије, као и Тимочке крајине, могу се очекивати неизвесности и ризици међу којима су најважнији следећи: Трајање и дубина деловања светске економске и финансијске кризе; Предвиђени прилив страних директних инвестиција (СДИ) праћен неизвесношћу доласка страних инвеститора; Елиминисање великих диспропорција у динамици стопа раста извоза роба и услуга и увоза ради смањења дефицита спољнотрговинског салда са -24,3% у 2008. години на ниво од 5% до 2020. године. На ово ће посебно утицати динамика структурних промена, прилив СДИ и раст конкурентности привреде и простора Србије (и Тимочке крајине), као и друге мере; Неизвесност промена у структури коришћења БДП – неопходност већег значаја инвестиција на рачун пада потрошње, посебно јавне; и Институционално и организационо прилагођавање на разним нивоима као имплементацијски оквир за ефикасну развојну и просторно-планску политику Тимочке крајине.

3.1. ПЛАН УНАПРЕЂЕЊА СТАЊА И РАЗВОЈА ПРИВРЕДЕ

Под претпоставком да ће бити испуњени основни предуслови даљег привредног развоја планског подручја, који се односе на довршавање процеса приватизације и прилагођавање новим тржишним условима привређивања, дефинишу се следећи приоритети развоја (редослед није предложен по важности):

1) Енергетика и водопривреда, пре свега производња електричне енергије из хидроенергетског потенцијала Дунава, потенцијална производња електроенергије из планиране ТЕ-ТО у Зајечару на бази угља из подземне експлоатације и развој малих хидроенергетских потенцијала, што би допринело даљем развоју хидроенергетског и пловидбеног система „Бердап”, те афирмација коришћења обновљивих извора енергије;

2) Даљи развој сектора вађења руда, пре свега модернизација и еко-реструктурирање рударско-металуршког комплекса РТБ „Бор”, као и развој сектора неметала, сектора подземне експлоатације угља и других ресурса; Приоритетна је и санација, рекултивација и ремедијација старих, затворених површинских копова, одлагалишта рударске раскривке, флотацијских јаловишта и приобаља река која су насута наносима пиритне јаловине у циљу заштите животне средине, спречавања ширења загађења, заштите површинских и подземних вода, нове намене простора и побољшања стандарда живљења у насељима у њиховој околини;

3) Туризам, са централним пројектима туристичке регије Стара планина и НП „Бердап”, бањама (Сокобања и Гамзиградска бања), археолошким локалитетом „Лепенски вир” (Мајданпек) и „Феликс-Ромулијана” (Зајечару), на путу римских императора, као и другим потенцијалима;

4) Пољопривреда, заснована на унапређеним традиционалним видовима уз стварање услова за: ефикаснију производњу, формирање микропогона за прераду пољопривредних производа, пласман производа, развој сточарства и млекарства, повећањем просечне величине поседа и брендирањем сточног фонда и производа, удруживањем произвођача и др.;

5) Диверзификовани развој прерађивачког сектора индустрије, заснован на примени савремене технологије, знања, иновација, истраживачко-развојне и маркетиншке активности; подстицај развоја регионалног кластера МСП у сектору прераде метала/бабра, као и у другим гранама и делатностима, развој технолошког парка у Бору и др.;

6) МСП, као основни облик организовања фирми и генератор развоја, конкурентности и запошљавања (приоритетно у производњи и преради пољопривредних производа, туризму, трговини и сектору услуга);

7) Саобраћајне услуге и складишно-логистичке активности, посебно полазећи од геосаобраћајног положаја Тимочке крајине на коридору VII (међународном пловном путу);

8) Даљи развој и диверзификација услуга терцијарног и кварталног сектора, посебно трговине, занатства, пословних услуга, финансијских, информатичких, техничких и других услуга, личних услуга, послова са некретностима и др.;

9) Диверзификовани развој прерађивачког сектора индустрије, заснован на примени савремене технологије, знања, иновација, истраживачко-развојне и маркетиншке активности;

10) Шумарство, лов и друге активности и

11) Разноврсна подршка општина јачању и побољшању локалне пословне климе, привлачењу инвеститора, посебно у обезбеђењу еколошко-просторних и урбанистичких оквира за нова улагања и за активирање и санацију дела постојећих индустријских браунфилд локалитета.

Потребе нових производних капацитета и МСП за локацијама биће реализоване на следећи начин:

1) У оквиру постојећих привредно-индустријских зона и планираних индустријских зона, паркова, бизнис инкубатора, слободних зона, лучко-индустријских, предузетничких зона (у форми гринфилд и браунфилд улагања);

2) обезбеђењем засебних инфраструктурно опремљених локација површине минимум 1-2 ha за смештај погона у општинским центрима, субопштинским центрима, центрима заједнице насеља и другим насељима у којима је испољен интерес за развој МСП;

3) изградњом микро погона у оквиру постојећег стамбеног ткива сеоских насеља, уз поштовање правила изградње и уређења простора и услова заштите животне средине;

4) активирањем и побољшањем инфраструктурне опремљености постојећих локација.

Претпоставке развоја рударства и обојене металургије у борско-мајданпечком подручју заснивају се на: тренду релативно повишених цена бабра на светском тржишту и расту тражње на светском тржишту бабра (просечно 4% годишње); расположивим створеним рударско-прерађивачким, инфраструктурним

капацитетима, кадру и институцијама, природним ресурсима и лежиштима руда бабра, пратећих метала и др.; и додељених концесијама за истраживања и експлоатацију лежишта на Црном Врху и другим подручјима.

3.2. ПЛАН РАЗМЕШТАЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ/ИНДУСТРИЈЕ

Усмеравање размештаја будућих производних погона заснива се на следећим критеријумима: уважавању позитивних трендова у размештају привреде, због уштеда у простору и екстерних економија; територијалне оптимизације производних фактора; друштвене и интерне ефикасности и степена задовољавања потреба и интереса; усаглашавању просторне структуре локационих фактора, тј. конкретних локалних захтева нових погона са условима терена; уважавању трошкова отварања радних места, трошкова заштите животне средине, инфраструктурног опремања земљишта, комуникација и др.; усклађивање развоја привредних активности ради коришћења изграђених фондова, смањења трошкова путовања запослених и експлоатационих трошкова локалитета; критеријуми еко-ефикасности у коришћењу локалитета и природних ресурса у планирању нових производних погона; примена и развој еколошки ефикасних технологија; постепено затварање еколошки ризичних погона или процеса; и критеријуми безбедности окружења и екосистема у случају акцидентата и елементарних непогода.

У просторној структури привреде подручја Региона водећу улогу имаће и даље постојећи привредно-индустријски центри и зоне рударско-енергетско-индустријског комплекса као и постојеће привредно-индустријске и планиране индустријске зоне у урбаним центрима. Основни облици будуће алокације привреде/индустрије до 2020. године јесу:

1) Бор, Зајечар и Књажевац, као регионални (полифункционални) привредно-индустријски центри;

2) Привредно-индустријско-рударско-енергетски центри – општински центри Мајданпек, Кладово, Неготин, и Бољевац;

3) Насеља са нуклеусом производно-прерађивачких активности и иницијалним облицима предузетништва и МСП: у граду Зајечару (Лубница), у општинама - Бор (Злот, Горњане, Заграђе, Брестовац, Оштрељ, Шарбанавац и Метовница-Цаново поље), Књажевац (Минићево), Мајданпек (Мосна), Кладово (Брза Паланка, Сип, Корбово, Љубичевац, Грабовица, Ртково), Сокобања (Читлук), Неготин (Прахово) и Бољевац (Криви Вир).

Полазећи од основних принципа рационалности и ефикасности коришћења ресурса из аспекта коришћења простора, за развој привредних делатности, посебно рударско-енергетско-индустријског сектора и МСП предвиђа се: заузимање нових површина ради експлоатације руде бабра површинским и подземним коповима, као и подземне експлоатације мрког угља, лигнита, неметала, песка и шљунка, и др.; коришћење локација у оквиру постојећих рударско-индустријских зона (Бор, В. Кривељ, Соко, Лубница, и др.); оживљавање и активирање дела индустријских браунфилд локалитета (у складу са релевантним законима – о стечају, имовини, планирању и изградњи, заштити животне средине и др.); активирање нових локалитета и просторних модела смештаја индустрије и МСП и других привредних делатности (индустријска зона/парк, бизнис инкубатор) у оквиру постојећих и планираних привредних и индустријских зона (Бор, Зајечар, Књажевац, Мајданпек, Неготин); и дисперзија производних и услужних капацитета МСП (локационо флексибилних, радно-интензивних грана и услужних делатности) у оквиру мањих предузетничких локалитета или појединачних локација у урбаним насељима и на руралном подручју.

Површина потенцијалних индустријских зона и индустријских паркова на планском подручју износи око 276 ha. У оквиру ових зона у наредном средњерочном периоду предвиђа се запошљавање најмање 2.350-3.300 радника. Просечна површина предложених индустријских зона је 55,1 ha, са просечном густином запослености 12 радника/ha. Укупна оријентациона површина постојећих и планираних мешовитих привредних, индустријских зона, индустријских паркова, бизнис инкубатора на подручју Тимочке крајине износи више од 2.000 ha, без подручја рударских подручја за која су одобрене концесије за истраживања и експлоатацију (Табеле III-10 и III-11).

Табела III-10: Планиране индустријске зоне, индустријски паркови и бизнис инкубатор центри на Планском подручју (према подацима МЕРР, НИП и др.), 2009.

Локација ИЗ и ИП у градовима/ општинама	Назив пројекта	Бизнис инкубатор центар m ²	Површина (ha)	Очекивани број запослених
Бор	Индустријска зона уз пут I реда бр.4 Бор-Зајечар	700, у реализацији	32,61+16	1.700
Зајечар	Уређивање индустријске зоне	-	5,0	50-250
Зајечар	„Бизнис инкубатор центар Зајечар“	око 1.300, у реализацији	-	-
Књажевац	Индустријска зона	1.000, реализован	23,21	50-550
Мајданпек	Индустријска зона	у реализацији, бивши погон „Електроника“	181,95	500
Неготин	Индустријски парк Радујевачки пут	-	17,0	50-300
Бољевац	-	планиран	2	-
Кладово	-	1.300, реализован	-	-
Планско подручје	-	-	275,77	2.350-3.300
Србија укупно	-	-	5.231,13	20.385-47.180

Табела III-11: Планиране веће привредно-индустријске зоне на подручју Плана (без експлоатационих поља за која су одобрене концесије)

Општ./град	Зоне/локалитети	П, (у ha)	Политике локације
Бор	Рударско-металуршка зона у ивичном делу града Бора	527,5	Развој постојећих крупних рударско-металуршких и прерађивачких капацитета уз даљу модернизацију, интензивирање и специјализацију производног програма (тзв. brownfield локалитет који захтева санацију, рекултивацију простора, пренамену дела комплекса, итд.) Активна политика заштите животне средине и примена BAT и BREF технологија и стандарда одрживости, екоменадмента и сл. Повећање енергетске ефикасности Уређење простора и опремање недостајућом инфраструктуром Перспективно формирање регионалног кластера прераде бакра и разних производа Потенцијално формирање заштитног зеленог појаса у контактної зони града Бора
	Рударско-производна зона „Велики Кривељ“	741,5	Развој постојећих капацитета уз даљу модернизацију и специјализацију производног програма Активна политика заштите животне средине
	Бор - привредно-индустријска зона уз слатински пут	53,5	Додатно инфраструктурно опремање простора (пут, водовод, канализација, електроенергетска мрежа, асфалтирање приступа теретној железничкој станици, и др.) Развој МСП Претежно производно-пословне намене, „мала привреда“ и сервис Активирање бизнис инкубатор центра за МСП Спровођење мера заштите животне средине
	Бор - Привредна зона уз пут I реда бр. 4 Бор-Зајечар	90,16	Развој постојећих и нових индустријских капацитета Развој складишта, стоваришта, пословне намене Развој МСП Изградња недостајуће инфраструктуре Заштита животне средине
	Привредна зона на III km	20,24	Задржавање мешовитих намена зоне Развој МСП и пословних намена Уређење локација Заштита животне средине Опремање адекватним железничким колосеком, рампом за претовар, контејнерски транспорт и сл. Ограничења за ширење локација
	Привредна зона у центру Бора	10,84	Постојећи производни, пословни, услужни и други капацитети Ограничења у ширењу локација Стамбени и централни урбани садржаји
	Више појединачних рударских и индустријских локалитета (Бела Река, Заграђе, Цаново поље)	136,5	Рударски локалитети за експлоатацију неметала (пешчара, камена и др.) Смештај разних сервисних служби РТБ Бор Уређење и опремање недостајућом инфраструктуром Заштита животне средине
	Мали локалитети- села Горњане, Злот, Брестовац, Оштрел, Шарбановац и Метовница-Цаново поље	1	Развој МСП у области прераде пољопривредних производа
Зајечар	Индустријска зона	5	Уређење зоне и Развој МСП
	Лубница	?	Развој постојећих рударских капацитета на локацији
Књажевац	Индустријска зона	23,21	Развој МСП, оживљавање дела постојећих индустријских браунфилд локација
	Бизнис инкубатор центар	-	Развој МСП кроз подстицај предузетништва
Мајданпек	Привредно- туристичка зона у насељу Минићево	-	Развој МСП Инфраструктурно опремање недостајућим инсталацијама Изградња смештајних и услужних капацитета
	Индустријска зона	181,5	Развој МСП Комплетирање комуналне инфраструктуре зоне
	Мајданпек - Рударско-металуршка зона	-	Развој постојећих крупних рударско-металуршких и прерађивачких капацитета уз даљу модернизацију, интензивирање и специјализацију програма Активна политика заштите животне средине и примена стандарда одрживости, екоменадмента и сл.
	Индустријска зона у Мосни	5,0	Уређење простора и опремање недостајућом инфраструктуром Модернизација и диверзификација производње, уређење и комунално опремање локалитета зоне

Општ./град	Зоне/локалитети	П, (у ha)	Политике локације
Кладово	Индустријско-привредна зона Кладово	62	Интензивирање регионалне функције зоне и различитих модалитета трансграничне сарадње задржавање диверзификоване структуре производних активности Просторно ширења зоне је знатно лимитирано Изградња слободне зоне и робно-транспортног терминала Додатно опремање теретног пристаништа у акваторији бродоградилшта Просторно ограничени развој складишних, претоварно-транспортних, индустријских капацитета
	Брза Паланка	3	Модернизација и опремање пристаништа одговарајућом опремом за претовар, рационално коришћење земљишта, повећавање слободне зоне са слободном зоном у Прахову Покретање и консолидација постојеће производње Подстицај развоја предузетништва и МСП Проширење постојеће локације за смештај малих погона прехранбеног сектора Комунално опремање локација
	Насеља Корбово, Љубичевац, Ртково и Грабовица	1-2,0	Проширење постојеће локације за смештај малих погона прехранбеног сектора Комунално опремање локација
Неготин	Индустријски парк Радујевачки пут	17	Планирана изградња недостајуће инфраструктуре (индустријски колосек, терминал за утовар-истовар, воде, главни колектор, део саобраћајница)
	Прахово	-	Развој и модернизација пристаништа, претоварно-транспортних, логистичко-складишних, капацитета хемијске индустрије, и др. Развој МСП у слободној зони Опремање зоне недостајућом инфраструктуром
Сокобања	Сокобања	-	Развој МСП Уређење јавних простора и зелених површина Инфраструктурно опремање туристичко-привредне зоне града и других бањских туристичких локалитета у општини
	Читлук	-	Развој постојећих рударских локалитета
Бољевац	Бизнис инкубатор центар	-	Развој МСП
	Привредно-индустријска зона Боговина	2	Инфраструктурно опремање локалитета недостајућим инсталацијама Изградња нових погона уз понуду локација под повољним условима Развој постојећих рударских локалитета
Укупно		>2000,0	Смештај производних погона, пословних и услужних капацитета и МСП

4. РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА (Реферална карта 3.)

4.1. КОНЦЕПЦИЈА РАЗВОЈА ТУРИЗМА

Туристичка понуда Зајечарског и Борског округа засниваће се на: географско-саобраћајном положају, са атрактивним природним и створеним ресурсима (првенствено највреднијим деловима дестинација Доње Подунавље и Стара планина, културно историјским знаменитостима-археолошким локалитетима, рурално-урбаном долини Тимока) који предодређују коришћење овог простора за научити, планински, културни, језерски, бањско-здравствени, стационарни, излетнички, транзитни и друге видове туризма интернационалног и националног нивоа; атрактивним програмима за финансирање; организованом и интегрисаном туристичком производу, уз сарадњу са комплементарним секторима и корелацију са програмима заштите природе, животне средине и културног наслеђа и одговарајућим развојним политикама Републике.

Основна опредељења дугорочног концепта развоја туризма и рекреације су:

1) туризам ће бити основа развоја оних простора, који располажу атрактивним мотивима за туристичку и рекреативну тражњу првенствено клијентеле из Ниша, Београда и градова Војводине (те других већих и ближих градова из регионалног окружења) и иностранства, а делом и са подручја Плана; или као као алтернативна делатност на другим просторима (под режимима заштите, сеоским подручјима и сл.) и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју;

2) према природним и створеним потенцијалима, развој туризма и рекреације засниваће се на интегрисаној целогодишњој туристичко-рекреативној понуди Дунава, Старе планине и других планина, језера, културно историјских знаменитости (Felix Romuliana, Лепенски вир и др.), бања, градова, села, пимница, ловишта и др., којима ће уједно бити обухваћене и све значајне вредности подручја;

3) туризам ће активирати развој комплементарних активности и структура (села, пољопривреде, мале привреде, јавних служби и објеката, инфраструктуре и др.), подржати и унапредити заштиту и културолошку презентацију природе, природних и културних вредности, као темељних ресурса и услова укупног; здравственог, еко, етно и других видова туризма, производње екохране и сл.; развој сеоског туризма одвијаће се у оквиру туристичких рејона, односно првенствено у ближем контакту са Дунавом и

Старом планином, осталим планинама (Кучају, Хомољским планинама, Ртњу, Тупижници и др.), туристичким центрима, местима, бањама и садржајима понуде у простору и засниваће се на физичком и функционалном повезивању материјалне основе туристичке понуде рејона са селом;

4) постојећа туристичка понуда биће техничко-технолошки и организационо унапређена и функционално заокружена, посебно у погледу уређења, опремања и коришћења садржаја понуде у простору; развијаће се атрактивни и профитабилни програми постојеће и нове туристичке понуде за привлачење домаћег и иностраног капитала.

Према природним и створеним туристичким ресурсима планског подручја и критеријумима тражње ширег круга туристичке и рекреативне клијентеле, понуда туристичког подручја засниваће се на следећим доминантним видовима туризма:

1) туризму, спорту и рекреацији на Дунаву са разноврсном целогодишњом понудом на Ђердапском језеру-НП „Ђердап“ (одмори, наутика, кружне туре, риболов, лов, места са уређеним обалама, панорамски путеви/погледи Ђердапском магистралом, Доњи Милановац-Мајданпек, Доњи Милановац-Велики Штрбац и др., манифестације на Дунаву и др.), и првенствено летњом понудом на другим водоакмулацијама (Борско језеро, Грлиште и др.) и рекама, уз културни, планински, сеоски и друге специјализоване видове туризма;

2) планинском туризму и рекреацији - на Старој планини са разноврсном целогодишњом понудом како у зимској сезони (алпско, турно и нордијско скијање, сноу-борд и др.), тако и у летњој сезони (планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам, летење змајем и параглајдером, бас-сафари и др.) уз сеоски, ловни и еколошки туризам; и другим планинским секторима (Кучајске планине, Дели Јован, Мироч, Хомољске планине, Озрен, Ртањ, Девица) са богатом и разноврсном туристичком понудом првенствено у летњој и делом и зимској сезони, уз културни, сеоски, ловни, еколошки и друге специјализоване видове туризма;

3) културном туризму, првенствено у оквиру понуде староримског наслеђа на потезу Ниш-Равна-Гамзиград-Кладово-Виминицијум, средњовековних тврђава, споменика културе, етно-вредности традиционалних села (кружне туре и др.), уз функционалну интеграцију туристичке понуде окружења;

4) бањском туризму - са целогодишњом понудом у здравственој рехабилитацији (балнеолошка и климатска), здравственој, општој и спортској рекреацији на тлу и води, на бази минералних и термоминералних вода и климатизма (Сокобање, Гамзиградске бање, Брестовачке бање, Ртошке бање и др.), уз планински, културни, сеоски, еколошки и друге видове туризма;

5) сеоски туризам - са целогодишњом понудом, уз планински, еко и етно-туризам, ловни туризам, производњу еко-хране и етно-занатских производа, европски пешачки пут Е-4 и панорамске путеве/Доњи Милановац-Неготин, Неготин-Мокрање-Рајац-Тамнић, Кална-Црни Врх-Бабин Зуб, и др., у ближој гравитацији туристичких и рекреативних комплекса, винских путева Неготинског-Крајинског и Књажевачког виногорја (вински ризорти), центара и места комерцијалне и понуде других облика туризма;

6) туризам специјалних интересовања (спелеологија/авантуристичке туре, истраживачке туре, обилазак прерасти, бициклизам, пешачки и панорамски путеви и др.) уз функционалну интеграцију са другим видовима туризма;

7) градском туризму - Зајечара, Кладова, Сокобање са иницијацијом градског туризма у осталим општинским центрима и насељима (Доњи Милановац), уз целогодишњу понуду (са акцентом на летњу сезону) у рекреацији, манифестационом и пословном туризму и др., уз функционалну интеграцију туристичке понуде градова и окружења;

8) транзитном туризму - првенствено на Дунаву као међународном пловном путу-коридору VII, сегментима неколико путева I реда Е-761 и Е-771, односно путева I реда (бр. 25.1, 25, 24 и 5), сегменту бицикличког коридора Eurovelo 6 (трасама постојећих државних путева I и II реда), сегменту европског пешачког пута Е-4, као и коридору панорамског туристичког пута у НП Ђердап, уз функционалну интеграцију туристичке понуде окружења.

4.2. ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА

Туристички простор планског подручја обухвата делове туристичких кластера „Југоисточна Србија“ и „Београд“ са туристичким дестинацијама „Доње Подунавље“ (са Дунавом као главним транзитно пловним и наутничким коридором кроз Србију, Националним парком, Ђердапском клисуром и језером, хидроелектраном „Ђердап I“, Кладовом, Доњим Милановцем, Мајданпеком, Лепенским виром, римским споменицима и др.), „Стара планина“ (са водећим активностима алпског скијања и других зимских спортова као и летње рекреације) и Кучајске планине (део Јужног Кучаја са водећим активностима летње рекреације (еколошке, ловне, сеоске и др.). Овом туристичком подручју припадају и други садржаји понуде у простору на планинама Ртањ, Озрен, Девица, Дели Јован, водоакумулацијама Бован, Грлишко језеро и Борско језеро, археолошком налазишту „Felix Romulianom“, Неготинском виногорју (пимницама), у граду Зајечару, општинским центрима и другим насељима објектима и природним и културним вредностима, Сокобањи и Гамзиградској бањи, ловиштима, пећинама, деловима коридора путних праваца Е-761 и Е-771 и др.

На планском подручју ће се развијати деоница речног пловног система Дунава међународног ранга, као најзначајнији простор за туризам на водама у Србији, као и неколико деоница друмских транзитних туристичких праваца Е-761 (деоница Параћин-Зајечар-бугарска граница), Е-771 (деоница румунска граница-Кладово-Неготин-Ниш) и државних путева који имају посебну улогу у повезивању и опслуживању територије (коридор пута I реда бр. 25.1-Ђердапска магистрала, коридори путева II реда Р-106а деоница Салаш-Брусник-Неготин, бр. 243 Кална-планирани гранични прелаз са Републиком Бугарском-Свети Никола, бр. 247-а Минићево-гранични прелаз са Републиком Бугарском-планирани гранични прелаз „Кадибогаз“), као и више деоница општинских-планираних државних (ка прилазима туристичким центрима, насељима на подручју Старе планине, Дунава и Неготинског виногорја-пимница).

Зајечар и Књажевац су утврђени за градске туристичке центре у функцији развоја туристичке дестинације/регије Стара планина, док су Доњи Милановац и Кладово утврђени за градске, односно наутничко-туристичке центре у функцији развоја туристичке дестинације/регије Доње Подунавље. Сокобања је утврђена за бањско туристичко место националног, а перспективно међународног значаја, а Гамзиградска бања за бањско туристичко место националног значаја. Остала бањска места (Ргошка бања, Брстовачка бања и др.) су регионалног значаја.

Планско одређење је да се делови туристичких дестинација/регија Стара планина и Ђердап, као и други туристички простори, плански организују преко туристичких субрегија, односно туристичких рејона у којима се може формирати интегрална туристичка понуда (до доношења акта о утврђивању туристичке регије

у складу са Законом о туризму). Глобални зонинг релевантног дела територије Зајечарског и Борског округа плански је диференциран на туристичке рејоне, са целивитим и међусобно интегрисаним комплексима туристичке понуде, и плански рангиран на туристичка места²⁵ (до доношења акта о одређивању-разврставању туристичких места у категорије од I до IV, у складу са Законом о туризму), и то:

1) Књажевачко-Сокобањски рејон (са планинама, бањама и језером). Рејон представља средишњи део туристичке дестинације/регије Стара планина, која у Зајечарском округу захвата делове општина Књажевац и Сокобања. Рејон обухвата најквалитетнији сектор Старе планине (са северозападним падинама повјарца Миоџур-Тупанар-Жаркова Чука-Бабин Зуб-Болвен) са Књажевцем, Сокобањом и другим насељима, објектима и вредностима као и део Бованског језера. Књажевац ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке ресурсе и вредности као што су Парк природе Стара планина, Ргошка бања, спортско-рекреативни центар Бањица, археолошки локалитети (Timasum minus, Бараница, Дубрава, Габровница и др.), етно село Равна (у оквиру ког се налази и музеј вина), сакрални објекти (Манастир Свете Тројице-XIV век, између насеља Доња Каменица и Горња Каменица, Црква Свете Богородице у Доњој Каменици, црква Светог Ђорђа у Књажевцу и др.), излетиште Бараница и др. Главна туристичка понуда рејона у погледу планинског туризма, започета на Старој планини (туристички ризорт „Јабучко равниште“ и туристичко насеље Бабин Зуб-Коњарник) развијаће се у планинској зони и подпланинској зони, и уз интеграцију са бројним туристичким ресурсима и природним и културним вредностима у непосредном окружењу. Планинску зону представљаће виши планински појас са доминантном, планинском понудом у простору и новим туристичким смештајем у непосредном контакту са том понудом (туристички ризорт „Јабучко равниште“ и туристички центар „Голема река“ уз наставак активирања алпског скијалишта). Подпланинску зону чиниће ниже подножје планине и његово шире окружење, са брдским и низијским садржајима понуде у простору (градска излетишта и др.) и смештајем у сеоским насељима и Књажевцу. Доминантни вид туризма биће стационарни и излетнички планински туризам, са целогодишњим коришћењем капацитета понуде (у зимском периоду алпско скијање и активности осталих зимских спортова, и у летњем периоду бројни видови спортско-рекреативног туризма на планинским локалитетима и излетничким и планинарским итинерерима. Сокобања, са Бањом Јошаницом, планинама (Озреном, Девицом и др.) језерима (Бованским и Врманским језером), археолошким локалитетима (средњовековни град тврђава Соко-град, Врмански град, неолитско насеље Требић и др.), сакралним објектима (Црква Св. Преображења Господњег у центру Бање, Манастир Јерменчић на Озрену, Црква Успења Св. Богородице у Јошаници и др.), излетиштем Лептерија, спортско-рекреативном инфраструктуром (3 фудбалска и кошаркашка терена, 6 игралишта за мале спортове, 3 затворена базена, 6 тениских терена, 2 стрелане, куглана, стазе здравља, полигони за екстремне спортове - параглајдинг са Ртња, „free climbing-a“ на стенама Соко-града, „mountain biking-a“ и др.), развијаће се као комплекс туристичких активности. Туристичка понуда рејона биће комплетирана: реновирањем и изградњом смештајних капацитета, комуналне опреме и јавних садржаја; реализацијом садржаја понуде у простору и нове туристичко-рекреативне инфраструктуре; бољом интеграцијом туристичких ресурса са природним и културним вредностима окружења; развојем путне мреже (остварењем квалитетнијег саобраћајног приступа из правца коридора аутопута Е-75 и унапређењем путева II реда и општинских саобраћајница). Књажевачко-Сокобањски рејон са структурно различитим и атрактивним активностима планинског, бањског, здравственог, одморно-рекреативног, градског (манифестационог, пословног и конгресног), културолошког (културно историјског; етнолошког), еколошког, сеоског, ловног, туризма на воденим површинама, викенд-излетничког и других видова туризма, представљаће језгро туристичке понуде дестинације.

Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима:

(1) туристички комплекс Стара планина-север (КЊ1);

(2) туристички комплекс општински центар Књажевац са непосредном околином (КЊ2) и

²⁵ туристички ризорт, туристички центар, туристичко насеље, туристички пункт и др.

13. јул 2011.

Гласник

(3) туристички комплекс општински центар Сокобања-бањско место Сокобања (са непосредном околином)-водоакмулација Бован (КНБ2).

2) Зајечарско-Бољевачки рејон (са археолошким налазиштима, бањама и планинама). Рејон представља крајњи северни део туристичке дестинације/регије Стара планина и југоисточни део туристичке дестинације/регије Кучајске планине, који у Зајечарском округу захватају делове општина Зајечар и Бољевац. Рејон обухвата град Зајечар, општински центар Бољевац, археолошко налазиште Felix Romuliana, Гамзиградску бању, Грлишко језеро, део Старе планине, Ртња и Тупижнице и друге природне и културне вредности, насеља и објекте. Зајечар са градском туристичком понудом (парк-шума Краљевица, са градским спортско-рекреативним комплексом-спортским теренима, базенима, трим стазама, хиподромом и скијалиштем са вештачким снегом и жичаром-висинске разлике 96 m и дужине 650 m, Народни музеј у Зајечару, Музеј здравства, задужбина Николе Пашића, Радул-бегов конак, црква Пресвете Богородице, манифестацијама-Гитарџијада, и другим садржајима у функцији туризма) представља важно место туристичке понуде дестинација/регија. Зајечар ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке ресурсе и вредности, као што су Грлишко језеро (са природним вредностима Леновачке пећине, Леновачког врела, Ласовачке пећине и културних извора), Рготско језеро, река Тимок, Подтупижнички крај, Стара планина, непокретна културна добра (манастир Суводол посвећен рођењу Богородице - једна од најстаријих задужбина у Србији која се везује за Кнеза Лазара, Грлишки манастир-посвећен апостолима Петру и Павлу, и др.). Археолошко налазиште Felix Romuliana и Гамзиградска бања, који представљају афирмисане мотиве тражње, развијаће се као специјализован комплекс туристичких и рекреативних активности које ће бити усклађене са њиховим основним функцијама (културолошким и балнеолошким). Насеља у непосредној близини (Гамзиград и Звездан) биће организована као традиционална сеоско-туристичка насеља у функцији археолошког налазишта Ромулијана, сеоског туризма, Гамзиградске Бање и „аква-зоне“ у долини Црног Тимока, односно нових туристичких садржаја. У близини постоје још две локације извора квалитетне термоминералне воде у Николичеву (КО Николичеву, општина Зајечар) и у Шарбановцу (КО Шарбановац, општина Бор) који би могли, уз одговарајуће уређење, да се укључе у понуду Гамзиградске Бање. Услов развоја комплекса је комплетирање културолошке, здравствене и спортско-рекреативне и друге понуде, смештајних капацитета, остваривања боље заштите и коришћења термоминералних извора у кориту Црног Тимока, квалитетнијег саобраћајног приступа уз боље интегрисање са Зајечаром као организационим језгром туристичке понуде. Бољевац ће се развијати као комплекс туристичких активности са планином Ртањ, гребеном планине Самањак, јужним обронцима Кучајских планина, потенцијалима за ловни, еколошки, сеоски и транзитни туризам, излетничку рекреацију, спелеолошким објектима (Боговинско пећином, прерастима у долини Вратњанске реке и др.), манастирима (Лапушња, Лозица и Крепичевац), извориштем Црног Тимока токовима Радованске реке и Ваља Саке, и другим туристичким вредностима. Туристичка понуда биће комплетирана изградњом водоакмулације Боговина (за рекреативно коришћење и акваспортове), малог алпског скијалишта (на северо-источној падини Ртња јужно од истоименог насеља), реновирањем и изградњом смештајних капацитета (у постојећим насељима-Мали Извор, Јабланица, Луково, Криви Вир и Ртањ; новим садржајима поред језера-апартманско-викенд насеље, камп, прихватни пункт излетника, спортски комплекс; мотел „Ртањ“ у коридору пута Е-761 и др.), комуналне опреме и јавних садржаја, реализацијом садржаја спортско-рекреативне понуде у простору (за различите видове еколошког туризма, лов, излетничко-планинарске стазе, риболовне стазе и др.), развојем путне мреже. Развој и уређење рекреативно-туристичког простора Бољевца, одвијаће се у оквиру следећих туристичких целина: средишњег долиноског комплекса интензивнијег коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички, стационарни и транзитни туризам, викенд и камп смештај), јужног планинског комплекса умереног коришћења (за излетничку рекреацију, излетнички стационарни и делом транзитни туризам) и северни планински туристички комплекс екстензивног коришћења (за лов, планинарење и делом спортски риболов, уз различите видове еколошког туризма). Зајечарско-Бољевачки рејон

са комплексима активности бањског, културолошког, планинског, рекреативног, градског, еколошког, сеоског, ловног, туризма на воденим површинама и других видова туризма, положајем на транзитном туристичком коридору Е-761 (деоница Параћин-Зајечар) уз релативно брзу могућност прикључка на транзитни туристички коридор аутопута Е-75 (петља „Параћин“), представљаће значајни сегмент туристичке понуде.

Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима:

(1) туристички комплекс градског центра Зајечар са рекреативним потенцијалима рејона - водоакмулација Грлиште-Тупижница (север) и др. (ЗАБ1);

(2) туристички комплекс Гамзиградска бања-археолошко налазиште Felix Romuliana (ЗАБ2) и

(3) туристички комплекс општински центар Бољевац-Ртањ (север)-водоакмулација Боговина (ЗАБ3).

3) Кладовско-Мајданпечки рејон (са Дунавом, НП „Ђердап“ и брдско-планинском зоном). Рејон представља централни део туристичке дестинације/регије „Доње Подунавље“ и северни део туристичке дестинације/регије Кучајске планине које у Борском округу захватају општине Кладово и Мајданпек. Рејон обухвата сектор дунавског приобаља (Лепенски Вир-Брза Паланка), део Ђердапског језера/„НП Ђердап“, брдско-планинске секторе (Мироч, Северни Кучај са врхом Старица Лишковац, Велики Гребен-запад, Хомолске планине-север, и Мали Криш-север), Кладово (градски туристички центар), Доњи Милановац (научничко-туристички центар), општински центар Мајданпек, археолошка налазишта, и друге природне и културне вредности, насеља и објекте. Туристички ресурси на подручју Кладова већином су сконцентрисани у зони Дунавског приобаља и обухватају: Дунав, део НП „Ђердап“ и Ђердапске клисуре (део кањона-кисуре Великог и Малог казана, Оршавску котлину и Сипску клисуру), археолошке локалитете (Трајанова табла, Diana-Zaves, Трајанов мост, Egeta, Ртково, Фетислам, Fort-Elizabetin и др.), хидроелектране, Текију (рибарско село са пристаном, манифестацијом „Златна бућка“), Кладово (са старим градским језгром, Археолошким музејом Ђердапа, Црквом св. Ђорђа стационарним капацитетима, уређеном плажом и спортско-рекреативним објектима, манифестацијама, јавним и другим садржајима у функцији туризма), Брзу Паланку (са етнокомплексом), Кладовске ритове (Турски, Црквени и Маловрбачки), део бициклистичке трасе „Eurovelo 6“ (у коридору путева првог и другог реда на правцу Ђердап-Кладово-Неготин, односно општинским путевима кроз меандар Дунава преко села Мала и Велика Врбица, Корбово, Ртково и Вајуга) и др. Унутрашњост општине Кладово са брдско-планинским залеђем обухвата сеоску-етно зону (Подвршка, Петрово село, Манастирица, Река и др.), очуване природне и културне баштине (Манастир св. Тројице у селу Манастирица), са потенцијалима за ловни и еколошки туризам, излетничку рекреацију, и другим туристичким вредностима, која ће се развијати као комплекс туристичких активности. Туристички ресурси на подручју општине Мајданпек углавном се налазе у зони Дунавског приобаља и обухватају: Дунав, део НП Ђердап и Ђердапске клисуре (Госпођин вир, Доњомилановачку котлину, почетак кањона-кисуре Великог казана), археолошки локалитет Лепенски вир, Милошева Кула, Доњи Милановац (са пристаништем, туристичко-рекреативном инфраструктуром, локалним излетништвама језеро Балта Алташонт и Козански поток, и потенцијалима за одморишни, рекреативни, научички и друге видове туризма), Поречки залив (потенцијални научничко-туристички центар са Марином), панорамске путеве (постојећи пут на релацији Доњи Милановац, преко Омана-Мајданпек и Доњи Милановац-видиковац на Великом Штрпцу и потенцијални пут на релацији Шомрда-Велико Штрпце), мрежу шетних стаза на подручју НП „Ђердап“ (осам стаза дужине око 60 km, од локалитета Лепенски вир до уласка у клисуру Велики Казан) део бициклистичке трасе „Eurovelo 6“ (у коридору Ђердапске магистрале), риболовно подручје на акваторији Дунава и др. Залеђе општине са Мајданпекком обухвата брдско-планинску и сеоску-етно амбијеталну зону, са потенцијалима за сеоски, ловни и еколошки туризам, излетничку рекреацију и др., која ће се развијати као комплекс туристичких активности. Мајданпек ће у свом окружењу, поред понуде Дунавског приобаља, интегрисати и друге значајне туристичке ресурсе и вредности као што су језеро Велики Затон, ски стадион Рајково (са две ски-стазе дужине 2,2 km и ски лифтом са висинском разликом

200 m), спелеолошки објекти (Рајкова пећина, Понорска пећина, Изворска пећина, Дубочка пећина, пећина Градашница, велики број вртача, увала и јама, прераст код Рудне Главе, и др.), клисуре Малог и Великог Пека и њихових притока, Бигрена акумулација Бели Изворац, ловишта и др. Туристичка понуда рејона биће комплетирана реализацијом садржаја туристичко-рекреативне понуде у простору (посебно у: приобаљу Дунава-уређењем марина, пристана плажа, кампова, односно НП „Ђердап“ -шетне стазе, видиковци и др.), уређењем археолошких локалитета, реновирањем и изградњом смештајних капацитета и др. Лоциран уз главни транзитни пловни и наутички коридор Дунав и Ђердапску магистралу, са комплексима активности наутичког, речног, културног, рекреативног, ловног и риболовног, еколошког и других видова туризма овај рејон представља један од најзначајнијих сегмената туристичке понуде на подручју Просторног плана.

Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима:

(1) туристички комплекс наутичко-туристички центар Доњи Милановац-сектор дунавског приобаља (Лепенски Вир-Поречки залив-Велики Штрбац) са Ђердапским језером/НП „Ђердап“ (КЛМ1);

(2) туристичко-рекреативни комплекс општински центар Мајданпек са непосредном околином (водоакумулација Велики Затон-Рајково-Веља прераст, ловишта и др.) (КЛМ2);

(3) туристички комплекс градског центра Кладово-сектор дунавског приобаља (Трајанова табла-Текија-ХЕ „Ђердап 1“ -М. Врбика) са Ђердапским језером/„НП Ђердап“ и другим потенцијалима (КЛМ3);

(4) рекреативни комплекс Кључа-сектор дунавског приобаља (М. Врбика-Брза Паланка) са еколошко/етно брдско планинском зоном (КЛМ4).

4) Борски рејон (са бањама, језером и планинама). Рејон представља југоисточни део туристичке дестинације/регије Кучајске планине и обухвата планинске секторе Црни врх и Стол, Борско језеро, Брестовачку бању, Дубашницу, спелеолошке објекте (Лазарева пећина, Верњикица, Волена, Мандина и Хајдучица, које се једним именом називају Злота пећина), туристичко место-општински центар Бор са аеродромом и другим насељима, објектима и природним и културним вредностима. Главни туристички мотиви рејона везани су за Брестовачку бању, Борско језеро и туристички центар „Јелен“ на Црном врху који ће се развијати као специјализован комплекс туристичких активности, уз услов даље развоја и интегрисања туристичке понуде са Бором. Брестовачка Бања са потенцијалима за стационарни бањски туризам и излетнички туризам на мотивима лечења, рекреације, природних вредности и културне баштине (са ресурсима и вредностима које треба организацијом и интензивније валоризовати) комплетираће се изградњом балнеолошких, рекреативних и смештајних садржаја сходно капацитету ресурса и простора. Борско језеро са потенцијалима за стационарни одморишни, дејчи/омладински и спортски туризам и излетнички туризам на мотивима рекреације, спорта и природних вредности (са уређеном обалом, спортско-рекреативним садржајима) комплетираће садржаје понуде, уз услов да се у коришћењу вода језера приоритет да туризму, односно изнађе компромис у коришћењу вода за технолошке потребе РТБ „Бор“. Туристички центар „Јелен“ на Црном врху са потенцијалима за стационарни одморишни и излетнички спортски туризам комплетираће се реализацијом ексклузивног туристичког смештаја, спортског блока, алпског и нордијског скијашишта. Бор са градском туристичком понудом (Музеј рударства и металургије, панорамско разгледање површинског копа Бор, спортско рекреативне активности на теренима и базенима спортског центра Бор, ваздухопловна такмичења, картинг и моторке на писти аеродрома Бор и др.) и туристичком понудом окружења представља значајан сегмент туристичке понуде регије. Бор ће у свом непосредном окружењу интегрисати бројне туристичке ресурсе и вредности организоване у оквиру излетничке еко-понуде кањона Лазарева реке и Злотских пећина (уређене за посете Лазарева пећина и Верњикица), понуде ловишта Дубашнице, Кучајских шума и др., планинарске-алпинистичке-скијашке понуде Стола, као и понуде сеоског туризма (насеља Злот, Горњане, Лука, Бучје, Метовница и Шарбановац-са квалитетним термоминералним водама). У Горњану се планира изградња еко села, а у окружењу Злота на Дубашници

еко-етно бачија. Услов развоја туристичке понуде је реализација садржаја понуде у простору, комплетирање комуналне опреме и јавних садржаја, изградња смештајних капацитета, интегрисање туризма и комплементарних активности, као и остваривање квалитетнијег саобраћајног повезивања са транзитним туристичким коридором аутопута Е-75 (петља „Марковац“ и планирана деоница М-4). Треба сачувати и обновити постојећу трасу црновршке пруге као пешачку/бициклическу стазу за туристичко коришћење, а потенцијално и обнову пруге за повезивање Бора са туристичким простором Борског језера и Црног врха. Туристичке потенцијале од значаја за град и општину треба валоризовати и у окружењу општине Жагубица (В. и М. Тиснице на западним падинама Црног врха и на источном делу Бељанице, посебно са ловиштима), града Зајечара (Гамзиградска Бања и археолошко налазиште Felix Romuliana, уз могуће обнављање ускоколосечне пруге), општине Мајданпек (веза са Ђердапом, Рудном Главом, Рајковом пећином и др.) и општине Бољевац (веза са Малинком, делом Дубашнице, Ртњом, будућим акумулационим језером Боговина. Боговинском пећином и др.).

Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима:

(1) туристички комплекс Брестовачка Бања-Борско језеро-Црни Врх (БО1);

(2) туристички комплекс општински центар Бор са значајним туристичким потенцијалима у окружењу (БО2).

5) Крајински рејон (са пимницама, дунавским приобаљем и брдско-планинском зоном). Рејон представља источни део туристичке дестинације/регије „Доње Подунавље“ који захвата и општину Неготин и крајњи северни део општине Зајечар. Рејон обухвата планинске секторе Дели Јован (исток)-Велики Гребен (исток), туристичко место-општински центар Неготин, сектор дунавског приобаља (ушће Слатинске реке-ушће Тимока), део НП „Ђердап“, Вински ризорт-Неготинске пимнице, језеро Совинац, културне, еколошке, етно, археолошке, спелеолошке и друге потенцијале. Неготин са градском туристичком понудом (старо градско језро са чаршијом, хајдук Вељкова барутана, комплекс куће Стевана Мокрањца, црква Пресвете Богородице, Саборна црква Цвете Тројице и др., туристичке манифестације, историјски догађаји, јавни садржаји у функцији туризма и др.) и туристичким ресурсима и вредностима у свом непосредном окружењу (излетиште брдо Бадњево, Стебанске ливаде код Сикола, Братујевачки липар и Мокрањске стене, манастир Буково, манастир Короглаш код Милошева, водопад на мокрањским стенама, археолошко налазиште Мокрањске стене, дунавско приобаље са низом насеља Михајловац, Душановац, Радујевац и др., риболовно подручје на сектору Дунава са доњим токовима река Замна и Јасеница, ловиште Алија, део бициклическе трасе „Eurovelo 6“, археолошки локалитети римски град Ad Aquas са луком на обали Дунава код Прахова с краја II и почетка III века (бројао око 20.000 становник, и др.), представља важан део туристичке понуде. Природно туристички ресурси, са изузетком Дунава, везани су за брдско-планински комплекс општине и дисперзно су размештени. Главни туристички мотиви овог комплекса су везани за Дели Јован и Велики Гребен са рекреативним садржајима, бројне геоморфолошке споменике (кањон реке Вратне са три прерасти, кањон реке Замне са једном прерасти и више пећина), манастир Вратну и етно село, ловишта „Неготинска крајина“, „Дели Јован“ и „Вратна“, археолошко налазиште касно-антички локалитет „Врело Шаркамен“ с краја III и почетка IV века, излетиште Стеванске ливаде у подножју Дели Јована и др. Значајан антропогени туристички ресурс је Вински ризорт-виногорје са пимницама (винским подрумима грађанин крајем XVIII почетком XIX века када је Неготинска Крајина била светски позната дестинација по производњи вина) у селима Рајач, Рогљево, Смедовац и др., који ће се развијати као специјализован етнолошки комплекс туристичких активности, уз услов интегрисања са туристичком понудом окружења (посебно Неготина, као организационог језгра понуде, и Зајечара, са туристичким вредностима делом виногорја у селима Кленовац, Брусник и водоакумулација Совинац). Туристичка понуда рејона биће комплетирана реализацијом садржаја туристичко-рекреативне понуде у простору (посебно у насељима приобаља Дунава-Слатина, Стари и Нови Михајловац, Душановац, Радујевац и др. уређењем плажа, кампова, пристана и др.) квалитетнијег саобраћајног приступа, као и реновирањем и изградњом смештајних капацитета и представљаће

важан део туристичке понуде Борског округа. Лоциран уз туристички коридор Е-771 (деоница Румунија-Кладово-Неготин), у контакту са Дунавом као главним транзитно пловним и наутичким коридором, са комплексом активности градског, рекреативног, речног, културног, сеоског, винског, еколошког, ловног и риболовног и других видова туризма, овај рејон ће представљати регионални одморнишни и излетнички комплекс.

Главна туристичка понуда рејона биће организована у следећим комплексима и местима:

(1) туристички комплекс општински центар Неготин-сектор дунавског приобаља (ушће Слатинске реке-ушће Тимока) са другим потенцијалима у непосредној околини (КР1);

(2) рекреативни комплекс Дели Јован (Исток)-Вели Гребен (исток) са значајним еколошко/етно/спелеолошким потенцијалима рејона (КР2) и

(3) туристички комплекс виноградарски рејон/Вински ризорт-водоакумулација Совинац (етнолошко/еколошки-контактни комплекс Неготин-Зајечар) (КР3).

Концепт развоја пет туристичких рејона са петнаест комплекса и више места туристичке понуде засниваће се на следећим опредељењима:

(1) развоју туристичке супраструктуре-малих и средњих предузећа (специјализација, професионализација, одговорност, кооперација и интеграција у ланцу вредности и др.);

(2) развоју туристичке инфраструктуре као јавног интереса и приоритета у свим видовима стимулација (уз примену стандарда за квалитет и услуге туристичке инфраструктуре, увођење лиценци за пружање услуга у домену туристичке инфраструктуре, формирање фондова на нивоу кластера/портфолио производа, увођење механизма који се примењују у финансирању прибављања, уређења, опремања и коришћења јавног грађевинског земљишта и др.);

(3) развоју туристичких организација на локалном и регионалном нивоу, са довољним финансијским и људским ресурсима за обављање основних маркетиншких активности и преузимање функција дестинацијског менаџмента;

(4) просторном и урбанистичком планирању, заштити простора за развој туризма (уз потребу установљења хијерархије надлежности планова, обавезу синхронизације у њиховој операционализацији, примену елемената традиционалне архитектуре и др.);

(5) професионализацији људских ресурса и развоју тржишта рада за туризам (уз бољу сарадњу образовних институција у туризму и приватног сектора у креирању едукационих и тренинг програма и др.);

(6) умрежавању са другим секторима који учествују у креирању нове вредности у туризму, уз проширење и повећање квалитета, активности и услуга које чине комплементарни пакет туристичке понуде и

(7) подстицајима за иницирање развоја и финансирању приоритених пројеката туризма.

5. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

5.1. САОБРАЋАЈ

План развоја путне инфраструктуре претпоставља подизање квантитета и квалитета путне мреже, применом следећих решења:

1) Повећање саобраћајне доступности подручја Просторног плана и подизање квалитета саобраћаја на државним путевима I реда:

(1) реализацијом аутопута Тимочком развојном осовином, на правцу Ниш-Зајечар-ХЕ „Ђердап II”, у ширем појасу пута I реда бр. 25, за шта се овим планом резервише потенцијални коридор, као и потенцијалном изградњом крака ка Видину и коридору IV у Републици Бугарској;

(2) изградњом пута бр. 4 од Свилајнца до Бора, као дела трансверзалног правца кроз Србију (граница са Републиком Босном и Херцеговином код Малог Зворника-Ваљево-Топола-Свилајнца-Бор-Зајечар и даље ка Републици Бугарској), чиме би Тимочка крајина остварила најкраћу везу са Паневропским коридором X;

(3) побољшањем услова одвијања саобраћаја на мрежи путева I реда и побољшања услова живота у насељима изградњом

обилазница Зајечара, Бора, Књажевца, (на правцу бр. 25 Зајечар - Ниш северозападно од Књажевца у дужини од око 8,4 km, од села Горње Зуниче до уклапања у постојећи пут I реда бр. 25 код скретања за село Ргоште), Неготина (Буково-Чубра-Кобишница-до државног пута I реда бр. 24) и Мајданпека;

(4) модернизацијом путева (посебно путева бр. 5, бр. 24 и бр. 25), осавремењивањем, реконструкцијом коловоза и исправљањем елемената путева на деоницама које не задовољавају стандарде ове категорије путева (посебно деонице државног пута I реда бр. 24 на територији општине Неготин од насеља Јасеница до границе са општином Мајданпек, у дужини од око 15 km); кроз израду техничке, студијске и планске документације за инфраструктурни коридор државног пута I реда бр. 5 испитаће се његов ранг као и техничке карактеристике;

(5) појачаним одржавањем осталих деоница путева ове категорије;

(6) у циљу повећања доступности подручју и безбедности саобраћаја, размотриће се могућност и оправданост: изградње тунела на на путу I реда бр. 25 кроз масив Тресибаве и на путу I реда бр. 4 кроз масив Честобродиче;

2) Комплетирање мреже (реконструкција и изградња), модернизација, рехабилитација, и појачано одржавање на државним путевима II реда и то:

(1) модернизацијом путева осавремењивањем коловоза на око 200 km деоница дуж којих данас не постоји савремени застор и исправљањем елемената путева на деоницама које не задовољавају стандарде ове категорије путева и

(2) изградњом деонице пута бр. 243 Сврљиг-Кална-Свети Никола, од села Јања до превоја Св. Никола (односно ка планираном граничном прелазу „Св. Никола” са Републиком Бугарском), у дужини око 12,2 km (на територији општине Књажевац).

3) Реконструкцијом и изградњом локалне путне мреже на око 525 km деоница у циљу повећања саобраћајне доступности и повезаности насеља међусобно, са микроразвојним нуклеусима, односно општинским/градским и регионалним центрима, као и повезивања са зонама туристичког развоја (посебно ка Старој планини); те подизањем квалитета саобраћајне сигнализације као елемента рационалног коришћења путне мреже и опште безбедности саобраћаја Табела III -12;

Табела III -12: Планирано осавремењавање општинских путева

ОПШТИНА	ЛОКАЛНИ ПУТ	ДУЖИНА
Зајечар	Л - 23: Од Л 21 - према Бугарској граници	7,00
	Л - 24: Халово - Бугарска граница	6,00
	Л - 25: Вратарница - Бугарска граница	8,00
	Л - 29: Лесковац - Лубница	9,00
Укупно Зајечар		30,00
Књажевац	Л - 10: Л 9 - Дрвник	2,10
	Л - 11: Л 9 - Градиште - Дејановац	7,50
	Л - 12: Л 9 - Градиште - Причевац	4,32
	Л - 13: Р 121 - Папратна	6,30
	Л - 15: Р 243 - Јања - Алдина река	3,40
	Р 243: Л -16 - Кална - Црни Врх (крак ка Големој реци) - Јабучко Равниште	15,00
Укупно Књажевац		38,62
Сокобања	Л - 3: Р 121 - Ресник - гран. са општином Алексинац	3,00
	Л - 4: Р 121 - Трговиште - Мужинац - Шарбановац - Сокобања	7,00
	Л - 6: Сокобања - Ресник	1,90
	Л - 8: Р 120 - Озарен - Р 120	1,66
	Л - 11: Р 121 - Сесалац - гран. општине Болевац	1,68
	Л - 14: Р 121 - Врело - Читлук - гран. општ. Књажевац	3,00
Укупно Сокобања		18,24
Болевац	Укупно Болевац	64,00
УКУПНО ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ		150,86
Бор	Л - 3: Злотака пећина - ОШ Селиште - Умка	9,00
	Л - 5: Бор - Сува Река - ж.с. Метовница	17,00
	Л - 7: Горњане - Милошева кула	12,0
	Л - 8: Горњане - Рудна глава	7,0
	Л - 9: Појате - Д. Бела Река	2,00
Укупно Бор		47,00

ОПШТИНА	ЛОКАЛНИ ПУТ	ДУЖИНА
Кладово	Л - 4: Петрово село - Киломе	20,30
	Л - 6: Манастирски гај - Косовица	9,80
	Л - 7: Подвршка - Дурак	16,00
	Л - 8: Подвршка - Велика Камница	9,00
	Л - 10: Добра вода - Велики Бељан	8,00
	Л - 14: Река - Велики Бељан	8,00
	Л - 15: Брза Паланка - Алун	8,50
	Л - 16: Киломе - Велика Каменица	12,00
	Л - 18: Речица - Подвршка	5,00
	Укупно Кладово	96,60
Мајданпек	Укупно Мајданпек	182,00
Мајданпек	Л - 34: Србово - Буковаче	3,23
	Л - 36: Смедовац - Алија	2,20
	Л - 37: Тамнич - Алија	4,35
	Л - 38: Шаркамен - Арх.налазиште „Врело“	4,97
	Л - 38: „Дидићи“ Малајница - Р 249	5,94
	Л - 41: Л 27 Малајница - „Дубрава“ Малајница	1,97
	Л - 42: Л 19 „Дидићи“ - Л 27 Малајница	2,43
	Л - 43: Л 13 Чубра - М 25	5,35
	Л - 45: Л 16 Видровац - М 25	1,89
	Л - 47: М 25 - Јабуковац Р 249	7,34
	Л - 49: Шаркамен - Трњане	4,95
Неготин	Р254-стара траса М25	3,0
	Укупно Неготин	44,62
	УКУПНО БОРСКИ ОКРУГ	373,22
	УКУПНО РЕГИОН	524,28

4) Унапређењем јавног линијског аутобуског превоза тако да: насеља на подручју општина/града имају аутобуску везу са општинским/градским центром потребне фреквенције која гарантује могућност обављања свих дневних и повремених потреба; општински/градски и регионални центри остварују међусобне и везе са другим урбаним центрима, општинама и регијама у окружењу аутобуским везама одговарајуће фреквенције како би се грађанима омогућили истоветни услови доступности на подручју Региона и у односу на друге делове Србије.

5) Повећањем опремљености и функционалности постојећих друмских граничних прелаза „Бердап Г“, „Брегово“ и „Вршка чука“ и изградњом нових граничних прелаза:

(1) са Републиком Румунијом - на државном путу I реда бр. 25, „Бердап II - Кусјак“ и

(2) са Републиком Бугарском на државном путу II реда бр. 247а, „Кадибогас“ и на државном путу II реда бр. 243 „Свети Никола“.

6) Изградњом теретног терминала на граничном прелазу „Вршка чука“ на државном путу I реда бр. 5.

Остала саобраћајна инфраструктура - Планско одређење је повећање саобраћајне доступности подручја и саобраћајних веза са окружењем развојем више модалитета саобраћаја. Просторним планом се предвиђа примена следећих решења:

1) Реконструкција железничких пруга Ниш - Књажевац - Зајечар - Прахово (бр. 75) и Зајечар - Бор - Мајданпек - Пожаревац (бр. 45) за ниво пројектованих брзина, а по потреби и њихова електрификација.

2) Разматрање оправданости реализације појединих дугорочних планских решења израдом одговарајуће техничке документације на нивоу претходне студије оправданости, и то за изградњу:

(1) деонице железничке пруге луке „Прахово“ - Румунија преко ХЕ „Бердап II“;

(2) деонице железничке пруге од Неготина до границе са Бугарском и даље до Видина и

(3) реконструкцију и модернизацију железничке станице у Зајечару и отварање нове пограничне станице „Неготин“.

3) Развој речног саобраћаја на Дунаву, пре свега пратећих садржаја пловно-научног пута: луке „Прахово“ као интермодалног центра (у перспективи ће се, због великих потреба Региона, поред терминала за расуте терете, развијати и терминали за генералне и течне терете за потребе нафтне индустрије); пристаништа у Доњем Милановцу, Текији и Кладову за потребе путничког саобраћаја и туризма и других објеката (марина, везова и др.); уређење речних граничних прелаза и др.

4) Модернизација аеродрома, у циљу повећања конкурентности и атрактивности подручја за привредни и туристички развој и то: „Бор“ за шта је предвиђена опрема са старог терминала аеродрома Никола Тесла, након чега ће бити у стању да прихвати одређене линије у домаћем и међународном ваздушном саобраћају; „Минићево“ и „Кобишница“ за шта се предвиђа привођење-враћање његове намене за спортско и пољопривредно летење и падобранство. У перспективи ће се разматрати могућност реализације малог аеродрома у зони Старе планине на локоцији Лескова.

5) Промоција и развој бициклистичког саобраћаја у коридору „Eurovelo 6“ (кроз све дунавске земље од Северног до Црног мора), који се на подручју Просторног плана пружа дуж Бердапске магистрале ка Неготину и даље ка Бугарској са алтернативним улазима ка НП „Бердап“, меандрима Дунава, археолошким локалитетима, пимницама и др.

5.2. ВОДОПРИВРЕДА

План развоја водопривредне инфраструктуре засниваће се на успостављању интегралних регионалних вишенаменских система за уређење, коришћење и заштиту вода и сливова Дунава, Тимока, Црног и Белог Тимока, Трговишког и Сврљишког Тимока и Пека.

Планирају се два регионална система за обезбеђење воде највишег квалитета, и то:

1) Тимочки регионални систем, који се ослања на већ реализоване и планиране акумулације и на изворишта подземних вода. Регионални систем има два подсистема: (а) Подсистем Бор-Зајечар, који се, поред коришћења локалних изворишта подземних вода, ослања на водоакмулације „Грлиште“ на Грлишкој реци (изграђена I фаза за потребе снабдевања водом општине Зајечар и планирана II фаза) и „Боговина“ на Црном Тимоку (за потребе снабдевања водом насеља у општинама Бољевац, Зајечар, Бор и Неготин); (б) Књажевачки подсистем, који се ослања на изворишта подземних вода (из ког се снабдевају насеља на потесу Књажевац-Минићево), као и планирану водоакмулацију „Жуковац“ на Алдиначкој реци;

2) Моравички подсистем у оквиру Доњејужноморавског регионалног система чију окосницу чини изграђена водоакмулација „Бован“, којом се обезбеђује вода за насеља у општинама Сокобања, као и Алексинац и Ражањ ван разматраног подручја.

У складу са усвојеним стратешким документима водопривреде Србије из регионалног система се за насеља обезбеђују само недостајуће количине воде, након оптималне експлоатације њихових локалних изворишта, што захтева њихову заштиту и одрживо коришћење (у складу са пропозицијама утврђеним у поглављу II Концепције, пропозиције и планска решења просторног развоја, део 1.3. Заштита ресурса воде, став 1, тачка 3). Такође планира се заштита и одрживо коришћење посебних водовода (ослоњених на локална изворишта), који немају карактер регионалних система, а којима се снабдевају Кладово и насеља у приобаљу система ХЕ „Бердап“, као и насеља у општини Мајданпек.

На подручју Тимочке крајине развија се тзв. Тимочки речни систем за обезбеђење вода за потребе хидроенергетике, снабдевања водом индустрије и наводњавања, као и за заштиту вода и уређења водних режима и туристичку валоризацију водотока, који се ослања на реализоване и планиране водоакмулације, укључујући мере на уређењу вода и водотока, заштиту квалитета вода, ППОВ насеља и индустрија.

Водоакмулације - Поред реализоване три водоакмулације („Бован“, „Грлиште“ и „Борско језеро“) у склопу регионалних водопривредних система (чији су параметри дати у у поглављу I Полне основе, 3.1.4. Постојеће стање водопривредне инфраструктуре, Табела I-11), планира се:

1) друга фаза развоја постојеће водоакмулације „Грлиште“ која је диспозиционо тако решена да се може надвисити, чиме би се повећао капацитет тог изворишта;

2) реализација нових водоакмулација „Боговина“, „Жуковац“, „Букowska река“, „Песача“ и „Бродица“ (параметри дати у Табели III-6) и

3) Изградња малих вишенаменских водоакмулација дозвољено је на свим местима која нису намењена другим корисницима простора након реализације антиерозионих радова.

Табела III -13: Планиране водоакмулације

Акумулација/Општина	Река	Брана			P слива, (km ²)	КНУ, (m нв)	корисна V језера (m ³)
		h (m)	l/d (m)	кота круне (mнв)			
„Боговина” – Бољевац	Ц. Тимок	67	460	269	342	266	47.500.000
„Жуковац” – Књажевац	Алдиначка река	-	-	-	73	250	17.000.000
„Буковска река” - Мајданпек	горњи слив Пека	-	-	-	-	-	28.000.000
„Песача” (део) - Мајданпек	речица која се улива у Дунав	-	-	-	-	450-490	32.500.000
„Бродица” (ван Плана)	Бродице - притоке Пека	-	-	-	-	470	545.000.000

При реализацији свих хидротехничких објеката, посебно нових акумулација, посебно ће се водити рачуна о њиховом диспозиционом решавању, како би се побољшале еколошке карактеристике окружења, неутралисали евентуални неповољни утицаји, трајно заштитила сва културна добра и омогућила повољна рекреациона и туристичка валоризација акваторија и приобаља.

Снабдевање водом насеља - Поред реализованих система и објеката за снабдевање водом насеља (чији су параметри дати у у поглављу I Полазне основе, део 3.1.4. Постојеће стање водоприједне инфраструктуре, Табела I-12), дају се основне смернице развоја водоводних система по подсистемима и насељима:

1) Подсистем Бор-Зајечар - Наслања се на сва постојећа изворишта Бора (Злот-Селиште, Кривељ, Сурдуп), Зајечара („Грлишка” водоакмулација и подземне воде), у других насеља у сливу Црног Тимока, као и на ново извориште „Боговина”. У оквиру регионалног система вода се из водоакмулације „Боговина” транспортује ценоводима сирове воде до постројења за пречишћавање воде (ППВ) на локацији око 3,5 km низводно од бране. Из ППВ вода се упућује магистралним ценоводима који су положени дуж Црног Тимока. Код места Селиште одваја се леви крак према Бору, док крак који води према Зајечару наставља долином Црног Тимока, снабдевајући уснут насеља Гамзиградска бања и Звездан. Подручје Неготина у разматраном периоду се снабдева из изворишта подземних вода, а касније ће се ради повећања поузданости повезати са подсистемом Бор-Зајечар.

2) Књажевачки подсистем - Наслања се на изворишта „Сињки Вир” и „Језаву”, а касније се проширује и на водоакмулацију „Жуковац” на Алдиначкој реци. Већ је добио почетну конфигурацију, до Минићева, а шириће се и даље долином Белог Тимока, обухватајући више долинских насеља.

3) Моравички подсистем - Наслања се на водоакмулацију „Бован”, која захтева ургентну санитарну заштиту. Сокобања се снабдева из локалних изворишта, али се дугорочно поуздано решење може остварити само повезивањем за Моравички регионални подсистем.

4) Системи у општини Кладово - Наслања се на извориште „Царина”, и проширује на извориште „Песак 2”, кога треба заштитити за ту намену. Аутономни су и водоводи Текије и Сипа, сagraђени током измештања насеља. Водоводи Брза Паланка, Вијуга, Корбово-Ртково, Врбица и други користе своја изворишта, уз могућност повезивања у групне системе. Сва изворишта су угрожена: због депонија (крај изворишта Веља Маруљ за водовод Вајуга - Милутиновац лоцирана депонија Кладова, крај изворишта за Сип три депоније), или због незавршене канализације (Текија).

5) Подсистем Буковска река-Пек - Снабдева Мајданпек и околину из изворишта подземних и површинских вода. У систем ће се укључити и акумулација на Буковској реци.

6) Подсистем Стара планина - наслања се на локална изворишта и служи за снабдевање туристичких насеља.

За сеоска насеља се предвиђа:

1) у долинским селима - техничко побољшање водовода, нарочито у случају прикључења на магистралне доводе и градске водоводне системе и

2) у брдско-планинским селима - обнова и побољшање поузданости водовода, спајањем у јединствену целину више мањих групних система, изградњом већих резервоара и смањивањем великих губитака у мрежи.

Канализација и пречишћавање отпадних вода - Предвиђа се интегрална заштита вода, која подразумева примену технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите. Технолошке мере, подразумевају пречишћавање отпадних вода у ППОВ свих насеља већих од 5000 ЕС, као и мањих насеља која се налазе у зони изворишта, што се може ефикасно обавити

применом савремених компактних постројења на бази биодискова. У ППОВ општег типа уводе се отпадне воде градова и свих приградских насеља повезаних на групне канализационе системе. Производна предузећа реализују своја комплетна ППОВ, или предтретмане. Предтретманом се отпадне воде из технолошких процеса пречишћавају до стања да смеју да буду упуштене у градску канализацију и упуштене према ППОВ. Морају се уклонити све опасне материје, посебно оне које би својим токсичним деловањем ометале рад биоаерационог дела ППОВ.

Канализација насеља се обавља по принципима сепарационих система, са раздвојеним системима за отпадне воде насеља и атмосферске воде. Потребно је укинути све парцијалне изливе колектора отпадних вода у водотоке мимо ППОВ и предвидети просторне могућности за ширење ППОВ у случају потреба увођења продужене биоаерације и додатног уклањања азота и фосфора. У долинским насељима је потребно градити групне системе, спајањем канализационих система више насеља, ради довођења отпадних вода на заједничко ППОВ (групни системи: Брстовац, Брстовачка бања, Бор, Кладово-Кастол, групни системи у зони Књажевца, Зајечара, Неготина, итд.). Планирају се следећи радови на реализацији канализационих система:

3) Бор - имајући у виду услове заштите Борске реке обавезна је реализација ППОВ на испусти канализације Бора у Борску реку, али га треба предвидети и у Злоту и Брстовцу (заједно са Брстовачком Бањом). Могућа је реализација групног канализационог система, са једним ППОВ на Борској реци у близини садашњег канализационог излива, за пречишћавање отпадних вода Бора, Брстовца и Брстовачке Бање.

4) Бољевац - предвиђају се два ППОВ: Бољевац (у градњи), на десној обали Амауте, око 0,5 km од улива у Тимок; и Савинац, за шест села низводно.

5) Књажевац - врши се реконструкција канализације продужавањем обе гране магистралних колектора (дуж Сврљишког, Трговишког и Белог Тимока), са реализацијом ППОВ на левој обали Белог Тимока. Потребно је увести и продужену биоаерацију, због заштите Белог Тимока у маловодним периодима, који имају све дуже трајање у топлој делу године.

6) Сокобања - реализација потпуне санитације насеља у сливу Моравице, ради очувања акумулације Бован. То подразумева потпуну реконструкцију постојећег ППОВ Сокобање, као и реализацију више групних канализационих система за сеоска насеља, која се завршавају са ППОВ.

7) Неготин - комплетна обнова и доградња ППОВ (постојеће није у функцији). У циљу заштите канала мелиорационог система Неготинског поља, који су сада угрођени јер служе као одводници отпадних вода, на то ППОВ се повезују канализације околних сеоских насеља, а његова ефективност се повећава продуженом биоаерацијом.

8) Зајечар - реконструкција канализације и стриктно раздвајање система. На канализацију за отпадне воде и ППОВ у долини Тимока треба повезати и насеља Звездан, Велики Извор и Вражогрнац.

9) Мајданпек - у циљу заштите изворишта у горњем сливу Пека приоритет има реализација већ започетог ППОВ Мајданпека.

10) Остала насеља - повећање обухвата насеља на више од 90% уз реализацију одводних колектора као предуслова за реализацију ППОВ.

Санитацију сеоских насеља, која не могу да буду обухваћена групним системима, посебно у планинским подручјима, треба обављати по принципима руралне санитације, са одвођењем отпадних вода у прописане вододржљиве септичке јаме, уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама како не би дошло до загађења површинских и подземних вода.

Хидроенергетика - Планско опредељење у области хидроенергетике је даље побољшање производних могућности хидроенергетског система „Ђердап”, што подразумева следеће:

1) Побољшавање производних перформанси ХЕ „Ђердап I”, на два начина: (а) реализацијом обнове свих шест агрегата електране и побољшавањем њених производних перформанси повећавањем инсталисане снаге сваког од агрегата на по 205 MW. Тиме се укупна инсталисана снага електране повећава на 1230 MW, чиме та електрана добија нових 90 MW инсталисане снаге и још значајније место у електроенергетском систему Србије; (б) Разматра се могућност преласка на нов режим успора, корекцијом сада официјелно важећег режима експлоатације „69,5 и више”, који ће се разликовати од претходног по томе што се код ушћа Нере допушта краткотрајно подизање успора и до коте 70,90 m н.в. Тиме би се, уз допуну система заштите приобаља, још више повећале производне могућности ХЕ „Ђердап I”. Тим режимом би се просечна производња ХЕ „Ђердап I” повећала за нових 120 GWh/год. до око 440 GWh/год., зависно од варијанте промене режима рада која буде усвојена. Тај нов режим успора (са одржавањем коте 69,5 m н.в. на брани) нема неповољне ефекте на разматраном подручју, јер се ради о зони у којој су и сада нивои приближно на нивоима 69,59-70,5 m н.в. на потезу од бране, па узводно до краја границе планског подручја. Узводно се предвиђа доградња и побољшавање ефикасности система заштите приобаља.

2) Побољшање производних перформанси ХЕ „Ђердап II” (уколико се одговарајућом документацијом покаже да је то економски и еколошки оправдано). Реализација би се вршила адаптацијом успорних објеката на фронту успора, посебно хидромеханичке опреме, обављањем додатних радова на заштити приобаља и преласком на режим који је условно назван 41,40/39,50, са нешто варијабилнијим радом који допушта подизања нивоа горње воде на брани до коте 41,40 m н.в. Тај режим има утицаја на целом потезу од ушћа Слатинске реке до бране ХЕ „Ђердап I”, али се одговарајућим радовима на побољшању перформанси заштитних система могу неутралисати сви неповољни утицаји на приобаље и насеља у зони заштите.

3) Истраживање могућности за реализацију реверзибилне хидро електране (РХЕ) „Ђердап III”. Преиспитивањем постојећег пројекта и израдом Предходне студије оправданости треба анализирати техничке, економске, еколошке услове и оправданост реализације пројекта РХЕ Ђердап III, пре свега са становишта могућности уклапања у окружење НП Ђердап. Идејним пројектом из

1973., прерађеним 1990. предвиђена је реализација две акумулације на Северном Кучају: Песаче, на речици која се улива у Дунав и Бродице, притоке Пека (брана узводно од Циганске Бродице). Оне би имале карактер горњих акумулација РХЕ, док би постројење РХЕ било на самој обали Ђердапске акумулације (која би служила као доњи базен), око 3 km узводно од Лепенског Вира, са котом 70 m н.в. Заједничко деловање две горње акумулације се обезбеђује тунелом дужине 8.100 m, пречника Ø 4,8 m. Од акумулације Песача до РХЕ воде тунелско-цевоводни доводи дужине 2.760 m, по један за сваку фазу. Сагледавана је могућност фазног ширења РХЕ (4×600 MW) са I фазом (2×300 MW).

5.3. ЕНЕРГЕТИКА

Развој енергетске инфраструктуре на планском подручју засниваће се на: успостављању ефикасног система планског управљања и експлоатације изграђених енергетских ресурса, уз примену савремених решења и модернизације постојећег система преноса, изградње нових и дистрибуције енергије према међународним стандардима; стварању услова за континуирано, поуздано и рационално напајање електричном енергијом подручја и интензивирање коришћења обновљивих извора енергије.

Развој електроенергетске мреже и објеката (по напонским нивоима) обухвата:

- 1) реконструкцију ТС 400/110 kV „Бор 2”;
- 2) изградњу нових ДВ 110 kV: прикључак ТС 110/10 kV „Сокобања” на мрежу 110 kV;
- 3) вод 110 kV „Зајечар 2 – Бољевац”; вод 110 kV „Сокобања – Бољевац”; вод 110 kV „Ђердап II - Мосна - Мајданпек 2”; вод 110 kV „Сврљиг” - „Јабучко равниште”
- 4) изградњу нове ТС 110/x kV: ТС 110/10 kV „Сокобања”; ТС 110/35 kV „Мосна”;
- 5) изградњу нове ТС 110/35 kV „Бољевац”;
- 6) изградњу нове ТС 110/35 kV „Јабучко равниште”;
- 7) изградњу 21. деонице нових ДВ 35 kV (Табела III -14) и ТС 35/x kV.

Што се тиче изградње нових 400 kV објеката за трансформацију и пренос електричне енергије они би дошли у обзир само ако буде изграђена РХЕ „Ђердап III”. Локације објеката ће се утврдити након детаљних студија које би оправдале изградњу РХЕ „Ђердап III”, односно након разраде одговарајуће планске документације.

Табела III -14: Планирани ДВ 35 kV

Подручје ЕД	редни бр.	Први чвор	Други чвор	Дужина, km	Снага, MVA
ЕД КЛАДОВО	1.	SIP 35	KLA135	10,0	17,6
ЕД НЕГОТИН	1.	NEGO35	KUSJ35	7,4	17,6
	2.	TS 35/10 KV	KUSJAK	2x0,4	17,6
ЕД МАЈДАНПЕК 2. и 3. - Ако се не гради ТС 110/35 kV МОСНА 4. и 5. - Ако се не гради ТС 110/35 kV МОСНА	1.	DLUG35	MAJ135	4,5	17,6
	2.	MOS 35	MOSN35	2,0	17,6
	3.	MOS 35	MOSN35	2,0	17,6
	4.	MAJ235	MOSN35	26,3	17,6
	5.	MJD235	DMIL35	19,6	17,6
ЕД БОР	1.	SAPU35	SEL135	4,5	17,6
	2.	ZLOT35	FBAR35	13,0	17,6
	3.	BOR135	BOR435	2,0	23,0
	4.	BOR135	BOR435	2,0	23,0
	5.	Прикљ. вода за F. BARAKE	U TS 110/35 kV BOR 1	1,0	17,6
	6.	V.KR35	BOR335	10,0	17,6
	7.	V.KR35	BOR335	10,0	17,6
ЕД ЗАЈЕЧАР	1.	ZAJ135	KRIS35	0,2	23,0
	2.	Dvostruki vod		1,5	17,6
	3.	ZAJ235	ZA 435	2,0	23,0
ЕД КЊАЖЕВАЦ	1.	SVRL35	SVRL135	2,0	17,6
	2.	Dvostruki vod za prikljucak	TS 35/10 kV SVRLJIG II	1,5-2,0	14,3
ЕД СОКОБАЊА	1.	SBAN35	SBA 35	2,0	17,6

Снабдевање општина источне Србије природним гасом зависи од реализације снабдевања из правца Бугарске (магистрални гасовод Софија-Димитровград-Ниш или магистрални гасовод „Јужни ток”), са изузетком општине Сокобања, која има могућност прикључења на већ изграђени магистрални гасовод Појате-Ниш.

Претпоставка је да ће будућа траса магистралног гасовода Димитровград - Ниш пратити главне саобраћајнице које повезују ова чворишта, тако да је подручје Нишке Бање лоцирано као место почетка магистралног гасовода Ниш - Зајечар - Бор - Прахово. Гасовод се састоји од магистралног дела Нишка Бања - Књажевац - Зајечар - Вражогрнац, који се рачва на два магистрална крака: Вражогрнац - Бор и крака Вражогрнац - Неготин - Прахово; и од магистралних огранака гасовода, крак према Мајданпеку односно Доњем Милановцу,

према Брзој Паланци и Кладову, као и од крака према Бољевцу и крака према Сокобањи. Укупно је предвиђено 13 главно мерно-регулационих станица (ГМРС): Књажевац, Зајечар, Рготина, Бор, Мајданпек, Доњи Милановац, Салаш, Неготин, Прахово, Брза Паланка, Кладово, Бољевац и Сокобања за потребе снабдевања општина источне Србије природним гасом. Техноекономском анализом се потврдила економска оправданост снабдевања потрошачких центара, без Мајданпека, Кладова и Бољевца, уз укупну потрошњу 259 милиона m³. Укупна дужина трасе гасовода по овој скраћеној варијанти износи 180 km, а максимално растојање износи око 140 km.

Нови концепт снабдевања из правца Бугарске је везан за изградњу међународног гасовода „Јужни ток”. Предвиђена је изградња гасовода „Јужни ток” до 2015. године, али још увек није урађена студија изводљивости која би дефинисала све потребне параметре за пролаз кроз Србију. Према првим анализама, магистрални гасовод би ушао у Србију код Зајечара и наставио према Парафину, одакле би се уклопио у већ постојећу трасу магистралног гасовода Хоргош-Ниш. Предвиђа се да Парафин буде раскрсница за северну (према Београду) и јужну Србију и даље за Космет и Македонију. Магистрални гасовод је притиска 100 bar, тако да су за његово повезивање са постојећим гасоводним системом неопходне мерно-регулационе станице за смањење притиска на 50 bar. Уколико се у Зајечару направи таква мерно-регулациона станица, гасификација Тимочке крајине би била економски много оправданија, јер би се смањиле дужине транспорта до највећих потрошача Бора, Неготина и Прахова, укључујући и сам Зајечар. Из Зајечара би се снабдевале општине Тимочке крајине путем развојних магистралних гасовода и то: крак према Књажевцу, крак према Бору и даље према Мајданпеку и Доњем Милановцу, и крак према Неготину и Прахову и даље према Кладову. Самим тим у погледу просторног размештаја користиће се већ предвиђени коридори магистралног гасовода Књажевац-Зајечар-Прахово-Кладово са предвиђеним огранцима према Бору, Бољевцу, Мајданпеку и Доњем Милановцу.

Предвиђено је коришћење ОИЕ, у првом реду хидроенергије изградњом малих хидроелектрана (МХЕ), као и осталих видова енергије (енергија ветра, геотермална енергија, сунчева енергија, биомаса и др.).

Предвиђене су потенцијалне локације за минимум 74 МХЕ укупне снаге од око 50 MW и укупне производње од око 156 MWh. Број потенцијалних МХЕ по општинама, снага и производња приказани су у Табели III-15, на рефералној карти (оријентациони положај водозахвата) и табеларно- условним координатама тачака у Документационој основи Просторног плана. Планом се оставља могућност провере потенцијала и будуће изградње МХЕ, у складу са ППРС и важећим прописима. Изградња МХЕ је планирана искључиво за коришћење хидропотенцијала са малим улагањима, према планској документацији, тако да не угрожавају еколошку равнотежу, а да буду од користи за повећање сигурности снабдевања електричном енергијом. Димензионисање МХЕ ће стриктно бити у складу са природним протоцима и падовима водотока. Изградња МХЕ према утврђеним потенцијалима повећаће сигурност у напајању електричном енергијом насеља, алтернативне сеоске економије, као и туристичко-рекреативне инфраструктуре на подручју Просторног плана. Повезивање планираних МХЕ на електроенергетски систем генерално ће се вршити ваздушним или кабловским ДВ на постојећу или планирану ДВ 10(20) kV мрежу и објекте. Детаљнији услови изградње и повезивања МХЕ са електроенергетском мрежом (траса далековода, напонски ниво и место повезивања) утврдиће се са надлежним електродистрибутивним предузећем и предузећем надлежним за газдовање објектима водопривредних система, те условима завода надлежних за заштиту природних и културних добара.

Табела III -15: Карактеристике потенцијалних МХЕ по општинама

Општина	Укупно МХЕ	Укупна инстал. снага (kW)	Укупна год. производња (MWh)
Зајечар	9	17.846	60.210
Бор	6	3.330	11.470
Књажевац	23	12.000	35.000
Сокобања	14	3.405	14.094
Бољевац	8	6.740	20.050

Општина	Укупно МХЕ	Укупна инстал. снага (kW)	Укупна год. производња (MWh)
Неготин	7	4.730	10.230
Кладово	1	337	728
Мајданпек	6	1.660	5.090
минимум	74	50.048	156.872

Поред производње електричне енергије из МХЕ, предвиђа се и коришћење ОИЕ и то:

1) енергије ветра, изградњом ветроелектрана одговарајуће снаге за шта се резервише простор у потенцијалним зонама и у оквиру којих ће се детаљније извршити избор микролокација: Тупијница и југозападно од превоја Свети Никола на Старој планини (у општини Књажевац); подручје планине Дели Јован; околина Неготина; зона Подунавља, Бољевац-Честобродница и др.;

2) геотермалне енергије, путем искоришћења нискотемпературних термалних вода у бањама коришћењем топлотних пумпи за потребе грејања и балнеолошко-рекреативних потреба, али и за топлотне потребе града и општинских центара, као и насеља која су повољно лоцирана са становништва могућности увођења централизованог коришћења геотермалне енергије;

3) соларне енергије, применом разних врста пасивних соларних система (у којима објекат представља пријемник који захвата и чува највећи део енергије) и активних соларних система (који захватају енергију инсталацијом посебне опреме), који би се користили само у оквиру грађевинских подручја насеља;

4) биомасе, као обновљивог извора енергије које нема негативан утицај на природну средину уколико се правилно експлоатише (нпр. коришћење дрвних отпадака из шумарства и прераде дрвета), односно ако се шумама прописно газдује и ако се плански поступа са изворима биомасе;

ОИЕ се могу реализовати уколико нису у супротности са правилима изградње и уређења простора. Посебно се наглашава да реализација пројекта мора испуњавати услове санитарне заштите водозворишта, заштите животне средине, природних и НКД. Примена ОИЕ је условљена и законодавним и подстицајним мерама државе, при чему се могу очекивати резултати смањења загађења околине, смањење потрошње електричне енергије за грејање, економске исплативости примене, смањења топлотних губитака, развој савремених технологија и опреме и др.

Савремени централизовани системи топлфикације у зонама велике концентрације потрошача (термоелектране-топлане или индустријске енергане) омогућавају комбиновану производњу топлотне и електричне енергије, са свим економским, енергетским и еколошким предностима. У том погледу велики значај имаће изградња термоелектране-топлане у Зајечару, као и даљи развој система у постојећим градовима. Могућност за коришћење топлотне енергије представљају и отпадне топлоте из појединих индустријских постројења где технолошки процес то дозвољава.

5.4. ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈЕ И ПОШТЕ

У области развоја фиксне телефонске мреже и мобилне телефоније предвиђа се:

1) Побољшање постојећег стања: осавремењивање приступних мрежа, као и замена постојећих аналогних и застарелих дигиталних комуникација (централа) новим дигиталним: у мрежној групи (МГ) Бор-Горњане, Доњој Белој Реци, Злоту, Кривељу, Метовници, Речкој, Велесници, Врбици и Корбову; у МГ Зајечар-Вратарници, Градскову, Копривници, Леновацу, Малом Извору, Шљивару, Бољевцу, Боговини, Валакоњу, Добром Пољу, Кривом Виру, Лукову, Оснићу, Савинцу, Сумраковцу, Белом Поток, Бучју, Валевацу, Васиљу, Вини, Дебелици, Доњој Каменици, Доњем Зучицу, Жуковцу, Кални, Ошљану, Подвису и Радичевцу; у општини Сокобања-Жуковцу, Језеру, Јошаници, Мужинцу, Реснику, Трубаровцу и Чиглуку. Овим се постиже укидање двојника, побољшава приступ интернету и мрежи за пренос података у свим местима у којима постоји телефонска мрежа.

2) Изградња нових комуникационих објеката у следећим насељима и деловима насеља: Лука, Бољетин, Балта Бериловац, Црни Врх, туристички центри на Старој планини.

3) Изградња оптичких каблова за насеља у којима се граде комуникације, за постојеће комуникације које немају оптичке каблове, као и на следећим релацијама: Мајданпек -Пореч - Д.

Милановац-Текија-Кладово; Књажевац-Д. Каменица-Кална-Балта Бериловац-Туристички центри на Старој планини; Књажевац-Сокобања; приводи за емисионе станице радио дифузне мреже Дели Јован и Тупижница.

4) Изградња РР везе Књажевац - Тупижница - туристички центри на Старој планини и руралне радиотелефонске мреже за општину Књажевац, чиме се, заједно са оптичким кабловима из претходног става, обезбеђују радни и резервни правци за ове општинске центре и значајне локалитете и покривају ретко насељени делови Региона, који сада нису покривени телефонском мрежом.

5) Изградња планираних базних станице мобилних оператера Телеком-МТС (064 и 065), VIP (060 и 061) и Теленор (062, 063 и 069).

6) Дигитализација радио дифузне мреже.

У циљу побољшања постојећег стања поштанског саобраћаја, предвиђено је:

1) отварање нових поштанских јединица у туристичком делу Старе планине (Књажевац) и насељима Горњане (Бор) и Труберевац (Сокобања);

2) функционисање дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти;

3) увођење мобилних поштанских шалтера (минимално за сваки округ по један) који би, по одређеном распореду, обилазили удаљена села;

4) увођење свих нових поштанских услуга у поштанском саобраћају.

5.5. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

У области третмана комуналног отпада предвиђа се затварање постојећих несанитарних депонија (дуж путева, речних токова и у близини сеоских и градских насеља) на територији свих општина Борског и Зајечарског округа; изградње нове регионалне санитарне депоније „Халово 2“ (која ће опслуживати сва насеља на територији Борског и Зајечарског округа, осим Мајданпека, који се припаја регионалном систему за управљање отпада Браничевског округа и Сокобање, која се припаја регионалној депонији за Нишки регион); и установљивање децентрализованог система управљања отпадом, који би укључио и сеоска насеља (прикупљање органског и неорганског отпада, прерада органског отпада и даља дистрибуција неорганског отпада крајњим корисницима, тј. откупљивачима секундарних сировина).

Планско одређење је да се упоредо са отварањем регионалне депоније „Халово 2“, а најкасније до 2014. године изврши систематско затварање, ремедијација и рекултивација постојећих општинских депонија у року од 3 године од отварања регионалне депоније (према Закону о управљању отпадом „Службени гласник РС“ 36/09), детаљно геолошко и хидротехничко истраживање и анализа квалитета подземних вода у непосредној близини свих депонија, због процене еколошке угрожености земљишта и прецизирање мреже локација трансфер станица (у складу са пројектима за регионалну депонију, критеријумима удаљености од насељених места и депонијских простора, и општинским одлукама о избору локације), из којих би се отпад превозио на место прераде или коначног одлагања и то:

1) Борског округа, 5 трансфер станице (Кладово – 1, Мајданпек 2 – Мајданпек и Доњи Милановац, Неготин – 1, Бор – 1);

2) Зајечарског округа, 4 трансфер станице (Зајечар – 1, Бољевац – 1, Књажевац – 1 и Сокобања – 1).

Локације трансфер станица морају да задовољавају неколико основних услова, то јест да буду:

1) на ободима градова или села, на приступним путевима ка депонији „Халово 2“;

2) удаљене најмање 500 m од најближе зоне стамбених насеља, зона заштите културно-историјских споменика или зона заштите животне средине, као и од аутобуских станица, складишта запаљивих материја и војних објеката;

3) удаљене најмање 2 km од здравствених станица и других медицинских центара са стационарним пацијентима, бања или прехранбене индустрије;

4) удаљене најмање 100 m од бензинских станица или станица за снабдевање нафтом и гасом;

5) ван коридора хидротехничких система (за иригацију и мелиорацију), подземне инфраструктуре и др.

6) ван зоне заштите изворишта водоснабдевања.

Планско одређење је да развој регионалне депоније „Халово 2“ (на површини од 15,5 ha) у наредним фазама обухвати и реализацију:

1) рециклажног постројења којима ће се потенцијалне сировине (стакло, метал, папир, пластика) сепаратно одвајати и укључивати у производни процес одређених индустрија, органске материје (лишће, отпацци од дрвета и траве) компостирати и прерађивати у органско ђубриво (потенцијално за гас), а несгориви и разградиви отпацци (шут, пепео, отпацци камена, опке и сл) користити за насапање путева или друге грађевинске потребе, чиме би се смањило запремински удео укупне количине отпада;

2) постројења за пречишћавање отпадних вода које настају као секундарни продукти одлагања и третмана комуналног отпада.

У складу са Националном стратегијом за управљање отпадом, а узимајући у обзир промене у индустријском сектору на само на територији Плана, већ и Републике Србије, планирана је изградња Националног центра за управљање опасним отпадом до краја планског периода. Национални центар за третман опасног и медицинског отпада ће бити лоциран у централној Србији.

Потенцијална локација за изградњу регионалних складишта опасног отпада, којим би се вршило његово безбедно сакупљање и чување до третмана није предвиђена на подручју Тимочке крајине (због недовољне количине продукovanог опасног отпада). Ово се посебно односи на отпад створен у оквиру рударско-металуршког комплекса у Бору и Мајданпеку, који би, пре складиштења на централизованом месту сакупљања требало да се одлаже на привремена складишта у оквиру комплекса. Сав опасни отпад ће се упућивати ка јединственом складишту за подручје Нишког округа. Без обзира на чињеницу да општине Тимочке крајине неће имати регионално складиште опасног отпада, у градовима је неопходно одредити локације центара за сакупљање опасног отпада из домаћинства (батерија, акумулатора, отпадних уља, отпадних електричних и електронских апарата), које могу бити уз центре за одвојено сакупљање рециклабилног отпада. Неопходно је извршити и лиценцирање оператера за сакупљање и рециклажу опасног отпада.

У погледу гробаља, неопходно је извршити планско лоцирање нових сеоских гробаља и утврђивање надлежности општинских јавних комуналних предузећа за над свим сеоским гробљима, њихово проширивање у складу са захтевима, као и њихово комунално опремање. У погледу пијаца, неопходно је извршити побољшање хигијенских услова и уређење пијаца (зеленим, сточним и млечним) према утврђеним стандардима, као и одредити локације за нове пијаце.

6. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

6.1. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Полазећи од стања квалитета животне средине на подручју Просторног плана, утврђене су категорије животне средине и то:

1) *висок степен загађености (подручје изузетне загађености животне средине)* – налази се на локалитетима са прекораченим граничним вредностима емисија; у ову категорију убрајају се локалитети (hot spots) са емисијама тешких метала и арсена у ваздух, воду и земљиште, као и локалитети одлагалишта флотацијске јаловине и кварцног песка: (а) са активностима у рударско-металуршким комплексима Бора и Мајданпека-експлоатација минералних сировина и прерада (б) са активностима у хемијској индустрији ИХП Прахово холдинг АД;

2) *виши степен загађености (подручје загађене и деградиране животне средине)* – налази се у зонама насеља Бора, Зајечара, Мајданпека и Неготина са епизодним загађењима животне средине (ваздуха, земљишта и река, са могућношћу угрожавања буком, непријатним мирисима, као несанитарних последица експлоатације минералних сировина и утицаја индустрије, депонија и саобраћаја); у овој категорији налазе се и делови поменутих општине који се налазе на растојању од око 10 km у правцу доминантног ветра већих загађивача, речни токови IV класе и токови ван класе, локације постојећих општинских депонија и планиране регионалне депоније;

3) *средњи степен загађености (подручје угрожене животне средине)* – са средњим утицајем на загађење животне средине са

повременим прекорачењем граничних вредности загађујућих материја у ваздуху имају локалитети: широки зона градских језгара (периурбане зоне) без организованог система контроле животне средине (Књажевац, Кладово), постројења за производњу електричне енергије (ХЕ «Ђердап I» и «Ђердап II»), индустријски капацитети (прехранбени, текстилни и др. у Књажевцу и, Зајечару), подручја експлоатације угља у Сокобањском басену, Боговини, Лубници код Зајечара и Вршкој Чуки; у овој категорији налазе се и делови речних токова III класе, зоне интензивне пољопривреде и зоне око великих фарми, шири коридори државних путева I и II реда, лука Прахово, места са појавама бесправне изградње; зоне ексцесивне и јаке ерозије;

4) мали степен загађености (подручје претежно квалитетне животне средине) – локалитети на већем делу планског подручја са релативно неизмењеном природном средином, без прекорачења граничних вредности загађујућих материја, шумска подручја, подручја са индивидуалним грејањем, нерешеним системом прикупљања и канализације отпадних вода, неадекватном употребом агрохемисјских средстава, туристички комплекси и места са недовољно контролисаном посетом (Бољевац, Сокобања), локални (општински) путеви и пруге, сеоска насеља;

5) незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине) – представљени су локалитетима са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином који се углавном налазе на планинском подручју (ливадско-пашњачка подручја, шумски комплекси) и заштићеним зонама природних вредности и који су погодни за живот људи, уз извесни ризик од елементарних непогода; у овој зони налазе се подручја НП „Ђердап” и Парка природе Стара планина, споменици природе Лазарев кањон, Рипаљка, Вратна, Замна, Ваља прераст - Шупља стена, Бигар и Боговинска пећина, строги резервати природе Буково, Мустафа, Фељешан, Ртањ, Мала Јасенова глава и предели изузетних одлика Лептерија-Сокоград и Озренске ливаде.

Заштита и унапређење квалитета животне средине оствариће се спровођењем планских концепција и решења, као и следећих мера и смерница:

1) заштите и унапређења квалитета ваздуха

(1) смањење емисија загађујућих материја из постојећих извора загађивања: прописивањем и строгом контролом граничних вредности емисија загађујућих материја из стационарних и покретних извора загађивања од стране локалних јединица управе, на основу утврђених стандарда на националном нивоу (нарочито у општинама Бор, Мајданпек, Неготин и Зајечар); развојем и имплементацијом савременијих мера заштите у оквиру: рударско-металуршких комбината, који би смањили емитовање таложних и токсичних материја у атмосферу односно загађење ваздуха Бора и Мајданпека тешким металима и арсеном; и хемијске индустрије у Прахову у циљу смањења загађења ваздуха у општини Неготин секундарним продуктима базне хемијске индустрије; смањењем загађења ваздуха емисијама угљен монооксида из индустријских постројења на планском подручју постављањем филтера; применом еколошки повољније технологије и система за пречишћавање ваздуха у индустрији у циљу задовољења граничних вредности емисије; смањењем емисије угљен монооксида као продукта непотпуног сагоревања фосилних горива у зони државних путева првог и другог реда; проширењем и техничко унапређење система даљинског грејања општинских центара и усклађивање режима рада постојећих котларница са прописима, као и прелазак с угља на течна горива; смањењем потрошње угља и повећање потрошње обновљивих извора енергије за топлотне потребе домаћинства; унапређењем система јавног превоза и железничког транспорта; и затварањем и санацијом постојећих депонија;

(2) ограничавање емисија из нових извора загађивања: обавезне интегрисане дозволе за постојећа постројења и објекте, нове објекте, и промене у начину функционисања постојећих објеката и постројења; примена најбоље доступне технологије и решења усклађених са важећим прописима, за нова постројења и објекте; и обавезном изразом процене утицаја на животну средину за свако новоизграђено постројење (поштовање принципа у области изградње и то висине димњака и других емитера загађења у ваздуху, а према европским нормама);

(3) систематско праћење квалитета ваздуха – контрола квалитета ваздуха на више мерних места у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијенталног ваздуха

(96/62/ЕС)²⁶, у оквиру државне мреже мерних станица за мерење регионалног и прекограничног атмосферског преноса загађујућих материја у ваздуху и аероседиментима у оквиру међународних обавеза – у општинама Бор, Мајданпек, Зајечар и Неготин, као и више локалних мерних станица за фиксна мерења (на територији Кладова и Књажевца, а по потреби и осталих општина на планском подручју), а у складу са Законом о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, број 36/09) и Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС”, број 11/10);

(4) развој мреже метеоролошких станица са осматрањем свих метеоролошких параметара на планском подручју (посебно у општинама Бор и Мајданпек, али и у зонама развоја туризма, посебно на Старој планини);

(5) дефинисање регионалне стратегије заштите ваздуха, планова у случају прекограничног загађења, локалних планова квалитета ваздуха и планова оператера за смањење емисија из стационарних постројења.

2) заштите и унапређења квалитета вода

(1) заштита постојећих и планираних изворишта водоснабдевања, успостављањем одговарајућег режима санитарног надзора и заштите животне средине у ужој и широј зони заштите изворишта, као и резервација простора за планиране акумулације;

(2) ширење и модернизација канализационе мреже насеља са одговарајућим ППОВ у општинама и градовима, као и у сеоским насељима у којима је могуће обавити санитацију на територији Тимочке крајине;

(3) заустављање изливања јаловине из РТБ Бор и РТБ Мајданпек у све водотокове;

(4) унапређење квалитета водотокова до прописане класе квалитета;

(5) чишћење корита и приобаља Борске реке, Кривељске реке, Великог Тимока, Пека, Шашке и Поречке реке од наноса пррита;

(6) ревитализација и проширивање водоводног система и смањење губитака воде;

(7) подстицање рационалне потрошње воде у домаћинствима, индустрији и другим делатностима;

(8) уклањање смећа са обала (посебно Дунава) и из корита река који угрожава квалитет воде;

(9) препознавање и уклањање извора загађивања река: испитивањем квалитета отпадних вода и праћењем хаваријских загађења (према Закону о водама, чл. 105.); пречишћавањем отпадних вода до нивоа који одговара ГВИ, односно до нивоа којим се не нарушавају стандарди квалитета животне средине реципијента (према Закону о водама, чл. 99.); успостављањем система интегралног управљања отпадом на територијама свих општина у складу са планским решењима; спречавањем одрањања и спирања смећа у реке са постојећих сметлишта, до њиховог затварања и ремедијације; и рационалном и стручном употребом пестицида и вештачких ђубрива на сливном подручју постојећих и планираних водоакумулација;

(10) доследна примена Европске директиве о водама²⁷ (2000/60/ЕС) и Закона о водама РС („Службени гласник РС” бр. 30/10) у домену: утврђивања и координације мера за површинске и подземне воде које припадају истом еколошком, хидролошком и хидрогеолошком сливу; спречавања или смањења утицаја незгода код којих долази до изненадног загађивања вода; одређивања општих правила за контролу загађивања и акумулирања количине воде, како би се осигурала еколошка одрживост слива; осигуравања одговарајућих информација о планираним мерама и извештајима о напредовању њиховог спровођења, ради укључивања јавности у процес доношења и остваривања управљања речним сливима;

(11) успостављање система интегралног управљања водним сливима Тимока, Пека и Моравице;

(12) систематско праћење квалитета вода: редовно праћење вредности показатеља квалитета вода и редовно праћење састава отпадних вода пре испуштања у реципијент.

3) заштите и унапређења квалитета земљишта

(1) систематско праћење квалитета земљишта: праћење концентрације тешких метала у земљишту и праћење концентрације тешких метала, арсена и азота у земљишту (посебно у општинама Бор и Мајданпек);

26 Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996.

27 Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy.

(2) спречавање даље контаминације земљишта експлоатацијом минералних сировина, техничка и биолошка рекултивација флотацијских јаловишта у Бору, Великом Кривељу и Мајданпеку;

(3) ремедијација и рекултивација земљишта у долинама Борске реке, Кривељске реке и Великог Тимока које је насуту пиритном јаловином, на основу међународних споразума с Бугарском;

(4) рекултивација земљишта оштећеног сумпордиоксидом;

(5) очување економских и екосистемских функција земљишта спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима, посебно оним са екцесивном ерозијом (на оголелим планинским врховима и кречњачким масивима), врло јаком ерозијом (у делу слива Борске и Поречке реке, на прелазима виших у ниже терасе у Кључу и на нагибима према Дунаву) и јаком (између Злота и Брестовца, на више места у Кључу, поред Дунава према Текији и на падинама око Петрова села);

(6) рекултивација постојећих сметлишта, затворених општинских депонија (или депонија у процесу затварања), комплекса и локалитета експлоатације минералних сировина, привремених позамишља земље за изградњу путева;

(7) одвијање површинске експлоатације минералних сировина у границама валоризованих еколошких зона и постојећим границама одобрених истражних права, без отварања нових површина којима би се могао угрожити постојећи земљишни фонд;

(8) спречавање загађења токсичним материјама које се користе у индустрији (посебно у базној хемији) и пољопривреди: лекови, боје, пестициди, минерална ђубрива;

(9) ограничавање на најмању могућу меру коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштитом од трајног губитка изградњом објеката и инфраструктуре;

(10) давање предности традиционалним пољопривредним гранама које имају повољне услове за развој и доприносе очувању/успостављању мозаичне структуре предела; поклањањем пажње избору одговарајућих култура и начину обраде земљишта према педолошким условима, нагибу и експозицији терена; класификацији киселих земљишта; успостављањем антиерозивног плодореда; и побољшањем соротног састава травних екосистема ради повећања њихове продуктивности и заштите земљишта;

(11) примена контролисаних интегралних прихрањивања и заштите биља и увођења метода органске/еколошке производње хране;

(12) предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафтних деривата и опасних хемикалија и

(13) припрема превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.

4) *унапређења квалитета јавног здравља*

(1) дефинисање јавноздравствених политика на нивоу појединачних општина или целог региона којима би се дефинисали приоритети и параметри за акцију као одговор на здравствене потребе;

(2) мерење (мониторинг) ефеката рударско-металуршких активности и активности хемијске индустрије на здравствено стање популације;

(3) обезбеђивање услова за брзо реаговање у случају еколошких акцидентата;

(4) проширење санитарног надзора система за водоснабдевање и пречишћавање отпадних вода;

(5) подизање заштитног зеленила уз саобраћајнице и зоне око привредних погона;

(6) примена прописаних дозвољених нивоа буке у изграђеним подручјима насеља;

(7) примена прописаних мера заштите од нејонизујућег зрачења (ДВ, ТС, рудници);

(8) развој и унапређење квалитета и доступности јавним службама од значаја за јавно здравље.

5) *спречавање ризика од настанка удесних ситуација*

(1) спровођењем 24-часовног система мониторинга квалитета воде, ваздуха и земљишта;

(2) дефинисањем обавеза оператера SEVESO постројења који мора да достави обавештење, односно да изради Политику превенције удеса или Извештај о безбедности и План заштите од удеса;

(3) утврђивањем нових, потенцијалних постројења нижег или вишег нивоа који се могу сврстати у SEVESO постројења;

(4) ограничавањем емисија из нових извора загађивања;

(5) дефинисањем обавезне интегрисане дозволе за постојећа постројења и објекте, нове објекте и промене у начину функционисања постојећих објеката и постројења;

6) *заштите и очувања еколошких и пејзажних вредности пољопривредних и шумских предела, обнове и рекултивације деградираних простора*

(1) повећање површине заштићених природних добара

(2) примена претежно шумске и, нешто мање, пољопривредне рекултивације и ревитализације;

(3) заштитом појединачних карактеристичних природних целина на планском подручју;

(4) одговорним управљањем заштићеним зонама НП Ђердап и Парка природе Стара планина;

(5) естетским преображањем насеља, комуналном хигијеном улица у градским и сеоским срединама, формирање и нега приватних и јавних зелених површина, корита и обала водотока у насељима.

7) *контролу јонизујућег зрачења*

(1) Попис и демонтажање постојећих радиоактивних громобрана са више локација на подручју Плана.

6.2. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ

Заштићена природна добра се штите и уређују у складу са актом о проглашењу и сходно одредбама Закона о заштити природе РС, у првом реду 19 заштићених природних добара односно подручја и природних феномена, укупне површине 99.369 ha у оквиру које је у режиму заштите I степена – 2.700 ha, режиму заштите II степена – 19.394 ha и режиму заштите III степена – 77.275 ha, док је у режиму заштитне зоне („Ђердап” и „Ромулиана”) укупно 69.860 ha (Табела III -16).

Табела III -16: Заштићена природна добра

Назив и врста заштићеног природног добра	Општина/град и површина (y ha)	Категорија	Степен заштите и површина (y ha)	Законски основ, врста акта и година заштите
НП Ђердап и заштитна зона националног парка (33)	Национални парк: Мајданпек Кладово Укупно НП	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	I степен 2.010	Закон о националном парку Ђердап – 1974., Закон о националном парку Ђердап – 1983., Закон о националним парковима – 1993., Просторни план подручја Националног парка Ђердап
	34.032			
Заштитна зона:	Мајданпек Кладово Неготин	Заштитна зона	67.719	
	33.889 19.704 14.126			
Укупно 33	67.719			
Парк природе Стара планина	Зајечар Књажевац Укупно	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	I степен 363	Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 1997. и Уредба Владе – 2009.
			6.197	
			42.028	

Назив и врста заштићеног природног добра	Општина/град и површина (у ha)		Категорија	Степен заштите и површина (у ha)		Законски основ, врста акта и година заштите
Споменик природе Лазарев кањон	Бор Бољевац Укупно	1.176 579 1.755	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	II степен	1.755	Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 2000.
Споменик природе Рипаљка	Сокобања	7	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	II степен	7	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1949, Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 2000.
Предео изузетних одлика Лептерија-Сокоград	Сокобања	406	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	II степен III степен	321 85	Закон о заштити природе: Решење СО Сокобања – 1969. Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 2002.
Предео изузетних одлика Озренске ливаде	Сокобања	237	Трећа категорија (значајно природно добро)	II степен	237	Закон о заштити природе: - Решење СО Сокобања – 1973.
Строги резерват природе Буково	Неготин	10	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	I степен	10	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1961., Закон о заштити животне средине из 1991. године: Уредба Владе – 2007.
Споменик природе Вратна	Неготин	3	Трећа категорија (значајно природно добро)	II степен	3	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1957.
Споменик природе Замна	Неготин	2	Трећа категорија (значајно природно добро)	II степен	2	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1957.
Споменик природе Парк шума Бадњево	Неготин	5	Трећа категорија (значајно природно добро)	II степен	5	Закон о заштити природе: Решење СО Неготин – 1982.
Споменик природе Ваља прераст – Шуљца стена	Мајданпек	8	Трећа категорија (значајно природно добро)	II степен	8	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1959.
Строги резерват природе Мустафа	Мајданпек	80	Трећа категорија (значајно природно добро)	I степен	80	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1950. Закон о заштити природе: Решење СО Мајданпек – 1969.
Строги резерват природе Фељешан	Мајданпек	15	Трећа категорија (значајно природно добро)	I степен	15	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1950.
Строги резерват природе Ртањ	Бољевац	15	Трећа категорија (значајно природно добро)	I степен	15	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1959.
Строги резерват природе Мала Јасенова глава	Бољевац	6	Трећа категорија (значајно природно добро)	I степен	6	Закон о заштити споменика културе и природних реткости: Решење Завода за заштиту и научно проучавање природних реткости – 1951.
Споменик природе Боговинска пећина	Бољевац	14	Трећа категорија (значајно природно добро)	II степен		Закон о заштити природе: Решење СО Бољевац – 1974. Закон о заштити животне средине из 1991. године: Одлука СО Бољевац – 2008.
Предео изузетних одлика Простор археолошког налазишта: Ромулиана – Гамзиград и заштитна зона	Заштићени простор археолошког налазишта: Зајечар	2.686	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	I степен II степен III степен	176	Закон о заштити природе и Закон о заштити културних добара: Одлука СО Зајечар – 1990. (на површини 176 ha) Закон о планирању и изградњи: Просторни план подручја археолошког налазишта Ромулијан - Гамзиград – 2004. (на површини 2.686 и заштитна зона површине 2.414 ha)
					1.380 1.130	
Заштитна зона: Зајечар		2.414		Заштитна зона	2.414	
Споменик природе Бигар	Књажевац	15	Прва категорија (природно добро од изузетног значаја)	II степен	15	Закон о заштити природе: Решење СО Књажевац - 1981. (на површини 2 ha), Закон о планирању и изградњи и Закон о заштити животне средине из 1991. године: Просторни план подручја Старе планине – 2008. (на површини 15 ha)

На планском подручју у току је израда документације за установљење и проглашење нових заштићених подручја (Завод за заштиту природе Србије) и то за:

- 1) Специјални резерват природе „Ртањ”, општине Бољевац и Сокобања, површине 5.600 ha;
- 2) Споменик природе „Рајкова пећина”, општина Мајданпек, површине 140 ha;
- 3) Споменик природе „Бели изворац”, општина Мајданпек, површине 10 ha и
- 4) Споменик природе „Мокрањске стене”, општина Неготин, површине 30 ha.

До окончања истраживања и установљавања нових природних добара различите врсте (парк природе, предео, резерват природе), категорија и режима заштите, овим Просторним планом се иницира заштита простора идентификованих просторних целина и то:

- 1) Подручје Кучаја, на територији општина Бор и Бољевац, оквирне површине 46.500 ha, које ће у целости или већим делом (Дубашница и Лазарев кањон) бити вредновано и предложено за национални парк;

- 2) Подручје планине Дели Јован, на територији општина Неготин, Мајданпек, Бор и града Зајечара, оквирне површине 6.600 ha;
- 3) Подручје планине Стол, на територији општине Бор, оквирне површине 1.700 ha;

- 4) Подручје планина Мали и Велики Крш, на територији општина Бор и Мајданпек, оквирне површине 2.900 ha;
- 5) Подручје планине Тупијнице, на територији града Зајечара и општине Књажевац, оквирне површине 3.500 ha;
- 6) Подручје планина Озрен и Девица, општина Сокобања, површине 6.800 ha; и

- 7) Подручје ритске зоне Мале Врбице, општина Кладово (са 120 забележених, односно 170 претпостављених врста – посебно су значајне белобрка чигра и пчеларица) оквирне површине 800 ha.

Оријентациона укупна површина наведених просторних целина предвиђених за стицање статуса заштићених природних добара/подручја износи 68.000 ha. Просторни обухват, врста и режим заштите наведених подручја прецизно ће се одредити кроз акт о установљењу заштите, на основу претходно стручне документације референтних институција.

За Парк шуме Бадњево, општина Неготин и Строги природни резерват Коњска глава, општина Мајданпек, због губитка основних обележја и вредности које су биле разлог заштите, планиран је или започет поступак формалног укидања заштитног статуса, тако да је одређење да се ова два подручја не предвиђају за заштићена природна добра. За НП „Ђердап”, у поступку израде просторног плана тог подручја, преиспитаће се спољне и унутрашње границе заштите. Евентуалне меродавне промене ће се формално спровести кроз измену акта (закона) о проглашењу Ђердапа за национални парк. За подручје археолошког налазишта „Ромулиана-Гамзиград” извршиће се, на основу Закона о културним добрима и Закона о заштити природе, формално усаглашавање граница и режима заштите са решењима утврђеним просторним планом тог подручја.

Процењује се да ће се успостављањем мреже еколошки значајних подручја (Натура 2000) на основу европских директива о стаништима и птицама (*Special Areas of Conservation – SACs* и *Special Protection Areas – SPAs*) површина под различитим видовима заштите природних вредности (биолошке разноврсности, геонаслеђа и предела) повећати на укупно 30% површине подручја Просторног плана. Такође се процењује да ће се проширењем постојећих и установљењем нових заштићених подручја актима Владе (установљавање резервата природе, станишта и других подручја) или локалне самоуправе повећати површина под заштитом посебних природних вредности за 71.150 ha, тако да укупна површина заштићених простора износи 170.520 ha односно 23,9% подручја Просторног плана Тимочке Крајине.

На подручју Просторног плана налази се 13 заштићених међународно значајних центара биодиверзитета, и то: 4 међународно значајна станишта птица, 6 међународно значајна биљна подручја, као и 3 међународно значајна станишта лептира (Табеле III -17, III -18 и III -19).

Табела III -17: Међународно значајна станишта птица (Important Bird Areas-IBAs)

Р. бр.	Назив ИВА	Површина (ha)	Општина
1.	Стара планина	20 000	Зајечар, Књажевац, Пирот*, Димитровград*
2.	Злотска клисура-Дубашница	10 000	Бор, Жагубица*
3.	Ђердапска клисура	65 000	Кладово, Мајданпек, Голубац*
4.	Мала Врбица	2 000	Кладово

*Ван обухвата просторног плана
Извор података: Завод за заштиту природе Србије, Београд, 2007.

Табела III -18: Међународно значајна биљна подручја (Important Plant Areas-IPAs)

Р. бр.	Назив ИПА	Површина (ha)	Општина
1.	Ђердап	65 293,30	Кладово, Мајданпек, Неготин, Голубац*, Кучево*
2.	Кладово-Радужевац	-	Кладово
3.	Велики крш и Стол	2 483,31	Бор, Мајданпек
4.	Клисура Лазареве реке	1 916,97	Бор, Бољевац
5.	Ртањ	7 007,46	Бољевац, Сокобања
6.	Стара планина	54 408,21	Књажевац, Пирот*, Димитровград*

*Ван обухвата просторног плана
Извор података: Завод за заштиту природе Србије, Београд, 2007.

Табела III -19: Међународно значајна станишта лептира (Prime Butterfly Areas-PBAs)

Р. бр.	Назив РВА	Површина (ha)	Општина
1.	Мајданпек-Рудна Глава	885	Мајданпек
2.	Стара планина	14 200	Књажевац, Пирот*
3.	Стол	200	Бор

*Ван обухвата просторног плана
Извор података: Завод за заштиту природе Србије, Београд, 2007.

6.3. ЗАШТИТА НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

На подручју Просторног плана евидентирана су и заштићена следећа НКД:

- 1) девет културних добара од изузетног значаја:
 - (1) на подручју града Зајечара: археолошко налазиште „Гамзиград”²⁸;
 - (2) на подручју општине Кладово: споменик културе „Део римског Лимеса”, „Трајанова табла и део пута” и археолошка налазишта „Понтес” и „Караташ”;
 - (3) на подручју општине Мајданпек: археолошка налазишта „Рудна глава” и „Лепенски вир”;
 - (4) на подручју општине Неготин: споменик културе „Хајдук Вељкова барутана” и просторна културно-историјска целина „Комплекс Неготинских пивница”;
 - 2) једанаест културних добара од великог значаја:
 - (1) на подручју општине Бољевац: споменик културе Манастир Лапушња;
 - (2) на подручју општине Кладово: споменик културе Тврђава „Фетислам”;
 - (3) на подручју општине Књажевац: споменици културе Црква св. Богородице и Манастир Горња Каменица; као и археолошко налазиште „Равна-Тимасум Minus”;
 - (4) на подручју општине Мајданпек: споменик културе „Стара топонимца”;
 - (5) на подручју општине Неготин: споменици културе Манастир Короглаш, Кућа Стевана Мокрањаца и Стара црква; као и просторна културно-историјска целина „Старо градско језгро”;
 - (6) на подручју општине Сокобања: споменик културе „Соко град”;
 - 3) већи број културних добара²⁹; нека од њих су:
 - (1) на подручју општине Бољевац: споменици културе Манастир Крепичевац, Црква Лозица, Зграда старе основне школе, Зграда старе општине, просторна културно-историјска целина Комплекс зграда из XIX века, и др.;
 - (2) на подручју општине Бор: археолошко налазиште Лазарева пећина, Трњана код Брестовачке бање, трагови средњовековног рударења у више насеља општине (Лука, Кривељ, Брестовац и др), просторно културно-историјска целина Брестовачка бања и др.
 - (3) на подручју града Зајечара: споменици културе Манастирска целина Суводол, Манастир Грлиште, „Радул бегов конак” и др.;
 - (4) на подручју општине Књажевац: споменици културе Црква Св. Ђорђа из 19. века, Вила пољопривредног комбината „Дервин” и др.;
 - (5) на подручју општине Неготин: споменици културе Манастир Буково, Саборна црква Св. Тројице, археолошко налазиште „Локалитет Врело-Шаркаман” и др.;
 - (6) на подручју општине Сокобања: споменици културе Старо бањско купатило, Конак кнеза Милоша Обреновића, Црква Успења Богородице, „Требичка чесма” - Чесма Кнеза Милоша на Требишчком путу, Средњовековно утврђење у селу Врмца и др.;
 - 4) већи број евидентираних културних добара³⁰; нека од њих су:
 - (1) на подручју општине Бољевац: Брдо Стража, Воденица и остаци ваљавице Петра Јовановића, Кућа са угаоним тремом Петра Лукића, Кућа Живојина Радисављевића, Кућа Илинке Петровић, Воденица Јордана Грујића, Кућа са вајатом Данице Милојевић, Кућа Жике Траиловића, Кућа Бисерке Стевић, Шонтин бунар са тремом, Зграда електричне централе, Кућа са средишњим тремом Ратка Јевтића, Црква Благовештења, Кућа Љубише Митића, Бунар Вукадина Спасића и др.;
 - (2) на подручју општине Бор: Манастириште у Горњану, Црквина, Марков камен, Капије, Селиште, Тилва Њагра и др.
 - (3) на подручју града Зајечара: Црква Рођења Пресвете Богородице и др.;
 - (4) на подручју општине Кладово: Селиште - Вајуга, Милутиновац, Гламеја - Љубичевац;
 - (5) на подручју општине Књажевац: Стари водоторањ и мостови у Књажевцу, цркве из XIX века у Балинцу, Новом Кориту, Габровници, Балта Бериловцу и Ђуштици, Стара чаршија у Књажевцу и др.;
- 28 Археолошко налазиште „Гамзиград”, непокретно културно добро од изузетног значаја на подручју општине Зајечар, уписано је 2007. године на Листу светске културне и природне баштине UNESCO-а на основу критеријума (iii) и (iv), под називом „Гамзиград-Ромулијана, Галеријева палата”, чиме је стекло и међународни статус заштите
- 29 Списак културних добара налази се у Документационој основи Регионалног просторног плана
- 30 Списак евидентираних културних добара налази се у Документационој основи Регионалног просторног плана

13. јул 2011.

Гласник
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Број 51

63

- (6) на подручју општине Мајданпек: Кожица, Мртваја, Лепенска поткапина, Поречка река и др.
 (7) на подручју општине Сокобања: Грудоњска воденица у Градашници, Црква у Читлуку и др.
 (8) на подручју општине Неготин: споменик Хајдук Вељку и др.

Због радова на хидроелектрани Ђердап на Дунаву, потопљени су следећи локалитети непокретних културних добара, и то:

1) у општини Кладово: Хајдучка воденица и Делови римског пута;

2) у општини Мајданпек: Велика Ливадица, Бољетин-Смирна, Власац, Равна (Самрса), Црква св. Николе, Рибница, Велики Градац (Taliana), Поречко острво, Стара црква у старој Мосни, Велико Голубиње, Јендек-Турско пристаниште-Нешин поток-Милков поток; Кастел и Пецка Бара.

Приоритетно је предузимање следећих пропозиција за:

1) споменике културе:

(1) рекатегоризација свих категорисаних споменика културе;

(2) ревалоризација непокретних културних добара, у првом реду валоризације објеката народног градитељства и градске архитектуре;

(3) валоризација објеката народног градитељства – старих неизмењених и мало измењених планинских села и појединачних цркава, заветних места, стамбених и привредних објеката народног градитељства и амбијенталних целина у селима, који ће, након ближег истраживања, евидентирања, проглашења и категоризације бити рестаурирани и реконструисани у претежно изворним облицима екстеријера (у духу регионалне, односно традиционалне архитектуре) уз адекватно комунално опремање, обезбеђивање потребног комфора у ентеријеру и могуће пренамене (код стамбених и привредних објеката), посебно у функцији сеоског туризма;

(4) означавање и обележавање свих категорисаних споменика културе информативним таблама и ознакама на путним правцима;

(5) спровођење мера техничке заштите коришћењем савремених технологија, уз очување основних својстава и конструктивних, стилских и типолошких карактеристика, посебно на грађевинским објектима сакралне и техничке архитектуре;

(6) обележавање свих потопљених непокретних културних добара на погодан начин за њихову презентацију;

(7) сакрални споменици културе привешће се искључиво сакралној намени и богослужбеним потребама: старе окривене цркве и капеле ће се реконструисати и обнављати према савременим конзерваторским принципима;

(8) приоритет у презентацији имаће споменици културе са адекватном наменом, којом се не нарушавају његова културно-историјска својства;

(9) перманентно евидентирање споменика техничке културе, који ће бити презентовани у аутентичној намени и, уколико је могуће са очуваном техничко-технолошком функцијом и укључивањем у туристичку понуду;

(10) измештање најугроженијих и напуштених објеката народног градитељства и њихово груписање у облику активног етнопарка у близини туристичких комплекса и центара, уколико претходна заштита није могућа, или је из неког другог разлога неоправдана;

2) просторно културно-историјске целине:

(1) ревалоризација просторно културно-историјских целина;

(2) дефинисање степена реконструктивних и санационих захвата одговарајућим пројектима, као и конзерваторских услова за извођење техничке заштите и презентацију објеката, одговарајућим урбанистичким планом;

(3) појачан инспекцијски надзор и примена санкција ради благовременог уклањања неплански изграђених објеката и промене неадекватних услужних намена у културно-историјским целинама;

3) археолошка налазишта:

(1) иставак истраживања највреднијих археолошких локалитета;

(2) ефикаснија заштита археолошких налазишта;

(3) забрана неовлашћеног уништавања, прекопавања, ископавања и заоравања археолошких локалитета;

(4) утврђивање зона појава археолошких локалитета регионалног значаја;

(5) изградња примарне туристичке инфраструктуре за приступ и пријем посетилаца и

(6) адекватна презентација и интерпретација археолошких локалитета.

Поред формирања дела планиране тематске руте Пут римских императора на подручју Региона, која ће обухватити најзначајније културно наслеђе из античког Рима на овом подручју, могуће је формирати и друге културне стазе на планском подручју, као што су стаза римских императора, стаза дунавских тврђава, путеви вина, стаза краљевских бања Србије и др.

6.4. ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА ОД ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

Просторним планом утврђују се објекти и комплекси од интереса за одбрану земље и њихове заштитне зоне у складу са Условима и захтевима Министарства одбране за прилагођавање потребама одбране земље Регионалног просторног плана Тимочке крајине (акт УИС СМР МО инт. бр. 1191-2 од 30.04.2009. године). Такође, дефинишу се правила заштите границе Републике Србије према допису Министарства унутрашњих послова (бр. 01-3724/09-2 од 03.04.2009. године).

Поред ових, Просторним планом су предложена и одређења привредног, социо-економског и инфраструктурног развоја, која су посебно значајна за ванредне ситуације.

План коришћења и уређења простора од интереса за одбрану и ванредне ситуације заснива се на примени следећих пропозиција:

1) Непосредни појас уз државну границу налази се под режимом контролисаног и ограниченог коришћења, у надлежности Министарства унутрашњих послова. У дубини од 300 m на територији Србије не предвиђа се изградња објеката који би ометали и довели у питање видљивост граничне линије, што важи и за засаде високог растиња и пољопривредних култура.

2) Обезбедиће се инфраструктурни услова за отпочивање са радом граничног прелаза Ново Корито (Србија) – Салаш (Бугарска) код места Кадибогаз.

3) У складу са Законом о прелажењу државне границе и кретању у граничном појасу, постоје ограничења која се односе на кретање и боравак лица у граничном појасу, који обухвата део територије Републике Србије у дубини од 100 m, дуж граничне линије.

4) Око војних комплекса са статусом „перспективан“ планирају се зоне просторне заштите, које су условљене њиховом наменом и прописују се због безбедности околине од ових комплекса и активности у њима, у циљу заштите становништва и материјалних добара. Зоне третирају као простор са посебним режимом коришћења, уређења и изградње, а правилима уређења дефинишу се као: а) зоне забрањене изградње (са потпуном забраном било какве градње), и б) зоне контролисане градње (за које је обавезна сагласност Министарства одбране).

5) За комплексе са статусом „није перспективан“ и „Мастер план“ може се скинути статус „посебне намене“. Будућа намена ових комплекса одређиће се плановима нижег нивоа, након отуђења и регулисања имовинско правних односа. Планом се предлаже да приоритет има јавна намена ових објеката (у функцији развоја јавно-социјалне инфраструктуре), а у складу са интересима локалне самоуправе, Републике и других заинтересованих субјеката. Реализацији планских решења условљена је коначним регулисања имовинско правних односа са будућим власником или корисником.

6) За комплекс аеродрома у Бору, дефинише се зона ограничене градње, пречника 2500 m. Приликом планирања и изградње објеката у зони просторне заштите око аеродрома, обавезно је испоштовати одредбе Закона о ваздушном саобраћају („Службени лист СРЈ“, број 12/98, 5/99, 44/99, 73/2000 и 70/2001), као и других законских и подзаконских аката која се односе на планирање, вису, изградњу и обележавање објеката, инсталације и препреке у зонама цивилних аеродрома, а обавезно је тражити мишљење и сагласност Министарства одбране (до момента отуђења) и Директората цивилног ваздухопловства (ДЦВ).

7) Обавеза локалних самоуправа је доношење Плана за одбрану од елементарних непогода као и планова о проглашењу ерозионих подручја чиме се поропишују административне мере препорука и забрана. Како је Регион изузетно угрожен ерозионим процесима и поплавама предвиђено је да се овакви планови донесу обједињено за Регион у целини.

8) Привредни субјекти на подручју Плана припремиће нове деловања у случају технолошких акцидената (изливања

технолошких вода и флотацијског муља, пожара, експлозија, емисије штетних гасова и др.) у сарадњи са локалним институцијама и органима.

9) Предвиђени концепт полицентричног система насеља омогућава очување дисперзног размештаја постојећих (мешовитих и сеоских) насеља, са истовременим јачањем централних функција тих насеља. У складу са принципима превенције од разарања обавезна је примена важећих асейзмиких прописа при санацији постојећих и изградњи нових објеката. Неопходно је утврдити процену ризика од поплава у насељима, а планском разрадом на нижем нивоу предвидети правила/ограничења градње и мере заштите.

10) Аутономност пољопривреде обезбеђује биолошки безбедна храна произведена у аутономним погонима, под условом да се оствари планирана интеграција са индустријом и туризмом, као стимулативним организатором и потрошачем у доба мира.

11) У изради плана заштите од пожара посебно ће се уважити следећи елементи: а) предвиђена саобраћајна приступачност шумским подручјима биће реализована изградњом мреже јавних, службених и шумских путева (и перспективно алпских ски-стаза и жичара), рачунајући ове објекте истовремено и као противпожарне баријере које деле шуму на мање сегменте; б) поред великих водоакмулација, плански ће се утврдити мрежа малих акумулација на водотоцима уз постојеће и планиране колске путеве (јавне, службене и шумске) ради обезбеђења равномерног захвата воде за гашење пожара; в) при пошумљавању нових површина (по новим шумским основама) распоредом противпожарних пруга и прогала предвидеће се ће планске противпожарне баријере, и г) успоставиће се редовно противпожарно осматрање.

12) Алтернативно водоснабдевање са високим степеном поузданости и ниским степеном повредивости омогућено је јединственим системима, састављеним од повезаних сепаратних и већег броја локалних система. Извршиће се обележавање зона акцидентата (поплавни таласи, поплаве и клизишта) увођењем система обавештавања и узбуђавања, као и планова реакција у случају ових појава.

13) Аутономност снабдевањем енергијом у ванредним ситуацијама обезбеђује се коришћењем алтернативних извора: хидропотенцијала планинских водотока и геотермалних вода, биомаса, био-гаса добијеног третманом билошке компоненте комуналног отпада.

14) Обезбеђење планираног развоја саобраћаја и веза основни су услови за организовање активности у ванредним ситуацијама. У отежаним планинским условима саобраћаја, посебно у источном делу подручја, диференцирана мрежа јавних регионалних и локалних путева, службених и осталих шумских путева и бројних стаза, допуњује се системом жичара, као важним елементом саобраћаја (жичаре могу егзистирати на локалној електроенергији и резервним дизел агрегатима). У планирању система веза уважен је њихов посебан значај за издвојена планинска подручја, уз примену високофреквентних веза и обезбеђивање радио, ТВ и пријема интернета. Поред екстерних веза, предвиђен је развој система унутрашњих веза који има посебан значај у ванредним ситуацијама.

15) Према концепту развоја туризма, интенција је функционално интегрисање већине активности насеља (пре свега пољопривреде и мале привреде) и непосредно укључење у туристичку понуду, чиме се омогућава развој насеља и повећање броја сталних становника, мањим делом природном репродукцијом и већим делом досељавањем. Планирани јавни објекти и смештајни туристички садржаји могу се у ванредним ситуацијама употребити за потребе санитетског збрињавања и лечења, с обзиром да нису

предвиђени у великим грађевинским концентрацијама и да су по правилу заклоњени морфолошким облицима и шумом.

16) Заштита од зимских непогода у брдско-планинском делу (завејавање, лед, лавина, снегоизвале, ветроизвале и др.) и од летњих непогода (олуја, бујице праћене одронима и сл.) биће остварена изградњом и уређењем планираних садржаја супраструктуре и инфраструктуре, пошумљавањем и затрављивањем голети и предвиђеним водорегулацијама.

17) Укупна заштита од елементарних непогода свих врста биће обједињена у јединствену службу осматрања, јављања и предузимања претходних интервенција. Неопходан предуслов за адекватну заштиту је институционална организованост, која ће бити територијално организована и дистрибуирана према обухвату простора који се штити. Од посебног значаја је успостављање јединственог информационог система о простору као ефикасне мере и средства за планирање, управљање и усмеравање конкретних активности у ванредним ситуацијама.

7. КОРИШЋЕЊЕ И ОСНОВНА НАМЕНА ПРОСТОРА

Основна намена простора на подручју Просторног плана (7131 km²) имала је 2008. године следећу структуру:

- 1) пољопривредно земљиште 3.670km² (51%),
- 2) шуме и шумско земљиште 2.972 km² (42%)
- 3) и остало земљиште 489 km² (око 7%).

Планиране промене у коришћењу простора до 2025. године највише ће се одразити на шумско земљиште које ће се повећати за 92,3 km² (око 13%) и износиће око 390 km² или 54,6% подручја Просторног плана. Пољопривредно земљиште смањиће се за око 88 km² (око 12,5%) и износиће око 279 km² или 39% подручја Просторног плана. Промене у коришћењу простора настаће претварањем пољопривредног у шумско земљиште пошумљавањем површина најнижег производно - економског потенцијала (7. и 8. катастарске класе), дела деградираних брдских пашњака и нископродуктивних / оштећених пољопривредних земљишта, приоритетно у циљу заустављања ерозије и заштите сливних подручја водоакмулација и значајнијих водотокова, као и рекултивација дела површина експлоатације минералних сировина.

Остало земљиште на подручју Просторног плана обухвата: грађевинско земљиште (насеља, инфраструктуру, водоакмулације и др.), као и неплодне површине (ван пољопривредног земљишта, шума и шумског земљишта). До промена у коришћењу пољопривредних, шумских и неплодних површина (на око 0,3% подручја Просторног плана) може доћи у зонама развоја експлоатације минералних сировина (општине Бор и Мајданпек), инфраструктурних коридора, водопривредних система, туризма и појединих насеља. Планско опредељење је да се у овим зонама развоја, где је то могуће, изврши делимична компензација местимичним пошумљавањем, као и конверзија коришћења са неплодним површинама.

Најзначајније трансформације у намени осталог земљишта спровешће се у циљу реализације:

1) планираних водоакмулација, укупне површине око 5 km² („Боговина“ – 3,1 km² на територији Бољевца; „Песача“ – укупно око 0,1 km², од чега део на територији Мајданпека; Жуковац на територији Књажевца; као и акумулација Буковска река, на територији Мајданпека);

2) инфраструктурних објеката (изградња пута I реда у општини Бор - у дужини од око 29 km, изградња обилазнице око Књажевца - у дужини од око 9,5 km, изградња путева II реда на територији општине Књажевац - у дужини од око 9,3 km, пруге у општини Неготин - дужине око 4,8 km и др.); туристичке инфраструктуре; индустријских зона и др.

Табела III-20. Промене у коришћењу пољопривредног и шумског земљишта 2008-2025. године (у km²)

Подручје /Округ	година	земљиште		% од укупних површина	
		Пољопривредно	Шумско	Пољопривредно	Шумско
Борски округ	2008	159,07	163,60	45,4	46,6
	2025	119,38	204,76	34	58,4
	промена	-39,70	41,15		
Зајечарски округ	2008	207,89	133,60	57,4	36,9
	2025	159,53	184,80	44	51,0
	промена	-48,36	51,19		

Подручје /Округ	година	земљиште		% од укупних површина	
		Пољопривредно	Шумско	Пољопривредно	Шумско
Подручје Просторног плана	2008	366,96	297,20	51,5	41,7
	2025	278,9	389,55	39,1	54,6
	<i>промена</i>	-88,06	92,35		

Планско одређење је да се рационалније и интензивније користе и уређују постојећа грађевинска подручја насеља, као и да се ограничи и контролише њихово ширење. Због тога се овим Просторним планом грађевинска подручја насеља задржавају у оријентационо истим површинама, док ће се изградња путне мреже вршити претежно у коридорима постојећих траса.

Табела III-21. Процена промене коришћења у структури осталог земљишта, 2008-2025. година, (у km²)

Подручје Просторног плана	Година	Путеви	Пруге	Акумулације	Насеља	Неплодне површине	Укупно
2025	17,29	4,04	7,43	157,48	261,6	447,84	
<i>промена</i>	0,23	0,09	5,08	0	-44,3	-38,9	

IV. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРИМЕНУ И СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

1. ПРИОРИТЕТИ И СТРАТЕШКО РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ ПРВЕ ЕТАПЕ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА

1.1. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Приоритетне активности на имплементацији Просторног плана утврђују се за прву фазу имплементације до 2015. године. Полазећи од планских циљева, поставки и решења Просторног плана, приоритетне активности обухватају:

1. Пољопривредно земљиште и рурални развој

Планско решење 1.1:	<i>Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> Активирање регионалног и локалних центара у мрежи за рурални развој на јачању стручне, саветодавне, информатичке и оперативне подршке утврђивању програма развоја локалних заједница, укључујући и допринос решавању проблема незапослености, окретањем ка развоју сопственог пољопривредног газдинства; локалне власти, у садејству са осталим заинтересованим актерима локалне заједнице, имају кључну улогу у развоју мултифункционалне пољопривреде, активним укључивањем у спровођење националне аграрне политике, формулисањем локалних стратегија и програма одрживог пољопривредног и руралног развоја и обезбеђењем финансијских средстава за кофинансирање њихове имплементације; Израда катастра земљишта оштећеног рударским активностима, емисијама сумпордиоксида и прашице и издвајањем флотацијске јаловине; Израда и почетак реализације пројекта ремедијације земљишта оштећеног сумпордиоксидом и прашином и селективне биљне производње у зонама утицаја рударских и индустријских комплекса; Израда и реализација комплексних пројеката рекултивације и ревитализације оштећених, односно уништених земљишта, у првом реду Борске и Кривељске реке и Великог Тимока у општинама Бор, Зајечар, Неготин и Пека и Шашке реке у општини Мајданпек; Евидентирање терена угрожених процесима водне и солске ерозије, одређивање и контрола спровођења одговарајућих радова и мера заштите земљишта на тим теренима, према смерницама које ће бити утврђене Републичком пољопривредном основом; Завршетак реализације пројекта наводњавања Неготинске низије; Дестимулисање интензивног коришћења еродибилних и других слабих пољопривредних земљишта, обезбеђењем подстицаја за пошумљавање ораница 7. и 8. кат. класе, деградираних пашњака и сл.; Ажурирање података катастра о наменама и власништву земљишта, уз истовремено успостављање система праћења и оцене (тзв. мониторинг и евалуација) стања пољопривредног и осталог земљишта; неопходно је да се подаци о променама физичке структуре простора и власничким односима употпуне информацијама о степењу загађености земљишта агенсима антропогеног порекла; основу интензију ових података требало би да чини формирање комплексне основе за успостављање система просторне информације о земљишној животној средини, применљивог у пракси; појаве уништавања, деградације и загађивања земљишта морају да буду регистроване и квантитативно анализирани помоћу одговарајућих база података, модела и алгоритама који су компатабилни са системима географске информатике (GIS), с једне стране, и са међународно прихваћеним стандардима квалитета земљишта, с друге; Јачање стручно-саветодавне службе, ради дифузије знања и информација везаних за примену добре пољопривредне праксе одрживог управљања пољопривредним земљиштем, развој интегралне и органске производње, примену одговарајућих мера и техника конзервационе обраде земљишта и др.; Јачање подршке улагањима младих пољопривредника у проширење посела, обнову пашњачког сточарства, обнову и подизање нових дугогодишњих засада у виноградарству и воћарству, гајење лековитог биља, опрему за наводњавање и механизацију и диверзификацију делатности на газдинству и у руралном окружењу, коришћењем подстицајних средстава из буџета Републике и формирањем општинских аграрних буџета, проналажењем стратешких партнера и коришћењем домаћих развојних фондова и предприсутних фондова Уније; Формирање удружења произвођача у циљу: заједничких улагања у капацитете за дораду, прераду, складиштење и транспорт финалних производа; увођења савремених стандарда и система контроле квалитета; заштите географског порекла локалних производа и унапређења њиховог маркетинга; Обезбеђење пореских и инфраструктурних олакшица за инвестирање у отварање малих и средњих производних и услужних предузећа и радњи, укључујући анимирање становништва на раду у иностранству за повратак на имања и улагања у оживљавање локалне привреде, активирањем постојећих грађевинских објеката, опреме и квалификоване радне снаге за развој разноврсних производних, услужних, културних, еколошких и других делатности на селу; Очување и обнова тимочких виногорја, уз истовремено осавременавање сортаментна гајене лозе, у складу са препорукама Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде Републике Србије и Обука пољопривредних произвођача за примену мера калцификације и рекултивације пољопривредног земљишта и за производњу здравствено безбедне хране.

2. Шумско земљиште и шума и развој ловства

Планско решење 2.1:	<i>Одрживо коришћење и заштита шумског земљишта и шума</i>
Приоритетна активност:	<ol style="list-style-type: none"> Унапређења стања постојећих шума и повећања површина под шумама првенствено у сливовима постојећих („Грлиште”, око 12 km² и „Бован” око 10 km²), и планираних водоакмулација („Боговина” и „Жуковац”) као и у оквиру јаловишта и граничних зона индустријских постројења; Израда пројеката пошумљавања сливова водоакмулација на подручју Просторног плана; Рационално коришћење укупних производних потенцијала шума, уз повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; Обнављање шума, подизање нових и нега шума у државним шумама на подручју Зајечарског округа око 1.400 ha и Борског округа око 2.900 ha; Антиерозивна заштита на површинама и локалитетима које угрожава средња, екстремна и јака ерозија: на оголим планинским врховима и кречњачким масивима, у делу слива Борске и Поречке реке, на прелазима виших у ниже терасе у Кључу и на нагибима према Дунаву у Неготинској низији; и на површинама у оквиру планираног скијалишта на Старој планини и у заштитним зонама око рударских и индустријских комплекса; Чистиње и уређење шума оштећених шумским пожарима; Институционално опремање и организовање за потребе: мониторинга и истраживања шума (посебно функционалних оптимума у зонама са различитим режимима заштите природе, инвентуре приватних шума и др.).
Планско решење 2.2:	<i>Развој ловства</i>
Приоритетна активност:	<ol style="list-style-type: none"> Очување разноврсности ловне фауне (гајење, насељавање и заштита дивљачи) уз усклађивање ловних и осталих делатности у ловиштима; Организација стручних служби за праћење и усмеравање развоја популације главних и споредних врста дивљачи; Фазно побољшање стања и фонда ситне и крупне дивљачи у складу са капацитетом ловно продуктивних површина на шумском подручју; и Организовање ловног туризма и едукација ловних стручњака и ловаца.

3. Водни ресурси

Планско решење 3.1:	<i>Заштита квалитета вода</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Заштита изворишта вода регионалних система за водоснабдевање (у горњим деловима Трговишког, Црног и Сврљишког Тимока и постојећих и планираних водоакмулација I/II класе квалитета); 2) Дефинисање система заштите од загађивања и непланског коришћења површинских и подземних вода (посебно Борске реке у профилу Рготина, Црног Тимока, Трговишког и Белог Тимока, десних притока Дунава и др.); 3) Успостављање и обележавање зона заштите водоакмулација (посебно Бована); 4) Хитна санитарна заштита локалних изворишта угрожених депонијама у насељима Вајуге и Сипа; 5) Санитарно опремање постојећих објеката, санација загађеног земљишта и успостављање забране превоза опасних и штетних материја на путевима у ужим зонама заштите водоакмулација, уз забрану изградње објеката који могу угрозити извориште; 6) Одрживо коришћење локалних изворишта до количина које не угрожавају еколошке услове у окружењу и одржавање квалитета вода водотока и постојећих и планираних водоакмулација у прописаним I/II класата квалитета; 7) Успостављање система интегралног управљања сливовима Тимока, Пека и Моравице; 8) Изградња постројења за пречишћавање рудничких и индустријских отпадних вода; 9) Изградња система за пречишћавање отпадних вода градских насеља; 10) Успостављање система мониторинга квалитета површинских и подземних вода; 11) Реализације пројекта санације/изградње колектора испод јаловишта Велики Кривељ; 12) Израда пројеката и почетак чишћења и биолошке ремедијације Борске, Кривељске и Равне реке, Великог Тимока, Пека, Шашке и Поречке реке.
Планско решење 3.2:	<i>Заштита од вода</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Одбрана од поплава комбинацијом регулација пасивних хидротехничких мера (линијских заштитних система), и активних мера, реализацијом водоакмулација као и бујичарским и биотехничким радовима у сливу; 2) Успостављање контроле и планског усмеравања експлоатације грађевинских материјала из речних корита; 3) Примена техничких, биотехничких и биолошких мера заштите од ерозионих процеса (посебно у сливу Поречке реке, горњем сливу Пека, у сливовима Равнобучијанске реке, Јавске реке, горњем сливу Жуковске реке, Алдиначке реке и девастираним сливовима око Бора и Мајданпека).

4. Геолошки ресурси:

Планско решење 4.1:	<i>Експлоатација минералних сировина</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Завршетак приватизације и реструктурирања рударско-металуршког комплекса РТБ „Бор“, укључујући и Мајданпек, ревитализацију и ре-инжењеринг технолошких процеса и модернизацију опреме, са посебним акцентом на изградњу нове, модерне еколошки прихватљиве топионице у Бору; 2) Реализација приватизације и реструктурирања, уз пратећу модернизацију технолошких процеса у рудницима угља са подземном експлоатацијом („Соко“, „Лубница“, „Боговина“, „Вршка Чука“) и значајније повећање производње; 3) Припремне активности за реализацију термоцентрале-топлане на бази угља из постојећих активних лежишта капацитета око 300 MW; 4) Припремне активности за реализацију цементаре на бази расположивих сировина, пре свега лежишта кречњака „Јевик“ код Књажевац; експлоатација кречњака код села Штубик - „Смиљкова глава“ код Неготина; 5) Заштита простора над лежиштима енергетских сировина, на локацијама малих хидроелектрана и коридора енергетске инфраструктуре од непланске изградње објеката; 6) Геолошко истраживање ретких земљи у сливу Замне.
Планско решење 4.2.:	<i>Санирање површина око постојећих рударских објеката и развој пројеката који минимално угрожавају животну средину</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Предузимање свих законских и техничко-технолошких мера да се деградација и уништавање животне средине сведе на прихватљив ниво у свим фазама третирања минералних сировина (експлоатација, припрема, прерада, транспорт), уз доследно остваривање краткорочних и дугорочних програма и планова санације и рекултивације деградираних површина (посебно у оквиру објеката РТБ „Бор“ и рудника Мајданпек) и 2) Обезбеђивање интегралног управљања отпадом који се формира у свим производним процесима и технолошким фазама у минерално сировинском комплексу, са посебним акцентом на ефикасније и комплексније коришћење сировина и искоришћавање различитих техногених сировина које се стварају у минерално-сировинском комплексу (топионичарске шљаке, рудничка јаловина, оток из флотацијских постројења и др.).

5. Развој становништва, мреже насеља и јавних служби

Планско решење 5.1:	<i>Демографска обнова</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Константна подршка државе смањивању унутаррегионалних разлика са посебном пажњом на територијалним потенцијалима девастираних подручја која доживљавају економско заостајање и депопулацију; 2) Ублажавање негативних демографских процеса мерама за заустављање емиграције младог стручног кадра (запослење, квалитет живота) и стварање услова за повратак и редистрибуцију становништва (запослење, комунално опремање насеља и др.).
Планско решење 5.2:	<i>Развој људских ресурса</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Подизање нивоа образовања, развој знања и специјалних вештина радне снаге; 2) Подршка за запошљавање и оснивање послова мањег размера, као и унапређење реинтеграције и флексибилности радне снаге; 3) Побољшавање услова социјалног статуса појединих категорија становништва (одраслих особа без образовања, жена, деце, старих, избеглих и интерно расељених лица, војних инвалида и других посебно угрожених група).
Планско решење 5.3:	<i>Функционално јачање улоге урбаних центара</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Подстицати дневне миграције као инструмент територијалне и функционалне кохезије у региону на три нивоа: I ниво - Бор и Зајечар; II ниво - Књажевац, Неготин и Кладово; и III ниво - Мајданпек, Бољевац и Сокобања; 2) Развој просторних и функционалних веза између регионалних центара Бора и Зајечара, те дуж Тимочке развојне осовине. Бор и Зајечар јачаће регионалне функције (привредне, јавно-социјалне, развојно-управљачке, информационе, научно-истраживачке, културне и др.), а Књажевац, Неготин и Кладово развијаће субрегионалне функције (привредне, јавно-социјалне, развојно-управљачке и културне) и интензивираће развој функција општинских центара (привредне и јавно-социјалне).
Планско решење 5.4:	<i>Очување и трансформација руралних насеља и подручја</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Задржавање младег дела контингента радне снаге и подстицања повратка дела незапослене радне снаге из урбаних и општинских/градских центара на рурална подручја (фармерско сточарство, укрупњавање посела, органска пољопривреда) модернизацијом пољопривреде и допунских активности (туризам, микробизнис); 2) Побољшање квалитета мреже путева и развој јавног саобраћаја чиме ће се омогућити боља веза између насеља и, посебно, са центрима заједнице села; 3) Усклађивање мрежа објеката и услуга јавносоцијалне инфраструктуре са функцијама центара у мрежи насеља, размештајем и потребама корисника; 4) Обнова, реконструкција и адаптација сеоских домова културе и месних заједница ради стварања услова за формирање мултифункционалних центара и 5) Унапређење и развој руралне комуналне инфраструктуре, посебно, телекомуникација.
Планско решење 5.5:	<i>Развој јавних служби, посебно њихове доступности на руралним подручјима</i>

13. јул 2011.

<p>Приоритетне активности:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>Предшколско васпитање и образовање.</i> Доградња постојећих или изградња нових објеката (Бор, Кладово, Зајечар, Књажевац и Сокобања), дугорочним закупом приватних објеката, подстицањем ангажовања приватног сектора и његовим умрежавањем и приступом јавним фондовима, коришћењем вишкова простора у основним школама или другим јавним објектима; увођење организованог превоза и формирање мобилних, путујућих децених вртића; 2) <i>Основно образовање и васпитање.</i> Рационализација мреже објеката увођењем специјализованог ђачког превоза и побољшање квалитета наставе увођењем мобилних наставних тимова и програмираним вишенедељним боравком ученика у другим школама, отварање интерната при школама или организовањем приватног смештаја; 3) <i>Средње, више и високо образовање.</i> Умрежавање стручних школа сличних образовних профила, њихова диверзификација и већа флексибилност за прилагођавање потребама привреде и тржишта рада; 4) Адаптација, проширење и изградња ученичких и студентских домова; 5) <i>Здравствена заштита.</i> Организовање мобилних здравствених тимова, интегрисаног пружања услуга здравствене и социјалне заштите и пружање квалитетне прехоспиталне хитне медицинске помоћи; 6) <i>Социјална заштита.</i> Рехабилитација постојеће мреже центара социјалне заштите, подизањем квалитета објеката и услуга, проширењем капацитета за нове садржаје, унапређење постојећих и увођење нових услуга, развојем иновативних програма социјалне заштите и др. 7) <i>Култура.</i> Израда регионалних и локалних програма развоја културе и интегрисањем културно-образовних и других интересекторских програма; 8) <i>Спорт и рекреација.</i> Повећање квалитета и опремљеност појединих објеката и спортских терена, претежно у руралном подручју и 9) <i>Локалне управе.</i> Развој услужних центара локалних управа у општинским/градском центру и развојем мреже услуга управе и мреже објеката месних канцеларија на руралном подручју свих општина/града, а посебно у микроразвојним центрима.
--------------------------------	---

6. Развој привредних делатности

<p>Приоритетне активности:</p>	<p>Планско решење 6.1: <i>Привредни развој</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Подрица економске политике структурно-организационим и својинским променама РТБ „Бор“, Рудницама угља „Соко“ и „Лубница“, као и другим актерима; 2) Убрзано припремање погона РТБ „Бор“ и других крупних производних капацитета за примену мера заштите животне средине, у складу са домаћим прописима и праком ЕУ, посебно у погледу санације емисија CO₂; пепела, прашине, тешких метала и других загађујућих материја, уз промовисање принципа предострожности; 3) Промовисање енергетске ефикасности, улагања у истраживања и развој еколошки одрживих и ефективних технологија у рударско-металуршком, енергетском сектору и у другим секторима; 4) Подстицај развоја регионалног кластера МСП у сектору прераде метала/бабра, посебно након продаје РТБ „Бор“; 5) Побољшање информатичких токова и других иницијатива подршке мобилнасу и активном учествовању грађана и пословног света у доношењу одлука које се односе на просторно-еколошке последице развоја рударско-металуршке и енергетских активности; 6) Обезбеђење подршке привредним иницијативама које доприносе економској валоризацији минералних сировина и других ресурса у току експлоатације и прераде (експлоатација руде бабра, угља, кварцног песка, пещчара и сл.) и 7) Унапређење просторно-функционалне организације постојећих зона концентрације рударско-металуршких и енергетских активности, у складу са критеријумима територијалне оптимизације производних фактора.
--------------------------------	---

7. Развој туризма

<p>Приоритетне активности:</p>	<p>Планско решење 7.1: <i>Комплектирање и интеграција постојеће понуде у простору</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Консолидација и функционално интегрисање постојеће понуде у простору (дунавско приобаље са Ђердапским језером/„НП Ђердап“, Парк природе Стара планина, Сокобања, Гамзиградска бања, Брестовачка бања, археолошка налазишта Felix Romuliana и Лепенски вир, Eurovelo 6, европски пешачки пут Е-4 и др.) уз изградњу и уређење, нових садржаја понуде у простору и других јавних објеката, као главних генератора укупне туристичке понуде планског подручја (језера, планина, туристичких центара-градова и места/традиционалних манифестација, бања и села, транзитних пловних и путних коридора и др.); 2) уређивање и организовање презентације објеката непокретних културних добара а посебно археолошких налазишта староримског наслеђа, на потезу од Књажевац-Равна-Гамзиград-Кладово-Виминицијум, као и Неготинских пимница и 3) модернизација, комунално опремање и комерцијализација постојећих и потенцијалних смештајних капацитета у складу са међународним стандардима и трендовима у туризму и хотелијерству. <p>Планско решење 7.2: <i>Реализација нових сегмената туристичке понуде и инфраструктуре</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Реализација наугичко-туристичке инфраструктура на Дунаву: marina (Доњи Милановац, Кладово, Поречки залив), пристана (Лепенски вир, Текија, Михајловац) и других садржаја за туристе (визитор центри у Лепенском виру и Доњем Милановцу, наугички центар у Поречком заливу и др.); 2) Реализација скијалишта на Старој планини са првом фазом развоја планинских туристичких места (туристичког насеља Коњарник-Бабин Зуб, туристичког ризорта „Јабучко Равниште“ и туристичког центра „Голема река“); 3) Реализација разноврсних садржаја понуде у простору Кучајских планина, Дели Јована, Малог и Великог Крша, Ртња, Великог Гребена, Хомољских планина, Озрена, Девине, Тулижнице, Мироча, са претежном понудом у летњој сезони (планинарске и излетничке туре, јахање, планински бициклизам и др.) а делом и у зимској сезони (алпско и нордијско скијање на Црном Врху, Рајкову, Ртњу), уз еколошки, етнолошки, сеоски, ловни и неке друге специјализоване видове туризма; 4) Изградња рекреативних садржаја бања на бази термоминералних воде и др. и 5) Активирање развоја комплементарних делатности посредством туризма, као једног од основних равоних агенса подручја активирањем локалног становништва и предузетника у туристичким рејонима, посебно у производњи еко-хране, аутентичних етно-производа и др., уз очување, презентацију и активирање вредности природне и културне баштине. <p>Планско решење 7.3: <i>Израда развојних докумената и сарадња субјеката развоја туризма</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Израда просторних и урбанистичких планова, програма развоја туризма и техничке документације за изградњу и уређење предвиђених садржаја; 2) Остваривање сарадње међу обухваћеним општинама/градовима, као и сарадње са суседним општинама, великим градовима, привредним, културним и другим организацијама и институцијама на развоју туризма; остваривање трансграничне сарадње у развоју туризма са Републиком Бугарском и у Румунијом на државном и локалном нивоу; 3) Формирање информационог система о туристичким ресурсима и тражњи, увођење мониторинга туристичког пословања, промоције и пропаганде туристичких производа подручја и 4) Едукација кадрова у туризму уз боље мотивско и организационо повезивање различитих видова туризма и утврђивање управљача туристичким просторима.
--------------------------------	--

8. Развој саобраћајне инфраструктуре

<p>Приоритетне активности:</p>	<p>Планско решење 8.1: <i>Повећање саобраћајне доступности подручја државним путевима I реда</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Припремне активности за изградњу неизграђеног дела државног пута I реда бр. 4 од Бора до Свилајнца. <p>Планско решење 8.2: <i>Модернизација и комплектирање мреже државних путева II реда и општинских путева</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Осавременивање најмање 19% државних путева II реда (регионалних путева) равномерно на читавој територији Региона, и то укупно око 200 km путева (што представља годишњи обим радова на око 40 km мреже). <p>Планско решење 8.3: <i>Усмеравање утицаја саобраћајне инфраструктуре на развој урбаних центара и система насеља</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Изградња обилазница око Зајечара, Бора и Неготина; и 2) Осавременивање најмање 40% локалних путева у дужини од 200 km. <p>Планско решење 8.4: <i>Развој железничког саобраћаја и инфраструктуре</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Рехабилитација железничких пруга, првенствено критичних деоница, као и реконструкцију у циљу довођења пруга на пројектоване или еволуационо повећане брзине, уз модернизацију сигнално-сигурносних уређаја.
--------------------------------	---

	<i>Развој речног саобраћаја и инфраструктуре</i>
Планско решење 8.5:	1) Обнова и реконструкција капацитета Луке „Прахово“ и обнова флоте Речног бродарства „Крајина“.

9. Водопривредна инфраструктура

Планско решење 9.1:	<i>Фазни развој и заштита водоакмулација</i>
Приоритетне активности:	1) Почетак реализације водоакмулације „Боговина“, уз спровођење заштите слива санитацијом насеља Криви Вир, Луково, Мали Извор и др.).
Планско решење 9.2:	<i>Развој система водоснабдевања</i>
Приоритетне активности:	1) Завршетак ППВ „Боговина“ и реализација основне конфигурације подсистема Бор-Зајечар, са магистралним цевоводом до Зајечара; 2) Реконструкција водоводних мрежа, како би се губици свели на мање од 25% уз увођење мониторинга ради управљања системима и контроле губитака; 3) Повезивање сеоских насеља на општинске/градске водоводе, уз обнову мрежа сеоских водовода који имају велике губитке пре њиховог повезивања на регионалне подсистеме.
Планско решење 9.3:	<i>Развој система за канализисање и пречишћавање отпадних вода</i>
Приоритетне активности:	1) Реконструкција канализације Књажевца, Зајечара, Гамзиградске бање, Бора, Брестовца, Мајданпека и Неготина, у виду групних система (град и околна сеоска насеља) са реализацијом ППОВ; 2) Санитација насеља у зони успора ХЕ „Бердап II“ (завршетак канализације и ППОВ); 3) Проширење обухвата канализација Сокобање и повећавање ефективности ППОВ и 4) Реконструкција/поправка главног колектора - тунела у Бору, јер његов испад из функције може да угрози град и РТБ Бор.
Планско решење 9.4:	<i>Развој хидроенергетике и заштитних дренажних система</i>
Приоритетне активности:	1) Обнова свих шест агрегата на ХЕ „Бердап I“, по тему један годишње, са повећавањем инсталисане снаге; 2) Доградња и обнова заштитних дренажних система у приобаљу ХЕ „Бердап II“, како би се остварили дефинисани критеријуми залегања подземних вода (обавеза ХЕ „Бердап“) и 3) Завршетак система одводњавања и наводњавања Неготинске низије.

10. Енергетска инфраструктура

Планско решење 10.1:	<i>Припрема и почетак изградње електроенергетске мреже и објеката</i>
Приоритетне активности:	1) Изградња нових ДВ 110 kV прикључак ТС110/10kV „Сокобања“ на мрежу 110 kV; 2) Изградња вода 110 kV „Зајечар 2 – Бољевац“, вода ДВ 110 kV „Сокобања-Бољевац“, вода ДВ 110 kV „Бердап 2-Мосна-Мајданпек 2“, вода ДВ 110 kV „Сврљиг-Јабучко равниште“; 3) Изградња нове ТС 110/x kV: ТС 110/10 kV „Сокобања“, ТС 110/35 kV „Мосна“; 4) Изградња нове ТС 110/35 kV „Бољевац“; 5) Изградња већег броја нових ДВ 35 kV и ТС 35/x kV.
Планско решење 10.2:	<i>Развој гасоводне инфраструктуре</i>
Приоритетне активности:	1) Реализација снабдевања гасом из магистралног гасовода (Софија-Димитровград-Ниш или магистралног гасовода „Јужни Ток“); 2) Реализација мерно-регулаторних станица: Књажевац, Зајечар, Рготина, Бор, Мајданпек, Доњи Милановац, Салаш, Неготин, Прахово, Брза паланка, Кладово, Бољевац и Сокобања.
Планско решење 10.3:	<i>Употреба ОИЕ</i>
Приоритетне активности:	1) Користиће хидропотенцијала развојем система МХЕ; 2) Припремне активности за изградња ветроелектрана (потенцијалне зоне југозападно од превоја Свети Никола на Старој планини, на Дели Јовану и др.); 3) Користиће соларне енергије, биомасе и биогаса.

11. Телекомуникациона инфраструктура

Планско решење 11.1:	<i>Побољшање постојећег стања телекомуникационе инфраструктуре</i>
Приоритетне активности:	1) Замена постојећих аналогних комуникација (центра) дигиталним: у мрежним групама (МГ) Бор - Горњања, Доњој Белој Реци, Злоту, Кривељу, Метовници, Речкој, Велесници, Врбици и Корбову; МГ Зајечар – Вратарници, Градсково, Копривници, Леновац, Малом Извору, Шљивару, Бољевцу, Боговини, Валакоњу, Добром пољу, Кривом Виру, Лукову, Оснићу, Савинцу, Сумраковцу, Белом Потоку, Бучју, Валевцу, Васиљу, Вини, Дебелици, Доњој Каменици, Доњем Зуничу, Жуковцу, Кални, Ошљану, Подвису и Радичевцу; у општини Сокобања – Жучковцу, Језеру, Јошаници, Мужинцу, Реснику, Трубаревцу и Читлуку.
Планско решење 11.2:	<i>Проширење мреже телекомуникационе инфраструктуре</i>
Приоритетне активности:	1) Изградња нових комуникационих објеката у насељима и деловима насеља Лука, Бољетин, Балта Бериловац, Црни Врх, и туристичким центрима на Старој планини; 2) Изградња оптичких каблова за насеља у којима се граде комуникације, као и на следећим релацијама: Мајданпек-Пореч-Доњи Милановац-Текија-Кладово, Књажевац-Д.Каменица-Кална-Балта Бериловац-Туристички центри на Старој планини, Књажевац-Сокобања, приводи за емисионе станице радио дифузне мреже Дели Јован и Тупијница; 3) Изградња РР мреже за: Књажевац-Тупијница-Туристички центри на Старој планини и руралне радиотелефонске мреже за општину Књажевац; 4) Изградња планираних базних станице мобилних оператора Телеком-МТС, VIP и Теленор.
Планско решење 11.3:	<i>Развој мреже поштанских услуга</i>
Приоритетне активности:	1) Отварање нових поштанских јединица у туристичком делу Старе планине и насељима Горњање (Бор) и Трубаревац (Сокобања); 2) Побољшање просторне дистрибуције и опремљености поштанских јединица уз увођење нових услуга; 3) Могућност функционисања дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти; 4) Отварање одговарајућих броја шалтера поштанске службе у субопштинским центрима, центрима заједнице насеља, као и у насељима са специфичним функцијама; 5) Увођење мобилних поштанских шалтера који би по одређеном распореду обилазили удаљена села и 6) Реализацију поштанских јединица у већим туристичким насељима.

12. Комунални садржаји

Планско решење 12.1:	<i>Интегрално управљање комуналним отпадом</i>
Приоритетне активности:	1) Израда пројектне документације за затварање, санацију и ремедијацију постојећих депонија у Борском и Зајечарском округу, са предмером и прелиминарним трошковима и стратешком проценом утицаја на животну средину; 2) Изградња регионалне депоније са рециклажним центром на територији регионалне депоније Халово 2 (Зајечар), према Плану управљања отпадом, са студијом оправданости и стратешком проценом утицаја на животну средину за Борски и Зајечарски округ (осим Мајданпека) и детерминисање 7 локација за трансфер станице и то, на територији: Борског округа (Кладово-1, Мајданпек 2-Мајданпек и Доњи Милановац, Неготин-1, Бор-1) и на територији Зајечарског округа (Зајечар-1, Бољевац-1, Књажевац-1 и Сокобања-1); 3) Укључивање општине Мајданпек у регионални систем управљања отпадом у Браничевском округу; 4) Затварање и санација локалних сметлишта у руралним подручјима и формирање санитарно уређених сеоских одлагалишта комуналног отпада у складу са ревидованом Националном стратегијом управљања отпадом и 5) Спровођење система управљања отпадом из корита реке Дунав који се таложи код ХЕ Бердап израдом плана за систематско прикупљање и одвожење.

13. јул 2011.

Планско решење 12.2	<i>Управљање опасним отпадом</i>
Приоритетне активности	<ol style="list-style-type: none"> 1) Преусмеравање опасног отпада на регионално складиште у Нишавском округу (према Националној стратегији управљања отпадом); 2) Изградња мањих регионалних складишта на територији Плана, за општине Бор, Мајданпек и Неготин и 3) Израда станица за сакупљање опасног отпада из домаћинства (батерија, акумулатора, отпадних уља, отпадних електричних и електронских апарата), које могу бити уз центре за одвојено сакупљање рециклабилног отпада на нивоу сваке општине/града.

13. Заштита животне средине

Планско решење 13.1:	<i>Унапређење и заштита квалитета животне средине</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Израда и спровођење програма заштите земљишта од водне ерозије, загађивања и других деградационих процеса, заштите вода од загађивања и неповољних промена хидролошких режима, заштите ваздуха од загађивања, заштите од прекомерне буке; 2) Успостављање система сталног мониторинга квалитета животне средине на подручју општина/града (земљишта, воде, ваздуха и вегетације, квалитета живота), и 24 часовног мониторинга на локацијама Бор, Мајданпек и Прахово; 3) Смањење загађења из рударско-металуршких активности и индустрије (нарочито хемијске) применом мера заштите на свим индустријским објектима који могу да угрозе животну средину; 4) Израда програма за санацију и рекултивацију зона експлоатације минералних сировина и депонија комуналног и индустријског отпада; 5) Реализација пројекта реконструкције и изградње фабрике сумпорне киселине и постројења за пречишћавање отпадних вода у Бору; 6) Чишћење приобаља од остатка потопљених објеката у селу Михајловцу и потопљених ратних бродова код Радужења и Прахова; 7) Израда и реализација програма за санацију и ревитализацију сливова водоакмулација; 8) Заустановање непланске изградње и преиспитивање могућности за планско уклапање и легализацију неплански изграђених објеката на подручју општина/града; 9) Забрана и спречавање непланског каптирања и коришћења извора и врела, као и непланског локалног коришћења хидроенергије водотока; 10) Спровођење мера заштите животне средине и уређења заштитних појасева саобраћајница (државних путева I и II реда) које угрожавају животну средину; 11) Израда стратешких процена и процена утицаја на природу и животну средину свих приоритетних програма, планских докумената и пројеката и 12) Израда и ревизија локалних и окупних еколошких акционих планова за све општине/град Борског и Зајечарског округа.
Планско решење 13.2:	<i>Ревитализација и санација подручја експлоатације минералних сировина</i>
Приоритетна активност	<ol style="list-style-type: none"> 1) Израда и спровођење програма заштите ваздуха, воде и земљишта од загађивања тешким металима, и секундарним производима рударско-металуршких активности и активности из хемијске индустрије, посебно на локацијама Бор, Борска река, јаловиштима Велики Крињељ и Ваља Фундла, Прахову, Мајданпек, Шашком потоку; 2) Рекултивација и ревитализација земљишта и објеката у Бору и Мајданпек оштећених рударским радовима и модернизација и реконструкција металуршко-хемијског комплекса у Бору; и 3) Ревитализација и рекултивација напуштених површинских копова, одлагалишта раскривке, флотацијских јаловишта и деградираних земљишта и подизање имисионих шума.
Планско решење 13.3:	<i>Смањење прекограничног утицаја</i>
	<ol style="list-style-type: none"> 1) Инсталисање система за пречишћавање отпадних гасова у свим индустријским постројењима (Бор, Мајданпек, Прахово) због могућности њиховог прекограничног утицаја; и 2) Смањење прекограничног утицаја загађења ваздуха из индустријске зоне Турн Северина, успостављањем партнерства и сарадње са овим градом у области заштите животне средине.
Планско решење 13.4:	<i>Заштита квалитета живота</i>
Приоритетна активност	<ol style="list-style-type: none"> 1) Мониторинг свих параметара квалитета живота у циљу побољшања здравственог стања становника (посебно у зонама у непосредној близини експлоатације минералних сировина и индустрије, зонама утицаја инфраструктурних коридора, као и зонама угрожених изворишта водоснабдевања).
Планско решење 13.5:	<i>Превенција ризика од улеса и акцидента</i>
Приоритетна активност	<ol style="list-style-type: none"> 1) Обезбеђивање мониторинга за сва индустријска постројења са SEVESO II листе; 2) Обезбеђивање адекватног неутралисања или смањења утицаја рада постројења са SEVESO II листе; 3) Реализација Студија ризика од индустријских улеса за постројења у појединим општинама Тимочке крајине (ИХП „Прахово“ Холдинг АД) и 4) Обезбеђивање мониторинга квалитета вода на изливима ГПОВ.

14. Заштита природе и природних вредности

Планско решење 14.1:	<i>Заштита, презентација и контролисано коришћење природних добара</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Доследно спровођење постојећих режима заштите НП Ђердап, Парка природе Стара планина, предела изузетних облика Лептерија-Сокоград, Озренске ливаде и простора археолошког налазишта Ромулиана – Гамзиград, као и резервата и споменика природе; 2) Очување разноврсности и слике предела, унапређење његове чистоће и уређености, спровођење приоритетних активности санације и рекултивације деградираних површина и 3) Очување/одржавање станишта и разноврсности дивље флоре и фауне, њено јачање (бројчано снажење) и просторно ширење.
Планско решење 14.2:	<i>Истраживање и установљивање заштићених природних добара</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Истраживање, вредновање и израда потребне документације (студија) за заштиту целина предвиђених за стицање статуса заштићених природних добара/ подручја: специјалног резервата природе „Ртањ“ и споменика природе „Рајкова пећина, „Бели Изворац“ и „Мокрањске стене“, као и подручја Кучаја, подручја планина Дели Јован, Стол, Мали и Велики Криш, Тупијница, Озрен и Девица и 2) Успостављање заштите и организовање адекватног управљања, очувања, уређења и презентације мањих подручја и локалитета од локалног значаја.
Планско решење 14.3:	<i>Предузимање активности на међународној сфери заштите природних вредности</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Заштита популација угрожених, ретких и у другом погледу значајних врста дивље флоре и фауне установљеним заштићеним подручја мале површине у виду станишта или споменика природе на местима која су идентификована кроз научне студије и пројекте и одговарајућа програмска документа (као што су „Црвена књига флоре Србије“, пројекат „Станишта Србије“, IBA- Important Bird Areas, IPA- Important Plant Areas и РВА пројекти и др); 2) Успостављање мреже еколошки значајних подручја, на основу Закона о заштити природе, меродавних подзаконских аката и, посебно, мреже подручја по програму Natura 2000 на основу европских директива о стаништима и птицама и 3) Примена међународних конвенција о трговини угроженим биљним и животињским врстама (CITES); биолошкој разноврсности; очувању миграционих врста дивљих животиња (Бонска конвенција); очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција) и предела.

15. Заштита непокретних културних добара

Планско решење 15.1:	<i>Заштита и презентација НКД</i>
Приоритетне активности:	<ol style="list-style-type: none"> 1) Наставак истраживања, уређења и презентације највреднијих археолошких налазишта, у првом реду локалитета Гамзиград, Рудна глава и Лепенски вир; 2) Утврђивање граница заштићене околине НКД; 3) Израда Програма конзервације, реставрације и ревитализације НКД; 4) Формирање „путева културе“ у функцији презентације НКД и интеграције туристичке понуде; 5) Рекатегоризација свих споменика културе; 6) Валоризација објеката народног градитељства – старих, неизмењених и мало измењених планинских села и појединачних објеката; 7) Перманентно евидентирање споменика техничке културе који ће бити презентовани у аутентичној намени и са очуваном техничко-технолошком функцијом.

1.2. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Кључни учесници у спровођењу Просторног плана, у складу са својим надлежностима и делокругом рада, јесу: органи управљања обухваћених општина/градава, републички ресорни органи и фондови, републичка и локална јавна предузећа, јавне установе и посебне организације, Регионална агенција за развој Источне Србије (РАРИС), Привредна комора Србије и регионална привредна комора у Зајечару, регионалне и локалне пословне асоцијације, домаће и стране банке, заинтересовани пословни субјекти, трећи сектор (невладине организације, НВО) и локално становништво.

Кључни актери су по секторима:

1) Одрживог развоја привреде и МСП: министарства надлежна за привреду, приватизацију, трговину и услуге, економију и регионални развој са одговарајућим управама, дирекцијама и агенцијама, у првом реду Агенција за национални инвестициони план, Агенција за развој МСП, Агенција за страна улагања и промоцију извоза – СИЕПА, Агенција за приватизацију, Агенција за регионални развој; Привредна комора Србије, РАРИС, регионална привредна комора у Зајечару, регионалне агенције, фондови и пословне асоцијације; органи управљања обухваћених општина/града, агенције/канцеларије за локални економски развој, асоцијације/удружења привредника и предузетника, републички фондови за развој, регионални развој и сл., предприступни фондови Европске уније (за регионалну и преко-граничну сарадњу, регионални развој и сл.), Светска банка (WB), Европска банка за обнову и развој (EBRD), домаћи банкарски систем уз партнерство јавног и приватног сектора. Међуопштинска и међурегионална сарадња су посебно значајни за сарадњу са надлежним републичким институцијама и министарствима, Регионална привредна комора Зајечар и РАРИС треба да пружи значајан допринос развоју, координацијом локалних активности, покретањем потребних иницијатива и пројеката и лобирањем за интересе региона. Неопходна је и иницијатива РАРИС-а на едукацији становништва, покретању микро бизниса, повезивању микро предузећа, МСП и великих предузећа.

2) Заштите и коришћења пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде: министарства надлежна за пољопривреду, шумарство, заштиту животне средине, просторно планирање; републички фондови за развој и заштиту животне средине; РАРИС, органи управљања обухваћених општина/града; породична пољопривредна газдинства, пољопривредни произвођачи, заинтересовани пословни субјекти и други актери на регионалном, националном и међународном нивоу (нпр. ФАО).

3) Заштите и коришћења шума, одрживог развоја шумарства и ловства: министарства надлежна за шумарство, ловство, заштиту животне средине, просторно планирање и туризам, Управа за шуме Србије при Министарству пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде; ЈП Србијашуме, ЈВП Србијаводе; Ловачки савез Србије; НП „Бердап”, органи управљања обухваћених општина/града, власници приватних шума и корисници ловишта, НВО које се баве заштитом природе и др.

4) Одрживог коришћења минералних сировина и развоја рударства: Влада Републике Србије, Министарство за инфраструктуру и енергетику Србије, Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Агенција за приватизацију, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Фонд за развој, Јавно предузеће за подземну експлоатацију угља, Регионална привредна комора, општинске управе (секретаријати, инспекције и др.), одговарајући органи предузећа која се баве експлоатацијом и прерадом минералних сировина и банкарски сектор.

5) Одрживог развоја туризма: на локалном нивоу: „Општинске туристичке организације”, као носиоци промоције туризма и организације туристичке понуде, унапређења јавних садржаја од интереса за туризам и других активности и делатности у туризму (програмских, културно-едукативних, информативно-пропагандних са итинерерима који садрже специфично обележја туристичке понуде намењено различитим циљним групама туриста, и др.); „Музеји градова Зајечарског и Борског округа” као носиоци промоције културно-историјске баштине; општине Зајечарског и Борског округа са надлежним општинским службама у погледу: регистрације и праћења свих објеката у функцији туризма, њихове категоризације и контроле стандарда (у сарадњи са општинским туристичким организацијама); удруживања дела средстава општинских буџета са посебним средствима која се издвајају из

буџета Републике Србије, као и са приватним сектором, за приоритетне програме развоја туризма; доношења програма развоја и презентације туристичких вредности и понуде; доношења и реализације програма уређења и опремања грађевинског земљишта на туристичким просторима као важног регулатора развоја туризма; организације едукације локалног становништва и њиховог укључивања у организацију туристичких програма, и др; приватни инвеститори, као носиоци комерцијалних улагања у развој свих видова туризма; туристичке агенције у сарадњи са општинским туристичким организацијама у погледу промоције природних и културно-историјских вредности и туристичке понуде у простору; и наутичка, планинарска, спелеолошка, ловна, риболовна и друга спортска друштва, удружења домаћина у сеоском туризму и смештају у домаћој радности, као и друга удружења грађана која имају интерес у унапређењу туризма; на регионалном нивоу: Привредна комора у Зајечару, преко сектора надлежног за послове анализирања кретања у туризму и угоститељству (у циљу успешнивања промета, израда дугорочних стратегија развоја, приватизације и сл.); Регионална туристичка организација у сарадњи са Регионалном агенцијом за развој источне Србије (РАРИС) обједињавањем маркетиншких и других активности на промоцији и развоју туристичке понуде општина; на националном нивоу: министарства са одговарајућим дирекцијама и управама (надлежним за послове туризма, просторног планирања, заштите животне средине и културе) резервацијом простора и инвестиционом подршком приоритетним програмима развоја, организације и уређења туристичких простора од републичког значаја из средстава Националног инвестиционог плана, као и посебних средстава из Програма за развој инфраструктуре у туризму; јавна предузећа надлежна за послове пловног и друмског саобраћаја, јавних скијалишта, водопривреде, шумарства, управљања територијом НП „Бердап”, као и заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе; конципираће се састав, организација и облик сарадње између републичких, регионалних и локалних субјеката развоја туризма у циљу ефикасног спровођења и праћења политике и програма развоја туризма и уређења туристичких простора, од инвестиција до експлоатације (јавна предузећа за развој туризма); и Туристичка организација Србије перманентном промоцијом постојеће и планиране туристичке понуде и туристичких рејона у циљу артикулисања, усмеравања и подстицања тржишта тражње за туристичким садржајима и др.

6) Развоја људских ресурса, мреже насеља и јавних служби: министарства надлежна за рад, финансије, просвету, здравље, социјалну политику, културу, изградњу објеката, саобраћај, телекомуникације, заштиту животне средине, просторно планирање, водопривреду, економију и регионални развој, трговину и услуге, национални инвестициони план; Фонд за развој Републике Србије, Национални савет за регионални развој; Национална служба за запошљавање и др.; органи управљања обухваћених општина/града; републичке, регионалне и општинске/градске јавне установе у домену здравства, образовања, културе и социјалне заштите; РАРИС, републичка и општинска/градска јавна предузећа, дирекције и фондови за изградњу, развој саобраћајне и друге инфраструктуре и објекте заједничке комуналне потрошње; локални савети за развој људских ресурса (представници локалне власти, послодавца и репрезентативних синдиката, струковних удружења, школских институција, научно-истраживачких организација, удружења); приватни сектор и НВО.

7) Одрживог развоја саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре: министарства надлежна за инфраструктуру, животну средину, просторно планирање и изградњу објеката, ЈП „Путеви Србије”, ЈП „Железнице Србије”, „ПЛОВПУТ”, Агенција за контролу летања - SMATSA, Директорат цивилног ваздухопловства - ДЦВ, републички фондови (за развој), регионални развој, животну средину и др.); РАРИС, општинске/градске управе и јавна предузећа/организације надлежене за општинске путеве.

8) Заштите и одрживог коришћења вода и развоја водопривредне инфраструктуре: Борски и Зајечарски округ, Скупштине општина/града, те све месне заједнице; Дирекције за изградњу у свим општинским/градским центрима; ЈКП која се старају за водове и канализације у свим општинским/градским центрима; Републичка Дирекција за воде, при Министарству за пољопривреду, водопривреду и шумарство; ЈВП „Србијаводе”, ВПЦ „Сава - Дунав”, ВПЦ „Дунав”, Неготин; ВПЦ „Велика Морава”, Ниш;

Електропривреда Србије и Електродистрибуције по општинама/граду; ЈП П.Д. Ђердап, ХЕПС „Ђердап I” и „Ђердап II”, ЈП „Србијашуме”, НП „Ђердап”, и приватни инвеститори и др.

9) Развоја енергетике и енергетске инфраструктуре: министарства надлежна за енергетику, заштиту животне средине и водопривреду, органи управљања обухваћених општина/града, ЈП „Електромрежа Србије”, ЈП „Електропривреда Србије”, ХЕПС „Ђердап I” и „Ђердап II”, ЕДБ општина/града, ЈП „Србијагас”, ЈП „НИС”, „Gazprom”, „Југоросгас”, и други актери у јавном и приватном сектору.

10) Развоја телекомуникација и поштанског саобраћаја: министарство надлежно за телекомуникације, ЈП „Поште Србије”, Телеком „Србија”, Telenor, VIP Mobile, ORION group и други оператери који у међувремену добију лиценце, Радио телевизија Србије, локалне телевизијске и радио станице, органи управљања обухваћених општина/града.

11) Развоја комуналне инфраструктуре: министарство надлежно за заштиту животне средине и просторно планирање са одговарајућим управама, дирекцијама и агенцијама, Управе НП „Ђердап”, стручне организације за испитивање отпада; органи управљања обухваћених општина/града и јавна предузећа/организације надлежне за комуналне послове; и други актери у јавном и приватном сектору, предузећа или компаније за управљање комуналним отпадом (приватни инвеститори), НВО и др.

12) Заштите животне средине: министарства надлежна за заштиту животне средине, просторно планирање, пољопривреду, шумарство, водопривреду, инфраструктуру, рударство и енергетику са одговарајућим управама, дирекцијама и агенцијама, НП „Ђердап”, Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, Агенција и Фонд за заштиту животне средине, органи управљања обухваћених општина/града (општинске управе за заштиту животне средине); регионални завод за заштиту здравља Тимок, привредни субјекти, НВО и др.

13) Заштите природе и природних вредности: министарство надлежно за послове животне средине, Завод за заштиту природе Србије, управљачи заштићених подручја, територијално надлежне општинске/градске управе, НВО.

14) Заштите непокретних културних добара: министарство надлежно за културу, Завод за заштиту споменика културе Ниш, надлежне општинске/градске управе, општинске/градске јавне установе културе, приватни сектор, невладине организације, регионалне и општинске/градске туристичке организације.

2. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПЛАНА

Просторни план ће се спроводити разрадом планских решења и пропозиција просторним плановима подручја посебне намене, просторним плановима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и секторским плановима и програмима у складу са законом.

2.1. ДОНОШЕЊЕ ПРОСТОРНИХ И УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА

Просторни план подручја слива водоакмулације Боговина („Службени гласник РС” бр. 43/99), Просторни план подручја археолошког налазишта Ромулијана („Службени гласник РС” бр. 131/04), Просторни план подручја Парка природе и туристичке регије Стара планина („Службени гласник РС” бр. 115/08) и Просторни план подручја посебне намене акумулације Бован („Службени гласник РС” бр. 14/09) усклађени су са овим просторним планом и могу се примењивати у целисти.

На основу овог просторног плана потребно је³¹:

1) донети до краја 2011. године планове чију је израду покренула Влада Републике Србије и то:

- (1) Просторни план подручја посебне намене НП „Ђердап” и
- (2) Просторни план подручја посебне намене међународног пловног пута Е-80 „Дунав” (инфраструктурног коридора VII);

31 Просторни планови подручја посебне намене под 3), 5), 6) и 10) се у целисти налазе на подручју Тимочке крајине. Просторни планови подручја посебне намене под 1), 4), 8) и 9) се већим делом површине налазе на подручју Тимочке крајине. Просторни планови подручја посебне намене под 2) и 7) се мањим делом површине налазе на подручју Тимочке крајине.

(3) Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда, рута 5 (SEETO): Парафин - Бољевац - Зајечар - Вршка чука (граница са Бугарском) (Е-761, М-5);

(4) Просторни план подручја посебне намене сливног подручја водоакмулације Грлиште.

2) покренути израду и до краја 2015. године донети:

(1) Просторни план подручја посебне намене рударског басена Бор;

(2) Просторни план подручја посебне намене хидроревирзibilног система „Ђердап III”;

(3) Просторни план подручја посебне намене Неготинског виногорја;

(4) Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута бр. 4, деоница Марковац - Бор; и

(5) Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора магистралног гасовода „Јужни ток”.

3) покренути израду и до краја планског хоризонта, донети:

(1) Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора аутопута „Ниш-Кладово” и

(2) Просторни план подручја посебне намене сливног подручја водоакмулације Жуковац.

Просторни планови подручја посебне намене ће бити усклађени са овим просторним планом, с тим да ће се на подручју Тимочке крајине примењивати концепције, режими заштите и коришћења простора и планска решења за посебне намене које се утврде наведеним просторним плановима.

Разраду овог просторног плана и наведених просторних планова подручја посебне намене на нивоу урбанистичког плана утврдиће, у координацији, Републичка агенција за просторно планирање, јединице локалне самоуправе и надлежна министарства, а посебно:

1) за комплексе енергетских постројења „Ђердап III” и комплексе рударског басена Бор, Министарство за инфраструктуру и енергетику и Министарство животне средине, рударства и просторног планирања;

2) за комплексе Неготинских пимница, Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Министарство културе, информисања и информационог друштва и Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде.

3) за грађевинска подручја места за одмор и комплексе скијалишта на Старој планини, Министарство економије и регионалног развоја и Министарство животне средине, рударства и просторног планирања;

4) за зоне НКД од изузетног значаја, Министарство културе, информисања и информационог друштва;

5) за делове уже зоне санитарне заштите водоакмулација, Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде и

6) за трасе инфраструктурних система са пратећим објектима, Министарство за инфраструктуру и енергетику и Министарство животне средине, рударства и просторног планирања.

У складу са одредбама Закона о планирању и изградњи надлежне скупштине обухваћених општина/градова ускладиће у целисти просторне планове јединица локалне самоуправе општине/града за територије својих општина/градова са планским концепцијама, решењима и пропозицијама овог просторног плана у законом утврђеном року. До усклађивања, важећи просторни и урбанистички планови се могу примењивати у деловима који нису у супротности са планским концепцијама, решењима и смерницама Просторног плана.

Приоритет у припремању и доношењу урбанистичких планова, имаће седишта општина/градова, бањска и друга туристичка места, микроразвојни центри (посебно у пограничним подручјима), просторне културно-историјске целине и археолошки локалитети, енергетски објекти и зоне експлоатације минералних сировина, као и зоне изградње за индустрију, МСП и инфраструктурних система (посебно од регионалног значаја и трансграничне сарадње) чији ће развој подстицати Република.

2.2. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА У РЕГИОНАЛНИМ И СЕКТОРСКИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА

Развојни документи регионалног развоја за цело или делове подручја Тимочке крајине усклађују се, у складу са Законом о регионалном развоју, са овим просторним планом.

Спровођење и разраду планских концепција, решења и позиција утврђених Просторним планом у секторским плановима и програмима у складу са законом обезбеђују:

- 1) министарство надлежно за водопривреду, односно Републичка дирекција за воде, у сарадњи са ЈВП „Србијаводе”, ВПЦ „Сава - Дунав”, ВПЦ „Велика Морава”, ХЕПС „Бердап I” и „Бердап II” надлежним општинама/градовима: усклађивањем годишњих програма изградње, реконструкције и одржавања водних објеката и фазног развоја Тимочког регионалног система за обезбеђење воде највишег квалитета и речног система за обезбеђење вода за техничке потребе; изработом одговарајуће Студије о снабдевању и одвођењу отпадних вода на туристичким просторима/ризортима; изработом пројеката регулације река и уређења речних корита (са којим се усклађују пројекти експлоатације речног наноса); доношењем програма мониторинга квалитета воде у сливовима регионалних изворишта, а у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине доношењем програма заштите вода у тим сливовима;
- 2) скупштине обухваћених општина/града доношењем средњорочних и годишњих програма развоја водоводне и канализационе инфраструктуре; планова и двогодишњих програма управљања отпадом и одлукама о комуналном реду;
- 3) скупштине обухваћених општина/градова, у сарадњи са министарством надлежним за водопривреду, доношењем плана за проглашење ерозионих подручја на територији општина/градова и плана одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава;
- 4) скупштине обухваћених општина/градова у сарадњи са министарством надлежним за пољопривреду, асоцијацијама пољопривредних произвођача и власницима земљишта - испитивањем агропедолошких особина земљишта; доношењем интегралних програма заштите, коришћења и уређења пољопривредног земљишта, програма развоја сточарства, програма развоја повртарства, програма обнове пашњачког сточарења, програма развоја органске, тј. еколошке производње хране и др.
- 5) скупштине обухваћених општина/градова, у сарадњи са надлежним министарствима, месним заједницама, приватним сектором и невладиним организацијама, утврђивањем локалне политике здравствене заштите, социјалне заштите, развоја културе и физичке културе и доношењем акта о мрежи објеката дечјих вртића и основних школа у општинама/градовима;
- 6) скупштине обухваћених општина/градова, уз помоћ надлежног министарства, туристичких организација и туроператера, различитих невладиних и других организација, доношењем програма развоја туризма са прединвестиционим студијама (оправданости), програма промотивних активности, програма уређења и опремања грађевинског земљишта на туристичким просторима, програма едукације становништва и њиховог укључивања у организацију туристичких програм, и др.
- 7) ЈП за газдовање шумама „Србијашуме”: ревизијом општих основа газдовања шумама за Борско ШП и Зајечарско ШП; у сарадњи са власницима земљишта изработом програма газдовања шумама и пошумљавања земљишта у приватном власништву којима би се поузданије утврдило стање ових шума, а плановима газдовања уважили општи заштитни и посебни поседнички интереси за сваки део шуме; изработом и реализацијом Програма антиерозионог уређења подручја (нарочито сливова регионалних изворишта вода и површина у оквиру сектора планираног скијашишта на Старој планини);
- 8) ЈП НП „Бердап” и ЈП за развој планинског туризма „Стара Планина” реализацијом својих програма пословања и променом просторних и урбанистичких планова за заштићена подручја;
- 9) Ловачки савез Србије и корисници ловног подручја ревизијом, односно доношењем ловних основа за газдовање ловним подручјем и ловиштима и годишњих планова газдовања ловиштина у обухвату овог просторног плана;
- 10) Корисници рибарских подручја - доношењем средњорочних и годишњих програма унапређења рибарства;
- 11) ЈП „Путеви Србије”, у сарадњи са надлежним општинским/градским управама, усклађивањем средњорочних и годишњих програма изградње, рехабилитације и одржавања државних путева;
- 12) надлежне општинске/градске управе, односно општинске/градске дирекције/заводи надлежни за путеве, усклађивањем средњорочних и годишњих програма развоја општинских путева;

13) ЈП „Електропривреда Србије”, у сарадњи са ЈП за дистрибуцију електричне енергије „Електро Србија”, општинским/градским ЕДБ, усклађивањем средњорочних планова, двогодишњих програма развоја енергетике, односно дистрибуције електричне енергије;

14) скупштине обухваћених општина/градова доношењем планова развоја енергетике којима се утврђују потребе за енергијом на подручју општина/градова, услови и начин обезбеђивања неопходних енергетских капацитета и доношењем програма рационалног коришћења енергије;

15) рударска предузећа, која врше истраживање и експлоатацију минералних сировина, у сарадњи са надлежним републичким органима, скупштинама обухваћених општина/градова, привредним коморама донеће, уз сагласност Владе Републике Србије, посебне средњорочне програме развоја и санације за делове подручја на којима је завршена или предстоји експлоатација минералних сировина;

16) скупштине обухваћених општина/градова доношењем средњорочног плана заштите од буке, програма и плана мониторинга животне средине (ваздуха, буке, земљишта и др.) и програма праћења документације о стратешким проценама утицаја планова и проценама утицаја пројеката на животну средину;

17) управљачи заштићених подручја доношењем плана управљања и годишњих порograma управљања заштићеним подручјима;

18) надлежне општинске/градске управе, у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине, реализацијом акционих програма заштите животне средине за подручје општина/градова преко локалних Агенди 21 (тзв. ЛЕАП);

19) Регионални центар за животну средину за Централну и Источну Европу (РЕЦ) и друге НВО - ангажовањем на иницирању, изradi и примени програма и пројеката одрживог развоја и заштите;

20) Републички завод за заштиту споменика културе и Завод за заштиту споменика културе у Нишу, у сарадњи са надлежним општинским/градском управама и приватним сектором, утврђивањем средњорочних и годишњих програма истраживања и заштите непокретних културних добара;

21) РАРИС у сарадњи са надлежним општинским/градским управама, доношењем годишњих програма развоја, изградње и уређења подручја Тимочке крајине, чији је циљ материјално побољшање услова локалног становништва и супротстављање тзв. новом или транзиционом сиромаштву и др.

Планска решења преиспитаће се и ближе одредити (за објекте из чл. 133. Закона о планирању и изградњи) изработом претходних студија и студија оправданости, у складу са наведеним Законом.

3. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

Ефикасност спровођења Просторног плана условљена је обезбеђењем координације предвиђених активности и различитих актера/учесника. Полази се од искустава земаља ЕУ да се успешна координација може обезбедити применом мултисекторског приступа – комбинације мера и инструмената различитих политика према тематским областима и проблемима који се планом решавају, као и успостављањем институционално-организационих аранжмана и партнерства на различитим релацијама (јавни-приватни сектор, јавне-независне институције/организације, ниво управљања-јавност и др.).

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију решења Просторног плана за период до 2015. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће, према очекивањима, у овом периоду бити дефинисани и примењивани током фаза приступања ЕУ.

При томе се има у виду да је Европска комисија увела предприступни инструмент (IPA – Instrument for Pre-accession Assistance). IPA у себи садржи пет основних компоненти: (1) подршка у транзиционом процесу и изградња институција; (2) регионална и прекогранична сарадња; (3) регионални развој; (4) развој људских ресурса; и (5) рурални развој; где ће за сваку од наведених компоненти бити обезбеђени посебни фондови. Компоненте 1. и 2. намењене су земаљама потенцијалним кандидатима, док су компоненте од 1. до 5. намењене земаљама кандидатима. Земаљама потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ биће омогућено коришћење средстава из фондова прве две компоненте, уз отворену

могућност да се из тих средстава финансирају и програми/пројекти из преостале три компоненте. Један од задатака у ефикасној употреби фондова ЕУ је и успешно програмирање и предлагање пројеката за финансирање из средстава ЕУ, међу којима су и поједини пројекти номинисани у поглављу IV Просторног плана, део 1.1. Приоритетне активности на имплементацији.

Полазећи од предходних ставова, мере и инструменти за имплементацију Просторног плана су отворени за усклађивање с променама система управљања и планирања у Србији у току спровођења овог просторног плана.

3.1. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ РАЗЛИЧИТИХ ПОЛИТИКА

Полазећи од координирајуће, контролне и кофинансирајуће улоге националног нивоа одлучивања (принцип партнерства) при спровођењу територијалних развојних планова (принцип супсидијарности), приоритетна планска решења подржаваће се различитим мерама и инструментима. Развој Тимочке крајине не може се одвијати на адекватан начин без остваривања синергијских учинака који произилазе из интрарегионалних функционалних веза и интеррегионалних веза и трансграничне сарадње (ближе дефинисаних у поглављу II Принципи, циљеви и општа концепција регионалног просторног развоја, подпоглавље 4. Концепција регионалног просторног развоја).

3.1.1. Мере и инструменти опште економске политике за подстицање регионалног развоја и равномерног територијалног развоја

Установљивање мера и инструмената опште економске политике сматра се значајним за сва планинска и погранична подручја у Србији (којима припада већи део подручја Просторног плана), неразвијене општине, зоне заштите природних вредности, сливо-ве изворишта вода, туристичке просторе на планинском подручју, инфраструктурних коридора, посебно међународног пловног пута Е-80 и др. То су, у првом реду, следеће мере и инструменти:

1) осигурање (Фонд за развој РС) и давање повољних дугорочних кредита и пореских подстицаја за приватизацију и развој МСП, с највећим степеном осигурања и најнижим каматним стопама, за отварање нових радних места и почетнике који први пут започињу производњу, или за пружање дефицитарних услуга;

2) коришћење средстава Фонда за развој Републике Србије за субвенционирање и подстицање отварања нових радних места и запошљавање млађег и женског дела популације;

3) успостављање међуопштинске сарадње у погледу: заједничког конкурисања и лобирања за развојна средства и финансирање пројеката инфраструктуре (комуналне, саобраћајне и привредне од интереса за две и више општина/градова) и кластерско удруживање; координисање активности, у сарадњи РАРИС-а са привредним субјектима и институцијама на националном и регионалном нивоу; (општине Мајданпек и Књажевац треба интензивно да сарађују на добијању статуса првог ранга у оквиру политике подстицања развоја недовољно развијених подручја и да остварују континуалну сарадњу са Канцеларијом за одрживи развој недовољно развијених подручја, као и републичког Савета за регионални развој и регионалне капиталне инвестиције;

4) повољни дугорочни кредити и порески подстицаји за развојно одређене пољопривредне произвођаче, као и додатне стимулације за младе и произвођаче који преузимају напуштена и старачка газдинства и/или уводе методе органске производње;

5) повољни кредити и порески подстицаји за модернизацију и изградњу објеката за откуп млека, откуп и примарну прераду воћа, шумских плодова, лековитог и ароматичног биља; за пружање услуга ветеринарске и саветодавне пољопривредне службе и техничких сервиса у приватном сектору;

6) формирање фонда за осигурање кредита за пољопривреду, који ће омогућити коришћење дугорочних банкарских кредита под повољним условима за: набавку пољопривредне механизације, опреме и репроматеријала; обнове сточног фонда, изградње и опремања сточних фарми; обнову и подизање вишегодишњих заграда и увођење међународно признатих стандарда и система квалитета;

7) повољни дугорочни кредити, субвенције и порески подстицаји за изградњу и модернизацију туристичке инфраструктуре

и супраструктуре (за улагања у прибављање и уређење грађевинског земљишта, комунално опремање, изградњу и реконструкцију објеката сеоских туристичких домаћинстава за туристички смештај, изградњу туристичке инфраструктуре и супраструктуре);

8) повољни дугорочни кредити, субвенције и порески подстицаји приватном сектору за пружање услуга јавних служби;

9) повољни дугорочни међународни кредити за реализацију пројеката регионалног развоја, реконструкције индустријске производње, реализације пројеката Дунавске стратегије и др.

10) инвестициони програми и средства из страних донација за пројекте развоја и промоцију пољопривреде, села, сеоског туризма, руралне инфраструктуре, ОИЕ, традиционалне архитектуре и заштићених и планираних за заштиту природних вредности;

11) повољни дугорочни кредити и порески подстицаји за приватни сектор и власнике непокретности за улагања у спровођење мера заштите и уређења пољопривредног земљишта и шума у складу с режимима заштите природних вредности и изворишта вода, интегралним програмима уређења пољопривредног земљишта и пашњака и програмима газдовања шумама; као и мера заштите и презентације природних вредности и непокретних културних добара;

12) повољни дугорочни кредити за приватни сектор и власнике непокретности за улагања у прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикупљање и депоновање комуналног отпада, коришћења ОИЕ и других мера заштите животне средине и изворишта.

Како је смањење регионалних неравнотежности и сиромаштва међу кључним циљевима развоја Републике Србије, будући да су регионалне диспропорције највеће у Европи (тренутно индекс развојне угрожености износи 1:7), могу се очекивати значајна финансијска подршка Републике и ЕУ развоју Тимочке крајине и остваривању циља да се до 2015. године индекс развојне угрожености креће око 1:3. Назначене мере и инструменти опште економске политике, као подршка најнеразвијенијим подручјима Републике Србије, требало би да установе и спроведу министарства надлежна за финансије, привреду, туризам и пољопривреду, као и надлежни републички фондови, републичке и регионалне агенције (за развој и др) и то: директним државним улагањима из буџета Републике Србије и субвенцијама за активирање целокупног економског потенцијала региона; обезбеђивањем повлашћеног приступа изворима финансирања, царинским, извозним и другим олакшицама, подстицајима за партнерство јавног и приватног сектора и сл.; обезбеђење услова за привлачење страних директних инвестиција и донација.

3.1.2. Мере и инструменти других политика

Заштита и одрживо коришћење вода и развој водопривредне инфраструктуре:

1) успостављање поузданог мерног система и мониторинг система (са мерењем протока у свим гранама система, регистрањем водних биланса регистроване и нерегистроване потрошње и контролом свих кључних тачака у мрежи), ради обезбеђења потпуне хидрауличке осмтритивности система; формирање продајне цене воде у складу са Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Србије (којом је утврђено да цена покрије све трошкове просте репродукције система, трошкове заштите изворишта, као и део трошкова проширене репродукције, око 30%, који подразумева даљи развој система);

2) обезбеђење и удруживање средстава из буџета Републике Србије, Националног инвестиционог плана и буџета обухваћених општина/градова у сектору водопривреде и заштите животне средине за финансирање реконструкције водовода и развоја водовода и малих групних водовода, обнове и проширења постојећих канализационих система, изградње ППОВ (насеља и регионалних депонија, уз услов ефективности БПК5 ≤ 5 mg O2/l) и руралну санитацију насеља у ужој и широј зони санитарне заштите водоакмулација;

3) успостављање мониторинга параметара квалитета воде у водоакмулацијама, њиховим притокама и другим значајнијим водотоцима на подручју Просторног плана, с математичким моделом за прогнозу квалитета воде који обезбеђује Републичка дирекција за воде, у сарадњи с ЈВП „Србијаводе” и надлежна општинска/градска јавна комунална предузећа;

4) реализација посебних програма и система за остваривање пуне безбедности подручја низводно од водоакumulација, које обезбеђује држалац објеката;

5) појачан надзор над спровођењем мера санитарне заштите изворишта (посебно водоакumulација од еутрофикације), радом објеката и постројења за пречишћавање и дистрибуцију воде за пиће и објеката и постројења за прикупљање и пречишћавање отпадних комуналних и загађених атмосферских вода (уз постепено укидање парцијалних излива колектора отпадних вода у водотоке мимо ППОВ), који обезбеђују министарства надлежна за санитарну заштиту, водопривреду (тј. Републичка дирекција за воде), заштиту животне средине и надлежне општинске/градске управе и

6) забрана изградње нових привредних, стамбених и других објеката, ширења постојећих објеката, вођења инфраструктурних система у планим зонама које су угрожене великим водама.

Одрживи развој туризма:

1) економске мере - подстицање и усмеравање развоја туризма кроз монетарне и фискалне инструменте. Монетарни инструменти су: обезбеђење и удруживање директних државних улагања из буџета, као и из буџета општина/градава, НИП-а и других фондова, привлачење страних донаторских средстава, развојни кредити и субвенциониране камате и др. за израду и спровођење програма развоја туризма обухваћених општина/градава, прибављања и уређења грађевинског земљишта, развоја туристичке инфраструктуре и супраструктуре и др. Фискални инструменти су: ослобађање или смањење пореза на добит, ослобађање или смањење пореза на новозапослене, диференциране боравишне таксе, диференциране туристичке накнаде, пенали за изградњу неадекватних капацитета на приоритетним туристичким локацијама, преносење губитака у наредне године, убрзана амортизација, концесије, ниже царине на увоз опреме и др;

2) организационо-институционалне мере - модели уговорног повезивања/организовања, односно различити видови кластерског и дестинацијског удруживања (републичких, регионалних и локалних) туристичких субјеката, у креирању туристичких производа тимочких туристичких простора/дестинација; избор управљача и контролу ефикасности управљања одрживим развојем туризма, реализацијом програма развоја туризма и пројеката развоја туристичке инфраструктуре и супраструктуре, односно уређењем грађевинских подручја/локација туристичких дестинација и

3) правне и планске мере/инструменти - дефинишу интегрално планирање развоја туризма, резервацију простора туристичких простора од републичког значаја, одрживо коришћење туристичких простора и послове од посебног значаја за развој туризма, лиценцирање и утврђивање стандарда и др.

Развој мреже насеља и јавних служби:

1) формирање базе података о грађевинском земљишту и објектима, коју обезбеђују општинске/градске управе и локалне дирекције/заводи надлежни за грађевинско земљиште, у сарадњи са Републичким геодетским заводом (даље: РГЗ) и Републичком управом прихода;

2) формирање и развој регионалних и локалних информационих и мониторинг система о планским документима и простору које обезбеђују општинске/градске управе у сарадњи са министарством надлежним за планирање и изградњу простора, РАПП, РГЗ и РАРИС;

3) побољшање координације општинских/градских јавних предузећа за комуналне делатности, дирекција/завода (за урбанизам, грађевинско земљиште, путеве) и општинских/градских управа (урбанистичке, грађевинске, катастра и друге службе) у погледу обједињавања активности на прибављању, уређењу и давању под закуп грађевинског земљишта у јавној својини, изградњу и одржавање објеката комуналне инфраструктуре, нарочито у центрима у мрежи насеља, започетим и иницираним зонама изградње у заштићеним подручјима природних вредности и изворишта вода и туристичким комплексима, центрима и насељима, привредним зонама;

4) целовита трансформација система управљања и финансирања уређења грађевинског земљишта - почев од утврђивања грађевинског земљишта, преиспитивања и диференцијације постојећих накнада за коришћење грађевинског земљишта у односу на стварне погодности коришћења локација и накнада за уређивање грађевинског земљишта у односу на подстицање или ограничавање појединих намена и активности и изградње простора, као

и одговарајуће пореске олакшице и субвенције за финансирање објеката комуналне инфраструктуре;

5) обједињено и координирано коришћење средстава која се издвајају из буџета Републике Србије преко надлежних министарстава и средстава јавних прихода обухваћених општина/градава за развој јавних служби, уз обезбеђење стимулација приватном сектору за реализацију планских приоритета у том домену и конкурисање за коришћење средстава предприсутног инструмента IPA Европске уније (у оквиру компоненте 4. и 5.) и средстава Светске банке за програме социјалне и здравствене заштите;

6) интерсекторска координација и развој интегрисаних програма развоја мреже услуга и објеката јавних служби, у првом реду здравствене и социјалне заштите, образовања и културе и др.;

7) укључивање приватног сектора у пружање услуга јавних служби и коришћење објеката у јавној својини.

Одрживи развој привреде и МСП:

1) креирање повољног привредног амбијента у функцији развоја сектора МСП и предузетништва кроз стварање ефикасне администрације (смањење административне процедуре) у правцу формирања „one stop shop“ (све на једном месту) и пружања on – line услуга и сервиса;

2) развој финансијског система на локалном, регионалном и републичком нивоу за интензивније коришћење текућих подстицајних мера за развој МСП и предузетништва (приступ изворима финансирања код подстицања микрокредита за почетнике – „start up“ кредите као и приступ финансијским средствима за унапређење пословања постојећих МСП);

3) предузимање низа подстицајних мера на општинском/градском нивоу у поспешивању развоја приватног предузетништва (пореске олакшице, обезбеђивање локација, стимулативне мере комуналне политике и политике цена грађевинског земљишта, организовање обуке и курсева за заинтересоване предузетнике и друге мере);

4) обезбеђење услова за привлачење инвестиција/извора финансирања (домаћих и страних) – банкарских кредита, финансијских зајмова, стратешких партнера и инвеститора (уз повољну локалну регулативу); стварање активне, стабилне и сигурне климе за инвестиције и налажење стратешких партнера за реструктурирање великих система и развој сектора МСП и предузетништва по модерним тржишним стандардима;

5) подизање ниво знања и способности у МСП реформом стручног образовања, едукацијом предузетника, запослених и незапослених, промоцијом предузетништва, подршком у промоцији и повезивању са партнерима, истраживању тржишта, подршка трансферу технологије и увођењу стандарда и сл.

6) обезбеђење координације, мониторинга и управљања привредним развојем на општинском/градском и регионалном нивоу кроз оснивање и сарадњу општинских/градских и регионалних канцеларија/развијених институција и РАРИС: подршка samozапошљавању и развоју МСП и предузетништва, развој сарадње јавног и приватног сектора; контактирање потенцијалних финансијера (државни фондови и агенције, локални привредници и предузетници и инострани стратешки партнери за финансирање атрактивних пројеката од интереса за општине/градаве); организација израде потребне планске и техничке документације и истраживања, програма, пројекција и бизнис планова који ће конкурисати за средства различитих фондова, као што су НИП, СИЕПА, укључујући и средства предприсутног инструмента IPA Европске уније и европских институција (Европска банка за обнову и развој-ЕБРД, Европска агенција за реконструкцију-ЕАР, и др); ефикасно руковођење буџетом локалне заједнице, локалним економским развојем, инвестицијама у развојне пројекте, интересним повезивањем локалних заједница на регионалном, националном и трансграничном нивоу.

Заштита и коришћење пољопривредног земљишта и одрживи развој пољопривреде:

1) иновирање, усаглашавање и доследно спровођење законских и подзаконских аката којима се регулише развој пољопривреде и села, посебно по питањима: увођења правног реда у власничке односе; редефинисања задружне својине у категорију приватне својине задругара; спречавање уситњавања пољопривредних газдинстава; стимулација за убрзавање процеса смене генерација власника, односно подмлађивања носиоца породичних пољопривредних газдинстава; сигурности дугорочних права

закупа земљишта, механизације и других пољопривредних фондова; и убрзавања процеса имплементације стандарда којима се регулише производња и промет пољопривредно-прехрамбених производа у Европској унији;

2) обезбеђење услова за повољну кредитну политику за инвестирање у: програме уређења пољопривредно-шумског земљишта у зонама заштите природних вредности, изворишта вода и других посебно вредних/осетљивих екосистема; програме ревитализације пашњачког сточарења, укључујући спровођење еколошки прикладних техничких, биолошких и пољопривредних мелиорација ливада и пашњака; и програме развоја органске производње, посебно за заштићена подручја, изворишта вода и туристичке просторе;

3) обезбеђење пореске подршке диверзификовању сеоске привреде и интегралном управљању природним ресурсима, применом следећих мера: повећањем привлачности појединих локација за приватне инвеститоре; ороченом ослобађању од пореза, како за планирану изградњу туристичких објеката и других услужних делатности на селу, тако и за улагања у оснивање малих и микро предузећа за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарну прераду шумских плодова, лековитог и ароматичног биља, ветеринарских станица, сервиса за пољопривредну механизацију и сл.; пореским стимулацијама за младе пољопривреднике који преузимају напуштена и старачка газдинства, као и за произвођаче који уводе методе органске производње, улажу у унапређење интегралне производње грожђа и вина, оснивају матични запат за пашњачко сточарење и сл.; смањењем пореза на пренос апсолутних права коришћења непокретности при куповини пољопривредног земљишта и напуштених стамбених и економских зграда у селима; смањењем/ослобађањем од пореза на закуп пољопривредног земљишта; и временски прогресивним повећавањем пореза власницима који не обрађују, односно не користе пољопривредно земљиште, у складу са Законом о пољопривредном земљишту и решењима овог просторног плана;

4) обезбеђење буџетске подршке Републике увођењем директних субвенција и подстицаја за рурални развој, који се односе на: 1) одржавање и унапређење пољопривредне производње и пласмана; 2) обнову и јачање сеоске инфраструктуре; 3) развој и промоцију руралних области, заштиту животне средине и сеоских предела; и 4) развој и промоцију органске производње; приоритетно је коришћење средстава за следеће намене: пошумљавање терена угрожених ерозијом; подршка интегралним пројектима за поновно успостављање пашних производних система у високопланинским областима; кошење високопланинских ливада за припрему сена; подршка интегралним пројектима руралног развоја; изградња и опремања центара за развој села, ресурсних центара, бизнис инкубатора и сл.; промовисање и заштита органских производа; промовисање и заштита локалних производа; доградња и адаптација објеката и набавка опреме на газдинствима за бављење агро, руралним и другим видовима туризма, и др.

5) оснивање регионалне агенције за рурални развој за координацију активности на изрази и примени програма интегралног руралног развоја, адекватно позиционирање локалних развојних могућности и повећање конкурентске способности привредних субјеката и локалних заједница за коришћење средстава из различитих јавних и приватних, домаћих и страних извора.

Заштита и коришћење шума, одрживи развој шумарства и ловства:

1) обезбеђење и удруживање средстава из буџета Републике Србије, јавних предузећа и буџета обухваћених општина/градава у сектору шумарства и водопривреде с приватним сектором за финансирање: унапређења стања постојећих шума и повећање степена шумовитости (ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“ и приватни власници); пошумљавања и одржавања шума заштитног карактера у сливовима изворишта водоснабдевања (Републичка дирекција за воде при министарству надлежном за водопривреду, ЈВП „Србијаводе“, општинске/градске управе и приватни власници); заштите и очувања природних добара и биодиверзитета (министарство надлежно за животну средину, Фонд за заштиту животне средине, управљачи заштићених подручја, власници непокретности и невладине организације); рекреативног опремања, одржавања шуме у функционалном стању и обезбеђења компензационих површина за пошумљавање због просека шума за планирана скијалишта (министарство надлежно за економију и

регионални развој, ЈП „Скијалишта Србије“, општинске/градске управе и заинтересовани пословни субјекти/инвеститори туристичке инфраструктуре); истраживања и институционалног јачања сектора (министарство надлежно за науку и технолошки развој, министарство надлежно за шумарство и ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“); заштите и узгоја дивљачи (министарство надлежно за шумарство, ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“, Ловачки савез Србије и корисници ловишта);

2) актуелизација катастра непокретности, успостављање и иновирање инвентуре шума у државном и приватном власништву, информационог и мониторинг система о шумама, које обезбеђују министарство надлежно за шумарство, РГЗ и ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“;

3) развој стручних служби ЈП за газдовање шумама „Србијашуме“ и локалних шумских газдинстава.

Развој линијских и комуналних инфраструктурних система:

1) удруживање средстава за развој мреже државних путева из буџета Републике Србије, средстава ЈП „Путеви Србије“ и кредитних средстава међународних асоцијација, ЕБРД и др.

2) обезбеђење средстава из буџета општина/градава, уз партиципацију ЈП „Путеви Србије“, као и уз коришћење различитих кредитних средстава и донација, приватног сектора и др. за реконструкцију, рехабилитацију и изградњу општинских путева;

3) удруживање средстава за развој пловно-наутичког пута Дунавом, уз партиципацију Министарства за инфраструктуру и енергетику, ПЛОВПУТ-а и др.; као и уз коришћење различитих кредитних средстава ЕУ и донација, и др.

4) удруживање средстава за развој мреже државних железница из буџета Републике Србије, средстава ЈП Железнице Србије и кредитних средстава међународних асоцијација, ЕБРД и др.

5) обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за енергетику и ЈП „Електромережа Србије“ за планирани развој преносних система и енергетских објеката, као и средстава ЈП „Електропривреда Србије“, у реконструкцију постојеће и изградњу планиране дистрибутивне мреже и електроенергетских објеката;

6) обезбеђење средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежних за енергетику и животну средину, средстава агенција (за енергетску ефикасност), фондова (за заштиту животне средине) и средстава приватног сектора за истраживање и комерцијално коришћење локалних, обновљивих извора енергије, као аутономних система за задовољавање одређених локалних енергетских потреба (у домаћинствима, пољопривреди и комерцијалним делатностима), као и подстицајних и кредитних средстава за улагања у енергетски штедљивију изградњу и коришћење објеката и нове енергетски ефикасније и еколошки прихватљивије технологије;

7) удруживање средстава за развој магистралног гасовода из буџета Републике Србије, средстава GAZPROMA, ЈП „Србијасас“ - Нови Сад и „Југоросгас“ - Београд и кредитних средстава међународних асоцијација;

8) обезбеђење средстава телекомуникационих оператера - „Телеком Србија“, „Теленор“ и других оператера с лиценцом, као и ЈП „Пошта Србије“ за реализацију планираних активности на телекомуникацијама и поштанском саобраћају, уз обезбеђење партиципације средстава буџета обухваћених општина/градава, из буџета Републике Србије преко министарства надлежних за инфраструктуру и телекомуникације и других извора за реализацију руралног радиотелефонског система и месних (приступних) мрежа за ретко настањене делове подручја;

9) обезбеђење и удруживање средстава из буџета обухваћених општина/градава и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава предприсупног инструмента IPA Европске уније (у оквиру компоненте 5.) за развој локалне инфраструктуре (општинских путева, водовода, канализације, ППОВ и/или руралне санитације насеља - санитарно безбедног третмана отпадних вода, санитације сеоских сметлишта, руралног радиотелефонског система и месних мрежа и објеката заједничке комуналне потрошње);

10) категоризација општинских путева коју утврђују скупштине општина/градава на предлог општинских/градске дирекција/завода надлежних за путеве;

11) формирање и одржавање базе података о општинским и некатегорисаним путевима повезаним с референтним системом државних путева, које обезбеђују општинске/градске дирекције/

заводи надлежни за путеве у сарадњи с јавним предузећем надлежним за управљање државним путевима;

12) формирање регистра потрошача који обезбеђују надлежне општинске/градске управе у сарадњи с агенцијама за енергетику и енергетску ефикасност;

13) формирање општинских/градских служби и савета за енергетику скупштина општина/градова за припрему и праћење реализације планова развоја и енергетских биланса општина/градова, као и општинских/градских енергетскох инспекцијских службе за надзор над радом енергетских уређаја у погледу ефикасности коришћења енергије и заштите животне средине.

Заштита животне средине

1) оснивање општинских/градских фондова (локалних) за заштиту животне средине;

2) обезбеђење и удруживање средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежног за животну средину и Националног Фонда за заштиту животне средине и из буџета општина/градова за израду и реализацију предвиђених програма заштите животне средине, информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима унапређења квалитета животне средине и за узимање активног учешћа у процесу доношења одлука од значаја за животну средину, нарочито у одлучивању о стратешкој процени утицаја планова и процени утицаја пројеката на животну средину и права на информисање и доступност информацијама;

3) обезбеђење и удруживање средстава из буџета Републике Србије преко надлежних министарстава, агенција и фондова (за заштиту животне средине), буџета обухваћених општина/градова и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава ЕБРД, Светске банке за инвестиционе програме и других кредитних и средстава из донација (средства за примену међународних конвенција и стратегија, комерцијални кредити, инвестициона средства привреде и др.), за израду и реализацију плана и развој система управљања комуналним отпадом, опремање и уређење регионалних санитарних комуналних депонија;

4) обезбеђење и удруживање средстава из буџета Републике Србије преко министарства надлежних за енергетику и животну средину, агенција (за енергетску ефикасност и др) и фондова (за заштиту животне средине) и буџета општина/градова за реализацију програма информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима штедње и рационалне потрошње и супституције енергије, руралне санитације насеља и управљања отпадом (селекције, санитарно безбедног одлагања и рециклаже отпада);

5) формирање интегралног регистра загађивача и емисија загађујућих материја које обезбеђују општинске/градске управе, у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине, уз партиципацију средстава Фонда за заштиту животне средине;

6) појачани надзор над обављањем и контролом утицаја активности (ППОВ, саобраћај, пољопривреда, туризам и др.) на квалитет животне средине, који обезбеђују општинске/градске управе и министарство надлежно за заштиту животне средине;

7) формирање и одржавање катастра појава нестабилности земљишта на основу посебних геолошких истраживања, откривања, евидентирања и праћења појава нестабилности, које обезбеђују општинске/градске управе у сарадњи са РГЗ.

Заштита природе и природних вредности и непокретних културних добара:

1) обезбеђење и удруживање средстава из буџета Републике Србије преко министарстава надлежних за животну средину, водопривреду, туризам и културу, средстава Фонда за заштиту животне средине Републике Србије, ЈП Србијаводе и др., прихода управљача заштићених подручја, јавних прихода обухваћених општина/градова и средстава приватног сектора за спровођење заштите природних вредности и НКД;

2) развој информационог и мониторинг система о заштићеним подручјима и НКД које ће, у складу са законом, обезбедити Завод за заштиту природе Србије и надлежна установа заштите споменика културе;

3) министарства надлежна за заштиту животне средине, изградњу простора и културу, у сарадњи са надлежним заводима за заштиту природе и споменика културе, појачаним надзором над заштитом природних и непокретних културних добара, коришћењем и изградњом заштићених простора;

4) увођење система компензација и накнада власницима земљишта за настале штете, ускраћивање и умањење добити, као и

компензационих програма (за развој пољопривреде и села, локалних инфраструктурних система, објеката заједничке комуналне потрошње, јавних служби, туризма и др.) за ограничења у развоју локалних заједница на подручју Просторног плана, ради спровођења режима и мера заштите природних вредности и изворишта вода.

4. ИНСТИТУЦИОНАЛНО-ОРГАНИЗАЦИОНА, ИНФОРМАТИЧКА И ПРОГРАМСКА ПОДРШКА СПРОВОЂЕЊУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Специфичности развојних проблема и положај Тимочке крајине према суседним регионалним подручјима у другим државама које су чланице Европске уније, утицаће на правац и садржај институционално-организационог прилагођавања и доношење регионалних стратегија.

Приоритет имају (у складу са Законом о регионалном развоју): Институционална и организациона прилагођавања за потребе развоја; Регионална развојна стратегија; и Програм финансирања развоја региона.

У погледу могућих нових институционалних и организационих аранжмана за Тимочку крајину, могући су следећи модалитети интегралног управљања развојем и заштитом средине:

- 1) Обласне асоцијације кластера;
- 2) Интеррегионале форме повезивања општина/градова;
- 3) Регионална/обласне корпорације/агенције за одрживи развој, уређење простора и заштиту животне средине, као развојне институције/организације са појединим овлашћењима која су пренета од републичких и локалних органа власти;
- 4) Регионално јавно предузеће за развој, уређење и заштиту средине читавог регионалног подручја (такође са ширим овлашћењима, као претходно);
- 5) Регионална „испостава” одговарајуће републичке агенције/организације (за регионални развој, реструктурирање, развој малих и средњих предузећа и предузетништва, социоекономски развој, научна истраживања, информатичку и другу сазнајну подршку итд.).

Без обзира на организациони модел, битно је да се постигне институционална и акцијска равнотежа између неопходне самосталности регионалне организације, с једне стране, и потребе да се обезбеди локални-регионални утицај и ефикасност акције с друге. Осим тога, потребно је успоставити одређену меру партнерства између јавног, приватног и тзв. „трећег сектора”.

Регионално тело имало би у свом саставу одговарајућу експертску службу за планску евалуацију и мониторинг планских одлука. Служба би имала задатак да пружи/обезбеди трајну информатичку подршку припремању, доношењу и спровођењу стратешких планских одлука (укључујући и мониторинг имплементације одлука и једноставније облике планске, програмске и пројектне евалуације).

Како би перспективно Србија, односно регион Тимочке крајине могли користити средства из предприсупних фондова ЕУ, на националном нивоу треба израдити и донети одговарајући национални развојни стратешки оквир, а за Тимочку крајину одговарајући регионални документ и формирати регионалне институције.

Ради остваривања информисања, учешћа и утицаја јавности на процес доношења и имплементације Регионалног просторног плана препоручује се да општине/град обезбеде услове за деловање невладиног сектора, односно НВО и удружења грађана.

У циљу успешне подршке примени Просторног плана послове праћења остваривања Просторног плана у другим плановима, програмима, актима и пројектима и њихову реализацију требало би да обавља РАРИС у координацији са Републичком агенцијом за просторно планирање, што ће бити прецизирано Програмом имплементације Просторног плана.

Овакав допуњени делокруг рада РАРИС-а, подразумева измењену улогу и положај према оснивачима и дефинисање односа са ресорним министарствима која су од значаја за развој Тимочке крајине. У том смислу најзначајније је јачање сарадње на плану имплементације приоритетних капиталних инвестиција од заједничког интереса за Републику Србију, све општине Зајечарског и Борског округа, две и више општина или једне општине, што ће бити утврђено овим Регионалним планом. За обављање поверених и осталих послова неопходну стручно планерску помоћ РАРИС-у,

пружиће Републичка агенција за просторно планирање и Институт за архитектуру и урбанизам Србије (у својству обрађивача Регионалног просторног плана), као и друге стручне институције.

Скупштине општина одредиће органе локалне самоуправе, или појединце из тих органа који ће сарађивати са РАРИС-ом, обављајући и део послова за територију своје општине, по програму које представници општина/градава заједнички доносе у управном органу РАРИС-а.

На основу Просторног плана, Републичка агенција за просторно планирање ће, у сарадњи са РАРИС-ом, формирати базу података о простору и Просторном плану, у функцији: коришћења, праћења и оцене спровођења, допуне и иновирања планских концепција и решења. На тај начин створиће се предуслови за формирање ГИС-а Тимочке крајине: у првој фази, ће се извршити анализа доступних података из Регионалног просторног плана и података којима располаже РАРИС, општине и др. (утврдиће се степен валидности и ажурности података); и у другој фази, формирати јединствену просторна база података конверзијом дигиталних података у јединствени систем података о простору.

Приоритетне активности на организацији система централне базе података и информатичке подршке су: активности везане за обраду података и информатички део (набавка софтвера, набавка релационе базе података, набавка хардвера, анализа и конверзија података из Регионалног просторног плана и др.) и активности везане за оспособљавање стручног кадра РАРИС-у и општинама/градовима.

Извори финансирања за средства намењена реализацији пројекта (набавка софтвера и хардвера, обука кадра и имплементација целог система) су Министарство животне средине, рударства и просторног планирања Републике Србије, домаћи и страни фондови за подстицање развоја локалне самоуправе (као што је GTZ), општински и градски буџети и др; што ће се ближе утврдити Програмом имплементације Просторног плана.

Програм имплементације Просторног плана ће донети Влада, за раздобље од пет година у року од једне године од дана ступања на снагу Просторног плана, којим се:

1) разрађују и ближе утврђују приоритетни пројекти за остваривање планског документа, динамика уређења заштићених и других приоритетних просторних целина, мере и инструменти за имплементацију планског документа;

2) утврђују износи и извори средстава, рокови, обавезе и одговорности за извршење Програма имплементације Просторног плана; и

3) прописују кључни показатељи и критеријуми за праћење промена стања у простору и животној средини и за процену остваривања циљева, планских решења и пропозиција Просторног плана.

1748

На основу члана 31. Закона о регионалном развоју („Службени гласник РС”, бр. 51/09 и 30/10) и члана 43. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07 и 65/08 и 16/11),

Влада доноси

ОДЛУКУ

о оснивању Регионалног развојног савета за Београдски регион

1. Оснива се Регионални развојни савет за Београдски регион (у даљем тексту: Регионални савет).

2. Регионални савет има председника и 15 чланова. Мандат председнику и члановима Регионалног савета траје пет година.

3. У Регионални савет именују се:

– за председника

Драган Ђилас – градоначелник Београда,

– за чланове:

(1) Божидар Ђелић, потпредседник Владе за европске интеграције, представник Владе;

(2) Мирослав Чучковић, члан Градског већа Београда, члан Националног савета за регионални развој и представник градске општине, на предлог Градског већа Београда;

(3) Александар Антић, председник Скупштине града Београда, члан Националног савета за регионални развој и представник градске општине, на предлог Градског већа Београда;

(4) Ненад Миленковић, председник општине Нови Београд, представник градске општине на предлог Градског већа Београда;

(5) Бранислав Јовановић, председник општине Младеновац, представник градске општине на предлог Градског већа Београда;

(6) Др Драган Вуканић, председник општине Вождовац, представник градске општине на предлог на предлог Градског већа Београда;

(7) Живорад Милосављевић, председник општине Сопот, представник градске општине на предлог Градског већа Београда;

(8) Бранко Матић, заменик председника Скупштине општине Обреновац, представник градске општине на предлог Градског већа Београда;

(9) Бранко Гашић, члан Општинског већа Палилула, представник градске општине на предлог на предлог Градског већа Београда;

(10) Марија Лековић, члан Општинског већа Звездара, представник градске општине на предлог Градског већа Београда;

(11) Данко Рунић, директор Агенције за европске интеграције и сарадњу са удружењима, представник јавног сектора, на предлог Градске управе града Београда;

(12) Душан Дамјановић, извршни директор „Палго-центра” представник цивилног сектора, на предлог Градске управе града Београда;

(13) Мр Лазар Марићевић, председник Управног одбора „Центра за развој Србије”, представник цивилног сектора, на предлог Градске управе града Београда;

(14) Мр Јелена Јеринић – асистент Правног факултета – Универзитета Унион; представник цивилног сектора, на предлог Градске управе града Београда;

(15) Данијела Божовић, генерални секретар „Уније европских федералиста Србије”, представник цивилног сектора, на предлог Градске управе града Београда.

4. Регионални савет обавља следеће послове:

1) јавно промовише циљеве регионалног развоја и подстиче њихову реализацију на територији региона;

2) даје мишљење на регионалну стратегију која се доноси за регион за који је основан регионални развојни савет;

3) даје мишљење на програм финансирања развоја региона, за који је основан, који се финансира из средстава буџета Републике Србије;

4) даје мишљења и предлоге на остале развојне документе на регионалном нивоу;

5) формира радне групе на нивоу региона за одређена питања од значаја за регион;

6) доноси Пословник о свом раду;

7) подноси Влади и Националном савету једном годишње извештај о свом раду;

8) обавља и друге послове, у складу са законом којим се уређује регионални развој.

5. Регионални савет у свом раду може користити стручну помоћ која му се пружа у виду међународних пројеката, а ради проучавања појединих сложених питања из свог делокруга рада, може ангажовати стручне образовне институције и истакнуте стручњаке као чланове радних група.

6. Регионални савет ради и одлучује на седницама. Седницама на којима се разматрају питања од посебног значаја за регион за који је основан Регионални савет присуствује председник Националног савета за регионални развој.

Седнице регионалног савета одржавају се по потреби, а најмање једном у три месеца.

Начин рада и одлучивања Регионалног савета и акти које доноси Регионални савет детаљније се уређују Пословником о раду.

7. Административне и стручно-техничке послове за потребе Регионалног савета обавља акредитована регионална развојна агенција која има седиште у региону за који је основан Регионални савет, на основу овлашћења Регионалног савета.

Послови из става 1. ове тачке односе се на:

1) послове у вези са сазивањем и припремом и одржавањем седница Регионалног савета;

2) стручне послове у вези са припремањем мишљења, препорука, закључака и других аката Регионалног савета;